

II
C 359/15
f

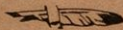
Vzgoja in omika

ali
izvir sreče.

(Neobhodno potrebna knjiga za vsakega
človeka, kateri se hoče sam, lahko in hitro
navaditi vsega potrebnega, da more sebe
in druge blažiti in prav olikati.)

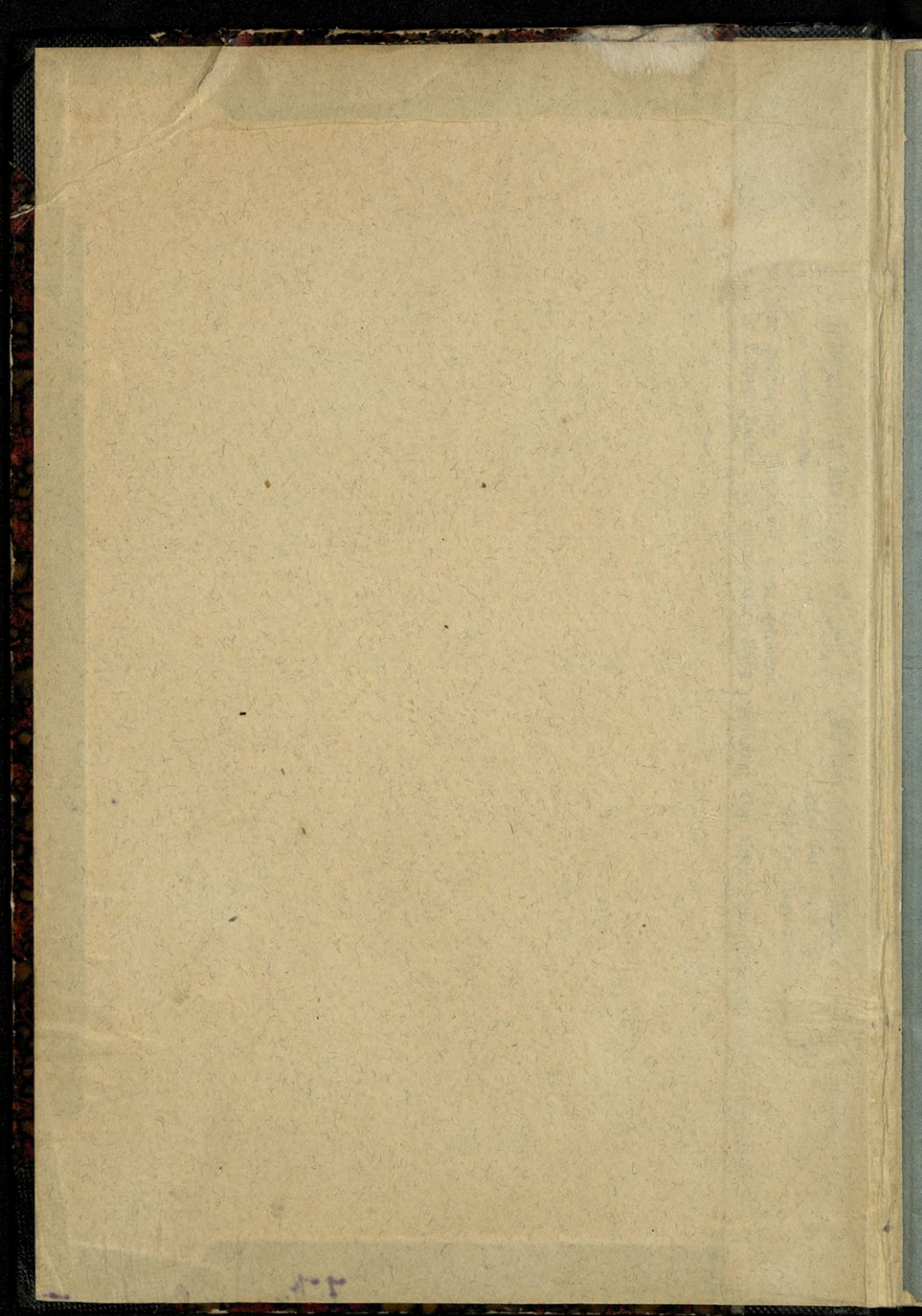
Spisal

Jožef Valenčič.

V Ljubljani, 1899.

Založil in na svetlo dal pisatelj.

Vabilo na naročbo.

Ravnokar je izšla **Vzgoja in omika** ali izvir sreče. Neobhodno potrebna knjiga za vsakega človeka, kateri se hoče sam, lahko in hitro navaditi vsega potrebnega, da more sebe in druge blažiti in prav olikati. Spisal po najboljših virih in navodilih Jožef Valenčič v Ljubljani 1899, založil pisatelj, tiskala »Narodna tiskarna«. Tako je naslov novi knjigi, katera ima 3 dele, 31 poglavij, 152 paragrafov, 80 pododdelkov, 254 izdatno tiskanih strani, ki so po 18 cm dolge in 12 cm široke, s črkami srednje velikosti na jako belem in dobrem papirju.

Mnogo skrajšano kazalo te knjige je: Vvod. Pomen in namen vzgojnega navodila in družabnega pravilnika. Splošne določbe. Odgoja: I. duševna, II. telesna, III. družabna.

I. Moralno-duševni del: Duševno izpopolnjevanje človeka. Rojstvo človeka. Krst. Odgoja do 6., do 14. leta. Birma. Prvo sv. obhajilo. Od 14. leta do samostalnosti. Samoedgoja: O verskih zadevah. Strah božji. Izkazovanje ljubezni, časti in hvale Bogu. Vedenje pri: sv. maši, večernicah, spovedi, sv. obhajilu, spovedi in sv. obhajilu v stanovanju bolnika, procesijah, blagoslovih sploh, blagoslovu: otročnice in otroka, stanovanja, jedil, zdravlja itd. Gojenje in koristi moralnih čednosti. Modrost. Krotkost in potrpežljivost. Sramežljivost. Blagosrčnost. Pravičnost. Resničnost. Zmernost. Sočutje in radodarnost. Prijaznost in vljudnost. Hrabrost. Zvestoba. Izpolnjevanje dolžnosti. Premišljevanje slabih navad, ki so proti: Bogu, bližnjemu, samemu sebi. Sredstva s katerimi se zaterejo vse slabe navade. Ostro opazovanje in pravo spoznavanje samega sebe. Kako si obdržimo čisto vest, pridobimo dobro ime in ohranimo zadovoljno srce.

II. Nравstveno-osebni del. Gojitev in utrjevanje lastnega telesa. Pravično pridobivanje osebnih koristi. Množenje in bramba posvetnega blaženstva. Uživanje posvetnih dobrot. Kako je treba človeka soditi. Različno občenje: s trmoglavci, s prepirljivci, z ošabneži, s častilakomniki, s togotneži, z maščevalci, s preskromnimi in bojazljivci, z lahkoverneži in predobrimi ljudmi, z veseljaki, z melanholiki, z radovedneži, s prilizjenci, z nesrameži, z lažnjivci in goljufi, z obrekovalci in razžaljavci, z nevoščljivci in škodoželježi, z nezaupljivci, s pijanci, z blazniki, starejšega človeka z mlajšim, mlajšega človeka s starejšim, gospodov z damami, ženskih z gospodi. Napačno občenje zaljubljenih različnega spola. Občenje zaljubljenec med zaljubo in poroko. Občenje: moža s soprogo, žene s soprogom. Gospodar in gospodinja. Ljubezen in skrb roditeljev do otrok. Ljubezen in hvaležnost otrok do starišev. Ravnanje mačehe in očma s pasterkom, s pasterkom in obratno. Občenje sorodnikov med seboj. Ravnanje gospodarja in gospodinjine s posli. Dolžnosti poslov do gospodarja in gospodinjine. Občenje z duhovniki. Spoštovanje in hvaležnost do učiteljev in učiteljic. Občenje: z zdravniki, odvetniki, med uradniki in privatnimi osebami, med javnimi službami in privatnimi osebami, med vojaškimi in med civilnimi osebami. Občenje: s prijatelji, z lastnimi in s tujimi sovražniki. Vedenje prodajalca pri prodaji lastnega blaga. Vedenje kupca pri kupovanju. Občenje med rokodelci in ljudmi, ki jih potrebujejo. Občenje oseb različnih slojev, stanov in različnega premoženja. Boljšanje pokvarjencev. Postopanje proti hudodelcem. Ravnanje z živalmi.

III. Nравstveno-družbani del. Nastanek in nujna potrebnost družabnega občenja. Splošna pravila za družabno občenje. Dvanajstero pravic in koristi pridobljenih v dobri družbi. Pazljivosti pri ustnem občenju. Splošne določbe. Govor. Potrebnost slovesnega govora. Govornik in poslušalci. Sestava govorove vsebine. Nagovori pri govoru. Držanje života pri govoru. Glas, poudarek in takt govora. Govor iz srca v srce. Dolžnosti poslušalcev. Pogovarjanje: Koristi kratkočasnih pogovorov. Snov in predmet družabnega pogovarjanja: snov ki je lepa in koristna, snov ki je nedopadljiva in škodljiva. Vprašanje in prošnja, odgovor in pripoved. Vprašanje in dajanje sveta. Vodstvo in nadzorstvo pogovarjanja. Nespodobnosti pri pogovarjanju. Pravila proti nespodobnostim v družbi. Molčanje: I. pravočasno, dopadljivo in koristno, II. pozora vredno, sumno in škodljivo. Pravila za pismeno občenje. Splošne določbe. Sestava pisma. Pisava pisma. Znotranja oblika pisma: I. Različnost vsebine, po različnosti pisem. II. Oblika posameznih delov vsebine: Ogovor. Vvod. Običajni vvodni stavki (100). Predmet pisma. Zvršetak pisma. Završni stavki (100). Kraj ali mesto in čas pisma. Predpodpisni pridevnik. Podpis. Pripis. Zunanja oblika pisma: Zavitek pisma. Kako treba zgibati papir in zapirati pismo. Kako je pismo pečatiti. Nadpis na zavitku pisma. Najnavadnejši naslovi za: osebe, društva in oblasti. Obleka in noša. Stanovanje. Predstavljanje nepoznanih oseb. Izkazovanje spoštovanja, časti in ljubezni. Pozdravi in odzdravi. Prikloni. Podajanje rok. Poljub roke. Objemanje telesa. Poljubljanje obličja. Zvonjenje. Streljanje. Zastave in bandera. Slavoloki. Osebnost čestitanje. Ravnanje v nevarnosti in v nesreči. Sožalovanje, tolaženje in pomoč po nesreči. Darevi in dobrotelnosti. Hvaležnost za darove in dobrote. Zenitne zadeve: Sposobnost za ženitev. Izbiranje ljubimke (ljubimci) in zaljuba. Zaroka. Predporočni dan in večer. Priprava in vožnja ali hod k poroki. V cerkvi in med poroko. Po poroki. Ženitovansko gostovanje in veselje. Slovo novoporočencev. Potovanje novoporočenih po poroki. Povabilo prijateljske družbe. Obisk. Sprejemanje obiskovalcev in občenje z njimi. Vizitnice. Igre v družbi: I. lepe in koristne, II. prepovedane in škodljive, III. šaljive igre: v sobi, IV. na planem. Vedenje igralcev pri igri. Cudodelne, mične in dopadljive kratkočasnosti. Petje in deklamacije v družbi. Godba. Važna pravila za ples. Vedenje na koncertu in v gledališču. Tobak. Gostoljubje in vedenje pri mizi. Povabilo na gostijo. 10 pomislekov povabljenca. Obleka za gostovanje. Priprava jestvin in pijač. Priprava obednice. Priprava namizne oprave, posodja in orodja. Napravljanje in okrasje mize. Sprejetje gostov. Vstop v obednico. Odkazovanje sedežev. Zasedanje sedežev za mizo. Red predlaganja jedi in pijač na mizo. Kako morajo strežaji pri mizi streči. Kako je treba spodobno jesti. Nespodobnosti pri jedi. Kako se spodobno pije. Nespodobnosti pri pitju. Govorjenje pred in med obedom. Napitnice. Konec obeda. Razhod gostov. Obisk ali pismo po obedu. Vedenje v javnih gostilnicah in kavarnah. Držanje in kretanje telesa. Nespodobno držanje in kretanje telesa. Hoja, predhod in vedenje na izprehajanju. Vedenje na izletih. Vedenje med vožnjo, kolesarjenjem in jezarjenjem. Vedenje na popotovanju. Bolezen in postrežba bolniku. Priprava človeka za smrt. Smrt človeka in naznanilo smrti. Oprava mrliča in sobe žalosti. Vedenje in čuvanje pri mrliču. Pogreb mrliča: I. pogrebni izprevod, II. nagrobni govor. Zahvala pomočnikom in sožalnikom. Žalovanje sorodnikov za mrtvimi. Nagrobniki in spomeniki. Spominjanje na mrtve.

Pri sestavi te knjige sem rabil: Philothea Donin, spisal sv. Frančišek Salezijanski, Gesundheits-Lexikon von dr. med. J. Ruff, in Umgang mit Menschen von A. Freiherr von Knigge; več sem se ravnal za vsaki slučaj po ustnih nasvetih strokovnjakov in izvedencev, kakor tudi po lastnih izkušnjah, katere sem si pridobil pri opazovanju olikanih družb. Ravnal sem se po obče priznanih zakonih nравnosti, javnega mnenja in najnovejših običajev; bil sem pri tem vester in sem se oziral povsod na domače slovenske razmere. To je prva in jako natančna knjiga, ki obsega poljudno pedagogiko, etiko in dober (bon-) ton; ujema se s cerkvenimi, z državnimi, z vojaškimi in drugimi postavami, z različnimi znanstvenimi knjigami in tudi z duhom slovenskega življa. V tej knjigi so natančna navodila, kako si je možno pridobiti tiste lastnosti, ki so neobhodno potrebne vsakemu človeku, kakor tudi vsakemu stanu in za vsak slučaj družabnega življenja posebej, po katerih more človek sebe in druge blažiti, boljšati in olikati, ter si pridobiti duševno in telesno blagovitost, kakor tudi ugled in ljubezen pri ljudeh. Ker je ta knjiga jako potrebna in koristna, jo po natančni presodbi priporočajo: »Slovenski Narod« z dne 29. julija, »Ljubljanski Zvon« VIII. zvezek, »Soča« z dne 4. avgusta, »Slovenec« z dne 5. avgusta, »Slovenski List« z dne 5. avgusta in drugi slovenski časopisi jako obširno, a okrajšano in skupno tako-le:

»To je temeljita, obširna, natančna in velezanimiva knjiga. V nji je dovolj najraznovrstnejših in vse hvale vrednih navodil za duševno, telesno in družabno odgojo za vse dobe človeškega življenja, za vedenje pri izpolnjevanju dolžnosti do Boga, do bližnjega, do samega sebe, za gojitev moralnih čednosti, za čisto vest, dobro ime in zadovoljno srce. Pisatelj nikjer ne pretirava, drži se jedino srednje poti. Knjiga je pisana v praven duhu, v lahko umljivem slogu in ima prikupljivo vnanost. To knjigo moremo s ponosom pokazati tudi tujcem. Zato jo moremo toplo priporočati vsakomur in izražati željo, da bi se kmalu udomačila v slovenskih rodbinah brez razlike stanu itd.«

Da morem dati ljudem to knjigo cenejšo, jo prodajam sam ter stane en iztis 1 gld. 80 kr. tukaj; naročnikom jo pošiljam samo za predplačilo 1 gld. 80 kr. in 10 kr. več za poštnino, ali proti poštenu povzetju. Nerazrezano in čisto knjigo sem pripravljen vzeti v treh dneh tudi nazaj in povrniti denar. Doslej je še nihče ni dal nazaj, ker je z njo vsakdo zadovoljen. Tiskano je samo 1000 knjig.

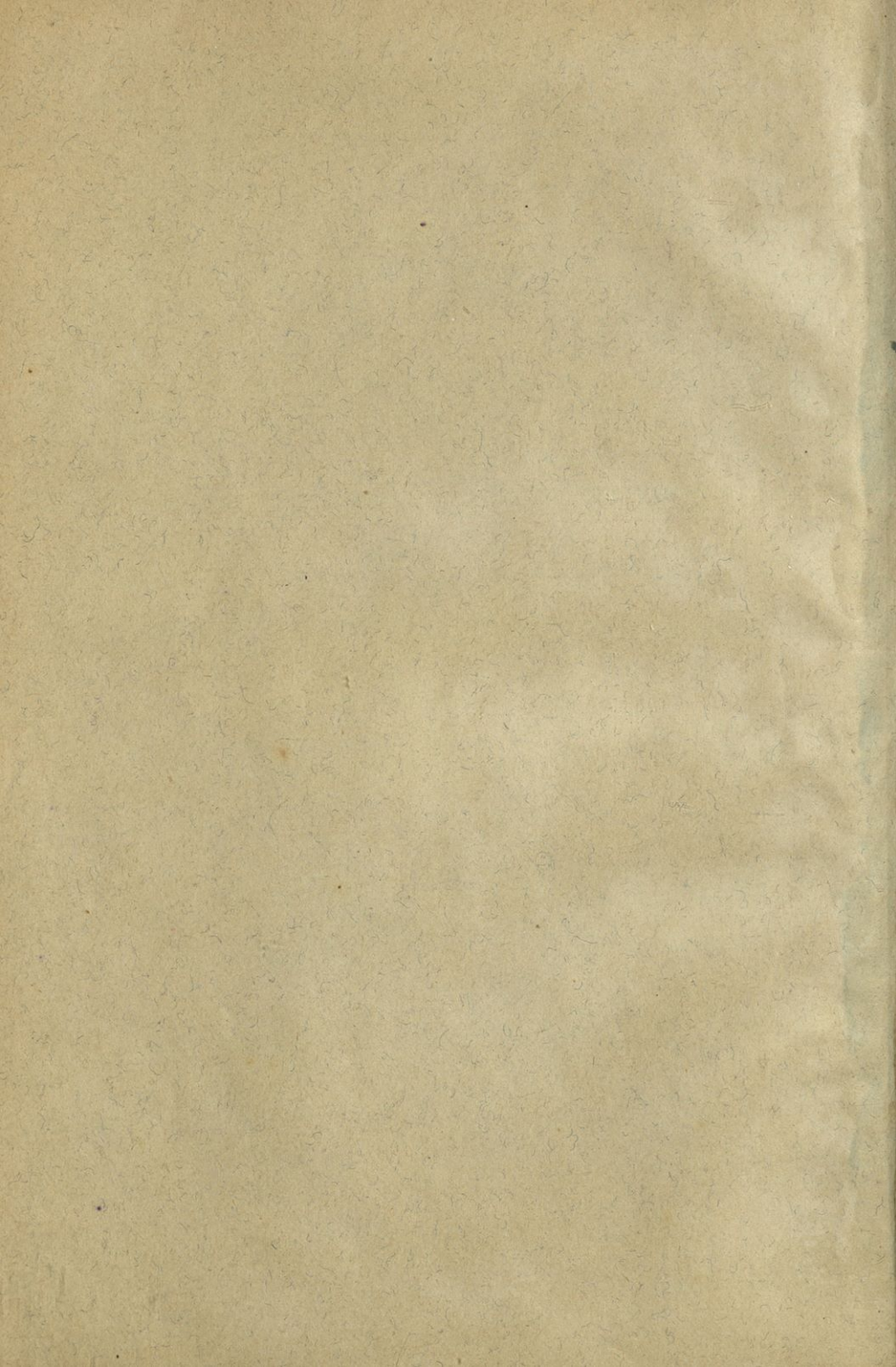
Zato najljudnejše vabim p. n. občinstvo na blagovoljno naročilo te gotovo zanimive in koristne knjige, ter sem s popolnim visokospoštovanjem

najvdanejši

Jožef Valenčič.

V Ljubljani, dne 8. avgusta 1899.

Stari trg št. 4, III. nadstropje.

35915. II. C. f

Kyber

Vzgoja in omika

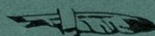
ali

izvir sreče.

(Neobhodno potrebna knjiga za vsakega človeka, kateri se hoče sam, lahko in hitro navaditi vsega potrebnega, da more sebe in druge blažiti in prav olikati.)

Spisal

Jožef Valenčič.

V Ljubljani, 1899.

Založil in na svetlo dal pisatelj.

*Ex libris Joannis Verhovm
parrisi.*

Vzgoja in omika

ali

izvir sreče.

(Neobhodno potrebna knjiga za vsakega človeka, kateri se hoče sam, lahko in hitro navaditi vsega potrebnega, da more sebe in druge blažiti in prav olikati.)

Spisal po najboljših virih in navodilih

Jožef Valenčič.

Prvi natis.

Joan Valenčič

V Ljubljani, meseca junija 1899.

Založil in na svetlo dal pisatelj.

Tiskala „Národna tiskarna“.

II C 35915 f

IN = 030001211

Pisatelj te knjige si pridržuje vse literarne pravice, tudi prevajanje v druge jezike.

Predgovor.

Človeka prav sodijo ljudje po bogatstvu njegovih čednosti, po obsegu njegove omike in po načinu njegovega vedenja in družabnega občenja. V kakoršni meri ljudje človeka cenijo, v taki meri more med njimi napredovati.

Vsakemu človeku je tedaj neizogibno potrebno, da je zadostno omikan, da se zna prikupno vesti in ume z ljudmi vseh stanov prav občevati.

Čednosti, resnično omiko in pravi način lepega vedenja in občenja z ljudmi pa more človek pridobiti, ako se po načelnem načrtu in po vsestransko odobrenem pravilniku uči sam; — težje in počasneje doseže isto s posnemanjem vedenja čednostnih in omikanih ljudi. Seveda so ljudje neenako olikani ter kažejo v družabnem občenju v eni in isti zadevi veliko različnost, večkrat celo nasprotno mnenje; — »pravi« pa je samo en način.

V vsaki večji družbi, zlasti nižjega stanu, je lahko opaziti, da skoraj nihče ne pozna natančno in vseh pravil prave omike; to svojo nevednost čuti človek najbolj grenko šele takrat, kadar mora iti v odlično, zlasti tujo družbo. Posebno žalostno je videti mladino, ki ima naravni dar in gorečo željo, da bi si pridobila potrebne čednosti in primerno omiko, a ji manjka pripomočkov in priložnosti, da bi to dosegla. Domača odgoja rodi prav malokje zadosten uspeh in na višje šole more iti le malokdo. Da pa bi si človek pridobil vse potrebno v dobro omikani družbi, bi potreboval jako dosti časa in denarja. Tudi bi bil tak način izobraževanja radi neenakega vedenja mučen za družbo in za onega, ki išče omike.

Ker more človek kakor samouk sam zase gojiti lepe čednosti, zatirati slabe navade in se vaditi vsega, kar treba vedeti, ako se

hoče vesti lepo in prikupno, zato se mi zdi knjiga, v kateri so zbrana dobra načela, zanesljiva pravila in jasna navodila o dobri odgoji in lepem vedenju, Slovincem jako koristna.

Spisal sem torej tole knjigo, ki naj bi donášala mojim rojakom kar največ in najboljšega sadu. Pri sestavi knjige sem porabil nekatere vire: Philothea Donin, spisal sv. Frančišek Salezijanski, Gesundheits-Lexikon von dr. med. Josef Ruff in Umgang mit Menschen, von Adolf Freiherr von Knigge; več sem se ravnal po ustnih navsvetih strokovnjakov in izvedencev, največ pa po lastnih izkušnjah, katere sem si pridobil pri opazovanju olikanih družb. — Tako nabrano in sestavljeno snov sem razdelil na tri dele: v нравstveno-duševni, -telesni in v -družabni del.

V prvem delu te knjige sem si prizadeval pokazati človeku, kako naj omika in vadi svoj um in pamet, kako naj si blaži srce ter nagiba in utrjuje lastno voljo za vse, kar je dobro, lepo in dopadljivo. V tem delu sem zbral navodila za vedenje pri izpolnjevanju vseh duševnih dolžnosti, za gojitev moralnih čednosti, za opazovanje in spoznanje samega sebe. Tudi učim, kako si moremo obdržati čisto vest, si pridobiti dobro ime ter imeti zadovoljno srce.

V drugem delu sem razjasnil, kako je treba gojiti, utrjevati in oskrbovati telo in označil sem pravo pot, po kateri si smemo pridobivati osebnih koristi. Navedel sem primerni način množenja, samoobrambe in modrega uživanja posvetnih dobrot; svetoval sem, kako naj bi človek različno občeval s posameznimi osebami z ozirom na različne narave, temperamente in značaje, na različno starost, različni spol, na družinske in druge različne razmere, v katerih je človek s posameznimi ljudmi. Končno sem podal navodila, kako je treba ravnati z živalmi.

V tretjem delu sem zbral navodila za primerno in prikupno vedenje in občenje z vsemi ljudmi v vsaki omikani družbi, v vseh rečeh in zadevah; sploh za vsak slučaj družabnega življenja.

Da je možno lažje in hitreje rabiti to knjigo, sem sestavil pregledno in natančno kazalo.

Pri vsem delu sem se ravnal po obče priznanih zakonih нравnosti, javnega mnenja in najnovejših običajev. Bil sem pri izboru svojih navodov vesten ter sem se oziral povsod na domače slovenske

razmere. Ker pa je mogoče, da sem pri vsi pazljivosti v naglici vender kaj prezrl, si bom z vso požrtvovalnostjo prizadeval, da vse nedostatke v II. natisu odpravim in popolnim po želji ocenjevateljev.

Prizanesljivosti pri ocenjevanju te svoje knjige ne prosim, pač pa naj bi se uvaževalo, da je moj poskus, podati kratko poljudno etiko in popolnejši »dober ton« v eni knjigi, prvi! Vsak začetek je pri nas težak, zlasti pa na takem polju.

Pri sestavljanju te knjige me je vodila le srčna želja, da bi dostojno pomagala širiti dobro odgojo in pravo omiko, ter da bi vsakdo z resnim porabljanjem njene vsebine srečno dosegel svoj cilj.

V Ljubljani, 1. junija 1899.

Jožef Valenčič.

Vvod.

§ 1. Pomen in namen odgojnega navodila in družabnega pravilnika.

Odgojno navodilo obsega vsa potrebna načela, pojasnila in napotke, po katerih treba posameznega človeka ali celo družbo izobraziti in olikati.

Družabni pravilnik je razširjeni obsežek različnih pravil, po katerih se naj prikupno vedejo ljudje med seboj, da drug družemu ne store žalega. Po teh pravilih more vsakdo svoje pomote in nepopolnosti že pri nastanku zatreti ter delati samemu sebi in svojemu bližnjemu povsod in vselej le radost in zadovoljnost.

Splošne določbe.

§ 2. Odgoja sploh.

Bog je dal človeku um, pamet in voljo — vso potrebno dušno moč, kakor tudi srce in telo, da bi človek z vsem tem izkazoval Darovatelju največjo čast, ljubezen in zahvalo, da bi blažil, osrečeval in zadovoljil ljudi, ugajal celo živalim ter pridobil sebi večnih zaslug.

Um človeški rodi misli, pamet jih presoja ali so prave ali neprave, dobre ali slabe ter jih izroči sreči, ki odloči, da jih telo izvršuje ali ne. Človeku, ki hoče biti na svetu res srečen, je tedaj neobhodno potreba: speči um človeški zbuditi, ga razživljati, krepčati, razvijati, bistriti, ostriti in zanimati; pamet navaditi, da skrbi za vse, kar je pravo, dobro in plemenito. Srce naj hrepeni, da obrne vse v splošno korist; zdravo, utrjeno in neutrudno telo pa naj izvrši vse dobro do največje vzornosti. — Vsa odgoja človeška, duševna, telesna in družabna, mora biti v pravem razmerju med seboj in v popolnem soglasju z drugimi ljudmi.

I. Odgoja duševna.

Kmalu po rojstvu otroka se zbude njegov um in pamet, volja in srce, ki naznanjajo že po naravnem nagonu vedno večjo radovednost, razsodnost in dojemljivost. Ako se pa te lastnosti z vsemi razpoložnimi sredstvi tudi umetno dobro odgojé, more človek doseči ž njimi skoraj neverjetne uspehe, kar nam pričajo velika dela poedinih oseb.

Da se more um človeški odgojiti, je na razpolago brezštevilo pripomočkov; posebno književna, umetniška in obrtniška dela so najboljša odgojna sredstva. Pri tem pa je neobhodno treba, da se človek za vse zanima, da se trudi vse razumeti in zvedeti.

Pri odgoji in poučevanju otroka je treba postopati naravnemu razvoju primerno. Vsi otroci niso enaki, zategadelj mora biti tudi odgoja različna. Učitelj podučuj učenca pristrčno, ljubeznivo, z enakomernim navdušenjem, odločno, krepko, nepopustljivo, ako treba, celo strogo. V razlagi mora učitelj prehajati od znanega k neznanemu, od enostavnega k sestavljenemu, in od lažjega k težjemu. Vse pa je treba resno ponavljati.

Kaj je prav ali neprav, dobro ali slabo, spodobno ali nespodobno, razsodi pamet, ker ima na razpolago dovolj izglede in za vodilo občno mnenje.

Volja človeška naj se nagiba in teži za vsem, kar je pametnim ljudem prikupno in kar je sploh koristno.

Srce naj poželi samo kar je možno, po splošni sodbi dopustno, priporočno ali zapovedano; — vsemu temu nasprotnemu pa naj se človekova duševnost odločno upre.

II. Za telesno odgojo so veljavna tale poglobitna pravila:

Neprenehano menjanje dobrega zraka, zmerno uživanje dobrih jedi in pijač, snažnost telesa, pametno narejena obleka, previdno utrjevanje in zadostno gibanje života, pametna raba duševnih in fizičnih moči, reden in zadosten počitek. Kadar človek oboli, naj pokliče nemudoma zdravnika. Lastno zdravljenje po navodilih knjig navadno nima uspeha. Več o tem omenim v §§ 12, 77 in 127 do 131.

III. Odgoja družabna obsega vse, kar mora vedeti človek, da stori ali ne stori v omikani družbi, ako si hoče pridobiti splošno spoštovanje, ugled in ljubezen.

Podlaga družabni odgoji je pravo sočutje in pametna ljubezen do bližnjega. Poglavitno pravilo za družabno življenje je pa tole: Vsak človek naj bo z drugimi ljudmi tak, kakor bi sam rad, da bi bili drugi ž njim! V vsem, povsod in vselej bodi človek resnicoljuben, pravičen, spoštljiv, vljuden, ljubezniv, prizanesljiv in postrežljiv. Več o tem bo v drugem in tretjem delu te knjige.

I. Moralno-duševni del.

Življenska navodila.

Prvo poglavje.

Rešilne skrbi za človeka.

§ 3. Rojstvo otroka je najvažnejši dogodek njegovega življenja; ž njim se potrdi tudi zakonska zveza starišev, se pomnoži njihova ljubezen in zvestoba in se predružačijo osebne pravice in dolžnosti. Rojstvo otroka provzroči veliko pozornost in napravi navadno posebno radost vsem vdeleženim osebam.

Ko je dan rojstva že blizu, treba, da je vse pripravljeno, kar se potrebuje v tem slučaju. Posebno je potrebno, poklicati pravočasno porodničarja-zdravnika, ali vsaj za to izučeno in izkušeno babico. Od zdravnika ali babice je odvisno življenje matere in otroka. Pri porodu naj bodo pričujoče seveda samo tiste osebe, katere so k temu neobhodno potrebne; vsem drugim pa — posebno otrokom in mladim osebam sploh — naj bo porod skrivnost.

Oče naj naznani, ako je mogoče, že na dan rojstva, vsekakor pa dan po njem, dogodek svojim in ženinim starišem in bližnjim sorodnikom. Ako stanujejo v istem mestu, naj jim sporoči osebno rojstvo otroka, sicer pa pismeno.

Ta naznanila naj bodo radostne vsebine; po obsegu pa naj bodo kratka. Zadosti je, ako naznani oče čas rojstva in spol otroka, kakor tudi zdravstveno stanje rojenčka in porodnice-otročnice.

Tudi svojim prijateljem in znancem naj oče naznani rojstvo svojega otroka v prvih treh dneh po rojstvu; praviloma naj stori to pismeno in na kratko. Obširna naznanila v pismih, zlasti na dopisnicah, bi bila smešna; — posebno za ljudi, katerim je za to malo mar. Vsem pismenim naznanilom se mora pristaviti kraj in

dan, kakor tudi obe imeni (očetovo prej) in priimek roditeljev. V slučaju dvoma — ako je v istem kraju več enakih imen in priimkov, — naj se pristavi podpisu tudi družinsko ime porodnice. Naznaniti rojstvo otroka v časopisih, bi bilo smešno.

Duhovniku, kateri vodi krstne knjige, mora oče naznaniti natančno dan rojstva svojega otroka, praviloma stori to osebno; običajno naznani to obenem takrat, ko gre naznanit krst otroka. Vsekakor naj se javi duhovniku otrokovo rojstvo v prvih treh dneh.

Razen tega naj mož svoji ženi kmalu po porodu izroči posebno srčno in ljubeznivo prijeten dar in ji postreže osebno z vsem potrebnim.

Ko zvesta deda in babici (stari materi) rojstvo vnuka ali vnuke, gresta babici, ako le mogoče, osebno precej ali vsaj v prvih treh dneh tudi v imenu dedov obiskat novorojenega otroka in njegove stariše ter jim pri tem svetujeta in pomagata.

Sorodniki čestitajo v prvih treh dneh po prejemu rojstvenega naznanila starišem novorojenega otroka pismeno, ter jih vsaj med osmim in štirinajstim dnevom po porodu tudi osebno obiščejo in obdarijo.

Drugi prijatelji in znanci, kateri so prejeli naznanilo rojstva, naj sporoče pismeno svoje čestitke obema naznanilcema v enem, očetu pisanem pismu, ali z dopisnico v prvih osmih dneh po prejemu naznanila. Obenem se spodobi vprašati po zdravju in stanju porodnice in otroka; ako stanujejo v istem mestu, naj pošiljajo hlapca ali deklo vsake tri dni vprašat, kako se počuti otročnica, po preteku treh ali štirih tednov pa naj osebno posetijo novorojeno dete in njegove roditelje.

Ta obisk naj bo kratek. Ponoviti je svoje čestitanje tudi ustmeno, vprašati po zdravju porodnice in novorojenega otroka ter ogledati rojenčka. O otroku treba govoriti le tako, da ima mati veselje; nikdar se ne sme izreči o zunanosti otroka neugodna sodba. Milovati porodnico, akoravno je morebiti res slaba in medla vsled poroda, ali jo drugače vznemiriti in razdražiti, se nikakor ne spodobi. Posetnik naj jo ljubeznivo tolaži, ter jo — ako se mu zdi umestno, — obdari s primernim spominkom.

Ako dopuščajo zdravstvene razmere otročnice in otroka, nese tega mati sama, spremljana od lastnega moža, — praviloma štirideseti

dan po porodu — v pristojno cerkev, v katero jo vpelje duhovnik. Kako se treba pri vpeljavanju vesti, bo povedano v § 6.

Šele po vpeljanju naj porodnica, spremljana od svojega moža, vrne obiske vsem osebam, katere so jima čestitale osebno. Izven mesta stanujočim ljudem pa, kateri so zaradi prevelike oddaljenosti čestitali pismeno, naj se zahvalijo stariši v skupnem pismu za čestitke v prvih treh dneh po prejemu taistih.

§ 4. Krst otroka. — Previdni stariši skrbé navadno že pred rojstvom svojega otroka za njegove krstne botre in jih oče tudi v imenu svoje žene, če že ne prej, na dan rojstva ali vsaj drugi dan potem, ako le mogoče osebno, prosi za čast, da bi držali otroka pri krstu.

Za krstne botre je treba izbrati tiste katoliške osebe, katere bi mogle najbolje pomagati ali v potrebi celó same skrbeti za otrokovo dušno in telesno srečo. Zato naj oče in mati naprosita otrokovega deda in staro mater ali vsaj bližnje sorodnike za botre. Šele ako ni drugače možno, naj iščejo stariši pomoč pri dobrih prijateljih, kateri živé v bližnjih krajih.

Pri tem izbiranju treba ceniti dobro ime in blago srce botrov višje kakor bogastvo in stan. Tudi je resnično in stanovitno prijateljstvo več vredno, kakor še tako velik dar ošabnega bogatina, ki se po krstu za otroka sploh več ne meni.

Vsak naj tedaj išče take krstne botre, ki so poštenega imena in njemu po stanu in družinskih razmerah približno enaki. Botri naj bodo, ako le mogoče, polnoletni in samostalni; mladoletni in odvisni pa morejo biti botri le z dovoljenjem svojih starišev ali varuhov. — Kdor prosi moža za botra, mora prositi tudi njegovo ženo za botro; ako pa želi imeti prositelj gospodično za krstno botro svoji hčeri, spodobi se, da prepusti gospodični, da sama izbere botra. Ako je določen botrom samec, naj izbere sam botro.

Malokdaj zahtevajo izjemne okoliščnosti, da morajo izbrati stariši krstne botre, ki stanujejo v različnih krajih in ki se med seboj ne poznajo. Ako pa je to primerno in koristno, naj krščenčev oče botra (ali botro) in njegove razmere drugemu botru in obratno popiše in skrbi za to, da se botra seznanita dan ali vsaj nekoliko ur pred krščenjem. Ne spodobi se menjati krstne botre pri vsakem sledečem otroku, ako k temu ne prisilijo smrt ali drugi važni vzroki; kdor

pa mora to storiti, naj se prejšnjim botrom srčno zahvali za izkazane vsluge ter naj javi vzrok menjanja in razloži povod tudi novim botrom.

Kdor je naprošen, da drži otroka pri krstu, naj natančno premisli, ali mu bo mogoče primerno izpolnjevati dotične dolžnosti. Ako more sprejeti dolžnosti botra, naj sporoči to starišem precej ali v prvih 24 urah po prošnji in se naj zahvali za izkazano zaupanje. Ako pa komu iz kateregakoli vzroka ni mogoče vstreči želji starišev, naj se primerno opraviči.

Ko so botri izbrani, naj določi otrokov oče sporazumno z botri kraj, dan in uro krsta.

Ime izberó otroku njegovi stariši. Imenujejo ga po botrih ali pa po kaki svetnici ali svetniku, kateremu ga želijo posebno priporočiti, ali čegar praznik se slavi na dan otrokovega rojstva. Izbere naj se tako, da sta rojstveni in godovni dan čim najbližja dneva.

Nekateri stariši imenujejo svojega prvega otroka tako kakor je ime njim (otrokovi materi ali očetu). Te navade ni priporočati; vsled nje se pripeté čestokrat škodljive pomote, zlasti pri uradnih pismih in se dogajajo celo v domačem življenju zmote. Posebno so mogoče take zmote, ako so ded, oče in sin istega imena.

Otroku zadošča samo eno ime, ki naj je ime svetnika ali svetnice. Zlasti je Slovencem priporočati prelepa imena slovanskih svetnikov in svetnic. Neprimerno je pa izbirati imena drugih narodov ali celo druge vere, kar provzroči večkrat opravičen smeh in tudi škodo.

Navadno so krščeni otroci v prvih osmih dneh po svojem rojstvu v cerkvi; ako pa zahtevajo nepovoljno zdravje otroka, slabo vreme in druge okoliščnosti, da se vrši krst doma, naj prosi oče pristojnega duhovnika, da bi prišel ob določeni uri krstit otroka v njegovo stanovanje.

Vsi, kateri so pri krstni svečanosti, naj bodo svojemu stanu primerno praznično oblečeni. V najodličnejših krogih se rabijo pri takih prilikah frak, klak, bela zavratnica in svitle rokavice, oziroma črna (za starejše) ali svitla (za mlajše dame) svilnata toaleta.

Krstni boter gre ali se pelje pravočasno z lepim šopkom cvetlic v stanovanje botre. Tej izroči cvetlice ter jo spremi v stanovanje krščenca, kjer ju njegovi stariši srčno sprejmó in času primerno pogosté.

Obred sv. krsta se vrši po predpisih liturgike takole:

Duhovnik vpraša botra: Kako naj bo otroku ime?

Botri povedó že prej dogovorjeno ime svetnice, oziroma svetnika.

Duhovnik vpraša otroka: I., kaj hočeš imeti od sv. Cerkve?

Boter odgovori: Vero.

Duhovnik vpraša: Kaj ti obljubi vera?

Boter odgovori: Večno življenje.

Ko položi duhovnik kraj štole na otroka in ga pelje h krstnemu kamnu, gresta tudi botra tjà in molita z duhovnikom apostolsko vero in očenaš. Potem vpraša duhovnik otroka: I., ali se odpoveš hudiču i. t. d.

Boter odgovori: Se odpovem.

Nato vpraša duhovnik otroka: Ali veruješ v Boga Očeta i. t. d.?

Boter odgovori vsakokrat: Verujem.

Duhovnik vpraša: I., ali hočeš biti krščen?

Boter odgovori: Hočem.

Duhovnik poda nato belo oblačilce ali bel prtič, katerega je treba po otroku razgrniti in da otroku ali botru v desno roko gorečo svečo. Nato oblije otrokovo glavo z blagoslovljeno vodo. Slednjič opomni duhovnik botre na njihove prevzete dolžnosti in na duhovno sorodstvo, katero je postalo vsled sv. krsta med botri in med krščencem. Potem pa reče: Pojdi v miru in Gospod naj bo s teboj!

Ako naj se krsti otrok v lastnem stanovanju, je treba postaviti mizo srednje veličine k steni v svetlo sobo ter jo pokriti z belim prtom. Na sredo mize je treba postaviti božje razpelo med dva svečnika, na katerih gorita sveči. Vse drugo prinese cerkovnik. (Pripraviti je le še vse, da se more duhovnik po opraviu umiti.)

Ako otročnica težko stoji, naj sede na stol na desno mize, njen mož naj se postavi na levo mize, botra ali prvi boter stopi med oba na desno in boter — oziroma drugi boter — na levo pri botri, ali levo pri prvem botru, na desno pri očetu; vsi korak pred mizo. Drugi pričujoči naj se postavijo — gospe na desno, gospodje na levo — v polukrogu za botre.

Ko pride duhovnik, ga sprejme hišni gospodar. — Botri se vedó ves čas kakor v cerkvi.

Po končanem krščenju izroči babica otroka materi v naročje. Mati poklekne in duhovnik poškropi njo in otroka z blagoslovljeno vodo; mati pa pri tem pokriža sebe in otroka.

Po krstu se vrši navadno primerna pojedina, h kateri se povabi običajno tudi duhovnika, ki ima za mizo častno mesto na levici poleg matere. — Ako pa duhovnika ni pri pojedini, sede na njegovo mesto prvi boter; vsem drugim se odkažejo pristojna mesta. Več o tem glej § 123.

Boter daruje v odličnih rodbinah razun omenjenega šopka cvetlic krstni botri še kak drug spominek, n. pr. pahljačo, zapestnico ali kaj družega. Oba botra pa darujeta materi in očetu jestvine in okusne pijače ali druge primerne darove.

Krščencu daruje botra navadno lično čepico ali oblačilce, boter pa kak drug primeren dar, — ako le mogoče, dosmrten spominek. Duhovniku in cerkovniku, kakor tudi porodničarici in drugim strežnicam darujeta boter in botra samó primeren denar.

Za vsak godovni dan in ob drugih prilikah naj dasta krstna botra svojemu krščencu umestno darilce ter naj ga vedno opominjata k dobremu in spominjata krstne obljube. Ako bi bilo potreba, naj tudi v dejanju skrbita za njegovo dušno in telesno srečo.

Drugo poglavje.

§ 5. Prava odgoja človeka, primerna njegovi vsakočasni dobi.

I. Sveta dolžnost starišev je od rojstva do 6. leta otroka osebno vzgajati. Proti tej dolžnosti greše zlasti matere, katere izročé po porodu svojega otroka dotlej nepoznani dojnici, katera ima morebiti osodepolne bolezni ali grde strasti. Take matere mislijo, da bi izgubile svojo lepoto obraza ter obliko in moč telesa; menijo, da bi jim sploh škodilo na zdravju in preveč kratilo uživanje veselice, če bi lastnega otroka dojile same. Ako matere ne primorajo bolezni ali popolna nesposobnost dojenja, da vzame dojnico, naj mati lastnega otroka doji sama vse leto ali vsaj prvih 9 mesecev. To koristi njej in otroku na zdravju in je koristno tudi zato, da vlije mati z lastnim mlekom svojo materno ljubezen otroku v kri in prevzame s svojim ljubeznipolnim ravnanjem njegovo nenačeto srce, ga vpelje, vodi in utrdi na dobro pot ter varuje prvih slabih vtiskov.

Ko začne otrok spoznavati, naj se začne baviti ž njim tudi njegov oče. Budi naj v otrokovem srcu pravo ljubezen in spoštovanje. Brani naj ga na vseh potih slabih nagibov in razvad. Prvi vtiski ostanejo neizpremenljivi in neizbrisni.

Stariši naj skrbé neprenehoma tudi za to, da spoznava njih otrok od začetka svojega razumevanja vedno bolj Boga in Njegova dela. Ko zna otrok že govoriti, naj ga uče moliti ter naj vsadé vanj strah božji; nasprotno pa naj zatró v njem vsakršne vraže, prazen strah in vse grde navade. Resnicoljubnost, ubogljivost in spoštljivost, kakor tudi druge čednosti naj sejejo stariši v obilni meri v otrokovo srce. Uče ga naj pozdravljati: Hvaljen bodi Jezus Kristus, dobro jutro, dober dan in lahko noč! Vadijo naj ga poljubiti njim ali drugim dobrotnikom desno roko zjutraj, zvečer in sploh vselej po sprejeti dobroti.

Da bo otrok sočuten in usmiljen, naj mu stariši ne dovolijo tepsti ljudi ali mučiti živali. Zbujati mu je treba usmiljenje do revežev in bolnikov. Kadar je bil priden, naj ga stariši primerno pohvalijo, a ne sme se v njem zbujati napuha.

Kadar napravi otrok kaj napačnega, naj ga mati poduči, posvari, če treba tudi ostraši ali celó kaznuje. Nikdar pa naj mati otroku ne grozi, da ga bo kaznoval oče, kajti otrok bi spoznal v tem materno premeško prizanesljivost, očeta bi pa tiho črtil kakor svojega sovražnika. Še slabše nasledke rodi pri otroku enostranska potuha; ako ga n. pr. oče svari ali celó kaznuje ter ga premeška mati obenem miluje in brani. Stariši morajo biti v družbi otroka vedno istih misli in željá. Če je otrok res vreden ali celó potreben zagovora ali brambe, naj se to zgodi, kadar sta oče in mati sama in kadar otroka ni poleg.

Dobro je, da ima otrok vedno kak popravek; zato mu treba dati izbrane igrače; v začetku take, ki zadovoljujejo njegov vid in sluh, pozneje pa mikavne igrače, s katerimi ima dosti dela. Tri- ali štiriletnemu otroku pa je že treba dajati primerna naročila, da jih izvrši sam. Kakor hitro je za to sposoben, pa naj se izroči v otroški vrtec, kjer se pripravlja na šolo.

II. Šestletnega otroka je treba izročiti v javno šolo in takoj je treba strogo paziti na to, da se vede natančno po šolskih postavah in ukazih. Preskrbeti mu je zato vse potrebne šolske stvari, katere mora imeti v redu. Pomagati mu je treba pri izvrševanju njegovih dolžnosti ter mu vcepljati ukaželnost globoko v srce. Neodpustljivo bi bilo, ako bi stariši otroku zapovedali, naj opravlja domača dela, namesto da bi šel v šolo, ali da bi ga s kakimi opravili ali na drug način motili v izvrševanju šolskih dolžnosti.

Ako prinese otrok iz šole znamenje pohvale, naj ga tudi stariši pohvalijo in primerno obdarijo. Nasprotno pa naj ga dobrohotno posvaré, ako je bil v šoli karan ali celó kaznovan.

Otročjim pritožbam ni dobro precej verjeti, nego stariši naj se v važnih slučajih prej prepričajo o resnici, in potem naj storé kar je potrebno. Nikdar pa naj ne dajejo otroku potuhe; ako bi se mu bila res krivica storila, naj ga potolažijo in uče potrpljenja.

Otroka je treba navaditi, da svojega učitelja ne le spoštuje, nego tudi srčno ljubi kakor svojega velikega dobrotnika. Stariši naj pri učitelju večkrat tudi osebno vprašajo, kako se otrok vede in napreduje; učitelju naj ga toplo priporočijo ter se mu za njegov uspeh učenja srčno zahvalijo.

Komur je le mogoče, naj skrbi, da se uči otrok tudi izven šolskega časa, privatno, doma. Ta poduk pa mora biti popolnoma v soglasju s šolskim podukom, večjidel pa le ponavljanje že naučenega.

Šolske naloge mora smatrati otrok za svojo pglavitno zadačo. Vendar je izven šolskega poduka, v prostem času doma paziti, da se uri in lika otrok ob enem tudi v prikupnem vedenju. Stariši naj ne pusté, da zahaja v družbo neolikanih otrok. Vselej pa mora biti na prvo povelje brezpogojno ubogljiv ne le svojim starišem, nego vsem odraščanim osebam. Ako bi se pokazalo pri otroku kujanje, ugovarjanje, prepirljivost ali celo upornost, naj te napake njegovi stariši precej v začetku z vso odločnostjo zatarejo in vsade namesto teh ljubeznipolno spoštovanje in druge čednosti.

Birma otroka. Ko je veroučitelj spoznal, da je otrok vreden sv. birme, naznani to otrokovim starišem, kateri poiščejo birmancu botra oziroma botro. Botre za sv. birmo je treba izbrati približno s takšno previdnostjo, kakor za sv. krst. Glej § 4. Birmanski botri prevzamejo tudi pri tem zakramentu dolžnost, otroku v potrebi pomagati za dušno in telesno srečo ter postane vsled sv. birme med botri, med birmancem in med njegovimi roditelji tudi duhovno sorodstvo.

Stariši oziroma varuhi naj tedaj pravočasno prosijo primerne osebe za botre, storé naj to osebno; le zavoljo prevelike oddaljenosti, bolezni itd. in le dobre prijatelje smejo prositi pismeno.

Kdor je naprošen za birmanskega botra, naj, ako le mogoče, precej izjavi, da to čast prevzame; — ako mu pa ni mogoče, naj se precej ali v prvih 24 urah po prošnji primerno opraviči.

Za birmanko je najprimernejša vsa bela obleka, na prsih zlat križec na tenki verižici, na glavi venček ali par kamelij ali lilij — za odraščeno birmanko je primeren pajčolan na glavi — bele rokavice in molitvenik. Vendar pa je primerna tudi vsaka praznja obleka svetlejše barve. Za birmanca je najprimernejša črna ali sivkasta obleka, belo perilo in bela ovratnica. Birmanci naj imajo pri sebi tudi 3 cm široki beli trak (znak čednosti duše), katerega ovije boter pozneje birmancu (birmanki) okoli glave.

Botri in botre, kakor tudi stariši in drugi pričujoči, naj bodo svojemu stanu primerno praznično oblečeni. Preobilen lišp pa se ne spodobi, ker bi bil resnobi sv. birme nasproten.

Botri postavijo svoje birmance v pristojni cerkvi v red, sami pa stoje za njimi. Ako so prisotni stariši, stoje zadaj za botri.

Neposredno pred birmanjem položé botri birmancu bel trak med prste k molitvi sklenjenih rok in svojo desno roko na desno ramo birmanca. Ko je pomazal škof birmancu čelo s krizmo in se dotaknil njegovega lica s svojima prstoma, naj ovije boter birmančevo čelo s pripravljenim trakom. Vsak birmanec gre nato s svojim botrom mimo duhovnika, ki mu odveže trak ter z volno obriše čelo. Boter položi pri tem v pripravljeno posodo dar cerkvi.

Navadno napravijo birmančevi stariši na dan birme pojedino, na katero povabijo tudi botra, oziroma botro; boter naj sedi za mizo na častnem mestu, — na levisi hišne gospodinje, botra pa na desni hišnega gospodarja. Oba botra naj imata svojega birmanca poleg sebe. Ta gostija naj bo birmini svečanosti primerna. — Ne bi se torej spodobilo na ta dan prirediti hrupno veselico ali celó ples.

Boter, oziroma botra, naj podari svojemu birmancu odnosno birmanki na dan birme koristno knjigo in druge spominke.

Prvo sv. obhajilo je za otroka najznamenitejši zakrament, ker se pri tem združi prvikrat neposredno z Bogom. Zato naj njegovi starši skrbé, da se otrok za spoved in za najsvetejši zakrament vredno pripravi. Naj ga v to svrho natančno poučé, kako se mora pri tem vesti in naj mu pripravijo vse, kar je potreba. Ako je le mogoče, naj ga stariši spremijo v cerkev in tam nadzirajo njegovo vedenje. Za spomin na prvo sv. obhajilo naj dajo stariši ta dan otroku podučljivo knjigo ali drugo dolgotrajno darilce. Sorodniki, prijatelji in znanci pa naj mu čestitajo, za kar se mora otrok primerno zahvaliti.

Določila glede obleke za spoved in za obhajilo, kakor tudi vse druge podrobnosti pri tem opraviilu navajam v § 6. e) in f).

III. Akoravno sta štirinajstletna deklica in toliko star deček navadno že dovršila ljudsko šolo, naj skrbé stariši ali njihovi namestniki tudi poslej, da se učé otroci lepega vedenja. V tej dobi so potrebni otroci posebno skrbnega nadzorovanja, kajti otrokovo sree je takrat najpripravnejše za pohujšanje.

Odrasli morajo torej vedno paziti, kaj govore ali delajo vpričo otrok, ki vse vidijo in slišijo. Varovati je otroke slabe tovaršije, sicer bi prelahko zabredli v grehe ter v kratkem času pozabili vse, kar so se do takrat lepega naučili.

Tisti stariši, kateri pošljejo svojega otroka v tuje kraje na velike šole, naj ga priporočé dobrim prijateljem, ki naj ga nadzirajo. Otroku naj pošljejo vedno le toliko denarja, da s tem izhaja; tudi naj ga včasih nepričakovano obiščejo in pregledujejo njegove pisarije in knjige. Tisti stariši pa, katerih štirinajstletni otrok mora javno šolo zapustiti, naj mu nabavijo vsaj dobrih knjig in drugih pripomočkov, s katerimi se poslej podučuje sam. Naj ga ne puste v slabo družbo, nego naj ga vodijo v dobrooolikano družbo ter mu dajejo v vsem, vselej in povsod najboljši zgled.

Telesno odgojo človeka in skrbi staršev za telesno srečo svojih otrok bom popisal v §§ 12. in 42., družabno odgojo pa v 2. in 3. delu te knjige.

Tretje poglavje.

§ 6. Samoodgoja človeka z ozirom na izpolnjevanje duševnih dolžnosti.

a) O verskih zadevah sploh. Vse človeško prizadevanje ima seveda dober začetek, ugoden tek in srečen zvršetek ter dobi slavno krono le takrat, ako izvira in raste naše prizadevanje iz ugodne, trdne in stanovitne podlage.

Najugodnejša in najboljša podlaga vseh podlag je bila; je in bo za vse, povsod in vselej le vera v Boga in v Njegove skrivnosti. Ta svetinja je neugasna luč v temi, neusehljivi izvir vse sreče, začetek in zvršetek vseh čednosti; vera je krepčalni balzam, ki umirí in osrči človeka v nevarnosti, mu da tolažbo in upanje v nesreči in bridkosti ter ga prijetno spodbuja k vestnemu izpolnjevanju vseh dolžnosti. Vera je splošna podlaga človeškega ob-

stanka, miru in varnosti, prava vera je največja pomoč tudi v takih slučajih, kjer ne morejo pomagati vse posvetne moči. Zato je sveta dolžnost človeka, da dobro pozna prava verska načela, da se ž njimi napolni, jih vzvišeno časti, dobra dela neutrudljivo goji in po možnosti širi, kakor tudi pazljivo varuje in odločno brani pred vsemi napadi.

Ako je kdo po naključju ali hotoma pri verskih opravilih državno potrjenih drugovernikov, naj se vede pri tem tako, kakor oni; ako pa se ne zna ali se noče vesti enako, naj spoštljivo odide. Postavno priznane verske zadeve nepristojno pretresati, bi bilo nespodobno; zasmehovati, zaničevati ali celo motiti jih, pa je ostro prepovedano in kaznjivo. Zatorej je najbolje, da daje človek s svojo pravo vero vsem vabljev vzgled, pa pušči vsakega, naj veruje kakor hoče, samo da dela v vseh drugih zadevah prav.

b) Strah božji. Pred vsegamogočnim bitjem Stvarnikovim se tresejo in natančno po Njegovi volji se sučejo vsi neizmerni svetovi, delajo vse moči in se vrši vse.

Srce človeško mora biti potemtakem vselej polno strahu božjega — tudi zato, ker pravi strah božji brani v prvi vrsti človeku, da bi slabo mislil, škodljivo govoril ali prepovedano storil. Ta strah je tedaj vsakemu človeku neobhodno potreben. Ako bi človek prelomil božjo zapoved, bi obenem kršil tudi posvetne zakone in bi izgubil spoštovanje in ljubezen ljudi. Samotnega bi zato grizla vest, in čutil bi se nesrečnega. Kaznovali pa bi ga še posvetni sodniki.

c) Izkazovanje ljubezni, časti in hvale Bogu. Že prvi ljudje in njihovi nasledniki, ko so spoznali, da se morajo sami zase in za vse, kar so uživali, zahvaliti najboljšemu Darovatelju, so izkazovali nepoznanemu Dobrotniku v vsej ponižnosti največjo ljubezen, čast in zahvalo. Storili so to tako, kakor jim je bilo takrat znano in mogoče, ne samo z besedo, nego so tudi darovali obenem velike črede živine, del premoženja v različni obliki in sploh najljubše stvari.

Dandanes pa, ko so po usmiljenju Stvarnika ljudem na razpolago že večje ugodnosti in neskončne dobrote, smo vsi dolžni, svojemu Bogu izkazovati v največji ponižnosti največjo ljubezen, čast in hvalo. Vsak pravovernik naj si tedaj prizadeva, z vso močjo vselej in povsod, svojo ljubezen do Boga pomnožiti in spoštovanje izpopolniti. Ponosen in najsrečnejši je tisti človek, kateri izpolnjuje to

splošno in najsvetejšo dolžnost na najpristojnější način in najbolj popolnoma.

Neodpušljivo bi bilo tedaj, ako bi kdo v času, ko je zapovedano ali navada častiti Boga, delal kaj posvetnega ali sploh božjo službo zanemaril, se je sramoval ali jo zasmehoval. Vsak naj odločno in javno izkazuje in daje Bogu kar je božjega in svetu kar je posvetnega.

č) Spodobno vedenje v cerkvi pri sv. maši. Bog je dal človeku prostost, da dela zase celih 6 dni in mu je zapovedal, da vsaj vsaki sedmi dan počiva in mu izkazuje za vse, kar uživa, pristojno zahvalo. Pri neizmernih prejetih dobrotah in posebno pri majhni božji zahtevi mora tudi divjega človeka in tudi ledeno srce prešiniti spoznanje lastnih dolžnosti, ter se v njem vžgati in razpaliti želja, da bi izpolnjeval to dolžnost kolikor možno popolnoma.

Posebno mi kristjani prejemljemo od Boga največje dobrote, zato mu posvetimo vsaj cele nedelje in cele zapovedane praznike!

Precej, ko oznanja v nedeljo ali na dan praznika slovesno jutranje zvonjenje dan Gospodov, naj gre vsak človek sam vase in naj nepogojno odloči: ta dan bodi posvečen le Bogu!

Bogu se morejo izkazovati čast, ljubezen in zahvala sicer povsod, toda najboljše seveda le v Njegovi hiši, — v cerkvi.

Kdor nikakor ne more iti k božji službi v cerkev osebno, naj gre tja vsaj v duhu; kdor pa more iti, naj tega nikdar ne zamudi.

Vendar naj bi nevedni otroci, kateri radi jočejo in tudi blazni ali pijani odrasli, kakor tudi tisti ljudje, kateri morajo vedno kašljati, ostali doma! —

Da moreš iti k službi božji v cerkev osebno, pripravi si pravočasno svojo praznično obleko. Obleci se tistega dne, kadar cerkev žaluje, črno, kadar se cerkev veseli, pa belo ali svetlo, vselej čisto in dostojno, ponižnosti in pobožnosti, kakor tudi stanu in starosti popolnoma primerno. Razen tega naj vzame vsak s seboj molitvenik ali vsaj molek. Sicer naj vzame vsakdo samo kar je neobhodno potrebno, na pr. dežnik ali solnčnik, palico, pahljačo in uro; ošabna in prevzetna gizdavost in preobilen nakit se ne spodobi, tem manje, ker vemo, da Bogu ne ugaja zunanje lišpanje z dragocenostmi, in ker hodimo v cerkev, da bi ugajali Bogu, ne pa ljudem.

Docela nedostojno bi bilo oblačiti se tako, da bi opozarjali nase ali celo pohujševali s svojo šopirnostjo.

V cerkev in nazaj naj bi hodilo več oseb skupaj in praviloma vsak spol posebej; samo tiste osebe, katere so pomoči ali varstva potrebne, naj bi bile spremljane od kateregakoli spola. Tja in nazaj naj bi govorili samo o Bogu, o Njegovih čudežih in skrivnostih, o življenju svetnikov in mučenikov; sploh naj bi se vsi vzajemno izpodbujali k pobožnosti.

Ker je cerkev najsvetejše in vedno prebivališče Boga na zemlji, ker je cerkev prava vez in edina posrednica med vsem nebeškim in med vsem posvetnim, zato naj si vsakdo predstavlja cerkev kakor nebeška vrata, stopnice k oltarju kakor stopnice v nebesa, tabernakelj pa kakor prestol in sedež živega Boga. Tisto zvišeno in ograjeno mesto v cerkvi, na katerem je oltar, se imenuje duhovnišče (prezbiterij), drugi, nižje ležeči in širji prostor cerkve se imenuje ladija. Evangeljska (desna, polnočna) stran oltarja je na mašnikovi desni strani takrat, kadar je od oltarja obrnjen proti ljudem; leva stran proti občinstvu obrnjenega mašnika pa se imenuje listna (epistelska, poldnevna) stran oltarja.

Duhovnišče je namenjeno sv. opravilom in je določeno samo za duhovnike; polovica ladije na evangeljski strani je namenjena ženskemu, druga polovica ladije na listni (epistelski) strani pa moškemu spolu; kor nad velikimi vratmi je določen za godbo in petje. V ladiji so najimenitnejši sedeži v prvih klopeh na ženski in moški strani proti sredini cerkve. Tu sedé pri svečanostnih mašah prvi odličnjaki in odličnjakinje. (Prostori ob zidu so manj častni.)

Sedeži so namenjeni predvsem starim ljudem, bolehnim, trudnim popotnikom, ženskam ter imenitnim domačim in tujim ljudem.

Pred vstopom v cerkev si je treba očistiti tudi obuvalo.

Ljudje naj se postavijo v cerkvi kolikor možno po velikosti t. j. najmanjši spredaj, največji pa zadek. Po vsej sredi ladije naj ostane ulica med obema spoloma, ako le mogoče, vedno prosta.

V cerkev gredo po nekaterih krajih najprej najimenitnejše osebe: načelniki političnih oblastij, občinski predstojniki in drugi uradniki; kjer teh ni, pa župani in cerkveni starešine. Ti prvaki gredo, ako jih povabi duhovnik, v klopi v duhovnišču, kjer sedejo imenitnejši na evangeljsko, manj imenitni pa na listno stran pred oltarjem, ter dajejo lep zgled z lepim vedenjem. Za temi gredo v cerkev ženske in potem moški. Zunaj cerkve naj ne ostane nikdo, ako ni cerkev prepolna; kdor se je zamudil, naj se ustavi v cerkvi

blizu vrat in naj ne rine naprej. V nekaterih krajih na deželi imajo lepo navado, da gre manj odlična ali ugledna oseba h kropilniku, kjer omoči prve tri prste desne roke, pa ponudi vodo na prstih imenitnejši osebi, katera se z desno roko ponudene vode dotakne in zato tiho zahvali. Precej ko si vzame blagoslovljene vode, se vsakdo na istem mestu z desnim kolenom globoko — ako je izpostavljeno sv. Rešnje Telo, pa do zemlje — prikloni, nekoliko tudi glavo pripogne, obenem položi levo dlan na podsrčno stran, se z omočenimi tremi prsti trkne skesano na srce, se prekrži, obenem zravna, pa gre na določeno mesto.

Hoja in vse kretanje v cerkvi naj bo slovesno, ponižno in globokospoštljivo; obličje bodi obrnjeno vedno h glavnemu ali onemu oltarju, na katerem se bere sv. maša. Ko je prišel vsak na svoje mesto, naj položi klobuk, dežnik itd. na primeren kraj poleg sebe, potem pa naj precej poklekne na obe kolena, se prekrži in sklene roke. Pravilno se stori to tako, da se položi desni palec črez levega, oba pa nasloni na sredo prs; drugih prstov naj ne drži molilec prekrizanih, nego ravno naprej nagnjene. Po kratki molitvi naj se pokriža, vstane in potem pozdravi na desni pa na levi stoječe najbližnje osebe. To se zgodi molče, le s ponižnim priklonom glave, na kar dotičniki ravno tako odzdravijo. Po tem pozdravu se naj vsakdo zamakne v molitev in premišljevanje ter naj mirno in pobožno čaka začetka sv. maše. Tisti, ki so v klopeh, sedé, vsi drugi pa stojé.

Opomba. Nespodobno je: v cerkvi ozirati se na mimo gredoče osebe, jih z očmi ali celo z glavo spremljati, si dajati znamenja z očmi, z glavo ali celo z roko, z drugo osebo šepetati ali polglasno govoriti, se smejati, se z enega mesta na drugo premeščati, se pri vhodu, pri izhodu ali sploh prerivati, na tla, mesto v svoj robec kašljati ali pljuvati, tla z obuvalom ali drugače ponesnažiti, bahavo pripravljati in oddajati miloščino glasno v pušico, paziti, ako in koliko bo kdo drugi dal v bogaime, tobak njuhati ali celo drugemu ponujati tobačnico, dolgočasno zehati, se pretezati, ali celo spat. — Vse to je nespodobno, najhujše graje vredno in pohujšljivo.

Ko pride tudi duhovnik v cerkev, naj pripravi vsakdo molitvenik ali molek, vsak naj pazi, da bode čital ali molil dotični del maše ob tistem času kakor duhovnik, t. j., da ne bere ali ne moli prehitro, a tudi ne prepočasi.

Kadar čita duhovnik sv. evangelij, morajo vsi prisotni vstati, ter se pokrižati; istotako se vstane in pokriža pri poslednjem sv. evangeliju. Poklekniiti pa je treba na obe kolena pri povzdigovanju ter klečati do zavživljanja in pri blagoslovu. Sicer morejo oni, ki so v klopeh, sedeti. Najvažnejše dele maše, naznani strežnik z zvončkanjem.

Pri začetku in po zvršetku pridige naj se vsakdo pokriža; med pridigo smejo osebe v klopeh sedeti. — Vsakdo naj pridigo posluša pazljivo; neodpušljivo bi bilo, ako bi kdo med pridigo odšel iz cerkve ali ako bi med pridigo spal.

Po svečanostni sv. maši se poje in z orgljami spremlja zahvalna ali pa cesarska pesem; pri tej je treba ravno in mirno stati.

Po dokončani sv. maši vzame vsakdo svoje reči, se proti oltarju z desnim kolenom globoko in ponižno prikloni in glavo nekoliko pripogne; nato se pokriža, obrne pa odide mirno ter brez pehanja. Pri izhodnih vratih naj vsakdo omoči v kropilniku z blagoslovljeno vodo svoje prste, se obrne zopet k oltarju, se pripogne globoko z desnim kolenom in se pokriža, potem obrne in odide. Moški si pokrijejo glavo šele potem, ko so že prekoračili cerkveni prag. Hoja iz cerkve domov bodi še bolj spodobna in bogoljubna kakor prihod v cerkev.

d) Vedenje v cerkvi pri večernicah.

Popoldanska služba božja je koristna zategadelj, ker razlagajo duhovniki pri večernicah krščanski nauk, pridigajo in delijo posebne blagoslove. Zatorej naj bi se vsak človek oblekel praviloma črno — ali vsaj temno — in le takrat, kadar praznuje cerkev veliko veselje, naj bi se oblekel svetlo. Vsakdo, če le more, naj bi se udeležil vsako nedeljo in vsak praznik popoldanske službe božje.

Vesti se je pri večernicah enako kakor pri sv. maši (gl. § 6., č).

Med krščanskim naukom, oziroma med pridigo, naj ljudje stojé, odnosno sedé v klopeh mirno in pazljivo; med litanijami in pri vseh drugih molitvah naj vsi klečé na obeh kolenih s sklenjenimi rokami kakor pri sv. maši. Pri »Tantum ergo« in pri »Genitori genitoque«, kakor tudi pri blagoslovu mora vsakdo klečati ter se pred in po blagoslovu pokrižati.

Tudi ostali čas nedelje ali praznika po večernicah doma naj vsakdo porabi pobožno; bere naj pobožne knjige, pripoveduje lepe prigodbe in dela sploh vse, kar je duhu koristno. Bavi pa naj se

tudi z drugimi koristnimi, poučnimi knjigami. Nihče naj pa ne oskruni Gospodovih dnij s pijančevanjem, prepovedano igro ali celó s preklinjanjem in nespodobnim vedenjem.

e) Spodobno vedenje v cerkvi pri izpovedi.

Izpoved in sv. odveza sta edini sredstvi, s katerima si more človek zadobiti izgubljeno milost božjo, rešiti svojo dušo, očistiti in umiriti svojo vest, dobiti novo duševno moč, pridobiti si tudi spoštovanje in dobrohotnost pri ljudeh.

Zatorej je sveta dolžnost in neobhodna potreba, da se vsak človek ne le enkrat na leto, temuč tudi pred stopom v nov stan, pri svojih jubilejih, pred odhodom v vojno in v druge smrtne nevarnosti, v veliki bolezni in sploh v jako imenitnih slučajih življenja izpové in sprejme sv. obhajilo.

Kdor si je odločil dan za izpoved, naj precej zjutraj praznično uredi svoje telo — posebno dobro naj si osnaži usta, naj se obleče v črno prazno oblačilo (belo perilo), naj vzame seboj molitvenik ali vsaj molek, ter naj gre v cerkev. Pri stopu v cerkev naj se globoko prikloni z desnim kolenom k oltarju, se pokriža z blagoslovljeno vodo ter sede v klop. Ako mora sesti k drugi osebi, naj to spodobno molče pozdravi s priklonom glave ter naj pri tem pravilu ne moti nikogar.

Potem naj poklekne na obe kolena, se pokriža, sklene roke in moli kratko molitvico; nato naj se pokriža, sede in mirno izprašuje svojo vest. Ko jo je dobro izprašal in obudil pravi kes, naj — vojak odloži svoje orožje, in vsakdo sleče rokavice — gre s sklenjenimi rokami s ponižno sklonjeno glavo k bližnji spovednici. Ako so ondi že druge osebe, naj se uvrsti najzadnji in čaka, da pride na vrsto. Dokler se kdo izpoveduje, naj bo vsak toliko od spovednice oddaljen, da ne sliši spovedovančevega in ne duhovnikovega glasu. Neodpustljivo bi bilo, ako bi kdo poslušal tujo izpoved. Šele ko vstane prednik in odide od spovednice, naj naslednji pristopi in poklekne na obe kolena k izpovednici ter drži sklenjene roke.

Ko odpre duhovnik okno in deli spovedovancu z roko v znamenju sv. križa svoj blagoslov, naj se spovedovaneč pokriža, sklene roke in se izpoveduje razločno, razumljivo, s spodobnimi besedami in tako tiho, da ga sliši le izpovednik. Večje grehe naj izpove najprej; na izpovednikova vprašanja naj pazi in odgovarja natančno, brez zvijanja in brez kimanja ali majanja z glavo.

Vsak naj se izpove vsega, karkoli se mu zdi grešno, vendar naj s praznimi besedami ne trati časa; — kdor bi se izpovedoval samo par minut ali pa jako dolgo časa, bi obudil sum in obrekovanje zlobnih jezikov; srednja mera je tedaj najbolja in zato naj vsakdo že prej pripravi in premisli vse, kar ima povedati. Izpovedovaneec naj pazi posebno na naloženo pokoro.

Ko deli izpovednik izpovedancu odvezo in naredi z roko črezenj sv. križ, naj se izpovedanec pokriža, se izpovedniku prikloni, vstane in se vrne na svoje mesto v klop. Tam naj poklekne na obe kolena, sklene roke in hvaležno moli.

Ako bi pa izpovednik ne mogel in ne hotel dati sv. odveze, naj se pohlevno ukloni izpovedanec tej odsodbi in se tiho vrne na svoje prejšnje mesto, kjer naj moli in se vede tako, da nihče ničesar ne zasluši. Vendar k sv. obhajilu brez odveze ne sme iti.

f) Vedenje pri sv. obhajilu v cerkvi.

Sveto obhajilo za izpovedane in odvezane ljudi je ali med sv. mašo ali šele po sv. maši. Ko poklekne cerkovnik na vogel listne strani oltarja in začne moliti »Konfiteor«, se obrne mašnik k ljudstvu, moli s sklenjenimi rokami in blagoslovi ljudi v znamenju sv. križa, in se pokrižajo pri tem vsi prisotni. Tisti, kateri bodo obhajani, naj gredo med tem s sklenjenimi rokami, s sklonjeno glavo k božji mizi — k predoltarni pregradi in naj tam pokleknejo na obe kolena, drug tik drugega, tako da se ne tiščé.

Ko pokaže duhovnik ljudstvu sv. hostijo in reče: »Glejte, Jagnje božje«, naj pokleknejo tudi vsi drugi ljudje v cerkvi; ko pa reče: »Gospod, jaz nisem vreden itd.«, naj vsi pripognejo glave, položé leve dlani na podsrčno stran, se trkajo na prsa, govore tiho ravno tako ter naj se potem pokrižajo.

Kadar se približa duhovnik, da te obhaja, vzdigni glavo, glej predse, odpri lepo svoja usta, položi jezik na spodnjo ustnico ter drži z desno roko molitvenik ali zložen čist robec pod in pred svojo brado.

Ako pa drži cerkovnik k temu »božjo mizico«, ni treba držati molitvenika ali robca. Ko je položil duhovnik sv. hostijo v usta, naj obhajanec oziroma obhajanka skloni glavo, položi levo dlan pod srce, s prvimi tremi prsti desne roke naj 3krat trkne na prsa, se pokriža in použije sv. hostijo; kmalu potem naj vstane, sklene

roke in gre s pripognjeno glavo na svoje prejšnje mesto. Tam naj poklekne, zapre oči in pazi, da sv. hostijo popolnoma in primerno použije.

Ko je obhajanec kleče použil sv. hostijo in opravil zahvalne molitve, sme vstati, oziroma sesti, pač pa se spodobi še nekoliko moliti.

Ako je duhovnik obhajal že vse opravičene — izven sv. maše, se obrne k ljudstvu in mu podeli s ciborijem sv. blagoslov. Pri tem vsi navzoči pokleknejo, se prekrižajo pa vstanejo.

Nespodobno bi bilo iti iz cerkve precej po sv. obhajilu, brez zahvalne molitve; tudi pljuniti se ne sme, dokler se česa ne je ali ne pije. Na dan sv. obhajila se spodobi, da gre človek večkrat v cerkev, čita s posebno pobožnostjo duhovne knjige, opravlja doma dobra dela, se varuje slabih misli in se ogiba posvetnega hrupa.

g) Vedenje pri izpovedi in pri sv. obhajilu v stanovanju bolnika.

Ako je kdo nevarno bolan in vsled tega v smrtni opasnosti, naj nemudoma prosi izpovednika za sv. obhajilo. V to svrho naj domači bolnika praznično opravijo, dotično sobo lepo pospravijo, postavijo mizo blizu bolnikove postelje, jo pregrnejo s prtom, postavijo na sredo božje razpelo med dva svečnika s svečami, poleg kropilnico z blagoslovljeno vodo in kropilom. Pripravljen bodi tudi umivalnik s čisto vodo in čisto brisačo. Ko naznanja cerkovnik z zvončkom prihod duhovnika in bližanje sv. Rešnjega Telesa, naj hiti vsak na ulico. Ko je duhovnik še tri korake daleč, naj vsakdo poklekne na obe kolena, skloni glavo, se pokriža in trkne 3krat na svoja prsa. Šele ko je duhovnik tri korake daleč, naj se človek zopet pokriža, vstane in gre odkrit za duhovnikom. (Tako se je vesti tudi, ako sreča človek duhovnika s sv. Rešnjim Telesom na poti.) Kadar je duhovnik že blizu bolnikovega stanovanja, vžgo bolnikovi domači obe sveči na mizi; in ko duhovnik stopi v sobo, pokleknejo vsi pričujoči, da sprejmo blagoslov.

Nato naj vsi prisotni vstanejo in se oddalijo iz sobe, ker bolnik se bo izpovedal. Ko jih duhovnik po dovršeni izpovedi povabi, gredo zopet v sobo, kjer precej pokleknejo na obe kolena, ker vrši se sv. obhajilo. Pri pozvonjenju naj vsak sklone glavo, položi levo dlan pod srce, se trka na prsa ter se pokriža.

Po opraviilu naj vsi vstanejo, toda odidejo naj šele potem, ko je odšel duhovnik, kateremu naj se pri odhodu vsi spoštljivo pri-

klonijo. Ako pa namerja duhovnik še ostati, se smejo prisotni oddaljiti precej po dovršenem opravilu.

Bolnikovi sorodniki naj duhovniku in cerkovniku vročijo primerno plačilo ali darilo, vsem drugim, ki so bili prisotni, pa naj se zahvalijo za sočutje.

h) Vedenje pri procesijah.

Da bodo procesije vedno v večjo čast in hvalo Bogu, v javen zgled, v ponos naše sv. vere ter nam v splošno samozadovoljnost, naj bi si vsakdo iz lastnega nagiba prizadeval, da vzviša to svečanost kolikor mogoče.

Ker so procesije različne, da duhovski predstojnik za vsak slučaj posebne ukaze. Splošno veljavne so tele določbe: Ulice, po katerih ima iti procesija, treba kolikor mogoče osnažiti, povsod ali vsaj okoli zunanjih začasnih oltarjev cvetlic potrositi, na obe strani ob poti zeleno vejevje posaditi, na hiše zastave razobesiti, na okna poleg nekaterih sveč velike šope cvetlic postaviti, sebe praznično opraviti in obleči obleko, ki je primerna veselemu ali žalostnemu povodu procesije in se, ako le mogoče, vsake procesije udeležiti.

Na čelu procesije gre najprej križenosec, kateri nosi sv. razpelo, ovito z vencem; za tem gredo navadno šolski dečki pod nadzorstvom učitelja, njim sledijo šolske deklice, spremljane od učiteljice. Potem gredo cerkvena društva, katerih člani nosijo večkrat goreče sveče. Za pevskim zborom pod baldahinom nosi najodličnejši duhovnik monstranco, spremljajo ga nižji duhovniki in strežniki. Nato slede načelniki in zastopniki občine, mesta ali dežele, za njimi gredo poedini oddelki sosesk in društev, najprej moški in za temi ženske. Vsaka soseska ima svoj križ z banderom, za njim naj gre župan, na njegovi levi strani njegov namestnik, za njima drugi občinski svetovalci in odličnjaki ter vsa soseska; na koncu soseske naj hodi tudi občinski svetovalec, ki naj bi skrbel za popolen red. Med vsakim oddelkom in križenoscem naj bi bilo vselej par korakov praznega prostora. Razen duhovnikov naj bi hodili vsi drugi ljudje, po dva in dva skupaj, enake velikosti in starosti, starejši naprej. Hodil naj bi vsakdo takoj za svojim prednikom in ne zaostajal več kakor korak za njim. Med vsem obhodom naj bi se vedel kolikor možno najbolj spodobno, naj bi se ne oziral in ne govoril o posvetnih rečeh, temuč le molil ali pel

svete pesmi. Pri vseh štirih evangelijih zunaj cerkve se je treba vesti kakor v cerkvi.

Po povratku v cerkev podeli duhovnik ljudstvu sv. blagoslov. S tem je slovesnost končana.

ž) Vedenje pri blagoslovih sploh.

Za vse blagoslove sploh velja tole pglavitno pravilo: Ako deli blagoslov duhovnik, kateri ni škof, brez sv. Rešnjega Telesa, t. j. s kropilom ali samo z roko, smejo sicer prisotne osebe stati, toda popolnoma spoštljivo in pazno: s pripognjeno glavo sklenejo pobožno roke in se pokrižajo; ako pa deli ravno tako blagoslov — brez sv. Rešnjega Telesa — škof ali še večji duhovnik, treba je poklekniti na obe kolena.

Kadar pa deli duhovnik blagoslov s sv. Rešnjim Telesom v rokah, takrat mora vsakdo poklekniti na obe kolena in sme vstati šele po dokončanem blagoslovu.

ŷ) Vedenje pri blagoslovu (vpeljanju) otročnice in otroka v cerkvi.

Po srečnem rojstvu otroka so dolžni njegovi stariši Bogu posebno zahvalo že zato, ker je Bog rešil mater v veliki nevarnosti in ji dal željno pričakovanega otroka — njihovo tolažbo in srečo na svetu.

Potem, ko sta se otročnica in otrok že zadostno okrepčala — navadno štirideseti dan po rojstvu, naj stariši opravijo spodobno sebe in otroka ter naj gredo v pristojno cerkev, da se tam Bogu zahvalijo za prejete dobrote ter ga prosijo pomoči zase in za otroka.

Ako pa otrok še ni krščen, ali ako je bolehen, če je slabo vreme ali predolga pot, je zadosti, da gredo stariši sami v cerkev. K temu se spodobi stanu primerna praznična obleka za stariše in za otroka. Mati naj vzame seboj svečo in gre, včasih spremljena od svojega moža, v cerkev, otroka pa naj nese babica za njima.

Duhovnik pokropi klečečo mater in otroka z blagoslovljeno vodo, pri tem drži mati v levici svečo in se pokriža. Potem ji poda duhovnik konec štole, da jo poljubi. Nato gredo vsi za duhovnikom k oltarju. Tam pred oltarjem pokleknejo: mati z otrokom na sredi, duhovnik na njeni desni in babica s svečo na levi strani. Duhovnik moli za stariše in za otroka ter slednjič pokropi mater in otroka z blagoslovljeno vodo; pri tem pokriža mati otroka in sebe. S tem

je obred dovršen. — Ako gre porodnica k vpeljanju sama, poklekne pred oltarjem na levo k duhovniku. Navada je, da daruje mati pri vpeljanju Bogu svojega otroka in zvesto obljubi, da bo otroka izredila tako, kakor je Bogu dopadljivo. V znamenje tega naj da mal dar vbogaime.

k) Vedenje pri blagoslovu stanovanja, jedil, zdravil, poljskega semena itd. Navadno blagoslovijo duhovniki ljudem stanovanja na dan pred sv. Tremi kralji. Zato je treba stanovanje pospraviti in ko pride duhovnik s cerkovnikom v stanovanje, naj vsi prisotni svoje delo odložé, vstanejo, se obrnejo k duhovniku in se vedejo pri blagoslovu, kakor je omenjeno pod i). Po dokončanem blagoslovu ponudi marsikateri gospodar duhovniku primerno jed in pijačo; vsak gospodar pa mora dati poleg tega še primerno plačilo za duhovnika. Plačilo izroči cerkovniku.

Skoraj splošna in hvalevredna navada je, da pošljejo pobožni gospodarji ali gospodinje na velikonočno soboto popoldne ali pa na velikonočno nedeljo zjutraj v pristojno cerkev mnogovrstne jedi in pijače, da jih duhovnik blagoslovi. Primerno je nesti k blagoslovu v lepo pregrnjenih jerbasih vsaj kos jagnjeta, nekoliko jajc, kruha in vina.

Pred blagoslovom se postavijo vsi jerbasi v vrsto, vsaka nosilka odkrije svoj jerbas, sama pa se postavi za njim in se pri blagoslovu vede kakor je rečeno pod i).

Zdravila, poljska semena ali druge reči je treba nesti v steklenici ali v primerni posodi v cerkev, ter se dotični nositelj ali nosilka pri blagoslovu vede kakor je rečeno pod i). Pri vsakem blagoslovu pa se spodobi dati vsaj nekoliko krajcarjev vbogaime.

§ 7. Gojenje in koristi moralnih čednosti.

Vse čednosti človeka so združene v njegovi, po odgoji in po samoodgoji pridobljeni stanovitnosti, da se odloča vedno samo za pravo in za dobro.

Čednosti prebivajo tedaj le v čistem srcu. Gojitev čednosti se zdi človeku v začetku skoraj mučna, ko pa jih začne spoznavati in čutiti njihove sladkosti in ko dobiva človek od njih sad, so mu čednosti edina tolažba in radost.

Moralnost obsega vse, kar se nanaša na običaj (navado) in nrvstvenost (pravodelnost) v človeškem življenju; t. j. čista zavest, kaj je »prav« ali »neprav«, odloči dejanja in nehanja. Kakor je

veliko uživanje lastnih čednosti, tako velike so vsled teh tudi sladkosti, ugodnosti in zadovoljnost našega življenja. Zato naj bi vsak človek gojil vse čednosti, katere so vsakomur vselej potrebne. Gojil naj bi zlasti njegovemu stanu koristne čednosti. Te naj bi uporabljal le o pravem času, povsod enako in brez poželjenja časti ali plačila.

a) Modrost, s katero zamore človek prav spoznati in prav obračati vse pripomočke, da doseže dušno izveličanje in posvetno srečo, ima samo dotlej moralen pomen, dokler deluje njeno praktično porabljanje na splošno dobromiselnost in občno dobrodelnost. Neizrečeno nesrečni so blazni ljudje, kateri vsled svoje bolezni ne vedo ničesar in celó lastnih pravic ne morejo in ne smejo sami rabiti in ž njimi niti sami sebi postreči. — Vsi drugi pa imamo več ali manj znanja, pameti, izkustva in splošne zmožnosti; — nekateri srečni ljudje imajo celó izredno velike modrosti, tako da lahko postrežejo sami sebi in pomagajo bližnjemu. Z združenimi močmi, mejsebojno ljubeznijo in prizanesljivostjo si lahko napravimo zadostno posvetno srečo. Zategadelj si prizadevajmo vsi neprenehoma svoje znanje, izkušnje in splošne zmožnosti kolikor le mogoče izpopolniti ter svojo modrost kolikor mogoče dovršiti in obračati v splošno srečo. Čim večje je naše znanje in čim lepše vedenje, tem višje je naše blagostanje. Ker pa človek ne more znati vsega, naj se vsak uči predvsem tega, kar zahteva njegov stan in kar mora znati, da izpolni svoje dolžnosti.

Ko je spoznal vsak sam sebe, ko je uredil svoje srce, dal pravo mero svojemu nagibu in poželjenju, naj uredi in utrdi še svoje telo in vse svoje zadeve; potem naj se uči spoznavati svojega bližnjega, njegove razmere, medsebojne pravice in dožnosti ter naj dožene najboljši način skupnega življenja.

Končno je treba natančno spoznati, premotriti in preučiti tudi zunanjo naravo. Obrachaje vedno v najboljšo korist sedanji čas, je treba spoznati tudi preteklost ter si iz te in iz sedanjih razmer in okolišnosti ustvariti pravo navodilo za prihodnost.

b) Krotkost in potrpežljivost sta za praktično življenje vsakemu človeku neobhodno potrebni čednosti. Nepremagana narava in še več naše lastne krivnje nam pokladajo na trnjevo pot življenja takšne ovire in zapreke, ki bi v kratkem času zatrle v človeku vso krotkost in ga gnale v jezo, prepir, v boj in v obup, ako nas

ne bi branila potrpežljivost, katera premaga vse in naredi iz strupa zdravilo, iz žolča med, iz togote radost. Kdor hoče, da se rodé in utrdé v njem krotkost in potrpežljivost, s katerima more premagati vse zoprnosti, mora pri vsaki priliki premagati najprej samega sebe ter hladnokrvno premisliti: od kod in zakaj prihaja ta zoprnost, kaj je njen vzrok, ali je zoprnost res škodljiva in ali je pomoč mogoča? Sveto pismo pravi, da je napovedal Bog že Adamu in Evi ter naslednikom in naslednicam nadloge in bridkosti ter da se vse zgodi le po božji volji. Zato smo dolžni, vse zoprnosti vselej in povsod ponižno in voljno pretrpeti in pomisliti, da smo zaslužili večkrat še večje zapreke in težave. Ako pride zoprnost neposredno od narave, se da sicer ukrotiti, toda ne premagati; ako pride zoprnost neposredno od ljudi ali celó od živali, jo moremo premagati najlažje s hladnokrvnostjo, odločnostjo, razsodnostjo, ljubeznivostjo, s pomočjo dobrih somišljenikov ali z močjo postave; najhitrejša pa z nasprotnico zoprnosti — s potrpežljivostjo.

Navadno nam prihajajo zoprnosti, katere smo obilno zaslužili, kakor pravični opomini, svarjenja ali kazni od Boga. Takim zoprnostim se moramo vdati in jih mirno prenašati, ker so pravične. Kdor pazno išče vzrok težav, ga najde skoraj vselej sam v sebi, v lastnih navadah in razvadah, v svoji lenobi ali v drugih grdih lastnostih.

Skoraj vselej in zlasti v prvi razburjenosti si človek predstavlja ovire in zoprnosti veliko večje in bolj škodljive kakor so v resnici. Mnoge težave, ovire, zapreke in zoprnosti so poedincem škodljive, splošnosti, širši družbi pa koristne. Zgodi se pa včasih tudi obratno.

Kadar napadejo človeka nadloge in bridkosti, naj pomisli, da je dosti ljudi, kateri trpé take in še večje nadloge in bridkosti neprenehoma. Ako bi ga pa vendar nevolja ali jeza premagala in bi naredil v razburjenosti napako, naj zbere hitro vse svoje moči, ter naj se s potrpežljivostjo premaga in precej popravi narejeno napako.

Na nadloge in bridkosti naj bi bil vsak človek vedno pripravljen; zategadelj je obilna krotkost in vsezmagalna potrpežljivost prvi pogoj lastne sreče. Posebno pa naj bi se vadili potrpežljivosti in samozatajevanja oni, ki so vsled službe, ali iz raznih vzrokov odvisni od drugih oseb in dolžni nepogojno pokorščino. Ako bi iskali taki ljudje v lastni razburjenosti svojo pravico pri tretjih osebah ali si pravico celó sami delali, bi skoraj vselej izgubili svojo pravico ter zapravili svojo srečo.

Akoravno pa je krotkost in zlasti potrpežljivost krona vseh čednosti, mora imeti tudi potrpežljivost svoje meje. Marsikdaj tudi vsa potrpežljivost nič ne pomaga; zato bi nadaljna potrpežljivost celó škodila in treba se je tedaj pametno braniti.

Ako bi se lotil kdo protipravno, hudobno, zlobno, škodoželjno, bodisi ustmeno ali pismeno ali v časopisu naše osebe ali časti, naše svobode, našega premoženja ali pravic, potem ga moramo opomniti, ako mogoče v odsotnosti drugih ljudi, popolnoma mirno na njegovo krivično početje. Ako se napadi vzlic temu nadaljujejo, opomniti ga treba znova, a resno in odločno na slabe nasledke, ako ne neha z napadi; če bi pa zlobnež tudi potem še nadaljeval s svojimi hudobijami, ga moramo ovaditi ustmeno ali pismeno z vsemi dokazi dogodka.

Ako je otrok in še ne 10 let star, ga treba ovaditi njegovim starišem ali varuhu, starejše zlobneže pa pristojnemu oblastvu.

Ako bi pa koga zlobnež celo telesno z orožjem napadel in če je človek v nevarnosti, treba najprej zapovedati mu odločno in ostro, naj neha, potem poklicati ljudi na pomoč ter se braniti s telesno močjo in s priročnimi rečmi, ako niti te ne zadostujejo, celó z orožjem, — vendar samo toliko, kolikor je neobhodno potrebno. Takoj ko je napadnik premagan, mu treba postreči ter se ž njim kolikor mogoče hitro spraviti in sprijazniti.

c) Sramežljivost je znak in pogoj dušne in telesne čistosti.

Sramežljivi, neoskrunjeni in čisti človek je podoben skoraj angelju, ker pisano je: »Blagor jim, ki so čistega srca, Boga bodo gledali!« Sramežljivi in neoskrunjeni človek uživa že na tem svetu veliko srečo, strašni nasledki nesramežljivosti se ga prav tako ne morejo prijeti, kakor se ne prime rja čistega zlata.

Dokler je človek sramežljiv, slabega niti ne misli, niti ne govori, niti ne dela; njegova čista vest ga sili vedno k izpolnjevanju dolžnosti, in dokler izpolnjuje te natančno, je srečen.

Zatorej naj bi vsak človek prirojeno sramežljivost kakor največjo blaginjo marljivo gojil in skrbno varoval, ali izgubljeno kakor hitro mogoče zopet pridobil. To bo vsakemu človeku mogoče le tedaj, ako se ogiblje vseh nesramežljivih, moralno pokvarjenih ljudi, nesramnih knjig, časopisov in podob.

Tudi kadar je sam, naj ne misli na nesramnosti, nego vedno naj skrbi za prostost svojega srca in za nežnost vesti. Človek, ki

dela resno in ima skrbi, itak ne utegne razmišljati nečednih dejanj. Zato naj ima človek vedno nekaj opravila. Stariši naj torej pazijo na to, da imajo otroci in varovanci nekaj dela in da se ne potikajo po skrivnih kotih.

Sramežljivost in čistost sta zaprti v jako tenkočutni posodi, katera se jako lahko razbije, včasih tudi nehoté.

Sramežljivost je potrebna vsakemu človeku, zlasti v družbi; najbolj pa je potrebna tistim ljudem, kateri so nesramežljivosti in zapeljivosti najbližje in največkrat izpostavljeni.

Tudi zakonske pravice je treba uživati sramežljivo in pametno, ker celo najboljše zdravilo škoduje zdravju in provzroči prezgodnjo smrt, ako se ga uživa čezmerno, prepogostokrat ali celó strastno.

Posebno neodpušljivo greši, kdor zanemarja svoje zakonsko bogatstvo, hrepeni in sega po tujih lastninah.

Neprecenljivo vrednost sramežljivosti in čistosti spoznajo šele tisti, ki nimajo več teh svetinj. Morda se sicer po sili smejejo in v svojem obupu celó pojejo, toda vidi se na njihovi nemirnosti, da jih peče, grize in muči neprenehoma slaba vest.

Zavrženi od vseh pravomislečih, se otožno potikajo in hirajo po samotah, kjer se morejo pečati le z enakimi nesramneži.

Prej ali slej morajo iti v javno siromašnico ali v bolnišnico, kjer jih čaka večkrat strašno trpljenje in mučna smrt.

Bodimo torej povsod in vselej sramežljivi!

ž) Blagosrčnost.

Blagosrčen je tisti človek, ki svojemu bližnjemu želi in svetuje vedno dobro ter mu prostovoljno in z veseljem kadar in kakor more pomaga ter ga podpira z vsemi svojimi sredstvi.

Vendar radi blagosrčnosti ne sme nihče zanemariti samega sebe, nego treba sicer vstrezati tujim željam, toda pred vsem misliti nase in na svojo družino.

Priložnosti se ponujajo vsakomur, da dokaže svojo blagosrčnost z besedo ali z dejanjem, posebno pa z dobrim vzgledom. Ta čednost je potrebna vsakemu poedinemu človeku tembolj, čim večji je njegov delokrog; potrebna je tudi vsem ljudem skupaj, ker od nje je odvisna vzajemna pomoč, brez katere ni mogoče živeti.

Blagosrčnost je tedaj posebno imenitna človeška čednost. Zato naj bi si vsak prizadeval, da prirojeno blagosrčnost vedno goji in krepča, jo varuje in kaže dejanski, kajti gotovo rodi vsakomur

notranjo sladkost in radost, občno spoštovanje in ljubezen, — srečo že na tem svetu ter ima celó neumrjoče, slavne posledice. d) Pravičnost je najsvetejša mera in vaga, s katero se delé poedinemu človeku in vsem ljudem pravica in dolžnost, ali tista čednost, katera spoštuje pravice vsakega človeka ter pripozna in varuje vsakemu svoje. Nič na svetu naj bi se ne gojilo, oskrbovalo in porabljalo tedaj tako vestno, pazljivo in natančno kakor pravičnost, ker od te je odvisna sreča ali nesreča, ljubezen ali sovraštvo mir ali nemir, obstanek ali pogin, izveličanje ali pogubljenje posameznih oseb ali celih držav.

Potemtakem se mora imenovati pravičnost res »sveta« čednost in tisti, kateri so izvoljeni, da jo gojé, varujejo in rabijo, morajo biti sami pravični! Vsak človek ima več ali manj priložnosti, da rabi pravico v obsegu državnih in cerkvenih postav; vsakdo lahko tedaj v svojem delokrogu dokaže svetu, da je res pravičen. Vse pravice in dolžnosti so z dotičnimi postavami vsakemu že tako natančno omejene, da ni mogoče dvomití o njih obsegu. Kdor bi pa vender še dvomil, naj po dobri vesti stori ali odpusti svojemu bližnjemu to, kar sme zahtevati in kar dovoljuje pamet in kar bi rad, da bi mu drugi pametni ljudje storili ali odpustili, ako bi bil sam v položaju svojega bližnjega.

Pravični človek sodi vsaki dan in v vsaki zadevi najprej samega sebe in potem prav s tako mero, ako je treba, tudi druge ljudi; izpolnuje vse svoje dolžnosti o pravem času, natančno in vestno, tujih pravic ne obrača in ne pusti obračati v svojo korist in se sam radovoljno ukloni splošni pravičnosti. Kdor živi vedno pravično, je srečen že sam v sebi, ker ima čisto in mirno vest, uživa dušne sladkosti v svesti si lastne poštenosti, in srce je polno radosti in miru. Razven tega obdaja pravičnega človeka splošno spoštovanje, čast in velika ljubezen ljudi ter se more nadejati tudi posmrtnega plačila.

e) Resničnost. Ako se ljudje prepričajo, da govori človek le resnico, ga zato čislajo in ljubijo, radi ž njim občijo in mu zaupajo velike reči; lažnjivcu pa niti resnice ne verujejo, se ga ogibljejo in slednjič ga zavržejo, ker vedó, kdor le resnico govori, ljubi tudi pravico in dobra dela sploh, lažnjivec pa rad goljufa in krade. Človek dene krono svojemu značaju in pravi temelj svoji sreči s tem, da govori

le resnico tudi sam o sebi — kakor tisti svetniki, kateri niso hoteli z lažjo niti svojega življenja rešiti.

Kdor govori samó resnico, je pogumen in ima toliko moralno moč, da se nikogar ne boji; lažnjivec pa se boji celó sam svoje sence, tembolj ker vé, da pride resnica vselej na dan, najsi je zakopana na dno najtežjih laži.

Kakor vse druge navade, postane tudi način govorjenja resnice ali laži železna srajca; odvaditi se dobrega, je težko, strastnega pa skoraj nemogoče. Zato in ker besed popolnoma izbrisati ni možno, temveč si škodoželjni ljudje še prizadevajo, da pridenejo tudi resnični besedi strupeno prilogo in lažnjiv pomen, je tedaj neobhodno potrebno, da vsako besedo pred izgovorom dobro premislimo in govorimo vselej samo čisto resnico. Ako pa bi kdo v naglici ali po pomoti izrekel laž, naj to hitro oporeče in opraviči. Tujih besed in trditev pa naj ne porablja in ne pripoveduje drugim, dokler se ni prepričal, da so res popolnoma resnične.

f) Zmernost je prava mera v poželenju, pridobivanju in uživanju duševnih in telesnih dobrot. Od povsod se slišijo prepiri in pritožbe, znamenja, da je stara nezadovoljnost še vedno splošna; vsak ima velikansko število važnih neizpolnjenih željá in zahtev, vsak hoče imeti največ pravic in najmanj dolžnosti; premoženja ni nikomur zadosti in sploh si prizadeva vsakdo, kako bi svoj položaj dvignil nad vse drugo.

Pri vsem tem pa malokdo išče in pozna pravi vzrok svoje nezadovoljnosti, zakaj skoraj vsakdo išče odpomoči le izven sebe. Toda vzrok našega trpljenja in naše nezadovoljnosti je največkrat naše nezmerno poželenje, nezmerno pridobivanje in nezmerno uživanje. Vsak nezadovoljnež je tedaj največ sam kriv svoje nezadovoljnosti, in prava pomoč zato je le v njem samem. Pred vsem drugim naj bi se nihče ne predrznil presojudati božjih del in božje previdnosti, nego naj bi vsakdo pri vsaki prikazni, katera presega človeško znanje in moč, rekel, kakor je dolžan: »Zgodi so Tvoja volja, kakor v nebesih tako na zemlji!...« ter naj bi take prikazni in njih posledke le premišljeval, občudoval, se iz njih učil in se, popolnoma vdan, ravnal po njih.

Iz človeškega delokroga naj bi vsak želel in zahteval samo to, kar je njemu primerno, koristno in neobhodno potrebno; upal in pričakoval naj bi vsakdo samo toliko, kolikor sme, in pravice naj

ne išče nikdar večje, kakor so bile njegove izpolnjene dolžnosti. Posebno naj bi vsakdo v sebi zatiral poželenje do tistih reči, katere so sploh znane kakor škodljive, slabe ali celó prepovedane.

Vse to, kar je komu oddeljeno od Boga ali po njegovih namestnikih, naj bi človek častil in ljubil; v tuje zadeve naj bi se brez potrebe ne mešal, temuč rabil svoj čas, svoje duševne in telesne moči sebi in soljudem na korist in čast. To, kar si je kdo pridobil na pošten način, naj bi užival primerno svojim potrebam, varčno in koristno, trezno in redno, da zadosti s tem vsem svojim potrebam in dolžnostim ter vsaj sproti izhaja brez tuje pomoči.

g) Sočutje in radodarnost.

Sočuten človek in radodaren je tisti, kateri čuti žalost in veselje s svojimi soljudmi in je pripraven, dati brezplačno, iz čiste dobrohotnosti do bližnjega vse, kar more in sme. Vse stvari, ki trpé po nedolžnem, posebno pa ljudje, ki vsled svojih pogrškov nimajo niti toliko, da bi borno živeli sami sebe, kakor tudi tisti, ki si prizadevajo, da bi si na pošten način pridobili živeža ali nedolžnega veselja, tisti, katere preganja brez lastne krivde nesreča, so res vredni našega srčnega sožalovanja ter potrebni primerne pomoči.

Blagor tistemu, kateri more tudi pomagati, kajti Kristus je rekel: »Kar ste storili kateremu teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili!« Kdor pa usmiljenja ne izkaže, usmiljenja ne najde; vsi smo v božjih rokah in vsaki čas se vsakomur lahko zgodi največja nesreča. Zato naj bi se vsakdo iz srca usmilil vsake usmiljenja vredne stvari, ter naj bi po svoji moči vselej pomagal povsod, kjer je pomoč umestna in potrebna. Pomagal pa naj bi vsakdo brez bahanja s svojo bogatijo in brez iskanja časti in hvale siromaka. Pomaga naj vsakdo le iz čiste ljubezni do Boga, iz prave sočutnosti in pametne ljubezni do svojega bližnjega.

h) Prijaznost in vljudnost rasteta kakor dve sestri iz najmočnejše podlage — iz ljubezni, ter imata tako čarodejno moč, da vlečeta vse k sebi in premagata vse. Kakor razsvetli solnce vso temoto in raztopi vsak led, tako razsvetlita tudi prijaznost in vljudnost ponoči in podnevi temno, srdito ali obupano srce. Prijazen človek ugaja z vsem izrazom svojega obličja, zlasti s pogledom, z besedo, z dejanjem ali z odpuščanjem.

Prijazen človek je obenem tudi vljuden ter se vede v vsi svoji individualnosti tako, kakor ugaja vsakemu dobromislečemu človeku. Te čednosti pa sta samo tedaj pravi in dosežeta svoj blagoviti uspeh in odmev, ako ju človek izkazuje naravno, srčno in le iz čiste dobrohotnosti do bližnjega, ne pa morebiti samo zaradi dobička in časti. Prijaznost in vljudnost morata biti resnični in ne navidezni ali hinavski.

Pridobiti si more prijaznost in vljudnost vsak človek, ako le hoče; treba je le, da se za to odločno potruzi, da občuje samo s prijaznimi in z vljudnimi osebami, da pazi, kako občujejo taki ljudje med seboj, in da se navadi dotičnih, pri tem občenju potrebnih izrazov in kretanja tako gladko, da se mu kmalu samo sili na porabo. To vajo pa naj človek vedno nadaljuje, ker zanemarjeno se kmalu pozabi. Ako se želi kdo prepričati, ali je njegov izraz v obličju res prijazen, naj pogleda včasih tudi v ogledalo; da se prepriča o svoji prijaznosti in vljudnosti sploh, pa naj sodi po vtisku, katerega napravi pri olikanih ljudeh, ter naj se po tem ravna.

Prijaznost in vljudnost sta zadostni priporočili in vabili, s katerima si zamore človek pridobiti občno spoštovanje, dobrohotnost in ljubezen, katera rodi vso srečo. Zatorej naj bi si vsakdo z vso močjo prizadeval, biti vselej z vsemi in povsod prijazen in vljuden.

z) Hrabrost.

Hraber človek, ki si je v svesti svoje pravičnosti, dolžnosti in zmožnosti, je pripraven, storiti vse dobro in dopadljivo ter opustiti vse slabo; ne boji se nobene nevarnosti, zato zatira vse krivično in škodljivo, ne da bi se bal ovir in težav.

Pri gojitvi te čednosti, pri izvrševanju dobrih del in pri zatiranju zla sploh, čuti človeško telo razmerno le jako malo ali skoraj nič truda; saj je obdano od duha zmage, notranji pogum mu daje obilo, vedno novo moč in vztrajnost, srce pa je prepolno radosti in čuti že naprej vso sladkost in zadovoljnost uspeha.

Kolikor več blagovitih uspehov dosežeta duh in telo, toliko večja je radost, korist in slava človeka. Vsakemu človeku se ponujajo ugodne priložnosti, da pokaže svojo hrabrost in da izkoristi svoj pogum.

Zatorej si prizadevajmo vsi in bodimo hrabri v iskanju dobrega in v premagovanju slabega!

j) Zvestoba je neoskrunjeno in natančno izpolnjevanje zveze ali obljube, katero sta sklenila dva človeka ali družbi po vesti in iz vdane nagnjenosti.

Nekdanji Rimljani so častili zvestobo kakor boginjo. Vsaka obljuba, dana s tem, da sta si segla človeka v roko, je imela včasih veljavo prisege. Na zvestobi sloné vera, zaupanje in ljubezen, vse drugo dobro pa prihaja iz nje, ter je zvestoba vsakemu človeku toliko vredna, kolikor je vreden sam sebi. V zvestobi je moč, zvestoba donaša zmago, iz te pa se rodi sreča.

Brez zvestobe ni tedaj nič varnega in nič stanovitnega, kakor le sum, kazen in poguba. Vsak človek mora živeti le v družbi in zamenjavati z drugimi ljudmi svoje pravice in dolžnosti, obljube in izpolnjevanja; ako je pri tem zvest, hiti vse zvesto in dobro k njemu, da doseže gotovo svoj cilj, ako je pa nezvest, beži vse dobro, in dopadljivo od njega.

Popolna in nepremennljiva zvestoba je tedaj gotovo in neizogibno potrebna tudi za poedine slučaje med ljudmi, ki občujejo morebiti le enkrat v življenju; še bolj pa tistim ljudem, ki morajo občevati vsaki dan.

Najbolj je zvestoba potrebna tistim, ki so se zedinili sicer prostovoljno, toda po božji odredbi za vse svoje življenje z dušo in s telesom ter so si pred Bogom in pred ljudmi sveto obljubili, da bodo živeli do smrti drug za drugega ter skupno uživali vso radost in žalost, katero donese usoda.

Vdani v voljo božjo in v soglasju z vsem svetom, bodimo tedaj popolnoma povsod in ves čas z dušo in s telesom zvesti Bogu, sami sebi, vsakemu bližnjemu, zlasti svoji družini, domovini in svojemu vladarju!

k) Izpolnjevanje dolžnosti.

Vsak človek si mora na moralni podlagi prizadevati, da doseže vedno večjo srečo, da ukoristi vse svoje uspehe o pravem času in na najboljši način, da zadosti po svoji moči vestno vsem potrebam in dobrim željam pravočasno in da doseže svoje blagostanje v splošni blagovitosti.

Ni zadostno, ako človek vse svoje dolžnosti prav pozna, temveč treba je taiste tudi natančno in popolnoma primerno izpolniti; ker vse čednosti dosežejo pravo veljavo šele v splošni, resnični koristi in občni dopadljivosti.

Vsakdo naj bi se tedaj trudil, da izpolnjuje na najboljši način vse dolžnosti, katere spadajo v njegov poklic.

Natančno izpolnjevanje dolžnosti poklica bodi vsakomur glavna in prva naloga; nikdar pa naj se nihče ne vtika v opravila drugih stanov, za katere nima sposobnosti.

Človek naj bi prevzel ali si sam naložil samo toliko, kolikor more res dobro izpolniti.

Na delo naj bi šel veselo in pogumno; med izpolnjevanjem dolžnosti naj bi bil hladnokrven, zamišljen vedno v svoj opravke in naj bi se ne dal nikdar zapeljati v zmoto; zato naj bi vse svoje duševne in telesne moči združil le za svoje opravilo.

Svoje delo naj bi si vsakdo uredil po nujnosti in važnosti, ter opravil najprej ono, kar je najnujnejše, potem vse, kar je koristno in končno to, kar je kratkočasno.

Dolžnosti izpolnjevati naj bi začel vsakdo sam v sebi, potem na sebi in okoli sebe. Začetega opravila naj bi človek ne odložil, dokler ni dovršeno, ali ako ni k temu primoran.

Nobene lastne dolžnosti naj bi ne odlašal, ali celo zanemaril, temuč vsako naj bi izpolnil hitro in kolikor le mogoče natančno.

Izpolnjevanje lastnih dolžnosti naj postane vsakemu človeku prijetna navada, ter naj nihče nikdar ne čaka, da ga k izpolnitvi šele kdo drugi opomni ali celo primora.

Vrednost človeka se meri po izpolnjevanju dolžnosti. Zane-marjene dolžnosti provzročijo nemir vesti, duševno trpljenje, zamero, sovraštvo, škodo ali celo pogubo; izpolnjenje pa nam da mir vesti, radost in zadovoljnost srca, nam pridobiva ljubezen pri Bogu, ugled, dobrohotnost in ljubezen pri ljudeh, blagovitost za telo in izveličanje za dušo. Zatorej izpolnujemo radi, zvesto in natančno vse svoje dolžnosti!

§ 8. Premišljevanje slabih navad, ki so proti:

I.) Bogu. Kdor bi Boga preklinjal, o Njem žaljivo in brez potrebe govoril, Njegova dela, verske zadeve sploh brez pravice pretresaval, kdor bi, ko zvoni k molitvi, se vsaj ne odkril, ob času službe božje posvetna dela javno opravljal in se sploh, z besedo, z dejanjem ali z opuščanjem vedel proti obstoječim verskim zapovedim, tisti bi ne le Boga žalil in zaslužil kazen, nego bi pohujšal s tem tudi druge nedolžne in dobre ljudi, ki bi ga zato črtili in zaničevali. S tem bi pokazal svojo surovost, neotesanost in strast-

nost srca ter bi bil v posebnih slučajih tudi po državnih zakonih ostro kaznovan.

Lahkomišljen človek se take grde navade in kaznivih dejanj prelahko navadi, postane strasten, si pokvari srce in značaj ter postane končno nepoboljšljiv.

Za dobre opomine in svarjenja mu ni več mar, in celó sramote ne pozna več. Zato naj bi se ogibal in varoval vsakdo slabih navad; one, katere pa že ima, naj bi zatiral ter posebno v tem oziru dajal vsem lep vzgled. Bog ne plačuje in ne kaznuje takoj, toda vendar ne ostane nikomur ničesar dolžan.

II. Proti bližnjemu. Kdor se dela v besedi ali v dejanju drugačnega kakoršen je v resnici, kdor hvali to, kar črti ali graja ono, kar mu ugaja, je hinavec. Hinavec je navadno sladkobeseden, prilizljiv, jako pozoren, se plazi kakor suženj okoli veljakov, hvalisa vladajoče stranke, je navidezen prijatelj srečnežev, tlačitelj premaganih in zapuščenih, ima pravičnost in pobožnost vedno na jeziku, daje milodare in izpolnjuje svoje dolžnosti z velikim šumom in hrupom, graja očitno tuje pregreške, zagovarja tuje pogreške tako, da postanejo potem še večji, zapeljuje ljudi s svojim slepljenjem v krivo sodbo in na krivo pot, razširja sovraštvo, seje hudobijo, si nadeva krinko prijateljstva in pobožnosti, da le doseže svoj sebični namen. Pohujšanje ali škoda, katero napravi hinavec drugim ljudem s svojim mamljenjem, je večkrat jako velika. Hinavec je divji volk v koži jagnjeta, je strupena kača v koži jegulje. Zato naj se varuje potuhnjenega hudobneža vsakdo od daleč, mu ničesar ne veruje in, ako le mogoče, z njim prav nič ne občuje.

Lažnjivec zatira mir svoji vesti, kolje svojo dušo, zapravlja svojo verodostojnost in blati svoj značaj, izdaja zlu sam sebe, zapeljuje v zmoto in v zlo nedolžne poslušalce in razširja to kugo tudi med ljudmi, ki niso prisotni; povzroča zmešnjavo, prepiranje, izpričavanje in škodo. Kadar pride resnica na dan, je lažnjivec živ zakopan v sramoto in v zasluženovo sovraštvo; poleg tega je večkrat ostro kaznovan že od posvetne pravice.

Namesto da bi poravnali storjeno krivico sami med seboj ali mirno, tiho in lahko pri oblastvu, se nekateri ljudje javno prepirajo, se precej tako razkačijo in se tako zmerjajo, da se zbere okoli njih množica radovednih ljudi; pri tem si očitajo, kar se le morejo izmisliti in v svoji srditosti se celó pretepajo. Potem pa se morajo

iti zdraviti ali preiščljevat svojo surovost v ječo. S tem napravijo pohujšanje, izgubé dobro ime ter trpé veliko sramoto in škodo.

Kdor draži ljudi in zapeljuje v sovraštvo, kdor koga zmerja ali se nedostojno šali, nadeva grda ali zasmehljiva imena, slaba dela hvali in sploh, kdor se vtika v tuja opravila, do katerih nima niti pravice niti dolžnosti, tak človek kaže svojo slabost in škodoželjnost, se vsakemu zameri ter si napravi splošno sovraštvo in večkrat veliko škodo.

Druge slabe navade proti bližnjemu bodo navedene v §§ 13 do 18, 23 do 31, 36, 61, 68 VI, 69 II, 106 II, 113 in 138.

III. Proti samemu sebi. Pijanost je divja mati vseh pregreh, kužna bolezen lahkomišelnih ljudi, morilka časti, poštenja in moralnosti sploh, strup za človeško kri in zdravje, zatiralka ljudi, grob premoženja in izvir vsega slabega. Kdor se navadi čezmerno uživati opojne pijače, se odreka prostovoljno vsemu, kar je pametno, dobro in dopadljivo, zameta sploh vso blagovitost ter pada vedno nižje v radovoljno sramoto, blaznost, težko ali celó neozdravno bolezen, v veliko trpljenje, zgodnjo in nenaravno smrt, skratka v gotovo pogubo. Lahkomiselni ljudje, ki se bojé dela, si iščejo družabnikov, hité precej zjutraj v pivnico, pijejo tam morda umetno vino ali celó strupeno žganje, igrajo in zapravljajo svoj denar. Pri tem jim gine pamet, da govoré neumnosti, se prepirajo in togoté tako, da se mora trezen človek od studa zgroziti. Pijanec je nedostojen, nesramen, razžaljiv, se rad prepira in pretepa ter dela škodo sebi in drugim. Njegova zunanost je ostudna, da se mu umakne vsak trezen človek in ga zaničuje. Čestokrat zagrešé pijanci kazniva dejanja, dà, celó grozovitna hudodelstva.

Opojne pijače pokončajo pijancu posebno možgane in hrbtni mozeg, mu oslabé pamet, budé in dražijo v njem divja poželenja in strasti. Pijanec postane nemiren, ne móre spati, se po životu vedno bolj trese, njegova usta, goltanec in želodec muči vnetje, ves život se kmalu pokvari, omrtví in pogine. Mnogo pijancev tudi zblazni. Ako ima premoženje, ga^č zapravi in uniči ter mora s svojo nedolžno družino stradati in beračiti.

Ker je pijanost le navada, se je človek polagoma tudi odvadi, ako le hoče. Potrebna mu je lahko prebavljiva hrana, marljivost pri delu in odločna vzdržnost.

Jeza in togota. Da jeza in togota človeško srce in značaj pokvarita in razdivjata, da jemljeta človeku zdravje (ker povzročata žolčno vročico, vnetje jeter, vnetje srca in možganov, glavobol, bljuvanje, krč, božjast in druge bolezni), mu tedaj grenita življenje in povzročita večkrat celó naglo smrt, je splošno znano. Ko prevzame togota človeka, pozabi na Boga in na vse drugo, ne razloči, več pravice od krivice, mu postane vse slabo najljubše ter govori in dela brez premisleka zlo. Vsak dobrohoten opomin pa ga še bolj razkači. Zato beži vse od togotnega človeka; nihče noče z njim občeovati, v potrebi mu noče nihče pomagati, in niti z denarjem si togotnež večkrat ne more pomagati. Ako bi videl togotnež svoj srditi in spačeni obraz v ogledalu, bi se ga sam gotovo prestrašil; tembolj, ko bi pomislil, da pokončuje lastni život.

Napuh in prešernost. Nekateri ljudje občudujejo samoljubno sebe, svoje reči in lastnosti, smatrajo sami sebe za najmodrejše, najizkušenejše, najlepše in najuglednejše, ter si slednjič domišljajo, da so vsi ljudje in skoraj ves svet malenkost proti njim. Zato se smešno šopirijo, stegajo ošabno svoj vrat, drže trdo svoj život ter odgovarjajo, ako so prisiljeni, le kratko in zaničljivo, pri tem pa želé, pričakujejo in zahtevajo, da jih mora vsakdo občudovati in se jim laskati. S tem kažejo napuhnjeni ljudje svojo kratkounnost svojo pičlo omiko, krivo rzsodnost in prazno ničemnurnost. — Napuhnjen in prešern človek je smešen in zopern, zato pa zaničevan in zasmehovan.

Obupnost. Nekateri ljudje živé sicer v ugodnih razmerah in jim ne manjka ničesar, pa si vender domišljajo, da so reveži, da bodo imeli žalostno prihodnost, da so nezadostno omikani, da se slabo vedejo, da jih zato ves svet prezira in se jim izogiblje. Vsled tega se bojé družbe, postanejo vedno bolj zmešani in otožni, nimajo nobenega zaupanja, sami ne vedo kaj bi počeli ter si želé smrti.

Vzrok obupnosti je tudi pri ljudeh, kateri so res reveži, malodušnost, nesrčnost, nepotrebna zamišljenost in samotnost. Delo, vesela družba in koristna zabava preženejo obupnost vsakomur.

Vse druge slabe navade, katere škodujejo posebno dobremu imenu, ugledu in prikupnosti človeka, bom navedel pri §§ 36, 68 VI 69 II, 106 II, 113, 128, 130 in 138.

§ 9. Sredstva, s katerimi se zatarejo vse slabe navade.

Slabo je sploh vse, kar škoduje ali pohujšuje. Škodljivost pa je treba soditi po občni sodbi in po izkušnji.

Navada je lahkost opravila ter se rodi iz vedno lažjega ponavljanja istega dejanja; strast pa je zanemarijena slaba navada. Človek je v vsem odvisen od svoje lastne volje. Ako odloči volja, človek misli ali ne misli, govori ali molči, dela ali opusti.

Duševnost človekova je tako voljna, da se uklanja volji popolnoma; od te prevzema vse in trpi zvesto tudi neugodnosti in celó take strasti, ki jo moré in pogubljajo. Tudi telo človeško je volji tako zvesto, vdano in popustljivo, da od volje prejema, uživa in prenaša vse, tudi zoprnosti in se privadi celó morilnemu strupu.

Kakor je mogoče človeku privaditi se vseh pogubnih slabosti in napak, tako je človeku tudi mogoče odvaditi se polagoma vsega slabega in napačnega. Da se človek odvadi slabega, ni tedaj potreba družega, kakor zvesto in neprenehoma paziti nase in imeti stano vitno ljubezen do dobrega. Potreba je energične in stanovitne lastne volje, ki zamenja vsako slabo navado in strast z nji nasprotno čednostjo, na pr. preklinjanje z molitvijo, pijanost s treznostjo, jezo in togoto s krotkostjo in potrpežljivostjo, napuh s ponižnostjo, lenobo z marljivostjo itd.

Slabo se rodi iz nespameti, nerazsodnosti, nepremišljenosti, v nezmernem poželenju in sebičnosti, lenobi, v razdraženosti, v zlorabi prostosti, največkrat pa v slabi družbi. Zato je treba uničiti izvir zla, se vseh priložnosti in nevarnosti, ki vabijo v zlo, ogibati, se vsemu nagnjenju in vsem izkušnjavam, ki zapeljujejo v slabo, z vsemi dobrimi pripomočki odločno ustavljati, zatreti vsako napačnost precej pri njenem nastanku, si iskati pomoči v vseh čednostih in vabiti druge ljudi k enakemu sodelovanju.

Kdor opazi zlo kakoršnekoli vrste in kjerkoli, naj mu nasprotuje z mislijo, z besedo in z dejanjem ali opuščenjem. Pobijati je treba zlo tem vztrajnejše in odločnejše, čim hujše je. Kdor hoče do cela premagati slabe navade, mora biti v vsem, vselej in povsod previden, premagljiv in neutrudljivo delaven v dobrem. Koristno je občevati kolikor le mogoče z olikanci, motriti njihove dobre lastnosti in lepe navade, vzpodbujati v sebi željo do enakih čednosti in jih posnemati; poleg tega treba nasledke vseh čednosti in nasprotnih strasti pogosto in globoko premišljevati. Posebno se je treba varovati tistih slabih navad, katere so postale že splošne in

se ne zdé ljudem več slabe, na pr. tobak kaditi, ga žvečiti ali njuhati, se napiti, drugim ljudem se posmehovati ali koga dražiti, ga za nos voditi itd.

Svoj čas naj bi človek porabljal samó za natančno izpolnjevanje lastnih dolžnosti, ostanek časa pa za svoje ugodnosti in lepe zabave: za slabe navade naj bi nikdar ne ostalo časa. Izkušnje učé da se človek lahko vzdrži, ako le hoče, vsega slabega, da lahko zatare vse slabo in da se vsega dobrega navadi.

Po tem takem je »volja« vsakega človeka že sama zadostna, da vse slabe navade odvrne in zatre za vselej. Razen vesti je tudi dovolj ljudi, ki opozarjajo človeka na slabe navade ter mu jih pomagajo zatirati. Vsako slabo navado je možno zameniti z nasprotno dobro navado in vsako strast je možno zadušiti z nasprotno čednostjo.

§ 10. Ostro opazovanje in pravo spoznavanje samega sebe.

Bog je dal človeku prostost, da dela kar hoče; tudi posvetne postave pusté človekovi volji jako velik delokrog. Človek je pa že po Adamovem grehu in posebno vsled lastnih slabosti in napačnega poželenja nagnjen bolj k slabemu kakor k dobremu; razen tega je okoli človeka toliko skrito nastavljenih zanj in hudobnih zapeljivosti, da je res velika nevarnost, da pade v zlo.

Vsako storjeno zlo pa si zapomnijo Bog in ljudje ter človeka, ko je mera polna, pokličejo na odgovor in ostro obsodijo. Radi tega je tedaj neobhodno potrebno, da pazi vsak človek neprenehoma sam nase ter da pred vsakim govorom, dejanjem ali opuščanjem zadostno premisli, kakšen bo izid.

Le kar je spoznal človek kakor pametno, koristno in sploh dopadljivo, naj govori, dela ali opusti; kadar je razdražen, pa naj molči in opusti vsako delo, dokler traja razdraženost. Ob enem naj si prizadeva, da se hitro pomiri in pozabi povod jeze.

Tembolj je treba paziti na to, ako občuje človek z imenitnimi osebami v važnih rečeh in ako se godi to javno; vselej in povsod pa naj dela človek premišljeno, mirno in brez strasti.

Vse pogoške in napačnosti pa naj precej popravi. Vsak večer, kraj vsakega tedna, meseca in leta naj bi naredil človek natančen obračun sam s seboj, ter se prepričal, koliko je v tem času pri Bogu, ljudeh in sam pri sebi v duševnih in telesnih dobrotah pri-

dobil ali izgubil. Vsak naj bi presojal večkrat vse svoje lastnosti, sposobnosti, svoje nagnjenje in sploh vso svojo naravo; pogostoma naj bi podrobno in natančno pretresel svoj značaj, se primerjal z drugimi ter si zapomnil razloček. Sodil pa naj bi vsakdo sam sebe in svoje razmere ostro in stvarno, tako kakor druge, in vsakdo naj bi cenil lastne čednosti, zasluge in svoje sposobnosti, kakor tudi grajal svoje pogreške, slabosti in napake tako, kakor tuje.

Tudi v svoji zunanosti, zlasti v obleki in vedenju naj bi bil človek vedno tak, da se mu ni treba sramovati in bati grajanja ali obrekovanja.

Ko je človek dobro spoznal samega sebe, in svoje razmere, naj bi si postavil enoten in ugoden cilj, napravil in izboljšal naj bi svoj načrt za prihodnost, se ravnal natančno, zvesto in ne-utrudljivo po njem ter si prizadeval z vsemi dobrimi pripomočki pridobiti si dobro ime, spoštovanje in dobrohotnost pri ljudeh, kakor tudi gmotno premoženje.

Zato naj bi vsakdo čim najbolj porabljal vse svoje duševne in telesne moči, ves svoj čas in vsako priložnost. Naj bi si nikdar nihče ne privoščil površnosti, odlašanja ali celó zanemarjanja svojih opravil in naj bi se nihče ne branil izpolnjevati lastne dolžnosti ter naj bi se nikdar in nikakor ne dal odvrniti od njih!

§ 11. Kako si obdržimo čisto vest, pridobimo dobro ime in ohranimo zadovoljno srce? Čista vest, dobro ime in zadovoljno srce so tri največje človeške blagovitosti, v katerih so zapopadene vse druge dobrote. Vse skupaj ustvarijo človeško srečo na tem svetu — posvetni raj, katerega doseže in uživa vsakdo lahko, ako le hoče. Dobra vest je čista in mirna le takrat, kadar ne čuti na sebi čisto nič takega, kar smatra prava pamet za slabo, nedopadljivo in prepovedano. Človek si more biti tedaj svest, da je po svoji moči izpolnil natančno vse svoje dolžnosti, da ni govoril, ne storil in ne opustil ničesar, kar bi ne bilo njemu dovoljeno, pametno in Bogu ljubo, da ni storil niti sebi niti drugim krivice in slednjič, da ne pokriva in brani tujih pregreškov.

Človek si pridobi in uživa dobro ime, ako je njegovo govorjenje, dejanje in opuščanje, skratka vsa njegova osebnost popolnoma v soglasju s pametjo dobromiselnih ljudi in v nasprotju s pokvarjenostjo. Dobro ime izvira iz vseh čednosti, zlasti iz blagosrčnosti in pravičnosti, posebno pa iz pravega izpolnjevanja vseh lastnih

dolžnosti. Prizadevati si je treba za dobro ime tedaj le s pomočjo lastnih čednosti ne pa z bahanjem, ali z zlorabo tujih pravic. Prizadevati si zato ne smemo, da bi imeli na eni strani dobro ime, na drugi pa slabo, temuč samo dobro. Ker je pa na svetu vedno dobrih in slabih ljudi, ne more nihče biti spoštovan, ljubljen in čislán od vseh ljudi, temuč dobri samo pri dobrih in slabi pri slabih; pokvarjeni ljudje nočejo čislati čednosti, ker bi radi, da bi se vsi pokvarili. Zatorej naj išče pameten človek dober glas le pri čednostnih ljudeh in naj se veseli, ako ni v soglasju s pokvarjenimi osebami. Vsakdo naj bi svoje dobro ime gojil le s čisto hrano lastnih čednosti, ga cenil in ljubil ter, ako bi bilo potreba, ga branil z vsemi dopustljivimi pripomočki.

Človek naj bi si sicer prizadeval z vso močjo, da vedno napreduje v dobrem, vendar naj bi se ne udal kakor suženj svoji nezadovoljnosti, nego naj bi imel v svojem poželenju pravo mero in se vadal v vsakem položaju kolikor mogoče biti zadovoljen; čezmerna nezadovoljnost prihaja namreč bolj iz lakomnosti, kakor iz potrebe in postaja čim dalje bolj strastna. Pri vsaki nepovoljnosti naj bi premislil vsakdo, da so tudi njegove razmere odrejene po božji previdnosti in omejene po svetovni potrebi; zato naj bi se tedaj vsak voljno ravnal po božji volji, po časnih razmerah in potrebah. Vsak naj bi postavil samega sebe v razmerje proti vsemu drugemu in videl bi, da je malenkost, ki živi le malo časa in ki ne more zahtevati, da bi se ravnalo vse drugo po njegovi volji.

Vsakdo naj bi bil v svojem stanu zadovoljen in pomisli naj, da imajo tudi vsi drugi stanovi svoje zoprnosti, da ni vse zlato, kar se sveti, nego je večkrat v veliki svetlobi še večja grenkost. Kdor je na večji stopinji ima več zoprnega opravila, večjo odgovornost in večjo nevarnost; kdor ima večje plačilo in dohodke, ima tudi večje stroške. Človeku tekne malo premoženje, po pravici pridobljeno bolj, kakor hudobnežu njegova, po krivici pridobljena bogatija. Kdor hoče biti z lastnimi razmerami vedno zadovoljen, naj ne misli in ne gleda na tiste ljudi, ki imajo večje ugodnosti nego naj misli in gleda na tiste ljudi, katerim se godi slabše kakor njemu, ki so z malim zadovoljni in vedno veseli.

II. Nravstveno-osebni del.

Prvo poglavje.

§ 12. Osebne dolžnosti in pravice posameznega človeka.

I. Gojitev in utrjevanje lastnega telesa.

Pri iskanju in uživanju posvetne blagovitosti naj bi bila vsakemu človeku prva in največja skrb, da svoje telo namenu popolnoma primerno goji in varuje. Telo, ki je lepo in zdravo, je več vredno, kot vse druge posvetne blaginje. Obraz človeka je verno ogledalo duše, srca in značaja. Na obrazu se dajo skoro zanesljivo spoznati plemo, omika, razumnost, narav in nagnjenje srca. Zato naj bi vsakdo svoj obraz varoval spačenosti ter ga čedil vestno in skrbno. Pri tem naj rabi zobno ščetko, britev, čisto vodo, dobro milo in čedno brisačo. Vsa umetna lepotila, ki delajo le za kratek čas go-ljufigvo lepotijo, so škodljiva in obraz kmalu popačijo. Vsakdo naj bi si prizadeval, da je njegovo obličje lepo vsled zdravja. Nebarvani in nežgani lasje naj bodo lepo počesani in poravnani, brke primerno zavihane in brada prirezana. Uhani naj bodo majhni in zlati ali sicer dragoceni. Verižica okrog vratu drobna in lična. Mlado dekle pa je najlepše brez vsakega nakita.

Izraz obličja bodi miren, jasen in odprt; pogled naj bo svoboden, voljen, prijazen in ljubezniv. Da postane telo človeka sposobno za izvrševanje svojih velikih dolžnosti, je neobhodno potrebno, da ga metodično urimo in utrjamo. Pred vsem je potrebno, da smo zmerni pri uživanju jedi in pijač, da vedno enako in vztrajno delamo ter pametno uporabljamo vse svoje telesne in duševne moči. Seveda se mora ravnati utrjevanje telesa po starosti, spolu in zdravju. Novorojenega otroka je treba kopati vsaki dan nekoliko minut v gorki, starejšega dva ali trikrat na teden v mlačni in večjega v hladni vodi; odrasle osebe naj si umivajo vse telo z mrzlo vodo vsaki dan zjutraj, precej ko vstanejo. Dobro je pogosto kopati se o pravem času v prosti vodi. Tudi zmerna telovadba je koristna zdravju, zlasti za one, ki delajo duševno.

Človek se ne sme mehkužiti in si domišljati, da je bolan; v resni bolezni pa tudi ne sme zamuditi zdravniške pomoči. Sam se naj človek nikdar ne zdravi, ako je opasno bolan.

Obleko in obutev telesa opišem v § 76., držanje in kretanje života pa v § 137.

II. Pravično pridobivanje osebnih koristi.

Precej ko doseže človek svojo potrebno stopinjo zrelosti — navadno med štirinajstim in dvajsetim letom — naj bi si vsakdo izbral svojim sposobnostim, svoji želji in svojim zunanjim sredstvom primeren poklic za vse življenje. Vsakdo naj bi si izbral tak poklic, ki npravnosti in nobenemu človeku vsaj ne škoduje, ter bi si zanj pridobil vse potrebno, dobro in natančno znanje in spretnost. Kadar je človek polnoleten, naj bi se živil že sam.

III. Množenje in bramba posvetnega blaženstva.

Dandanes se ne izdela več zadostno naravnih jestvin in pijač, nego delajo tvornice tudi umetna jedila in umetne pijače, ki pa navadno škodujejo zdravju.

Ker pa je še mnogo rodovitne neobdelane zemlje, ki ponuja svoj sad in daje ljudem dela, naj bi skrbel vsakdo, da se njegova zemlja primerno obdeluje.

Potepuhe in vse za delo sposobne osebe, ki se dela ogibljejo, treba vabiti in priganjati k delu.

Brezdelnost vleče v brezbožnost, množi strasti in goji hudo-delce. Pametna pridnost rodi gotovo najslajši sad na tem in onem svetu, nesramna in neumna lenoba pa pokoplje v pogubo.

Neizkušeni in malomarni ljudje zanemarjajo in skrivajo človeške, živinske, vinsko-trtne in druge kužne bolezni, jih kljub dotičnim postavam in poukom izvedencev tajé, razširjajo in se dobrim naredbam previdnosti upirajo in provzročé s tem velikansko škodo. Drugi zakrivajo ali podpirajo take ljudi, kateri izdelujejo ali ponarejajo umetna živila, dajejo potuho oderuhom, kateri se bogaté s prevelikimi obrestmi in z goljufivo trgovino, ščitijo vedeževalke in kvartače, ki sleparijo z goljufivim vedeževalstvom nevedne ljudi, jih zapeljujejo, sumničijo nedolžne ter provzročé med njimi sovrastvo, prepir in večkrat celó hudodelstva.

Ako bi zedinili vsi pametni ljudje vse lastne moči in s temi vse kar je škodljivo in slabo zatirali in povsod le koristili, bi imeli vsi ljudje že na tem svetu raj.

Nihče pa naj ne čaka, da se bomo vsi zedinili, nego naj bi deloval v tem smislu vsak sam in v kolikor mogoče velikem takem društvu z vso svojo močjo.

IV. Uživanje posvetnih dobrot.

Krasoto, katero nam kaže narava na občudovanje, in umetnije, katere ponujajo ljudje na ogled, kakor tudi naravine darove, in vse kar si pridobimo med ljudmi sami, t. j. sploh vso posvetno blagovitost, je mogoče prav uživati duševno in telesno le takrat, kadar naravine lepote poznamo, ljudske umetnosti prav sodimo in cenimo ter razdelimo vse telesu namenjeno za ves čas enakomerno, telesnim in materialnim razmeram pristojno.

Proti temu načelu in tedaj sami proti sebi grešé tisti ljudje, kateri potratijo s svojim nerednim življenjem vse svoje premoženje, ki pokvarijo obenem navadno svoje poštenje in zdravje, v starosti pa delajo na beraški palici pokoro; tem nasprotno grešé tisti skopi ljudje, ki ležé vedno na svojih denarjih, obenem pa trpé kakor berači.

Nekateri skrbé, da ugodé samo telesu tako, da použijejo skoraj vse kar imajo, pri tem pa zanemarijo svojo zunanjo telesno opravo.

Drugi se zopet le gizdajo in lišpajo, potrebne hrane pa si ne privoščíjo, samo da se morejo ob nedeljah našopiriti.

Nekateri odkupijo zato tujo, zastavljeno obleko in tuje dragocenosti iz zastavljalnice samo za en dan, vsled tolike potrate pa zastavljajo vsaki ponedeljek tudi svojo obleko.

Tretji stradajo ves teden, v nedeljo pa zapravijo ves zaslužek. Namesto da ta dan počivajo, mučíjo svoje telo, zapravljajo svoje zdravje, zlorabijo svojo prostost ter jo vsled prepiranja in pretepanja izgubé za več časa.

Lastna korist zahteva tedaj, da uživa vsakdo vse pametno, zmerno, varčno, oziraje se na bodočnost, zlasti na starost.

Drugo poglavje.

Občenje z različnimi osebami.

I. Previdno občenje človeka z ljudmi različnih temperamentov in značajev.

Človeka je treba soditi tako, kakor ga sodi večina pametnih, poštenih in nepristranskih ljudi; ne po njegovih besedah, nego po vseh njegovih dejanjih, katera je storil v treznem in normalnem stanu, ko je mislil, da ga nihče ne vidi; posebno zanesljivo pa

je možno soditi človeka, ako ga opazujemo, kako se vede napram drugim ljudem, ki so v potrebi, v nevarnosti in v nesreči, in kako se vede v lastni nesreči, v jezi ali žalosti.

§ 13. Občenje s trmoglavci. Ti zahtevajo, da potrdimo njihovo, četudi nespametno mnenje vselej in brezpogojno. Trmoglavemu človeku ne ugovarjajmo obširno, ker to nič ne koristi, temveč njegovo trmoglavost samo še poveča, ampak povejmo mu svoje mnenje razločno, a kratko, potem pa molčimo.

Navadno že črez nekoliko časa spozna vsakdo svojo zmoto, in naša miroljubnost ga počasi poboljša.

Ako smo odvisni od trmoglavega človeka, ki nam dá tako zapoved, katero bo kmalu grajal sam, obljubimo mu brez ugovora, da jo izpolnimo, toda izpolnjenje zapovedi odlašajmo toliko časa, dokler ne bo izprevidel in predrugačil krive zapovedi.

Črez nekoliko časa po zapovedi mu recimo, da smo njegovo zapoved pozabili, in ga prosimo, da nam ponovi svojo zapoved; ako pa dela ni mogoče odlašati, izvršimo krivo zapoved tiho po svojem mnenju, in ko bo po pametni razsodnosti hvalil naš način izvršitve, bomo rekli, da smo razumeli njegovo zapoved v tem smislu, kakor smo jo izvršili.

Tako se bomo obenem zavarovali, da ne bo spoznal naše zviijače.

Če je pa trmoglavi človek nerazsoden ali celó uporen, delajmo se nevedni in pustimo ga, naj dela po svoje ter ga brez nevarnosti in brez škode zapletimo pri njegovem napredovanju v tako zadrego, da bo moral kmalu spoznati svojo zmoto in krivico, ter iskati tujo pomoč; v taki zadregi ga bomo obvarovali škode, vendar pa pustili, da nekoliko časa trepeti. Ko se bo nabredel, ga bomo rešili, ker najbrže bo v prihodnje želel, da ga vodijo pametni ljudje.

Samo v neodločljivem in jako nevarnem slučaju se bomo krivičnemu trdovratnežu, ako ne bo drugače, z vso odločnostjo krepko branili in se mu ne udali; vselej pa moramo paziti, da ničesar ne zagrešimo, da nam ne bo mogel očitati nobenega pogrška.

§ 14. Vedenje s prepirljivci.

Marsikdo se prička celó proti lastnemu prepričanju iz strasti do prepira in da bi se ubranil razlogom družega človeka ali samo zato, ker ga veseli dražiti družbo in zlorabljeni tujo togoto v svojo korist.

Ko zapazimo, da nas prepirljivec nalašč vpleta in vleče ali sili v prepir, ostanimo mirni in hladnokrvno mu odgovorimo, da se nočemo prepirati.

Najbolje pa je, da molčé odidemo. Ako bo potem prepirljivec izprevidel svoj pregrešek in začel pameten pogovor, mu bomo pametno in previdno odgovarjali. Ako bo pa znova silil strastno v prepir, delajmo se, kakor bi ga ne slišali in se pečajmo z drugo osebo ali rečjo.

Če bi prepirljivec kljub naši miroljubnosti nadaljeval z nagajivimi besedami in nas napadal tako, da bi moglo to našemu ugledu škodovati, tedaj mu hladnokrvno, kratko in resno povejmo v lice, da je njegovo vedenje netaktno in osebno žaljivo. Nato se odstranimo in si iščimo zadoščenja, če je treba, na sodišču.

§ 15. Vedenje z ošabneži.

Nekateri ljudje se šopirijo in bahajo z nekimi domišljenimi in ničevnimi prednostmi in s takimi lastnostmi, katere so sicer nekaj vredne, toda jih sami cenijo previsoko.

Ako tedaj opazimo, da se taka ošabna oseba nalašč šopiri in hoče, da jo občudujemo in visoko cenimo, prezirajmo jo popolnoma in delajmo se, kakor bi tega bahanja niti ne videli; ako pa bi nam to preveč nagajalo, bi opomnili dotičnega ošabneža prijazno in kratko z resnim pogledom, kratkoumnega ošabneža pa odločno z besedo.

Čim več se dovoljuje takim ljudem, temveč zahtevajo; kadar jim pa njihovo šopirjenje izpodleti, se navadno poboljšajo.

Vse tiste ljudi pa, kateri lastne zasluge prav cenijo in so nanje opravičeno ponosni, bomo spoštovali in čislali vse njihove zasluge. Vsaka zasluga je vredna plačila.

§ 16. Občenje s častilakomniki.

Nekateri ljudje hrepené dobiti povsod in vselej največjo, dasi nezasluženo čast in veljavo; zato hvalijo svoje zasluge pretirano in očitno, tratijo premoženje samo zato, da jih drugi zavidajo in blagrujejo, se povsod v prvo vrsto rinejo ter storé vse, da se le o njih govori in piše. Vsako, tudi nepošteno sredstvo jim je dobro v to samoljubno svrho.

Ako smo primorani s častilakomno osebo živeti in ž njo občevati, tedaj moramo svojo vrednost sicer previdno varovati, vendar pa častilakomnežu na videz, dokler mogoče, ustrezati.

Obenem pa je treba častilakomnost in njene pojave dobrovoljno in dovtipno grajati. Na ta način zadenemo posredno tudi prisotnega častilakomnika ter ga tako spreobračamo.

Prazno ali lažnjivo samohvalo moramo prezirati, ako bi nas pa častilakomnik s smešno samohvalo nadlegoval preveč, mu moramo svoje mnenje mirno, spodobno, jasno in odkrito povedati.

Ako bi kdo hotel kupiti našo pohvalo, mu bomo primerno razjasnili, da pohvale po nobeni denarni ceni ne prodajamo, temuž jo darujemo le zaslugi.

Resnične zasluge oseb bomo proti zavidljivemu in škodoželjnemu grajanju zagovarjali, tiste pa, ki bi od podložnih oseb s strahovanjem zahtevali nepristojno čast, bomo očitno grajali.

Prepričanja ne kratimo nikomur, temveč ga spoštujemo. Nasprotno pa zahtevajmo, da se ceni tudi naše prepričanje, in da se ne krati nikomur svoboda misli in govora. Vsakemu svoje!

§ 17. Občenje s togotneži.

Nekateri ljudje se v svoji nagli razburjenosti ne morejo ali nočejo preinagati in ne morejo krotiti lastne togote, temveč vihrajo in divjajo kakor besni in blazni. S temi ljudmi je treba ravnati jako previdno. Najbolj je, da pustimo silno jeznega človeka samega.

Kdor pa ne more ali noče zapustiti togotneža, naj bo tih in miren, naj mu gleda voljno, pohlevno in tolažilno v oči. Ako bi pa hotel razsajač udariti mirnega človeka ali ga poškodovati, naj mu ta pokaže kolikor le mogoče resen obraz, ga gleda prebodljivo v oči, stisne svoje pesti in zakriči: »Mir, sicer se bom branil!« — Na pomoč naj bi klical človek, ako bi bila tuja pomoč res potrebna. Dokler pa tuje pomoči ni, naj bi se branil vsakdo z vsemi pomočki pogumno in odločno, kolikor je neobhodno potreba (glej § 7. b).

Ako le mogoče, je dobro, da togotneže v njihovi razburjenosti varujemo, in ko so se utolažili, delajmo se, kakor da bi bili ves dogodek pozabili. Najbolje pa je, da ž njimi ne občujemo in se jih ogibamo.

§ 18. Občenje z maščevalci.

Nekateri ljudje zavoljo vsake dozdevne ali njim res storjene krivice strastno sovražijo in črté ter napravijo pri prvi priložnosti žaljivcu ali njegovi družini ali celó njegovim prijateljem kolikor mogoče veliko škodo. Nekateri maščevalci se nikakor nočejo pobotati.

Takega človeka se bomo kôlikor mogoče ogibali; ko bi bili pa primorani, da se ž njim pečamo, bomo svoje občenje omejili samo na neobhodno potrebno in si pri tem prizadevali, da mu kâžemo zadostno spoštovanje.

Ako bi si dotični osvetitelj pri vsem tem domišljâl, da je razžaljen ali poškodovan, se bomo precej opravičili, oziroma povrnilo resnično storjeno škodo.

Celó taki ljudje so, ki očitajo nedolžni osebi izmišljene pregreške in se delajo silno maščevanjaželjni, samo, da bi dotično osebo s tem ustrašili, jo zlorabljali in izkoriščali.

Ako bi se lotil tak spačenec nas, ga prosimo mirno, naj nam ves svoj naklep natančno razjasni, potem bi mu kratko in jasno dokazali svojo popolno nedolžnost in njegovo zmoto.

Zajedno bi mu podali dokaze o naši pazljivosti in pogumu. Če bi pa bilo njegovo vedenje hudodelstvo izsiljevanja ali drugo kaznivo dejanje, bi ga nemudoma ovadili ali izročili pristojni sodnji.

§ 19. Občenje s skromnimi in boječimi ljudmi.

Preskromen človek kaže premalo samozavesti s tem, da niti svojih pravic zadostno ne porabi in ne brani. Nekateri storé to iz resnično premajhne cenitve sebe, marsikdo pa se le hlîni, da doseže svoj sebični cilj. Ako bomo tedaj spoznali, da je človek, s katerim občujemo, res in naravno preskromen, si bomo prizadevali, da ga s prijazno zaupljivostjo osrčimo, mu zbudimo samozavest in pogum, ter ga opozorimo na njegove pravice in prednosti.

Dokazali mu bomo svoje resnično čislanje, zadostili bomo vsem njegovim pravicam in ga po okolnosti celó podpirali pri porabi njegovih pravic. Ko se bomo pa prepričali, da skuša kdo s svojo navidezno skromnostjo prekaniti nas, mu bomo dali na primeren način spoznati, da smo ga pregledali ter si bomo prizadevali, na spodoben način odkrižati se ga. Tako se bomo vedli tudi z naravno ali navidezno boječimi osebami.

§ 20. Občenje z lahkoverneži in s predobrimi ljudmi.

Lahkovernež misli, da je vsak človek pošten, vesten in zvest; vsled tega zaupa in izroči vsakemu človeku brez ovinkov svoje premoženje, pravice in celó samega sebe.

Predober človek daruje radovoljno nepotrebnim osebam to, kar potrebuje sam, obljubi več, kakor more izpolniti, opravlja tuje dolžnosti in zamuja s tem sam svoje. Kdor bi se tedaj predrznil,

take lastnosti brezvestno zlorabiti, bi s tem gotovo zaslužil največje, splošno grajanje in zaničevanje vseh ljudi.

Zdravi um, dobra vest in pravica zahtevajo, da človek ne zlorabi ničesar, posebno pa ne tuje lahkovernosti in prevelike dobrotljivosti. Vsak pameten človek naj bi si torej prizadeval, da reši lahkoverniže in predobre osebe iz nevarnosti, jim odpre oči, jih svari pred zlobneži in nemoralnimi umazanci.

§ 21. Občenje z veseljaki.

Nekateri ljudje pozabijo v svoji kipeči radosti na vse žalosti in zoprnosti tega sveta, so vsi prevzeti od veselja ter se iz vsega srca prostodušno šalijo in smejejo.

Prava radost je tedaj neprecenljivo zdravilo za vsakega človeka, ker sladi življenje in veča zadovoljnost; toda le takrat, kadar je veselje nedolžno, če izvira iz npravstvene in človekoljubne podlage, ne pa iz nespodobnega pogovora ali zasmehovanja tujih ljudi. Vsakdo naj bi tedaj gojil v sebi plemenito radost in nedolžno šaljivost, ter pripomogel pri vsaki priložnosti v krogu dostojnih ljudij, da se pospešujeta omika in zabava.

Ker se pa pri družabni šaljivosti in smehu uname prelahko žaljivo zasmehovanje nedolžnih pogrškov prisotnih ali neprisotnih oseb, naj bi se vsakdo skrbno varoval dotakniti se vsega, kar bi moglo biti nespodobno in žaljivo; temveč naj bi vsakdo zajemal snov pogovora za smeh in za šalo samo iz nedolžnih virov.

Ako bi se pa vendar pri vsi pazljivosti prikradla in vmešala v družbo kakšna nespodobnost, jo je treba hitro preklicati ali dati ji, ako le mogoče, nasproten pomen.

§ 22. Občenje z melanholiki.

Nekateri ljudje se vdadó žalosti tako, da so neprenehoma globoko zamišljeni in vedno otožni, da ljubijo samotnost, kjer večjidel tiho in mirno otrpejo ter si sami ne morejo več pomagati, vendar pa vzroka lastne žalosti nikomur ne povedó in se nočejo potožiti.

Podlaga taki žalosti je večjidel težkokrvni temperament, vzrok pa nesrečen prigodek. Nekateri ljudje pa so celó brez posebnega vzroka melanholični. Posledica je navadno bolezen ali celó nenaravna smrt, — samomor.

Vsak človek naj bi si tedaj prizadeval, da tolaži žalostne ljudi z vsemi dobrimi pripomočki, da jih razveseljuje, ter se pri tem ravna po načelih, navedenih v §§ 90. in 91. Razen tega pa je

potrebno, da imamo melanholiike vedno pred očmi, dokler ne pridejo na pravo pot.

§ 23. Občenje z radovedneži Marsikdo ima navado, da poizveduje tuje namene, posluša tajne pogovore, zasleduje vsako tujo stopinjo in se meša v tuje zadeve brez vsake potrebe. Take ogleduhe je treba odpraviti spodobno, a tako odločno, da jih ne bo več volja, vtikati se v tuja opravila brez pravice, ali pa množiti svojo radovednost z navideznimi skrivnostmi.

Radovednežu se mora dokazati, da je smešen in nemoški, to ga ozdravi popolnoma. Ako pa je nepoboljšljiv, se izključi s tem sam iz vsake boljše družbe.

§ 24. Občenje s priliznjenci. Nekateri ljudje si prizadevajo s sebičnimi nameni spoznati človeka; zato se mu laskajo z medenimi besedami, ga hvalisajo ali pa branijo njegove pogoške, skratka se trudijo človeka omamiti in pridobiti zase.

Ker prilizovanje spočetka ugaja in vleče človeka v nevarnost, je najbolje, da se zvitega prilizovalca kolikor mogoče hitro odkrižamo in sitneža spodobno in odločno odpravimo; ako pa to ni mogoče, se ne brigajmo za njegovo prilizovanje ali pa ga osmešimo s tem, da mu rečemo sami še večje prilizljenosti tako, da vidi sam, da ga ne smatramo resnim človekom.

§ 25. Občenje z nesramneži. Nekateri ljudje ne čutijo več sramote in ne poznajo časti, nego nadlegujejo brezobzirno vsakega, da le dosežejo svoj smoter. Takim ljudem je treba odreči spodobno, resno, kratko in odločno vsako občenje enkrat za vselej; ako bi se pa vkljub temu predrznili vnovič v našo družbo in delali nadlego, je treba ostro ukazati, naj se precej oddalijo. Ko bi pa vse to ne pomagalo, pokličimo takoj oblastnijsko pomoč, a z njimi se ne prepirajmo ali celó pretepajmo, ker to bi onečastilo nas same.

§ 26. Občenje z lažnjivci in goljufi. Marsikdo je zabredel v svoji strasti že tako daleč, da laže in skuša goljufati celó takrat, kadar ve, da bi razrešil dotično stvar z resnico in pošteno prav lahko. Grda navada takim več ne pusti, da bi govorili resnico ali živeli pošteno. S takimi ljudmi je treba občevati vselej prostodušno, resnično in pošteno; vpričo njih moramo vsako laž, hlimbo in zvijačo ostro grajati in črtiti, resnico in pravico pa, kolikor le mogoče, hvaliti in ceniti. Dokler se nam ne zlažejo in nas ne goljufajo, kažimo jim — s potrebno previdnostjo — neomejeno

zaupnost; po našem vedenju naj si mislijo, da jih smatramo za resnicoljubne in pravične; male pomote jim potrpežljivo odpustimo in prizanesimo, ako njihove napake ne izvirajo iz hudobne potuhnjenosti. Ne nadzorujemo jih skrivoma, da tega ne izvedó, temveč vprašajmo jih vselej naravnost, ako nam ni kaj jasno. Ako pa se pri odgovoru zapletajo v zvijače in se pripravljajo, da bi nas nalogali ali ogoljufali, umolknimo precej in jih prijazno opomnimo, da poznamo resnico. Ko bi se nam pa res zlagali ali nas ogoljufali, bodimo srditi, grajajmo njihove pregreške ostro in odtegnimo jim svoje zaupanje v vsem, kar govoré ali delajo, toliko časa, dokler se ne poboljšajo.

Z nepoboljšljivimi pa ne občujmo več in naznanimo očitne goljufije sodnji.

§ 27. Občenje z obrekovalci in razžaljivci. Kdor se proti komu izmišljuje neresnične stvari, jih drugim ljudem razglaša kakor resnične, ali kdor resnično, toda majhno napako z lažjo nalašč poveča, poznana dobra dela pa z lažjo nalašč manjša ali celo popolnoma uničuje, poznane čednosti s hudobno lažjo obrača tako, da se vidijo kakor bi bile strasti, tak hudobnež je neposreden obrekovalec; ako pa okolnosti zasučé tako, da stori to kdo drugi namesto njega, je sokriv obrekovanja. Kdor pa proti komu razglaša sicer resnične žaljive reči, kdor koga javno graja, zasramuje in zaničuje, prezira njegovo dostojnost, ali mu se javno celó grozi in ravna z njim nasilno ali sploh grdo, ga ovira, da ne more doseči iskane časti, kdor dobra, drugim še ne poznana dela popolnoma ali deloma molče taji, tak zlobnež je žaljivec ali kratitelj časti.

Posebno važno je obrekovanje ali razžaljenje, ki je hinavsko, zavito v navidezno nepristanost, sveto ogorčenost ali dobrohotnost. To stori obrekovalec na primer z besedami: Rečem Vam, da ga sicer ljubim, a moram, žal, vendarle povedati resnico, da je sleparil; ali: Ona je res jako lepa in tudi duhovita, toda malovredna itd.

Družabno življenje človeka je odvisno od dobrega glasu ali dobrega imena, katero ima pri ljudeh; zato je dober glas človeka največje vrednosti na svetu. Obrekovalec in razžaljivec pa zatirata dobro ime nedolžnega človeka in ga morita družabno; obenem mori obrekovalec svojo vest, zatira lastno verodostojnost, okuži in pokvari tudi tiste ljudi, kateri poslušajo obrekovanje in razžaljenje.

Jezik obrekovalca in razžaljivca je tedaj bolj strupen kakor kačji pik in nasledki obrekovanja in razžaljenja časti so neizrečeno škodljivi, večkrat celo pogubeni.

Kdor tedaj sliši obrekovanje ali razžaljenje časti tretje osebe, naj ne bo škodoželjen, temuč naj opomni obrekovalca ali razžaljivca na hude posledke njegovih besedij in dejanj.

Poslušalec naj, ako le more, opraviči obrekovanega ali razžaljenega človeka; ako pa ne more, naj izrazi svoj dvom o povedanem ter zavrne razžaljenje kot preostro in neumestno. Pameten poslušalec naj odvrča in ovira nadaljno pikanje, naj odpravi pre-radovedne poslušalce ter naj našteva olajšalne okoliščine, čednosti in dobra dela obrekovanega človeka.

Kdor pa je obrekovan ali razžaljen sam vpričo, naj se v obrekovalca ali razžaljivca niti ne ozre, temuč obrnjen k pričujočim poslušalcem naj kolikor le mogoče hladnokrvno, mirno in voljno, a odločno in jasno dokaže v vsem obsegu lastno nedolžnost in naj se z obrekovalcem ali razžaljivcem spočetka ne peča.

Ko bi pa videl, da postaja obrekovalec ali žaljivec vedno bolj drzen, tako da bi moglo njegovo grozno in gnjusno obrekovanje ali razžaljenje nagniti že dvomljive poslušalce, da bi vrjeli laž, s čimer bi trpel pri vsi svoji nedolžnosti žaljenec veliko škodo ali sramoto, tedaj naj obrekovanec ali žaljenec odločno, resno in pogumno zavrne obrekovalca ali razžaljivca naravnost ter išče pomoči na sodišču.

Proti obrekovanju in žaljenju v časopisih in drugih javnih spisih naj bi obrekovanec ali razžaljenec postopal približno tako kakor pri ustmenem žaljenju.

§ 28. Občenje z nevoščljivci in škodoželjneži. Proti tem, ki so obenem navadno tudi častilakomni, naj bi se vsakdo vedel tako, da njegovih namenov, opravil in dobrih vspehov, kakovosti in količnosti premoženja, kakor tudi njegovih zadev, razmer in blagovitosti sploh ne poznajo. Ako pa že poznajo naše razmere, kažimo se hladne, ne baharimo s svojim imetkom in svojo srečo, nego hodimo skromni. Vpričo takih ljudi sploh ne govorimo o svojih ali tujih dobrih razmerah ter opozarjajmo na to, da ima vsakdo svoj križ, svoje težave in nadloge.

§ 29. Občenje z nezaupljivci. Na svetu je mnogo ljudi, ki dvomijo o vsakem človeku, ki nikomur ničesar ne verujejo in ne

zaupajo, ki sumničijo tudi najbolj resničnega človeka za lažnjivca in si mislijo vsakega poštenjaka za zložbneža. S takimi naj se vede vsakdo vedno enako prostodušno, pošteno in resnično, pri vsaki priliki in pri vsakem dvomu jim je treba precej dokazati lastno pravičnost in njihovo zmoto; ali pa se za njihovo sumničenje niti ne zmeniti, nego hoditi pogumno in previdno po pametni poti.

§ 30. Občenje s pijanci. Pijancu izgine bolj ali manj prava razsodnost in otemni zdrava pamet. Zato postanejo nekateri pijanci omahli, padavi in malobesedni, drugi pa nemirni, blebetavi in razsajači. Ker dela pijanec javno pohujšanje, je tedaj dolžnost pametnih ljudi, zlasti pa pijančevih sorodnikov, da ga odpravijo nemudoma ljudem izpred oči, mirnega pijanca v posteljo, razsajača pa v prazno, toplo sobo ter ga tam mamijo z zvijačami toliko časa, dokler se ne iztrezne. Brez neobhodne potrebe naj bi se ne pečal s pijancem nihče, temuč se ga ogibal in odpravil tudi radovedne ljudi od njega. Ko se je pijanec iztreznil, mu je treba živo predočiti vse njegove norosti in surovosti, katere je govoril in delal v pijanosti; opozoriti ga moramo srčno na vsestransko mrzkost in njegove strasti ter ga slednjič opomnimo na grozečo nevarnost in bližnjo pogubo, v katero hiti vsled svoje grde strasti.

§ 31. Občenje z blazniki. Onim, katerim se je stemnila pamet morebiti za vselej, da ne morejo ločiti dobrega od slabega in spodobnega ne od nespodobnega ter postanejo vsled tega škodljivi moralnosti, nevarni sami sebi in drugim ljudem, je treba najboljšega in trajnega varstva. Ravnati je z njimi prizanesljivo in prijazno, pustiti jim — dokler niso nevarni — kolikor mogoče prostosti; dražiti ali brez potrebe jeziti jih ne sme nihče. Malo zmešani ljudje večidel žalostno premišljajo, zato je dobro, ako jim damo lahko in kratkočasno delo. Sploh pa je treba nanje paziti, da ne storé žalega sebi in drugim ljudem. Precej pri nastanku blaznosti je treba, če možno, izvedeti vzrok bolezni (na pr. čezmerno uživanje alkoholnatih pijač, pretres možganov, prestrašenost, mačuh ali druge težke bolezni itd.) ter je najbolje, da izročimo vse blaznike, zlasti pa nevarne osebe, kolikor mogoče hitro v blaznico.

II. Z ozirom na starost.

§ 32. Občenje starejšega človeka z mlajšim.

Čim starejši postaja človek, tembolj spodobno in vzgledno naj bo njegovo vedenje, tem resnejši, stanovitnejši in veljavnejši

njegov značaj, tako da nadkriljuje z vsemi svojimi čednostmi mlajše ljudi.

Starejši človek naj daje mlajšemu svoje izkušnje in prepričanja za svarilo pred slabim in za vodilo na dobro pot; daje naj mu pametne nasvete ter naj se vede sploh tako podučljivo in prijazno, da se bodo mlajši ljudje iz lastnega nagiba vedli po njegovem lepem zgledu ter ga iz srca spoštovali in visoko cenili.

Veselost, pametno šaljivost in nedolžno razveseljevanje mladih ljudij v krogu pristojnosti, naj bi star človek odobraval in se spomnil na svoja mlada leta ter ne zahteval, da bi se vedla vroča mladina tako hladnokrvno kakor starci.

Nespodobno pa bi bilo, ako bi hotel star človek s plesom, z norčevanjem in telesnim razveseljevanjem kljubovati svoji starosti in se v gizdanju enačiti z mladimi ljudmi. Vsak naj bi tedaj uredil svoje vedenje vselej primerno svoji starosti.

Star človek naj bo vesel, a ne razposajen, resen, a ne čmerikav in godrnjav, malobeseden, a ne molčeč.

§ 33. Spoštljivo občenje mlajšega človeka s starejšim.

Starejši ljudje so ugladili mlajšim pot do današnjih dobrot in imajo, kolikor večjo starost, toliko večjo izkušnost; čednosti starih ljudij so ogledala mladine, hladnokrvna razsodnost starcev kroti viharo prenatgljenost mladeničev, dobrohotno svetovanje starcev reši iz nevarnosti mlade ljudi ter jim blagohotno pomaga do srečnega uspeha.

Radi tega in ker bo vsakdo enkrat star, je sveta dolžnost mladeničev in mladenk, da spoštujejo stare ljudi iz vsega srca, jih visoko cenijo ter jim izkazujejo pri vsaki priložnosti svojo udanost.

Mladina naj bi si tedaj prizadevala, da se vede do starejših kakor učenec ter naj bo ponosna, ako je dosegla zaupanje in dobrohotnost starejših. Ravnala naj bi se natančno po njihovih dobrih nasvetih in jim izkazovala obilno zahvalo za dobre zgleda in za pripomočke.

Pregreške starih ljudij pa naj bi mladina potrpežljivo in voljno prenašala ter si mislila, da nareda mnogoletne zoprnosti tudi najboljšega človeka slabovoljnega in vznemirljivega.

Neodpustljivo bi bilo tedaj, ako bi se kdo predrznil stare ljudi prezirati, zametati njihove dobrohotne nasvete, jim kratiti

dolžno spoštovanje ali žaliti dostojanstvo starosti; tem manj odpušljivo bi bilo to, ker zasluži vsak pregrešek, storjen v prisotnosti starih ljudij ali celó proti njim, veliko večjo grajo in zaničevanje, kakor da bi bil storjen proti enakostarim osebam.

III. Občenje človeka z osebami različnega spola sploh.

Način vzajemnega občenja ljudij različnega spola med seboj je jako važen in skoraj odločilen za veljavo in ugled poedinih oseb in cele družbe. Zato naj bi si osebe obeh spolov vzajemno izkazovale in zahtevale tak obzir, kakoršnega zahtevajo človeška dostojnost, splošna potrebnost in zlasti razlika obeh spolov.

§ 34. Občenje gospodov z damami bodi spoštljivo, samosvestno, dobrohotno, prijazno in ljubeznivo, postrežljivo in sploh obzira polno.

Pri občenu z gospemi naj bi si moški prizadeval, da jim ustreže čim najboljše in najlepše ter zadosti vsem njihovim praviim zahtevam in željam.

Podlaga občenja naj bi bila neoskrunjena нравstvenost, ljubezen in zvestoba; zato naj bi se nihče ne predrznil govoriti ali vesti se tako nespodobno, da bi morale prisotne gospe vsled tega zardeti, in tudi naj ne bi zakrivil, da bi zabredel kdo drugi v nespodobnost, nego naj bi se vsakdo vedel veledostojno, brez zvijač, prostodušno, vdano in družno. Posebno spoštovanje naj bi kazal vsakdo gospem tudi s tem, da si prizadeva pri vsaki priložnosti kolikor le mogoče hitro postreči in ugoditi jim tudi v takih slučajih, kjer pomoč ni ravno neobhodno potrebna, vendar pa radi večje ugodnosti in prijetnosti umestna.

Ako na pr. gospod sedi, kjer ni več nobenega prostega sedeža, naj, ko pride dama, precej vstane in ji ponudi svoj sedež; stvar, ki je padla gospej iz rok, naj bi gospod precej pobral in jo vročil; pri stopu na voz ali z voza naj bi moški pomagal ženski, ako dežuje ali sneži, naj ji ponudi svoj dežnik ali voz, če je potrebno, da se dame okrepčajo z jedjo ali s pijačo, naj jim moški postreže, kjer je nevarnost, naj jih spremlja itd.

Kadar hoče gospod damam s čim postreči, naj si prej izprosi za to dovoljenja, kajti vsiljiva vljudnost ni nikomur dobrodošla. Vsaka gospem izkazana vljudnost in usluga naj bi bila očitna, tiha, taktna, izvedena tako pripravno, srčno, prijazno in spodobno, da pri vsem tem ne nastane nikakoršen sum, temveč povzroči le vsestransko zadovoljnost.

Poseben obzir naj bi imeli gospodje tudi na to, da se dame rade kratkočasijo, ter naj bi si prizadevali, da jih prijetno zabavajo.

Snov za to naj bi izbrali tako, da ne bo pri kratkočasenju nihče razžaljen; pri šaljivem prepiru naj dovoli gospod, da zmaga dama; kar prav predlaga gospa, naj bi gospod odobril, in kar svetuje dama, izpolnil, ako mu je le možno. Gospod naj ceni in spoštuje njeno razumnost, ji ugovarja le rahlo in odbija njene napadne nazore mirno in z izbranimi besedami.

Zategadelj pa ni treba, da bi potrdil in hvalil gospod napačnost, zato ker morebiti ugaja dami; tudi bi ne bilo moško, ako bi si moški iz galantnosti ne upal opozoriti dame na njene pomote. Posvetna in izobražena dama gotovo višje ceni značajnega moža kakor hinavca, ki vedno prikimuje in nima lastne sodbe. Ako pa tekmujejo gospe med seboj, naj bi dal gospod, če le mogoče, vsem enako prav.

Kadar občujejo gospodje z damami, naj bo njihova obleka v najlepšem redu; vsak gospod naj bo v prisotnosti dam skromen, a ne bojazljiv, nego pogumen, živahen, brez viharnosti, gibčen in zabaven. V družbi dam naj bi gospodje kadili samo takrat, kadar jim dovolijo dame.

Občenje z damami bistri gospodom um, blaži njihovo srce in značaj, jih dela dobrovoljne, ljudomile, potrpežljive, zgovorne, kratkočasne in jim pridobi tudi druge lepe čednosti.

Zato naj ne bi nihče zamudil kolikor mogoče mnogo občevati z olikanimi in čednostnimi damami.

§ 35. Žensko vedenje z gospodi naj bi bilo ljubeznivo, ponosapolno, brez napuha, milosrčno, prijazno, skromno, potrpežljivo, odkritosrčno, previdno in zvesto.

Ženski spol je bogato obdarovan s priljudno družljivostjo, z ljubko pristrčnostjo, z moralno ljubeznivostjo, s pristojnostjo, z rahločutnostjo, z udanostjo in z drugimi posebnimi lastnostmi, ktere mu je dala narava, da se more priljubiti moškemu spolu, da more zoprnosti stanovitno prenašati, življenje sladiti ter posebno na moralno, družinsko in družabno življenje jako blago vplivati.

Moški spol, kateremu je odmenjen javni, pridobninski in pridelovalni delokrog, uživa olajšanje in sladkost življenja večjidel takrat, kadar občuje z ženskim spolom. Čim bolj je olikan moški spol, tem ugodnejši je položaj in življenje tudi za ženski spol.

Ker povzroči izpolnjevanje lastnih dolžnosti moškemu spolu skoraj le težave in grenkosti, naj bi pomogle blage dame moškim kolikor le mogoče v vseh zadevah ter jim lepšale in sladile življenje.

Dame, kakor zaščitnice moralnosti, naj bi pri občenju z gospodi ne le opustile vse, kar bi moglo tej čednosti škodovati, temuč naj bi tudi ne dopustile, da greši kdo drugi v njihovi prisotnosti proti nrvnosti.

Ako bi zabredel kdo, četudi nehote, v nespodobnost, naj bi ga dame na primeren način opozorile ali opomnile ter naj bi vpeljale in vzdržale pri občenju vselej in povsod pravi družabni ton. V ženskih očeh naj bi bil vedno odsev nedolžnosti, na licih znamenje sramežljivosti, na jeziku prijaznost, v ljubkem kretanju pa spričalo pravih čednosti.

Z milosrčnostjo naj bi blažile dame moškim čut in srce, s žarki nedolžne ljubeznjivosti naj bi si pridobivale moško srce, z nepremagano zvestobo pa naj bi si utrdile stanovitno moško zvestobo.

Dame naj bi ponudeno prijaznost in usluge porabljale skromno; pri tem naj bi se izkazale ginjeno zadovoljne, ne da bi uljudnega gospoda zato posebno odlikovale ali mu ustrezale na enak način. Radosten priklon glave ali srčna, kratka ustmena zahvala je zadostno povračilo za male usluge. Ker je moški spol bolj nagnjen k jezi in vihravosti kakor dame, naj bi si dame s svojo potrpežljivostjo, z zgovornostjo, v potrebi celó s prirojeno, nedolžno in prijetno zvijačo prizadevale, da moške kroté, blažé in pomiré. Ako bi se začeli gospodje med seboj prepirati, naj bi dame prepir po okolišnih in temperamentu posameznih gospodov onemogočile ali ovirale s šalo, s prošnjo ali z drugimi dobrimi pripomočki; tudi naj bi se izognile vsemu, kar more provzročiti ljubosumno ali drugačno sovraštvo med kakim gospodom in damo. Vsako občenje med damami in gospodi naj bi bilo jasno, očitno, razumljivo, brez dvoumnosti in svobodno vsega, kar bi moglo vzbuditi grd sum; ako bi pa sum vendar nastal, je treba precej pri nastanku razjasniti in opravičiti brez hrupa vse okolišnosti in razmere.

Dasi je prostodušnost sploh prikupna, naj bi se dame pri občenju z gospodi vendar varovale razposajenosti. Vedle naj bi se odkritosrčno in zmerno, zlasti s tujimi gospodi previdno, a z vsakim znanim gospodom jednako in nepristransko. (O vedenju med damami in gospodi, ako so zaljubljeni, zaročeni, poročeni, o

vedenju pri predstavah, na posetih, na plesu, v koncertu in v gledališču, na izprehodih in izletih, med vožnjo in potovanjem glej §§ 36 do 40, 68, 78 do 88, 92 do 105, 111, 112, 114 do 136 in 139 do 142.)

§ 36. Napačno občenje zaljubljenih ljudi različnega spola. Pametno uživana ljubezen je največji pripomoček, da se doseže blagovitost na svetu; zlorabljana ljubezen pa postane čestokrat pogubna strast, ki rodi bolezen, obup, včasih celó smrt.

Ker premaga razpaljena ljubezen vse sile in je ni mogoče več pogasiti in zakriti, naj bi pazil vsakdo, da je ne zažge na krivem mestu, zlasti ne na — tujem smodniku in nikjer prezgodaj.

Nekateri ljudje, zlasti v mladosti, ko jim njihovo neizkušeno srce premaga pamet, se zaljubijo samo v zunanost života brez ozira na duševne lastnosti in rodbinske razmere dotične osebe ter nadaljujejo svojo slepo ljubezen tudi takrat, ko so že sprevideli, da bi bilo zakonsko življenje pogubno zanje in za potomce. Kadar pa spoznajo svojo lahkomiselnost, zapusti večkrat bolj kriva in bolj svobodna stranka drugo, dasi je že prepozno in imata obe stranki manjšo ali večjo škodo na duši in na imetku.

Nekateri, kateri se ne morejo poročiti, živé skupaj nezakonsko in delajo javno pohujšanje. Njihovi potomci pa so mnogokrat najnesrečnejši. Nesrečni in vsega obžalovanja vredni so tudi tisti samci, ki se zaljubijo v zakonske žene, nesrečna je tudi poročena ženska, ki se zaljubi v samca. Vsega obsojanja pa so vredni taki nesrečneži takrat, ako se razvije po njihovi krivdi ljubezen v gnusno strast. Nasledki takega razmerja so navadno splošno pohujšanje, večkrat uboj ali samomorstvo.

Kdor tedaj čuti, da ljubi osebo drugega spola, naj bi nemudoma trezno premislil, je li sploh zakonska zveza mogoča, koristna in za eventualne potomce ugodna. Človek, ki sprevidi, da bi bil zakon neprimeren, naj si svojo ljubezen polagoma izbije iz srca in iz glave; v to svrho naj se izogiblje vsega, kar ga spominja ljubljene osebe in kar more znova in še hujše razžgati ljubezen. Zapusti naj kraj svoje ljubezni ter se raztrese in zmoti s potovanjem iz važnim delom. Ako je pa zakonska zveza mogoča in primerna, toda ni zanjo še pravega časa, naj človek svoje ljubezni nikomur ne kaže, dokler ne pride zanjo pravi čas.

§ 37. Občenje zaljubljenih med zaljubo in poroko. (Glej §§ 95 do 98.)

Tretje poglavje.

Občenje družinskih členov med seboj.

§ 38. Občenje moža s soprogo. Takoj spočetka zakonskega življenja naj bi se žena in mož, popolnoma udana v svojo usodo, izročila v duhu popolnoma drug drugemu in si obljubila z najsvečejšo obljubo z dušo in s srcem za vselej, da bodeta v vseh zadevah življenja živila drug za drugega, se žrtvovala ter nikdar prenehala natančno izpolnjevati vse svoje dolžnosti, dokler ju ne bo razločila smrt.

Mož naj bi se natančno podučil o temperamentu, nagnjenosti, željah in značaju, o duševnih in telesnih lastnostih in o vseh navadah svoje žene ter naj bi si prizadeval, da si izmisli načine in najde sredstva, da more vsem njenim potrebam in željam kolikor mogoče ugoditi ter da doseže v kratkem časa ž njo popolno soglasje. Mož naj bi izkazoval iz lastnega nagiba svoji ženi neomejeno zaupanje in odkritosrčnost, največjo ljubezen, prijaznost, spoštovanje, zakonsko sramežljivost, čistost in nežnost, potrpežljivost, neoskrunjeno zvestobo in čednost tudi v zunanosti. Dokazal naj bi mož svoji ženi, da nadkriljuje v izpolnjevanju svojih dolžnosti in v omiki vse druge može svojega stanu.

Ženino ljubezen in neoskrunjeno zvestobo naj bi si mož prizadeval zaslužiti, pridobiti in utrditi z lastno zvestobo in enako ljubeznijo, kakor tudi z raznimi drugimi prikupnimi sredstvi. Soprog naj ne muči soproge z neumestno, neopravičeno ljubosumnostjo, z lokavostjo, s kljubovanjem ali celo s silo. Mož naj bi prinesel svoji ženi večkrat kaj novega in mičnega; razveselil naj bi jo včasih tudi z darilcem.

V vseh osebnih ženinih zadevah naj bi mož kazal pravo sočutje. Soprog naj bi svoji ženi ničesar ne zapovedoval ali prepovedoval, nego jo vedno prijazno naprosil in povabil ali ji dobrohotno svetoval. Mož naj bi se natančno omejil na svoj delokrog ter izpolnjeval samó vse svoje dolžnosti. Vtikanje v ženin delokrog je smešno. Vsako ženino lepo besedo, dobro delo ali primerno opuščenje naj bi mož opazil in visoko cenil. Ne da bi žena zahtevala, skrbi naj mož, da je stanu primerno z vsem preskrbljena. Mož naj bo v teh zadevah ženin zvesti tolažitelj, prijatelj, svetovalec, učitelj, branitelj, varuh in pomočnik,

Ako dobi mož pismo — zlasti v prisotnosti svoje žene —, naj ga, ko je pismo prečital, izroči svoji ženi, da ga tudi ona prebere; njenih pisem pa naj samovoljno ne odpira, nego naj se ogiblje vsega, kar bi moglo vzbuditi med njima kak sum. Lastna žena naj bi bila svojemu možu ljubša kakor vse druge ženske ter naj se mož ne domišlja, da bi bila druga vrednejša njegove ljubezni. Ako bi se mu pa začela druga ženska res bolj dopadati, naj se je ogiblje in se ž njo nikdar ne peča. Drugo žensko, ki mu namiguje, ali sili celo očitno vanj, naj mož dostojno zavrne ter si prizadeva, svojo lastno ženo tembolj ceniti in ljubiti. Bog je bil dal Adamu le eno Evo, tedaj dopušča vsem Adamovim naslednikom tudi samo po eno ženo.

Z drugimi ljudmi naj bi se vedel mož tako spodobno, da ga vsi spoštujejo in cenijo. Svoji ženi naj bi ne zameril, ako občuje z osebami obojega spola spoštljivo, prijazno in uljudno; vendar naj bi jo varoval vseh mamljivih priložnosti in odvrčal od nje vse zvižaje in zapeljivosti, ki bi mogle škoditi njeni zvestobi ali čistosti.

Zlasti pred drugimi ljudmi naj bi mož izkazoval svoji ženi spoštovanje in ljubezen ter kazal, da je nanjo ponosen.

Vsak medsebojni razpor in prepir naj bi mož s svojo ženo poravnal doma in ne dopustil, da se vtika kdo drugi brezpravno v njune zakonske zadeve. Na njene pregreške naj bi mož opozarjal svojo ženo prizanesljivo, prijazno ali celó šaljivo, nikdar pa naj ne ravna ž njo nespodobno ali celó kruto; nastale zoprnosti naj bi mož prenašal voljno, ne delal javnega pohujšanja nego si z vso močjo prizadeval, da ustanovi in utrdi pravo zakonsko srečo.

§ 39. Vedenje žene s soprogom.

Žena, ki hoče uživati do smrti pravi mir, soprogovo ljubezen in zvestobo ter v časti in spoštovanju vso zakonsko srečo, naj bi si prizadevala neprenehoma, da si vse to zasluži z najlepšimi čednostmi in najpoštenejšimi sredstvi.

Da to doseže, naj bi tudi žena storila vse ono, kar sem omenil v § 38. Razen tega naj si misli vedno, da mora biti kakor žena svojemu možu prav pokorna in udana. Žena naj bi bila prijazna, nežna, previdna in pazljiva, potrpežljiva, odjenljiva, obzirna, pozorna, prikupljiva, nedolžno prebrisana in pametno mamljiva.

Ljubezen, ki je združila ženo in moža ter ju zvezala, naj bi žena gojila sama v sebi in v svojem možu po poroki še bolj

pazljivo in neutrudljivo kakor pred poroko; vsega, kar bi moglo ljubezni škoditi, naj bi se žena skrbno ogibala in se posebno varovala, da ne povzroči ljubosumnosti.

Priljudna, prijazna, dobrohotna in ljubezniva bodi žena napram vsem ljudem, svojo neugasno ljubezen in neoskrunjeno zvestobo pa naj hrani samo za svojega moža. Ako hoče žena, da jo ljubi mož bolj kakor vse druge, naj si to ljubezen zasluži in naj se ne zanaša samo na predporočne in predoltarne obljube; ako želi, da ostane mož doma rajši kakor bi hodil drugam, naj mu napravi dom najbolj dopadljiv in vsestransko ugoden. Pripomočkov, da to doseže, ima vsaka žena dovolj, samo ako jih zna in hoče prav porablјati.

§ 40. Dolžnosti in pravice gospodarja in gospodinje.

Dolžnosti, katere prevzameta gospodar in gospodinja pri osnovi in uredbi lastne družine, so jako obširne in velevažne. Od načina, kako jih izpolnjujeta, je odvisna njuna, njunih naslednikov in vseh družinskih členov čast in sreča ali sramota, bridkost in poguba. Zato naj bi postavil gospodar dogovorno z gospodinjo precej pri začetku svoje družine temelj: pobožnost in bogaboječnost, dober zgled, moralnost, vzajemno spoštovanje družinskih členov, složnost, potrpežljivost, marljivost, varčnost, pravičnost in rednost. Smoter pa bodi družini skupna čast in blagovitost. Gospodar ali gospodinja naj bi vselej, kadar zvoni k molitvi, pred jedjo in po jedi, zlasti pa zvečer, molila primerno molitev naprej in vsi družinski členi glasno za njo; oba naj bi složno pazila, da opravi vsak družinski člen pravočasno tudi svoje duševne dolžnosti tako, da vlada v vsej družini vselej prava pobožnost in bogaboječnost. Gospodar in gospodinja naj bi se navadila, da vršita vse lastne dolžnosti vsak v svojem delokrogu pravočasno, dobro in natančno.

Pri izpolnjevanju dolžnosti naj bi se ravnal vsak po pravilu v § 7. k. Vse važno naj bi odredjala gospodar in gospodinja po skupnem posvetovanju ter vedela za svoje namene; izid in uspehi obojestranskih opravil naj bi bili tudi obema popolnoma znani. Gospodar in gospodinja naj bi dajala vsak v svojem področju vsem drugim družinskim členom zapovedi jasno, kratko in odločno ter naj bi pazila, da jih vsak družinski člen precej izpolni tako, kakor hočeta zapovednika.

V vsi družini naj vlada voljna in neomahljiva pokorščina. Družinski člani si praviloma ne smejo dajati zapovedi med seboj, vendar pa smejo le v nujnih in nevarnih slučajih delati vsak po svojem mnenju samo takrat, če ni mogoče prašati za svet gospodarja ali gospodinjo. Le tisti človek, ki daje z besedo, v dejanju in opuščenju vselej dober zgled, ima pravo moralno moč zahtevati, da delajo vsi njemu podložni ljudje in se vedó spodobno.

Zategadelj naj bi dajala gospodar in gospodinja družinskim členom v vsem dober zgled ter ne dovoljevala, da starejši člani družine govoré in delajo pred mlajšimi kar se jim zljubi.

Ni zadosti, da so posli in drugi člani družine v vsem čedni, nego je treba paziti, da ne prihajajo tuje pokvarjene osebe v nravstveno družino in da se nihče ne peča s strastnimi zapeljivci. Spodobno in neobhodno potrebno je, da se vsi družinski člani med seboj spoštujejo in ljubijo, da ne delajo prepirov in škode.

Složnost je jako potrebna in koristna med vsemi ljudmi, posebno pa v družini; zato naj bi vsi družinski člani, zlasti pa gospodar in gospodinja, vedno mislili, da so po božji volji, po krvi in mleku združeni, da dosežejo skupen cilj.

Vsakdo naj bi tedaj svojo osebno korist podredil in daroval celi družini in iskal svojo srečo in zadovoljnost le v sreči in zadovoljnosti cele družine.

Vsi naj bi si prizadevali biti vedno v popolnem soglasju in vsi naj bi z vsemi združenimi močmi pospeševali skupno čast in srečo. Mlajši naj ne bodo nevoščljivi starejšim in bolj spoštovanim; starejši, posebno gospodar in gospodinja, pa naj ne bodo ošabni proti mlajšim, temveč naj ravnaajo s podložnimi dobrohotno in pravično, vsi pa naj bodo med seboj odkritosrčni.

Družinske zadeve naj razsoja le gospodar dogovorno z gospodinjo; vsa vprašanja naj se razrešujejo le doma, ter naj nihče ne razglaša domačih zadev med tuje ljudi, nego naj ostane vsak prepir in vsak pojav nesloge domača tajnost.

Tistega, ki bi skušal ali se predrznil družinski časti ali koristi škodovati, naj nihče ne zakriva in mu ne prizanaša, temuč naj izvesta gospodar in gospodinja vsako nespodobnost in jo pri nastanku odpravita in zatareta. Voljna potrpežljivost je zlasti med družinskimi ljudmi neobhodno potrebna; zato naj bi vsi nastale pregreše obžalovali, osebne, zlasti nezakriviljene pomanjkljivosti in

nesposobnosti poedinih oseb prenašali sočutno in nihče naj se ne bi — v svesti svoje večje duševne ali telesne smožnosti — jezil na drugega, posebno ako mu ni ničesar zakrivil; največja surovost bi bila, ako bi se kdo nad nedolžnimi domačimi maščeval.

Vsi družinski členi, zlasti pa gospodar in gospodinja, naj bi se vzajemno vnemali s pohvalo, z darileci za posebne zasluge in vzpodbujali s primernimi pripomočki k vsemu dobremu in dopadljivemu. Gospodar naj bi na dan novega leta, svojega godu ali pri drugi priložnosti vsem družinskim členom izrekel svojo posebno zadovoljnost za skupne napredke, pomanjkljivosti naj bi jim živo položil na srce z željo, da se kolikor mogoče hitro vse izpopolni in poboljša. Zato naj bi porabil vsakdo svoje moči in ves čas marljivo ter obrnil vsako okolnost in priložnost v skupno korist. Z vsem skupnim premoženjem naj bi gospodar in gospodinja gospodarila vselej popolnoma dogovorno in varčno, ostanek, ako ga je kaj, naj bi imela oba v varstvu na razpolago, in približno naj bi vedeli tudi drugi odrasli družinski udje, zakaj in kako se troši skupni pridobitek.

Vsak pregrešek ali vsako opravičeno prošnjo ali pritožbo, naj bi gospodinja in posebno gospodar presodila mirno in dobro.

Krivičnega naj bi svarila odločno in primerno ostro, brez hrupa — ako je pa strašilen zgled potreben, naj posvarita ali celó kaznujeta mlajšega pred starejšimi, nikdar pa ne starejšega pred mlajšimi. Zaničevati ali smešiti pa se ne sme nikogar.

Ravnanje gospodinjinu in zlasti gospodarjevo s podložnimi naj bo pravično in dobrohotno, posebnim lastnostim, temperamentu, nagnjenosti, značaju in namenu poedine podložne osebe primerno, sočutno in tako podučljivo, da se s tem doseže popolno zaupanje, vdanost in spoštljivost.

Tudi strahovanje in v najskrajnejšem slučaju kaznovanje gospodinjinu in posebno gospodarjevo naj bi bilo primerno lastnostim poedine osebe in naj bi ne preseglo meje prištójnosti nikdar. Kazen ne bodi nikoli kruta in neusmiljena!

§ 41. Ljubezen in skrb matere in očeta do svojih otrok.

Najsvetejša dolžnost vseh starišev je, da podučé svoje otroke v pravi veri, da jih vzpodbujajo k vsemu dobremu, jih varujejo vseh zapeljivosti, jim dajejo vselej dober zgled, jih, kadar je treba, posvaré ali celó primerno kaznijo ter skrbé za njihovo časno blagovitost

in večno izveličanje. Zato naj bi skrbeli stariši neprenehoma za duševni in telesni razvoj otrok. Ko so sposobni za nauk, naj bi jih redno pošiljali v šolo in pazili, da otroci v šoli naučeno tudi doma ponavljajo ter da se učé temeljito.

Stariši naj bi ravnali z vsakim svojim otrokom njegovim posebnim lastnostim in starosti primerno, ne premehko in ne pretrdo, nobenemu otroku naj ne bi dajali potuhe, nego naj bi vzbujali v vsakem s svojo pridnostjo, s sočutno ljubeznivostjo in z vsem lastnim vedenjem spoštovanje in ljubezen. Kdor ne more svojih otrok poslati v višje šole, naj bi vsaj skrbel, da se otroci od štiri-najstega leta naprej učé domačega gospodarstva ali dobrega rokodelstva; kdor pa ne more niti tega plačati, naj dovoli, da si otrok sam odsluži rokodelski nauk. Sposobni in ubogi mladeniči naj bi šli prostovoljno k vojakom in po dosluženju takoj v kako drugo javno službo.

Sploh pa naj bi stariši pazili, da je vsak polnoleten otrok že zadostno preskrbljen, tako da bo izhajal svojemu stanu primerno in da bo s tem kar zasluži, v potrebi pomagal lahko tudi starišem.

§ 42. Ljubezen in hvaležnost otrok do lastnih starišev. Spoštuj očeta in mater, ako hočeš, da se ti bo dobro godilo, ljubi jih vselej zvesto in hvaležno, vračuj jim njihovo skrb v dejanju! Ako otrok globoko premisli četrto božjo zapoved, na trud in potrpljenje katero so imeli roditelji z njim, na ljubezen, katero so mu izkazovali in na vse dobro, katero so napravili roditelji njemu, tedaj mora vsakega otroka prešiniti neugasna ljubezen do svojih starišev in neumorna želja, da bi jim po vsi svoji moči in znanju povrnil ljubezen in dobrote vsaj nekoliko. Kako rad bi marsikateri otrok svojim, že pod črno zemljo ležečim starišem izkazal vsaj še toliko spoštovanja, ljubezni in dobrote, kolikor je po lastni krivnji zamudil, dokler so bili še živi! Kako rad bi se jim potožil, da ga radi tega dolga peče vest ter jih prosil odpuščanja. Kako rad bi jih še enkrat videl, objel in poljubil! Toda — zastonj. Prekesno je prišlo kesanje. Radi neizpolnjenja četrte božje zapovedi zadene marsikakega otroka že na tem svetu ostra sodba in velika kazen. Tak otrok navadno nima nobene sreče, in drugi ljudje ga zato zaničujejo. Ostra sodba in velika kazen pa čaka krivega otroka tudi na onem svetu.

Zatorej, otroci, spoštujte in ljubite svoje stariše, dokler vam živé, iz vsega srca in neprenehoma! Bodite jim pokorni in rado-

voljno ubogljivi v vsem, kar je prav; odvrcajte od njih vsakatero nevarnost, žalost in trpljenje; tolažite jih, delajte jim radost s svojim dobrim napredkom in z različnimi pripomočki; izkažite jim svojo obilno hvaležnost zlasti v dejanju pri vsaki priložnosti ter imejte voljno potrpežljivost z njihovimi napakami ali slabostmi! Skrbite posebno za njihovo zdravje, zlasti v bolezni in v starosti, ter se trudite neprenehoma za njihovo veselje in blagovitost! Razun tega pazite, da stariše tudi vaši bratje in vaše sestre kakor tudi drugi ljudje spodobno spoštujejo, ljubijo in jim pomagajo v vsaki potrebi!

Ko vam dajo stariši kruha ali kaj družega, se jim vselej lepo zahvalite. Ako vam podarijo večje darilo, jim poljubite roko. Isto storite, kadar greste v šolo, na izprehod ali kam drugam za dalje časa; poljubite jim roko tudi, ko se vrnete ali ako odidejo vaši stariši za nekoliko časa od vas in ko se vrnejo. Stopite pri takih priložnostih spoštljivo prednje, se jim spodobno priklonite (dečki se odkrijejo) ter jim poljubite roko. (Glej § 82.) Pred odhodom na daljno pot in precej ko se vrnete s potovanja, jih pa objemite in poljubite! (Glej §§ 83. in 84.) Ako ste v tujih krajih, ali če so ondi vaši stariši, jim pišite pogosto, vsekakor pa vsaj za njihov god, za novo leto in o drugih znamenitih slučajih. V pismu jih — ako le mogoče — jako razveselite ter jim pošljite spominček ali darček.

V vsaki nevarni bolezni spravite svoje stariše z Bogom in skrbite posebno za njihovo večno izveličanje — dokler je čas. Tudi po smrti svojih starišev molite zanje in plačajte sv. mašo za njihovo dušo. Čedite in krasite njihove grobe ter pokažite pri vsaki priliki svojo otroško ljubezen do svojih starišev!

Kdor spoštuje, ljubi in podpira svoje stariše, tistega ljubi Bog in mu da že na tem svetu svoj blagoslov. Takega otroka pa spoštujejo, cenijo in ljubijo zato tudi ljudje.

§ 43. Ravnanje mačehe in očma s pasterko, s pasterkom in obratno.

Marsikatera mačeha in marsikateri očim ravna s svojim pasterkom ali s pasterko tako slabo, da se je uresničil pregovor: »Kolikor je mačeh in očmov dobrih, toliko je vran belih.« Tega so gotovo dosti krive tudi dotične pasterke in pasterki, največkrat pa še živeča mati ali oče otrok.

Kjerkoli nastane in raste med temi ljudmi razpor, prepir in še večje zlo, tam raste tudi njihova skupna sramota in nesreča. Dela se tudi javno pohujšanje.

Da se ubrani tako družinsko zlo, ali da se ga zmanjša in celó zatre, naj bi vsak oče ali mati pred svojo smrtjo, ako je mogoče, v svoji zadnji volji (oporoki) družinskim osebam in razmeram primerno natančno uredil in določil vse okolnosti; zapuščena vdova ali vdovec, — ako se mora zopet omožiti ali oženiti — naj bi si izbrala za drugega moža, oziroma ženo le milosrčno osebo in le s pogojem, da bodeta popolnoma nepristranska do otrok iz prvega zakona. Prava mati ali oče zapuščenih otrok naj bi ustanovila in neprenehoma skrbno gojila med otroci in med mačeho ali očmom spoštovanje in ljubezen. Mačeha in očim naj bi pri vsaki priložnosti premislila dobro, da si bodeta pridobila oba pravo in potrebno zaupanje pri pasterkah in pri pasterkih najlažje in edino le z nepristranostjo in z milosrčnostjo. S pristranostjo in z mučenjem nedolžnih otrok bi si pridobila gotovo vsestransko zaničevanje in včasih tudi ostro kaznen. Vsi ljudje pazijo na vedenje mačeha ali očma in ga ostro sodijo. Zato naj ne pozna očim med pasterki in svojimi otroci nobenega razločka. Da postanejo pasterki prej sposobni za delo, treba skrbeti zanje kakor za lastne otroke. Mačeha naj ne dela niti očitno, niti doma v ničemer nikake razlike med svojimi in moževimi prvimi otroci, nego jih vse hrani, oblači in odgaja z enako skrbjo in ljubeznijo. S tem si bo utrdila ljubezen moža in pridobila spoštovanje ljudij in največje zasluge za nebesa. Pasterki pa naj bi premislili, da so mačehi ali očmu postavno podrejeni in da ga (jo) morajo spoštovati in ljubiti kakor namestnika svojega očeta ali svoje matere.

Potemtakem naj bi ravnale mačeha in očmi s svojimi pasterki ves čas milosrčno, pravično, nežno in ljubeznivo ter naj bi si zlasti spčetka iz vse duše prizadevali, da si pridobé pri pasterkih popolno zaupanje, vdanost, pokorščino, ljubezen in naklonjenost. Pasterki pa naj bi svojim mačeham ali očmom izkazovali svojo hvalenost v obilni meri, v besedi in dejanju.

§ 44. Občenje sorodnikov med seboj.

Vsi bližnji sorodniki, katerim je odločeno, da živé skupaj v eni družini ali blizu drug drugemu in delé vso rodbinsko osodo, naj bi ne pozabili, da jih veže po božji previdnosti rodbinska vez krvi in mleka ter da so vse duševne in telesne koristi poedinca

v hasek in čast celi rodbini. Zato je povsem umevno in neobhodno potrebno, da vlada med vsemi sorodniki popolno soglasje, največja ljubezen in neutrudljivo iskanje vsega dobrega ter da se ogibljuje vsega, kar bi moglo ovirati dober uspeh ali napraviti zlo. Vsak sorodnik naj bi čutil za svojega sorodnika v vsem večje zanimanje, sočutje in ljubezen kakor za druge ljudi in to naj bi vsakdo izkazoval zlasti v dejanju. Sorodnik naj bi od drugega ne zahteval več kakor dopušča pamet, nihče naj bi ne kratil pravice drugega in vsak naj bi v potrebi dal in pomagal drugemu, kolikor mu možno. Vsi sorodniki naj bi si tedaj prizadevali z združenimi močmi neprenehoma za dobro ime in ugodno stanje vsakega sorodnika, zlasti pa za dober glas vse rodbine. Razun tega naj bi se bližnji sorodniki ravnali po načelih, katera sem navedel v § 40.

§ 45. Ravnanje gospodarja in gospodinje s posli.

Hlapec in dekla postaneta, ko prevzameta v hiši službo, člena dotične družine in sta podrejena nadzorstvu in odgovornosti gospodarjevi v zmislu postave za posle in po določbah službene pogodbe. Gospodarji in gospodinje naj bi ravnale s hlapci in z deklami vselej prijazno, človekoljubno, dostojno in dosledno, resno, sočutno, vendar ne prezaupno, enakomerno, po potrebi odločno in ostro, vselej pa pravično in njihovim osebnim lastnostim in službenim okoliščinam popolnoma primerno. Službodajalci naj bi pazili, da se vedó posli navedeno in spodobno ter se ravnaajo ves čas svojega službovanja natančno po družinskem redu, da izpolnjujejo dobro in pravočasno vse svoje službene in duševne dolžnosti ter da hodijo ob nedeljah in praznikih k božji službi. Ako pa morajo hoditi še v šolo ali k drugemu nauku, naj službodajalci tega nikakor ne ovirajo. Sploh pa naj bi si službodajalci prizadeli, da se hlapci in dekle kmalu udomačijo in privadijo dela. Gospodar in gospodinja naj bi hlapcem in deklam zapovedovala vselej odločno in jasno; opravljajo naj posli samo dopuščena dela in samo toliko, kolikor ga morejo izvršiti dobro in brez škode na zdravju. Določila naj bi jim pa tudi potrebni počitek o pravem času.

Hrana naj bi bila za posle zdrava in zadostna. Plačilo naj jim izplačuje gospodar natančno in o pravem času. Za zdravje poslov naj bi službodajalci skrbeli vestno in jim v bolezni pomagali in postregli kakor členu lastne družine. Nikdar naj bi ne dopustili,

da poslom kdo škoduje na časti, prostosti, zdravju ali premoženju; zlasti naj bi službodajalci varovali dekle.

Posebna čast za gospodarje in gospodinje je, ako si pri njih hlapci in dekle od zaslužka nekaj prihranijo, ako se iz njihove hiše celó oženijo oziroma omožé ali pridejo drugače v boljši položaj življenja. Da poboljšajo hlapcem in deklam njihovo življenje, naj bi jim gospodarji in gospodinje včasih dopustile, da se udeležé nedolžnih veselí; vendar pa naj jim bi ne dopustile, da se pečajo s zapeljivci ali pokvarjenci. Milosrčen ozir naj bi gospodarji in gospodinje imeli na svoje stare, bolehné, onemogle ali slaboumne posle ter naj bi jih ne zanemarili, ko si ne morejo ničesar več pridobiti, nego naj bi jim primerno pomagali. Pomagali naj bi jim tudi doseči pri njihovih občinah ali v javnih zavodih dosmrtno obskrbo.

§ 46. Dolžnosti poslov do gospodarja in gospodinje.

Hlapci in dekle so gospodarju in gospodinji, kakor tudi drugim členom njihove družine, ki imajo pravico jim zapovedovati, dolžni popolno pokorščino ves čas službovanja. Samo takrat, ako bi kdo od njih zahteval, da naj naredé to, kar je po postavi prepovedano, ali opusté, kar je zapovedano, ako kdo zahteva, da hlapci ali dekle delajo ali privolijo to, kar je proti nramnosti ali nespametno, samo v takih slučajih naj bi hlapci in dekle spoštljivo, s primernim izgovorom odločno odrekle svojo pokorščino.

Razen take pokorščine so hlapci in dekle dolžni svojim gospodarjem in gospodinjam popolno zvestobo, največjo poštenost, vso možno marljivost in pazljivost; podrediti se morajo natančno redu v družini, prizadevati si kolikor le mogoče za splošno korist, odvracati, ali vsaj manjšati škodo ali grozečo nevarnost, ovaditi jim pravočasno doznane tatvine, goljufije ali skrivne naklepe proti njim. Ne smejo pa ovaditi drugim ljudem hišnih skrivnosti in namenov svojih gospodarjev ali gospodinj. Opomine, zasluženó svarjenje ali grajo gospodarjevo ali gospodinjino naj bi prenašali hlapci ali dekle potrpežljivo, se vselej opravičili in prosili odpuščenja. Nikdar pa naj bi se ne predrznili posli ugovarjati ali se z gospodarji prepirati. Gospodarju in gospodinji, kakor tudi vsem članom družine, njihovim sorodnikom in prijateljem naj bi hlapci in dekle izkazovali vselej primerno spoštovanje, čast, podložnost in postrežljivost, jih pri drugih ljudeh nikdar ne opravljali, grajali, razglašali njihovih

slabosti ali celó obrekovali, temuč si prizadevali za njihovo dobro ime. Niti svojih prejšnjih gospodarjev in gospodinj ali členov tiste družine, v kateri so prej služili, naj bi nikdar ne opravljali ali celó obrekovali. Zaupnosti, prijaznosti ali dobrohotnosti gospodarjeve ali gospodinjine naj bi hlapec in dekla nikdar ne zlorabila, nego jima izkazovala v polni meri spoštljivost in bila dostojna tudi v šali. Za izvenredne darove ali dopuste in za vse druge dobrote, katere v pogodbi niso bile izgovorjene, naj izrečeta hlapec in dekla svojim dobrotnikom najsrčnejšo zahvalo in naj tudi v dejanju dokazeta, da sta tega res vredna.

Razen tega naj bi bili hlapci in dekle ponižni, vljudni in prijazni, v vsem redni in čedni, prostodušni, odkritosrčni in vselej resnicoljubni. Posebno naj bi se hlapci in dekle ne pečali s tujimi ljudmi, ki so na slabem glasu, in ne imeli z lahkomiselnéži skrivnega ljubezničanja, ki vleče le v pogubo.

Četrto poglavje.

Občenje z ljudmi, ki so v javnih službah.

§ 47. Vedenje z duhovniki. Posebnega spoštovanja vredni so vzorni duhovniki, ki vpeljejo človeka pri začetku njegovega življenja v družbo vernih ljudi, ga potem učé spoznavati Stvarnika in Dobrotnika, mu razjasnjujejo in delé blagodejno vso blagovitost, ga vabijo in vodijo po нравstveni poti, odvrčajo od zla in napekujejo k dobremu, ga tolažijo in krepčajo z upanjem pri izpolnjevanju dolžnosti in prenašanju posvetnih bridkosti, mu polajšajo smrtne težave in mu dajo največje tolažbe pri odhodu s tega sveta.

Tudi za dosego telesnih dobrot imajo duhovniki mnogo zaslug, posebno v takih krajih, kjer so ljudje večidel brez posebne in zadostne izobrazbe in omike. Radi velike važnosti duhovskega stanu naj bi tedaj vsak človek vzornega duhovnika visoko spoštoval in cenil ter mu pri vsaki priložnosti izkazal svojo vdanost in zaupanje. Kdor pride k duhovniku v njegovo uradno sobo v posebnih zadevah, naj se mu — moški z odkrito glavo — globoko prikloni. Škofu se tudi poljubi prstan na desni roki, pred papežem pa se poklekne na obe kolena in poljubi svetinje na njegovem obuvalu; kadar deli sv. blagoslov, se treba seveda pokrižati. Po dokončanem

občenju z duhovnikom naj bi se vsakdo zopet globoko priklonil in mu poljubil desno roko. Škofu je treba poljubiti zopet prstan (§ 82.), papežu svetinje na nogah, potem pa se globoko prikloniti in se spoštljivo oddaljiti.

Vsa kega duhovnika naj bi vsakdo pozdravljal pri sestanku s »Hvaljen bodi Jezus Kristus«, pred odhodom pa »Z Bogom« ter naj bi dostavljal tem besedam vsakikrat za duhovnika poseben — med njimi različen — nagovor. Več v §§ 67. IV in 75.

Zlasti v samostanih in drugih duhovniških zavodih naj bi se vsakdo vedel ponižno, uljudno in pobožno ter se podredil njihovemu redu in običaju.

§ 48. Spoštovanje in hvaležnost do učiteljev in učiteljic.

Veda, omika in olika je človeku dandanes najboljši pripomoček, da doseže in uživa pravo in trajno spoštovanje, čast in ugled, kakor tudi vse druge blagovitosti. Te pa moremo doseči v pravi meri s pomočjo učiteljev in učiteljic.

Srčnega obžalovanja pa so vredni tisti ljudje, ki ne znajo brati in ne pisati, ki ne poznajo zadostno javnega mnenja in ne važnih novic; akoravno mučijo svoj spomin, ne morejo dobro urejati lastnih računov in gospodarskih zadev, ne doseči možnih pridobitkov. Da se tajno sporazumejo z drugo osebo, ki stanuje v drugih krajih, morajo taki ljudje ves dan hoditi ali plačati drago vožnjo, kar bi bili hitro opravili s pismom, ako bi znali pisati in brati. Nobena dobrota ni tedaj tako velika in tako srečonosna kakor poduk, omika in olika, a tudi nobeno opravilo ne muči tako potrpežljivosti, kakor podučevanje otrok. Potemtakem so učitelji in učiteljice res najkoristnejši ljudje; učitelji so pravi odgojitelji ljudi in najpožrtvovalnejši pospešitelji sreče. Vsi učenci so torej dolžni svojim učiteljem dosmrtno največje spoštovanje in največjo hvaležnost, katero naj bi jim izkazovali najsrčnejše pri vsaki priložnosti in ne le ustmeno ali pismeno, temuč tudi v dejanju.

Tudi stariši učencev in učenk so dolžni požrtvovalnim učiteljem in učiteljicam veliko spoštovanje, obilno hvaležnost in največje priznanje. Pravi učitelj ni nikdar plačan in njegove velikanske zasluge za omiko naroda so neumrljive.

Delovanje učiteljev pa bi koristilo še veliko več, ako bi nedni stariši podučevanja ne ovirali in če bi učenci in učenke

naučenega ne zanemarjali. Dobre šole in dobri učitelji so največji dobrotniki ljudi, ki iščejo pravo srečo na tem in onem svetu.

§ 49. Občenje z zdravniki.

Vsak človek naj bi si prizadeval neprenehoma, da živi v vsakem oziru zmerno in redno, da skrbi za svoje zdravje, tako, da mu ni treba nikdar iskati pri zdravnikih pomoči. Nihče naj bi si ne domišljal, da je bolan, ako ni, toda tudi nihče naj ne odlaša in ne zamuja iskati zdravniške pomoči, kadar je potrebna.

Kjer je mogoče zdravnike izbirati, naj bi pazil izbiralec, da ima dotični zdravnik zdrav um in čisto pamet, da je moralen, vedno trezen in miren, da je iste narodnosti ali da vsaj zadostno razume in govori jezik bolnika, da je vesten zdravnik iz poklica, da je molčeč, prijazen, sočuten in človekoljuben, da si pri pregledovanju bolnika skrbno in pazljivo prizadeva, najti in spoznati bolezen in da je stanovitven v svojih odločbah in odredbah.

Potem, ko si je bolnik izbral zdravnika, naj se mu popolnoma zaupa, razodene naj mu s spodobnimi, razumljivimi in jasnimi besedami vse počutke in znake, ter naj ne zamolči niti najmanjše in najskrivnejše okolnosti. Odgovarja naj mu na vsako vprašanje odkritosrečno in jasno. Posebno naj pazi bolnik na zdravnikove odredbe in zapovedi ali prepovedi ter naj izpolni vse natančno.

Razven zdravnikovega zdravila naj bolnik ne porablja skrivaj in samovoljno nobenega drugega zdravila in naj ne vprašuje skrivaj še drugega zdravnika za svet. Pri vsaki operaciji, kadar je na zdravnikovo zahtevo potreba, naj mu pomaga spretna druga oseba in mu postreže z vsem potrebnim. Po delu pa mu je treba ponuditi umivalnico z mlačno vodo, kos mila in čisto brisačo.

Oseba, ki spremlja bolnika ali bolnico k zdravniku, naj bi čakala v predsobi in le pri otrocih naj bi bila spremljevalka prisotna pri pregledovanju, ako dovoli zdravnik.

Zdravniku je treba njegov trud, troške in vse kar računa plačati in mu izreči največjo zahvalo ter ga visoko spoštovati in ceniti.

Nihče ne zahtevaj, da bi delal zdravnik čudeže, kajti to more samo Bog. Da nekateri ljudje ne ozdravijo, so krivi navadno sami, ker kličejo zdravnike prekesno, ko življenje skoraj že uhaja in ker se ne ravna po zdravnikovih določbah.

Zdravniki so res pravi dobrotniki človeštva, kateremu večkrat žrtvujejo svoje zdravje ali celo življenje, da rešijo ljudi kužnih bolezni ali prezgodne smrti.

§ 50. Občenje z odvetniki.

Vsakdo naj si bi prizadeval vsakega poštenega odvetnika spoštovati in visoko ceniti, mu zaupati s popolno odkritosrčnostjo svoje pravdne zadeve, pred vsem pa varovati se nepotrebnega tožarjenja.

Manji strastni pravdarji so večkrat radi malovažnega prepira trmoglavu zapravdali vse svoje premoženje. Da se tožarjenja ognemo kolikor le mogoče, naj bi imel vsakdo svoje zadeve vedno v redu in jih zlasti pred svojo smrtjo razjasnil v oporoki, tako, da njegovi dediči ne bodo imeli vzroka prepirati ali tožariti se. Ko bi pa vendar nastalo kako navskrižje, naj bi se dotični nasprotniki poravnali pametno med seboj; kajti navadno je bolj koristno in častno mršavo in mirno poravnanje, kakor mastno pravdanje.

Ako bi bila pravda pa neizogibno potrebna, naj bi si vsakdo izbral odvetnika, ki je pošten ne le po paragrafih, nego takega, ki je tudi vesten in sočuten, nesebičen, resnicoljuben, v svojem poklicu spreten in iznajdljiv, ki se ne da s prijateljstvom, s prilizovanjem ali z darovi ali zvijačami pregovoriti in odvrniti od iskanja pravice. Razen tega naj pazi pravdar, da je odvetnik enake narodnosti kakor pravdar, da se moreta dovolj razumeti.

Sramotno in po okolišnih ostro kaznivo bi bilo, ako bi se kdo predrznil, odvetnika z darovi skrivaj podkupovati, ki se je zavezal braniti nasprotnega pravdarja in mu napraviti z lažjo ali s krivimi pričami po krivici škodo.

Pri vsem občenu naj bi bil pravdar s svojim odvetnikom kolikor mogoče spoštljiv in vljuden, med pravdo in po končani pravdi naj mu pošteno plača vse zaslužke in račune ter naj se mu zahvali za pomoč, zlasti ako je pravdo dobil.

§ 51. Občenje med uradniki in med privatnimi osebami sploh.

Večkrat se prigodi, da se kdo predrzne uradnika, kadar opravlja v uradu svoje dolžnosti, nagovoriti s »ti«, s priimkom ali celo s krstnim imenom, morebiti tudi v prisotnosti drugih uradnikov, zato, ker je ogovoritelj z dotičnim uradnikom zunaj urada prijatelj, sosed ali sorodnik.

Ker se skruni s takim zaupnim vedenjem ugled in veljava urada sploh in se ponižuje dotičnega uradnika, naj bi tedaj vsakdo vsakega uradnika pri uradnih opravilih imenoval »gospod« in pristavil njegovo lastnost po častni stopinji. Natančneje glej § 75.

Kdor bi pa poskušal z darovi, z zvijačo, z lažjo ali na drug način kateregakoli uradnika zapeljati k pristranosti ali k oskrumbi njegove uradne dolžnosti, bi zaslužil ne le splošno zaničevanje, temuč tudi ostro kazen. Vsakdo naj bi tedaj uradnike pri izvrševanju njihovih uradnih dolžnosti spoštoval in cenil, jih ne motil, kadar so zamišljeni v račune ali v druga važna opravila, nego z vprašanjem, s pozdravom ali z drugimi zadevami počakal dotlej, da dovrše svoje delo.

Vsako prošnjo, pritožbo ali odgovor naj bi razložil vsakdo v uradu hladnokrvno, jasno in zadostno, kolikor mogoče kratko, ter naj bi se izognil vsega, kar bi moglo dotičnega uradnika žaliti ali razdražiti.

Z druge strani pa naj bi tudi uradniki z vsemi privatnimi ljudmi občevali človekoljubno, prijazno, podučljivo, postrežljivo in spoštljivo; napuh, prevzetnost, osornost ali celó zaničevanje bi jako škodovalo časti, ugledu in veljavi dotičnega uradnika in zasenčilo deloma uradniški stan sploh ter bi moglo povzročiti javne pritožbe in druge neprijetnosti.

§ 52. Občenje med javnimi služabniki in privatnimi osebami. Neposredni vzdrževalci javnega reda, miru in javne varnosti ter edini posredovalci med oblastnjami in med privatnimi ljudmi so raznovrstni javni služabniki, ki izvršujejo postavne določbe iz lastnega nagiba ali na temelju zaukazov, prejetih od višjih oblastev. Ko izvršujejo javni služabniki svojo službo, imajo postavne pravice, katere jim dajó toliko oblasti, da sme in mora vsak posamezni služabnik vršiti v svojem delokrogu svojo službo v vsem obsegu; tudi sme in mora odstraniti ovire ali celó upore z vsemi sredstvi, katere mu daje zakon. Po kazenski postavi § 81. zakrivi hudo delstvo, kdor sam zase, ali brez zarote z drugimi, oblastnijski, službo izvršujoči osebi nevarno grozi ali se je loti posilno, ali samo skuša, da bi se je lotil, s tem namenom, da bi jo v izvrševanju službe oviral, ali oblastnijsko osebo prisilil, naj dela proti svoji volji in proti postavi. Kriv je tudi takrat, ako upornež nima v rokah nikakega orožja ali drugih reči in akoravno ne doseže

svojega cilja. Kaznivo dejanje in sam sebi škodo in sramoto bi naredil tudi tisti, ki bi poskušal z darovi ali na drugi način oblastniško osebo zapeljati k pristranosti ali k oskrumbi svoje službene dolžnosti; ako bi se brez pravice mešal ali vtikal v njeno službo, ali ako bi tako osebo kakorkoli razžalil pri izvrševanju njene službe. Potemtakem je najbolje, da vsakdo oblastniške osebe v službenih zadevah uboga precej in se ne dotiče takih zadev protivno; ako pa misli, da se mu godi krivica, naj se primerno izpriča ali po izvršenju celó pritoži.

Vsakemu javnemu služabniku je odmerjen službeni delokrog in je večkrat pri izvrševanju službe mnogo odvisno od njegove vesti in volje, ker tudi služabnik vrši svojo službo lahko na različen način in je vendar izvršena postavno. Javni služabniki tudi lahko nevedne ljudi podučé in jim izvenslužbeno marsikaj lahko pomagajo, ako hočejo.

Ker so javni služabniki le brezmadežne in skrbno izbrane osebe posebno dobrega glasu, naj bi jih vsakdo primerno spoštoval in cenil ter jim kolikor mogoče olajšal njihov teški poklic. Posebno kadar morajo javni služabniki izvrševati svojo službo v nepoznanih krajih, naj bi jim dajal vsakdo ugodna pojasnila in pripomočke, naj bi jim ponudil primerno okrepčilo, jim pustil ogreti in osušiti se, jim dal prenočišče in jim bil sploh postrežljiv z vsem potrebnim kolikor mogoče vljudno in prijazno.

Vsi javni služabniki pa naj bi svojo službo izvrševali popolnoma v duhu postav, v smislu oblastniških zaukazov, vselej natančno po vesti, zmerno, z milosrčnim ozirom na privatne ljudi in na njihove razmere ter ne iskali časti ali celó gmotnih koristi s prenapetimi ali zvitimi službenimi vspehi, nego naj bi vselej imeli pred očmi posebno tudi lastno prisego in ugled celega krđela ali urada, v katerem služijo, kakor tudi splošno blagovitost vseh ljudi.

Javni služabniki naj bi bili nepristranski, strogo objektivni, vsakemu enako pravični in resnični ter vsaki omami ali podkupnosti nepristopni. Razen tega naj bi dajali s čednim življenjem ter z resnim, spodobnim in vljudnim vedenjem, posebno pa z izpolnjevanjem duševnih dolžnosti vsem ljudem lep vzgled.

Vsak javni služabnik naj bi z vsemi ljudmi občeval tako, da si pridobi pri vseh dobromiselnih resnično spoštovanje in dobro ime ter da ima vselej čisto in mirno vest.

§ 53. Občenje med vojaškimi in civilnimi osebami.

Vojaški duh je vcepljen bolj ali manj vsem vojakom v vso njihovo bitnost tako živo in ostro, da varujejo in branijo vojaki posebno vestno svojo čast. Čast je vojaštvu vse, brez nje ne velja nič. Posebno častniki (oficirji) morajo biti zategadelj glede razžaljenja tako občutljivi, da zahtevajo tudi za najmanjše razžaljenje časti zadoščenja ter imajo pravico in dolžnost proti človeku, ki bi jih nalašč razžalil, rabiti orožje.

Kdor hoče ali mora občevati z vojaki, posebno pa s častniki, naj se vede z besedo in z dejanjem ali z opuščanjem vselej in povsod jako pazljivo, spoštljivo, vljudno in resno; vsakdo naj se skratka skrbno ogiblje vsega, kar bi jih moglo razžaliti. Ako bi jih pa pri vsi pazljivosti nehoté razžalil, naj pojasni razžaljivec nemudoma svojo zmoto ter prosi kratko odpuščanja. Ne le posameznih vojakov, nego ves vojaški stan je treba visoko spoštovati, in nihče naj se ne predrzne, zlasti ne v prisotnosti častnikov, delati ali opustiti kaj takega, kar bi skrunilo čast vojaškega stanu. Na ramah vzornega vojaštva sloni čast države; — vojaštvo dela državi s svojim hrabrim vedenjem največji ugled, nasprotno pa je maločastno nastopanje vojaštva navadno začetek razpada vsake države. Učitelj, duhovnik in vojak, so trije glavni stebri držav; ako se poderó ti, ne dvigne države nihče več. Zato naj bi vojaki svojo čast branili in varovali kot najsvetejši biser. Kadar občujejo s civilnimi ljudmi, naj bodo vojaki vselej prijazni in vljudni, veseli, zabavni in postrežljivi. Najgrše je, ako je vojak surov, robat in ošaben. Vojak bodi omikan in se naj zanima za vsa javna vprašanja. Nikdar pa se ne sme vtikati v politiko in strastne debate civilistov. V privatnih sobah, v civilnih uradih pri obravnavi privatnih zadev in v cerkvah naj bi se osebe vojaškega moštva odkrile; na ulici pa in v službi naj bi se vedle seveda po vojaških določbah.

Peto poglavje.

§ 54. Občenje s prijatelji.

Prijateljstvo med ljudmi je vzajemna naklonjenost in obstoji v soglasni enakosti načel, želja in prizadevanja ter je trojnovrstno: 1. Materialno prijateljstvo nastane iz vkupnosti gmotnih koristi, po vzajemnem pospeševanju v poklicni marljivosti — iz gmotnih ko-

risti sploh in traja pogojno le toliko časa, dokler trajajo take koristi, ali vsaj upanje, da se jih doseže. 2. Estetično prijateljstvo izvira iz neposrednega dopadanja in ljubezni do osebe ter traja dotlej, dokler prepričanje ne najde nasprotnosti in dokler ostaneta dopadanje in ljubezen neoskrunjeni. 3. Moralno prijateljstvo postane iz čiste enakosti npravstvenih načel in teženja po vzajemnem odobravanju npravstvenih značajev, pospešuje z dušo in s telesom odkritosrčno največje npravstvene koristi ter se javlja in odlikuje v nežnem, voljnem in zmernem pogledu, po radostnih, ljubeznivih, čistih in prostodušnih govorih, kakor tudi v blagodejnem delovanju sploh. Tako (3.) prijateljstvo vztraja dotlej, dokler traja stanovitnost značajev in moralna zavest; na tako pravo prijateljstvo se sme tedaj človek zanašati v vseh premembah življenja.

Najsrečnejše, najlepše in najstanovitnejše prijateljstvo je seveda tisto, v katerem so skupne gmotne koristi oslajene z osebno dopadljivostjo in z radostnim skupnim občevanjem, oboje pa oblačeno z npravstveno enakostjo značajev in kadar veže vse to troje nerazdružna zvestoba. Pravo prijateljstvo obsega ne le prijatelja, temveč tudi njegovo dobro ime in čast, njegovo zdravje in gmotno premoženje, blagovitost vseh členov njegove družine, njegove sorodnike, prijatelje in sploh vse, kar je neposredno ali posredno njegovo. Pravo prijateljstvo jasni, čisti in razširja vzajemna dobra načela, blaži, kreпча in množi skupne uspehe, izpopolnjuje in daje tolažbo, pogum in pomoč vsakemu poedinemu ter pospešuje in da vsem skupno srečo.

Vsak človek naj bi si tedaj prizadeval, da pridobi vsaj nekoliko pravih prijateljev in prijateljic, da jih spoštuje in ceni, ter jim kaže pri vsaki priložnosti, zlasti v dejanju, svojo nesebičnost.

Kdor si je našel po lastni želji človeka, s katerim želi občevati prav prijateljsko, naj mu pri ugodni priložnosti prostodušno in spoštljivo naznani svojo željo. Imenitnejšega naj naprosi, enakega ali nižjega pa povabi v prijateljsko zvezo ter naj mu slovesno in resno obljubi, da si bo prizadeval kolikor bo mogoče, z vsemi dobrimi pomočki gojiti, večati in trditi vzajemno prijateljstvo. Da pa postane prijateljsko občenje bolj prostodušno in srčno, da je zveza bolj zaupna in trdna, naj bi se osebe enake starosti, enake olike in družabnega položaja, v slučaju vsestranskega soglasja in v nadi stanovitnega prijateljstva, med seboj tikale.

»Pobratie« se človek navadno takole: Pri skoraj polnih kozarcih vina naj ponudi imenitnejši manj imenitnemu svojo »bratovščino«, mlajši naj se zahvali za to čast in potrdi ponudbo. Nato oba vstane, si podasta desno roko, se drug drugemu priklonita, primeta svoja kozarca in trčita z njima, potem vino izpijeta in si zopet podasta desno roko. Imenitnejši reče pri tem: »Moje (krstno) ime je J. . . .«, na kar odgovori mlajši: »Moje (krstno ime) pa N. . . .« Od tega časa se tikata in kličeta s krstnimi imeni ali priimki. Če pa ni vina pri rokah, je zadosti, da si dasta roko in se poljubita.

Ko se začneta dva ravnokar »pobratena« prijatelja v družbi tikati, naj bi imenitnejši ali starejši prej ogovoril svojega prijatelja s »Ti« in šele potem mlajši ali manj ugledni.

Prijateljsko občenje naj bi bilo sočutno, odkritosrčno, ljubeznipolno, nravstveno in stanovitno. Pri razgovorih mora prijatelj prijatelju vse povedati, vendar pa se sme in mora zamolčati ali zatajiti celó prijatelju samo sledeče:

1. Prijatelja se tičočé novice, ki bi ga žalile in mu ne koristile, ako bi jih izvedel.
2. Zadeve drugih oseb, ki so jih nam zaupale kakor skrivnosti ter nam naročile, naj jih ne povemo nikomur.
3. Svoje lastne važne skrivnosti, ako bi nam moglo to napraviti veliko nevarnost ali celó škodo.

Nad vsem pametnim, kar ugaja prijatelju, je treba kazati sočutno radost, ako se veseli svoje sreče, mu je treba srčno čestitati, na njegove pomote in pregreške ga moramo dostojno opomniti, ga na nevarnost pravočasno opozoriti ali jo odvrniti ter škodo vsaj pomanjšati. Ako pa se pritoži prijatelj radi svoje nesreče, ga je treba poslušati sožalno, ga tolažiti ter mu buditi pogum in mu tudi v dejanju prav pomagati.

Sočutje in ljubezen prijateljevo moramo visoko ceniti in se mu za vse usluge srčno zahvaliti. Njegovo pomoč v dejanju, zlasti denarno, smemo rabiti samo zmerno in skromno. Nihče naj ne pričakuje in ne zahteva, da bi se prijatelj radi njega preveč, ali celó na lastno škodo, žrtvoval; po nobeni ceni pa naj nihče ne dopusti, da bi prijatelj svojo čast ali poštenje oskrunil radi nas ali celó radi drugih ljudi.

Prijatelji naj bi med seboj drug drugemu dajali enoliko in drug od drugega jemali enoliko. Prenapeta dobrohotnost in pretežnost vedno na eni strani kalí in razdira prijateljstvo.

Lastno radost in svoje srečne dogodke naj bi vsakdo precej zaupal svojemu prijatelju, pa tudi svoje težave naj bi mu naznanil.

Vsakdo naj bi uredil tudi svojo zunanost in lastno vedenje z drugimi ljudmi tako, da se prijatelji ne bodo sramovali biti z njim v družbi. Pred drugimi ljudmi je treba slabosti svojega prijatelja skrivati, njegovo dobro ime in gmotne koristi z vsemi dobrimi sredstvi braniti, in opravljanje ali obrekovanje proti njemu zavračati, ne da izve prijatelj, kaj se je govorilo.

Ako zabrede prijatelj v zmoto ali v napačnost, je treba, da ga privedemo zopet na pravo pot.

Prijatelju, ki stanuje v daljnem kraju, je treba pogosto, vsaj za novo leto, za njegov god in o drugih važnih prigodbah, pisati obširno pismo ter ga kolikor mogoče razveseliti ali potolažiti, mu čestitati in voščiti srečo.

Prijateljstvu škoduje in ga uniči divja poltnost, hrepenenje po mamljivih in upijanljivih radostih, strastno zabavljanje, pijanstvo, škodljive igre, izhlinjena in ničemurna sebičnost, prevelike in nespodobne zahteve, nepovračanje uslug, prazne obljube, omahljivost v načelih in značaju, laž, goljufija, nezaupnost in sploh vse, kar se ne spodobi in ne sme govoriti, storiti ali opustiti.

Kdor pride z lastnim prijateljem v navzkrižje ali celó v razpor, naj si prizadeva, da se zopet poravna brez posredovanja tretje osebe in brez hrupa.

Pri tem mora seveda vsakdo nekoliko odnehati. — Ako pa je neobhodno potrebno, da se prijateljstvo pretrga ali celó razdre, naj to zahtevajoča stranka pove mirno drugi in navede tudi vzroke. Vse tedanje razmere je treba, ako možno, dati v tak stan, v kakoršnem so bile pred zvezo prijateljstva. Brez hrupa naj se bivša prijatelja potem vzajemno ogibljeta drug drugemu. Ako pa bi bila primorana, da še dalje občujeta, naj to omejita samó na najpotrebnejše. Po razvezi prijateljstva naj nihče ne očita svojemu bivšemu prijatelju dobrot, naj ne izdaja skrivnosti, katere mu je zaupal bivši prijatelj, naj ne razgláša njegovih slabosti in pomanjkljivosti, nego naj občuje z njim mirno, spodobno in spoštljivo.

§ 55. Občenje z lastnimi in vedenje s tujimi sovražniki.

Tudi sovražniki so človeku skoraj potrebni in koristni, ako ravno mu želé samó škodo in pospešujejo le kvar.

Marsikdo bi preveč zanemaril izpolnjevanje svojih dolžnosti, bi svojih pravic ne gojil, ne varoval in ne ukoristil tako skrbno, marsikdo bi se vdajal vedno bolj in brez skrbi zapeljivim in slabim navadam, zanemaril bi z besedo, z dejanjem in z opuščenjem samega sebe in svoje zadeve sploh, ako ne bi vedel, da so okoli njega vedno njegovi sovražniki, ki zasledujejo vsako njegovo besedo, dejanje in opuščenje, ki prežé na njegove pregreške, si res storjeno dobro zapomnijo in hudobno koprné, da bi ga zatrli z njegovimi pregreškami.

Ker pa človek to dobro vé, si prizadeva z vso silo, da izpolnjuje vse svoje dolžnosti kolikor mogoče natančno, da svoje pravice skrbno varuje in jih ukoristi ter se sploh slabega varuje in izpolnjuje sam sebe in vse svoje zadeve.

Sovražniki očitajo človeku precej vsak, tudi nehoté storjeni pregrešek in razglašajo vsako pomoto, katero človek potem seveda precej in dobro popravi; lastni prijatelji pa človeka varujejo, mu njegove male pregreške in pomote prizanesljivo zamolče in zakrivajo.

Ako se pritožuje človek drugim ljudem ali naznanja s prepiri, da ima sovražnike, si mislijo njegovi prijatelji in drugi ljudje, da je več ali manj tega sovraštva sam kriv. Tisti ljudje pa, ki ga črté tajno, a se vendar niso čutili sami zadostno močne, da bi mu nasprotovali javno, se veselé na tihem naših zmot in nesreč ter se pridružijo sovražnikom; tako se sovražniki množé in postopajo tembolj drzno, čim bolj kdo razglša svoje sovražnike. Zato naj bi vsak človek svoje sovražnike, dokler je mogoče, zamolčal, vendar pazil nanje.

Kadar nas pa sovražnik nadleguje in napada javno tako drzno, da ni mogoče dalje molčati in smo v nevarnosti, se treba vesti pred ljudmi tako mirno in prizanesljivo, da bo vsak pameten človek uverjen, da smo nedolžni.

V sovražnika se niti ne ozrimo, dokler je upanje, da se bo naveličal napadati nas in da bo odnehal iz lastnega nagiba. Ako bi pa napadanje postalo vedno drzejše, in ako bi mogla za nas nastati nevarnost, moramo postopati proti svojemu sovražniku tako, kakor je rečeno v §§ 7 b), 17 in 27.

Vsak miroljuben in nepristranski človek, ki vidi, da se sovražita dve osebi ali stranki, naj se pazi, da ne občuje z obema naenkrat; ako pa mora to storiti, naj se nikdar ne vpleta v njihove

sovražne razmere, temveč naj prosi, da ne govorita v njegovi prisotnosti o svojih sovražnih razmerah.

Ako se sovražnik pritoži radi drugega, poslušati ga treba molče in s popolno nepristranostjo; sramotno in škodljivo bi bilo, ako bi rekel človek hinavsko obema sovražnikoma, da imata popolnoma prav, ako bi drugega proti drugemu kujskal in ju podpihaval še k večjemu sovraštvu.

Če je pa nepristranec primoran, da pove svoje mnenje gledé njunega sovražnega razmerja, ko ga je dobro premislil, naj vso zadevo spoštljivo, a brez ozira na osebo, sorodnost, prijateljstvo ali prilizovanje, pove svoje mnenje tako, kakor zahteva pravičnost. Ako nepristranec spozna, da je nastalo med tujimi sovražniki sovraštvo vsled napačnega razumljenja, torej vsled pomote, ali vsled šuntanja drugih oseb, ako vidi, da je vsak sovražnik nekoliko kriv, da pa sta oba voljna spraviti se, in da je mej njima trajna sprava mogoča, naj si prizadeva, da ju pomiri, poravna in prijateljsko spravi.

§ 56. Vedenje prodajalca pri prodaji lastnega blaga.

Da se doseže v trgovini dober in trajen uspeh, je treba trgovcem in prodajalcem različnega blaga, stanovitno dobrega glasu in zaupanja pri kupcih.

Zato naj bi si trgovec in prodajalec prizadeval neutrudljivo, da svoj trgovski ugled pri vsaki priložnosti resnično utemelji z največjo pravičnostjo, z vestnostjo, s prijaznostjo in s postrežljivostjo. Mera in vaga, računi in zapisovanja zastanega dolga, vse bodi docela natančno.

Trgovec naj slaboumnim osebam in ljudem, ki ne znajo pisati, pri vsaki priložnosti spodobno naznani zastanek njihovega dolga, da ne nastanejo prepiri.

Da more prodajalec vsem kupcem prodajati blago po enaki ceni, da se izogne pri tem nepotrebne pogajanja, da prihrani dosti dragega časa in ima gotovo dobiček, naj bi določil prodajalec za poedine vrste svojega blaga primerne in stalne cene ter ne zahteval, zlasti od neizkušenih ljudi, več, kakor je dotično blago vredno.

Neizkušenim in dvomljivim kupcem naj bi prodajalec razjasnil vse razmere vestno pri izbiranju blaga, jim v potrebi tudi svetoval, in kupcem, ki so naročili pismeno, vse vestno uredil, računal in poslal, kakor da bi bili naročniki osebno prisotni ter naj

jim na vsako pismo vprašanje nemudoma odgovoril. Precej, ko stopi kupec v prodajalnico, naj ga prodajalec pozdravi, gospej in vsaki imenitnejši osebi naj se tudi prikloni, jo precej prijazno vpraša kaj bi rada, ali s čim ji more ustreči. Vsaj gospem, imenitnejšim in starejšim osebam naj ponudi stol, naj da radovoljno na ogled kar kdo zahteva, naj odgovori na vsako vprašanje jasno in točno ter naj nikogar ne sili, da kupi več kakor potrebuje. Zahtevano blago naj spretno uredi, pri plačilu naj da, zlasti damam, več papirnatega ali srebrnega denarja in kolikor mogoče malo težkega drobiža. Pred odhodom naj kupca zopet prijazno pozdravi in se mu prikloni. Prodajalec naj ne kaže nevolje niti takrat, ako kupec vzlic dolgemu izbiranju celó ničesar ne kupi; temveč naj se mu prijazno priporoči za drugikrat. Občevanje prodajalčevo naj bo vselej postrežljivo, mirno, vljudno, prijazno in spoštljivo ter omejeno le na kupčijo. Samo dobre znanke in znance naj kratko popraša po osebnih zadevah. Od dolžnikov naj terja zastani dolg vedno jako previdno, vljudno in nikdar ne v prisotnosti drugih ljudi. Blago, katero prodaja trgovec, naj bi bilo pristno, ne ponarejeno, ali zdravju škodljivo, temveč tako, da se priporoča in ponuja samo. Razun tega naj skrbi prodajalec za največjo snago in za red v svoji prodajalnici, kakor tudi za čedno zunanost lastne osebe.

§ 57. Vedenje kupca pri kupovanju.

Kdor hoče kupiti dobro in ceno, naj gre k prodajalcu, katerega pozna kakor vestnega poštenjaka, pri katerem je različne robe na izber, in denar naj vzame seboj, da plača precej.

V mestih pa in povsod, kjer kupec še ne pozna prodajalcev, naj pazi, da ne pade v roke brezvestnemu in lakomnemu odehru. V tem slučaju je najbolj pametno kupiti v taki prodajalnici, kjer je stalna cena že napisana na vsaki vrsti blaga ali na primernem mestu za vse blago. Pri vstopu v prodajalnico naj kupec prodajalca pozdravi ter jasno in kratko naznani svojo željo. Kupec naj se vede mirno, vljudno in spoštljivo.

Ako ponudi prodajalec kupcu stol, naj se za to prijaznost zahvali in sede. Moški naj se odkrije le takrat, ako sede, sicer sme ostate pokrit. Dežnik, ali palico in klobuk naj obesi na obešalnik, ali položi kam drugam, kjer ne dela napotja.

Da prodajalcu ne provzroči preveč truda in da mu ne trati dragega časa le iz radovednosti, naj si kupec izprosi le toliko robe na izber, kolikor jo neobhodno potrebuje. Pri ogledovanju naj kupec robe ne omaže ali drugače ne pokvari, temuč prepriča naj se o njeni kakovosti bolj z očmi kakor z rokami.

Po dobrem premisleku naj se kupec kolikor mogoče hitro odloči za eno ali za drugo blago; ako cena ni še stalno določena, naj se s prodajalcem za to pogaja na kratko. Ako bi kupec rad kupil kaj na upanje, naj to prodajalcu naznani, predno si da robo izložiti na izber, da ne dela trgovec vsega zastonj. Za dano upanje naj se dolžnik upniku srčno zahvali, obljubljeno plačilo pa izplača pravočasno.

Ako kupec, ko si je ogledal blago, noče ničesar kupiti, naj prodajalcu izreče svoje obžalovanje za brezuspešni trud.

Pred odhodom iz prodajalnice naj kupec prodajalca vljudno pozdravi in pazi, da ne pozabi v prodajalnici svojih reči in ne vzame tujih ali da česa ne zamenja.

Kupec, ki se je preveril, da je prodajalec stanoviten poštenjak, da je njegova roba in cena primerna, naj brez važnega vzroka ne hodi kupovat k drugemu prodajalcu. Stanovitni trgovci postrežejo najboljše in v potrebi tudi upajo. Ako je pa kupec primoran premeniti prodajalnico, naj tudi prvemu prodajalcu pove odkritosrčno vzrok premene.

§ 58. Občenje med rokodelci in ljudmi, ki jih potrebujejo.

Rokodelec, ki hoče imeti vedno obilo dela in dosti zaslužka, naj si prizadeva, da postanejo njegove osebne čednosti znane, in da so izdelki njegovega rokodelstva lepi, dobri in ceni. Rokodelec bodi resnicoljuben, zmeren, sramežljiv, marljiv in zamolčljiv. Govoril naj bi rokodelec povsod le resnico, posebno pa gledé svojega rokodelstva naj bi ne obljubljaj tega, česar ne more ali ne zna storiti; dela naj prevzame le toliko, kolikor ga more dobro izvršiti, in vse kar prevzame, naj izvrši točno in natančno.

Cena rokodelčevih izdelkov in vse njegove zahteve naj bi bile zmerne. Ako dela pri drugih ljudeh, naj se podredi tudi z ozirom na hrano in stanovanje.

Tudi v šaljivih pogovorih in v vsem vedenju naj bi bil rokodelec sramežljiv in vzdržljiv ter naj bi posebno pazil na čedno zunanost. Roke naj bi si rokodelec, ki občuje med delom s strankami, umil po potrebi večkrat na dan.

Grajanja vredna je navada in strast nekaterih rokodelcev, ki delajo ob nedeljah in praznikih dopoldne, v ponedeljek in tudi torek pa le pijančujejo in se klatijo brez dela po beznicah. Zato naj bi vsak rokodellec opravljal svoje delo enakomerno, vedno marljivo, toda le o pravem času.

Marsikateri rokodelci, in posebno tisti, kateri delajo večidel pri drugih ljudeh, zapazijo pri delodajalcih često tajne osebne pogrške ali doznajo družinske skrivnosti; zato naj bi se dotikali osebnih ali družinskih zadev le toliko, kolikor to zahteva izvrševanje dolžnosti. Nehote zapazenih ali doznanih tajnih okolnosti in zadev pa naj bi nikomur ne ovadili, nego si prizadevali, da morejo o vsakem le dobro govoriti. Sploh pa naj bi se rokodelci vedli z vsemi ljudmi spoštljivo, vljudno, prijazno in postrežljivo ter naj bi pri vsaki priložnosti dokazali svojo oliko.

Kdor potrebuje rokodelca ali njegove izdelke, naj bi poklical, ako le mogoče, najbližje stanujočega rokodelca, ker ne bi bilo spodobno, ako bi nam delal novo obleko oddaljen, a staro bi nam v naglici popravljaj najbližji rokodellec iste vrste. Vsakdo naj bi se z rokodelcem vselej pred začetkom natančno pogodil gledé vseh vzajemnih dolžnosti dotičnega dela. Pozneje bi mogla nastati med njima nezadovoljnost, prepir ali celo tožba. Nihče naj bi svojih osebnih ali družinskih zadev ali skrivnosti prezaupno ne razodeval rokodelcu, temuč naj bi omejil občevanje le na pogojeno opravilo, tako da mu ne bo treba bati se nobenega opravljanja. Ženske naj spremi vselej kak poselali sorodnik k rokodelcu, zlasti ako je nepoznan.

Rokodelcu je treba precej plačati zaslužen plačilo ter mu ne povzročati potov ali celo tožbe in škode radi zanikernosti pri plačevanju.

§ 59. Občevanje oseb raznih slojev, raznih stanov in različnega premoženja. Na svetu velja že od nekdanj pravilo, da se morajo nižji sloji podrediti višjim, da mora biti manj ugleden stan podrejen uglednejšemu ter da je revež zavisen od bogatina. Iz tega je že samo po sebi jasno, kako naj občuje revež z bogatinom ali manj ugledni in vplivni človek z uglednejšimi in vplivnejšimi ljudmi, ako je nanje navezan in od njih celo odvisen. Manj ugledni revež bodi vljuden, postrežljiv in prijazen napram uglednemu bogatinu, vendar pa naj pri tem ne stori ničesar, kar bi bilo zoper osebno čast, zoper poštenje ali zoper pravičnost. Človek more biti prav

pokoren in poslušen, zato pa ni treba, da bi bil suženj ali orodje brez misli in volje. Z marljivostjo in poštenostjo naj si pridobi revež zaupanje vplivnega bogatina, naj mu, vsaj navidezno, vztreza v vsem dopustnem, pri tem pa naj vendarle brani in varuje svoje pravice in svoje poštenje. Revež naj se ne da radi tega, ker nima polne mošnje, zaničevati in teptati; manj ugledni človek naj ne trpi, da bi ravnali z njim vplivni in veleugledni ljudje nespodobno in krivično, nego zagovarjaj previdno, a odločno in resno svoja načela, svoje mnenje ter svoje pošteno ime. »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti«; — kdor pa spoštuje samega sebe, njega spoštujejo tudi drugi ljudje. Lepa suknja in visoko dostojanstvo nikakor nista dokaz, da je njun nositelj res moder, omikan in blag človek; večkrat utriplje pod borno suknjo neuglednega moža najplemenitejše srce ter je njen nositelj veleobražen in omikan mož. Svileno krilo visoke dame pokriva večkrat največjo duševno puhlost, najgrše srce in najbolj črno dušo; pod preprosto obleko skromne žene pa se skriva često zlat značaj in vzor pristne Slovenke.

Ako pa izkaže visoka in bogata oseba revnemu ali malo vplivnemu človeku resnično blagosrčnost in ljudomilost, jo treba srčno spoštovati in ljubiti kakor svojo dobrotnico ter moliti zanjo. Delati ji moramo s svojim vedenjem le veselje in čast ter širiti njen dober glas v vse družbe, v katerih imamo pristop.

Višji ali bogatejši človek naj bi izkazoval svojo dobrotljivost in naklonjenost vedno le iz plemenitih in lepih nagibov. Dobrote, izkazane iz gole častilakomnosti in iz pohlepnosti po javni hvali, nimajo pred Bogom nobene vrednosti ter so navadno tudi za sprejemalce le žaljive. Bogatin naj misli, da je sreča opotočna! Kolo usode se vrti neprestano, in more se zgoditi nenadoma, da bode že jutri spodaj tisti, ki je danes zgoraj!

§ 60. Boljšanje pokvarjencev.

Človek se rodi sicer dober, toda slaba odgoja, zapeljive družbe, razuzdanost brez nadzorstva, nepopravljanje pregreškov, nesrečni prigodki in druge različne okoliščine zapeljejo in zaženejo na krivo pot marsikaterega človeka. Marsikdo izgubi končno vso svojo sramežljivost, svoje poštenje, vso zaupnost v Boga in v ljudi ter obupa sam nad seboj.

Uda se potem nesramnemu in pregrešnemu življenju, se pogreza v vedno večje strasti in živi končno le v strasti, sramoti in pregrehi.

Ker je med pokvarjenimi ljudmi dosti tudi takih, ki bi se radi pobiljšali in nadaljevali svoje življenje npravstveno, naj si bi vsak človekoljub prizadeval, da tako nesrečnega človeka, ako je mogoče, reši pogube in ga pripelje na pravo pot.

Opominjanje in vse napeljevanje, s katerim hočemo pripeljati pokvarjenega človeka od zla k dobremu, more biti vroče in stano-vitno, tako da se srce pokvarjenca pretrese, izmehča in se popol-noma uda pobiljševalcu.

Pobiljševalec si mora znati pridobiti pri pobiljševancu spo-štovanje, ljubezen in zaupanje. Pobiljševalec mora napolniti pokvarjenca s prepričanjem, da ga more pobiljšati, in z navdušenim hrepenenjem za vsem dobrim in dopadljivim. Pobiljševalec mora pobiljševancu slikati v najbližji bližini čast, radost in srečo, katera ga čaka, ako se resno pobiljša.

Pobiljševalec mora vse občenje in vse okolnosti sukati tako, da se pobiljševanec čuti odlikovanega in si iz lastnega nagiba začne srčno prizadevati, da bi kolikor mogoče mnogo občeval z dobrimi ljudmi. Pobiljševalci naj občujejo s pobiljševanja potrebnimi vselej prostodušno, sočutno, prijazno in dobrohotno. Pobiljševalec naj pokvarjenemu ne očita starih pregreškov, nego naj mu reče, da pazi le na njegovo sedanje vedenje in na prihodnost.

Uči in opozarja naj boljševalec pobiljševanca samo skrivoma ter ga naj ne svari javno; ponižuje ali zaničuje pa naj ga nikdar in nikjer. Pobiljševalec naj kaže pobiljšancu včasih vsaj na videz svojo zaupnost, po preteku nekoliko časa naj izreče pobiljševalec pobiljšancu včasih svojo zadovoljnost, ker dobro napreduje.

Kolikor bolj se pobiljšanec boljša, tem več naj ga boljševalec očitno spoštuje in ljubi; ako pa zabrede pobiljšanec med tem včasih zopet v stare strasti, naj pobiljševalec ne izgubi zato poguma in naj ne krati pobiljšancu upanja, temuč naj ga tem bolj utrjuje v dobrem ter naj uporablja potrebne pripomočke tem bolj živo in še v večji meri.

Vsak pobiljšalec naj si bo svest, da je mogoče, ako imata oba dobro voljo, s požrtvovalnim prizadevanjem, s primernim ravnanjem in s porabo primernih sredstev vsakega na umu zdravega, a moralno pokvarjenega človeka rešiti, pobiljšati in pripeljati na pravo pot. Rešitelj doseže s tem največje spoštovanje, čast in lju-bezen na tem in največje plačilo na onem svetu.

§ 61. Postopanje proti hudodelcem.

Ako pričajo vse okolnosti in razmere, da je človek v svoje pregrehe padel že tako nizko, da ga ni več mogoče zlepa poboljšati, ali ako precej pri začetku svojega hudobnega življenja vsak dobrohoten opomin k dobremu trdovratno in drzno zasmehuje ali zaničuje ter v svoji hudobiji stanovitno in strastno napreduje in si celó prizadeva, kužiti in kvariti tudi druge, še nedolžne ljudi, s takim hudobnežem naj bi nihče zaupno in prijateljski ne občeval, temuč naj bi se ga vsakdo ogibal kakor kuge.

Kdor pa je primoran, da s takim zlobnežem občuje službeno, naj bi postopal vselej jako previdno, resno, odločno pogumno. Hodil naj bi le po pametni postavni poti tako, da hudobnež čuti in spozna pravičnikovo previdnost, srčnost in neustrašljivost ter se zaveda, da je pravičnik vedno pripravljen, vsako zvijačo, zapeljivost ali vsak napad precej krepko odbiti.

Zavračal naj bi pravičnik vsako zaupno in prijateljsko izpraševanje ali dogovarjanje, katero bi skušal zlobnež z njim začeti ali nadaljevati ter se ne vezal ž njim za nikakršne spletke.

Taki hudobneži si prizadevajo namreč spoznati človekove slabosti, pogreške, razmere in okolnosti samo zato, da jih pri izvrševanju svojih hudobnih namenov obračajo v lastno korist. Ali pa želé izvedeti človekove pomote in pregreške, da mu jih morejo pri priliki očitati, ga ž njimi črniti in strahovati, sami sebe pa ojačiti, braniti in opravičiti.

Sploh naj bi vsakdo, posebno pa kdor ima dolžnost, nadzoroval hudodelce ter njihove zločine odločno in brezobzirno zasledoval in jih, ako je mogoče, pri vsakem hudodelstvu zasačil in ovadil z natančnimi dokazi pristojnemu oblastvu.

Vendar naj bi nihče ne očital hudodelcu njegovih starih pregreh in kazni, ga celó javno ne žalil in ne zaničeval ali sicer ž njim ravnal neusmiljeno, nego naj bi ga vsakdo, ako se je poboljšal ali prestal kazen, primerno spoštoval. Omenjati zločine ali pregrehe, za katere je prestal kdo že kazen, je tudi po kazenskih zakonih prepovedano in kaznivo.

Šesto poglavje.

§ 62. Ravnanje z živalmi.

Ker se nekateri ljudje pri občenju z živalmi vedejo jako ne-spodobno in povzročajo s tem celó javno pohujšanje, je potreba, da tudi o tem nekoliko omenimo.

Marsikateri mesarji izkazujejo bahavo pred drugimi ljudmi svojo moč ter mučijo živino dosti več, kakor je potreba. Ko je že zvezana, jo brez potrebe vlačijo ali sujejo, jo vozijo tako, da ji visi glava raz voz, pri klanju mečejo živino, zlasti jagnjeta, še na pol živa na stran in pusté, da se še dolgo časa mučijo.

Vozniki naložé včasih na voz preveliko težo, vzlic temu pa vpreženo, morebiti lačno in suho, ali celó bolno živino pretepajo neusmiljeno.

Lovci nosijo nastreljeno divjačino na pol živo seboj in jo pri-nesejo tako tudi domov.

Očetje ujamejo mlade ptiče in jih vročijo svojim nevednim otrokom, da jih ti več dni mučijo.

Sploh je premnogo ljudi, ki trpinčijo različno živino brez po-trebe, nalašč in celó sebi ali drugim v zabavo!

Tem srčnosurovim ljudem pa so nasprotne osebe, ki ljubijo pretirano živali. Nekateri vodijo svoje pse vedno seboj na izprehod, v prijateljske hiše, v družbe, v prodajalnice in celó v cerkve.

Nekatere dame pse pred drugimi ljudmi zaljubljeno božkajo in celó poljubljajo; nekatere skrbé za svoje mačke bolj kakor za svoje otroke, žrtvujejo zanje mnogo denarja, katerega naj bi mnogo boljše porabljal za ubožce in sirote. Nekateri moški konja bolj čislajo kakor svojega prijatelja, skrbé za svojega psa bolj kakor za svojega hlapca itd.

Kdor živino nalašč draži ali jo muči in trpinči brez potrebe, kaže svojo surovo trdosrčnost, neusmiljenost, kdor ima divje ve-selje vsled tujega trpljenja in muke, tisti pohujšuje ali žali s tem prisotne ljudi in škoduje večkrat tudi človeškemu zdravju, izgubi pri vseh pametnih ljudeh svoje spoštovanje in veljavo ter zasluži po postavah občutno kazen.

Kdor pa občuje z živino premehkosrčno, prenežno, ljubko ali celó zaljubljeno, tak človek je smešen in ostuden.

Kdor kaže živini nepristojno ali nepotrebno in preveliko skrb in kdor izkazuje živalim večjo ljubezen kakor človeku, tak človek enači samega sebi živini. Zato izgubi pri vseh pametnih ljudeh spoštovanje in veljavo.

Potemtakem naj bi vsak človek gojil in oskrboval samo vse koristne živali le kolikor je potreba in mogoče; ravnal naj bi z živalmi usmiljeno in jim lajšal življenje.

Kdor pa je primoran, da kolje živino, naj dela to spretno in izvrši usmrnitev kolikor mogoče naglo.

III. **Nravstveno-družabni del.**

Prvo poglavje.

§ 63. Nastanek in nujna potrebnost družabnega občenja.

Zgodovina uči, da je prva dva človeka združil Bog in tudi vsakemu odredil svoje dolžnosti in pravice ter jima zapovedal, naj živita složno ter množita družbo.

Vsak zaveden človek čuti že po naravnem nagibu, po vsi svoji moralni in fizični — duševni in telesni bitnosti nujno potrebnost, da živi v družbi. To potrebnost čuti vsakdo tembolj, ako pomisli, da bi človek, ki bi hotel živeti sam zase, ločen od drugih ljudi, živel nekoliko časa v splošnem pomanjkanju in bi podivjal ter padel duševno in moralno na prvotno stopinjo divjaštva.

Z združenimi močmi pa dosežejo ljudje obilo sreče. Ker je torej za razvoj olike in splošnih koristi družabno občenje za vsakega človeka neobhodno, zato je treba določiti vsakemu pametnemu človeku prikupna načela in pravila, ki so merodajna za vse slučaje družabnega življenja. Tem pravilom naj bi se vsak družbeni člen podredil radovoljno ter jih izpolnjeval pri vsaki priložnosti.

Drugo poglavje.

§ 64. Splošna pravila in načela za družabno občenje.

Obiskovanje družbe naj bi bilo zmerno. Vsak človek naj izvrši najprej natančno vse svoje dolžnosti, ki se tičejo njegovega poklica; uredi naj prej vse svoje osebne in družinske zadeve in šele potem

naj bi šel v družbo. Pri tem naj bi pazil, da s svojim obiskovanjem ne ovira ljudi v izvrševanju njihovih osebnih ali družinskih opravil. Da se nihče sam s seboj ne dolgočasi, naj porabi ves prosti čas v dobri družbi in z zabavnimi opravki.

Vsakdo naj bi se družil samó z osebami, katere so na dobrem glasu, ki so njegovim lastnostim in načelom približno enake; občeval naj bi zaupno le z dobro poznanimi ljudmi, samo v dostojnih krajih in prostorih; z nepoznanimi osebami in zlasti v tujih krajih pa naj bi vsakdo svoje občenje omejil le na neobhodno potrebno.

Precej pri začetku družabnega občenja naj bi si vsakdo prizadeval, da izve na primeren način in si dobro zapomni vse lastnosti, pravice in zasluge vsakega družabnega člena, ter naj bi jih prav uvaževal in spoštoval tudi takrat, ko bi mu bile prednosti dotičnega člena radi konkurence neugodne.

Tudi samega sebe naj bi cenil vsak človek v pravi meri. Porabljal naj bi vse svoje pravice in prednosti tako zmerno, da ne povzroča s tem nikomur nobene krivice ali neprijetnosti.

V družbi naj bi sodeloval vsakdo previdno in pravočasno ter pokazal dejanski svojo pravo veljavo. Nihče naj bi ne mislil, da je rojen le za uživanje brez dela; vsakdo pa naj bi tudi drugim družbenim členom dal priložnost, da pokažejo svojo družabno sposobnost. Nihče naj bi se ne predrznil tuje pomote ali pogoške hrupno sporočati, ugled tujih oseb poniževati, samega sebe pa poviševati, ali si celó prisvajati zasluge drugih ljudi. Pri občenju z ljudmi naj bi bil vsak človek vesten, sočuten, resnicoljuben in pravičen, zvest, odkritosrčen, vljuden, prijazen, ljubezniv, milosrčen, zamolčljiv in prizanesljiv; skratka, naj bi pametno ugajal drugim ljudem z vsem tako, da so zadovoljni sami s seboj in z njim ter da si pridobi pri vseh pametnih ljudeh spoštovanje in ljubezen. Vsako družabno občenje naj bi bilo prostodušno, gladko, mično, zanimivo in voljno; vsakdo naj bi se radovoljno podredil koristnim družabnim zahtevam in v vsaki družbi naj bi vselej vladal duh čednosti, zložnosti, vzajemnega spoštovanja, dobrohotnosti in ljubezni. Vsi ljudje pa naj bi si vzajemno in nerazdelno prizadevali z vsemi dopustnimi pripomočki v družbi drug drugemu lajšati in sladiti življenje ter na нравstveni podlagi gojiti in varovati splošne koristi; obenem pa z vsemi dobrimi sredstvi pospeševati, čistiti in širiti tudi družabno oliko.

§ 65. Dvanajstere pravice in koristi človeka, pridobljene v dobri družbi:

1. Srčna radost in sladkost, katero občuti človek v sebi precej potem, ko je povzročil drugim ljudem kaj dobrega in dopadljivega, ali odvrnil od njih kaj slabega in neprijetnega;
2. upanje, da bo njegovo dobro delo blagonosno osrečilo, ugajalo in zadovoljilo tiste osebe, katerim je to dobro storjeno;
3. pravica do hvaležnosti in povračila od ljudi, katerim je povzročil kaj dobrega ali dopadljivega;
4. druženje, množenje, čiščenje in bistrenje različnih misli in namenov, zedinjenje vseh nazorov, pospeševanje npravstvenosti, družabne olike in splošne blagovitosti, vzajemno izpodbujanje k vsemu dobremu, lepemu in dopadljivemu;
5. deljenje in pozabljenje žalosti in bridkosti, ogibanje slabih izkušenj, ki bi nadlegovale, zapeljevale in mučile samotnega človeka ter odvrčanje zla;
6. plemenitost srca, čudi in temperamenta, krepkost značaja, bistrournost, gibčnost, urnost, spretnost v kretanju, gladkost in lehkost v družabnem občenju;
7. srčno veselje in radost, katera se preliiva v družbi iz srca v srce, vzajemna dobrohotnost in ljubezen, ki veže družabne člene vedno bolj trdo, in počitek, katerega uživa človek po utrudljivem in zopernem delu v družabni lekarnici, v kateri se zdravi in kreпча za novo delovanje in za nove uspehe;
8. spoštovanje, čast in veljava, katere uživa vsak družabni člen v vseh pravicah, v vsej časti in veljavi olikane družbe in v vsi javnosti;
9. upanje do posvetne gmotne sreče, katero je človeku mogoče uspešiti s pomočjo prave olike v dobri družbi;
10. upanje, da mu družba izpregleda in odpusti pomote ali nespodobnosti, katere bi mogel svoječasno povzročiti ali napraviti;
11. javna hvaležnost in tudi največja odlikovanja in poslavlja, katera se dobrotvorcu priznajo po zaslugah že za žitka, kakor tudi posmrtni slavnj spomini in spomeniki, katere mu postavijo hvaležni ljudje in
12. versko upanje, da bode deležen večnega izveličanja za plačilo posvetnih dobrih del, katera povzroči in pospeši človek na pravi družabni podlagi z lastno oliko.

Tretje poglavje.

Potrebna pazljivost pri ustnem občenju.

§ 66. Splošne določbe. Vsak človek naj bi si prizadeval govoriti kolikor le mogoče čisti knjižni jezik brez narečja in brez mešanja s tujim jezikom tako jasno, da ga more razumeti vsak poslušalec popolnoma, v pravem pomenu besede. Vse kar hoče kdo govoriti, naj bi pred izgovorom dobro premislil, potem pa govoril priprosto in resnično le to, kar mu je mogoče tudi dokazati.

Praviloma naj bi govoril vsak človek prostodušno in povsod le svojo materinščino; ako pa zahtevajo njegova javna služba, narodne ali osebne koristi, da govori drug jezik, kar se pripeti zlasti takrat, ako oseba, s katero mora občevati, ne zna njegove materinščine, naj bi izjemno občeval v tujem jeziku, vendar pa samo toliko, kolikor je neobhodno potrebno. Kdor gre kam govorit ali poročat, naj bi hodil — zlasti navzgor po stopnicah — počasi, da se ne zaduha; ter naj pazi, da ima zlasti pljuča v normalnem stanu, predno začne govoriti.

§ 67. Govor.

I. Potrebnost in primernost slovesnega govora.

Da ostanejo jako pomenljivi dogodki ljudem dolgo časa v spominu, se spodobi in je večkrat neobhodno potrebno, da se njihova pomenljivost potrdi vsakemu slučaju primerno s slovesnim, v srce segajočim, obširnejšim in lepim govorom. Potreba in primernost spominjevalnega govora je tedaj odvisna od važnosti posameznega prigodka. Pri vsakem, posebnega spomina res vrednem dogodku naj bi torej goveril, kdor je za to sposoben, o važnejših okoliščinah in posledicah dotične dogodbe. Nihče pa naj bi ne smešil ali zlorabil slovesnega govora pri vsakem malovažnem dogodku, ki ni vreden posebnega spomina. Priložnost ali resnična potrebnost za slovesen govor ali odgovor se nudi zlasti v večji družbi dostikrat; zato naj bi si prizadeval vsak človek, da se navadi govoriti javno vsaj jasno in razumljivo.

II. Poslušalec in govornik.

Govornik, ki hoče ali mora v družbi slovesno govoriti, naj si prej v duhu predstavi vse poslušalce; naj namreč pomisli, ako meri njegov govor na poedinca ali na družbo, ali je nagovorjenec gledé odličnosti njemu enak, ali je bolj ali manj imeniten kakor on, ali

je poslušalec z njim v družinskem, prijateljskem, služabnem, uradnem, v nadrednem ali podrednem, več ali manj odvisnem razmerju; — ker v vsakem posameznem teh slučajev bi morala biti oblika govora drugačna. Ako meri govor na veliko družbo, v kateri so osebe raznih stanov in slojev, kjer tedaj ena oblika govora ni primerna za vse prisotnike, v takem slučaju je treba govoriti tako, kakor je primerno govoriti na naslov najimenoitnejšega poslušalca.

III. Sestava govorove vsebine.

Pri sestavi govora naj bi govornik pazil najbolj na glavno reč, na povod in na smoter govora. Samo vse važne okolnosti dotičnega prigodka, o katerih hoče govoriti, naj bi skupil v eno celoto tako, da pove s kratkimi, a jedrovitimi izreki dosti. Sploh naj bi bil slovesen govor stvaren in tehten. Pri začetku govora naj omeni govornik povod svojemu govoru in v to svrho naj se opre na ukaz, na povabilo ali na kak drug nagib; — ako hoče govoriti tudi v imenu drugih družabnikov, naj to pové v začetku. Potem naj uvrsti glavne reči drugo za drugo kakor so se prigodile, za temi naj sledé potrebe, oziroma koristi ali občutki in slednjič naj izreče svoj poziv, svojo željo, obljubo, upanje ali sploh to, na kar meri njegov govor. — Ves govor naj bo naraven in lahkorazumeven, naj se v duhu soglasno strinja in ujema s prigodkom in naj bo razdeljen na primerno kratke odstavke. Vsaki del govora naj bi imel svojo vodilno misel, različno od drugih odstavkov. Govornik, ki po svojem poklicu ni primoran izreči v govoru pravično očitanje, svarjenje ali grajanje, naj bi se skrbno varoval, da v svoj govor ne vmeša besed, ki bi mogle enega ali drugega poslušalca zadeti neprijetno in mu kaliti veselje; nihče pa naj bi v govoru nobenega poslušalca nalašč ne žalil in zaničeval, ali govoril celó nespodobne ali pohujšljive besede.

IV. Nagovori pri govoru.

S prvimi besedami govora naj govornik ogovori osebo ali celo družbo, kateri hoče govoriti, tako kakor zahteva ali dopušča njeno družabno stališče, ter naj ta nagovor večkrat ponovi, zlasti pa predno hoče izreči zadnji odstavek svojega govora, t. j. predno izrazi svojo prošnjo, obljubo, željo, grajo itd.

Kakšen nagovor in naslov pristaja različnim osebam ali družbam, bo določeno v § 75.

V. Držanje života pri govoru.

Kjer je za govornike narejen oder (govorilnica), stopi govornik nanj; kjer pa tega ni, stopi govornik 1 korak (če je poslušalec imenitnejši, 3 korake) pred osebo, kateri hoče govoriti, — v večji družbi naj gre na očitno mesto, ako pa sede vsi za mizami, naj zbere govornik vselej svoje misli in naj čaka, da prenehajo vsi prisotni govoriti. Ako pa neprenehoma govorijo ali celó hrupijo, naj potrka s čimurkoli ob svoj kozarec ali s kozarcem ali pa s prsti ob mizo; ko so postali nato vsi tihi in pozorni, naj vstane odkrit z resnim obrazom, potem naj se prikloni najprej najimenitnejši osebi, potem na desno in levo, pa začne govoriti. Obleko ali kaj drugega na sebi popravljati, ni dostojno. Med govorom naj govornik gleda osebo, kateri govori, v oči; izraz v njegovem obličju naj bo resen, vesel ali žalosten, sploh primeren vsebini govora. Stoji naj ravno, slovesno in mirno, le z glavo in z desno roko — včasih celó z obema rokama — naj primerno spremlja pomen besede. Toda mahanje z rokami in kimanje z glavo mora biti zmerno, umerjeno in naj se ne ponavlja prevečkrat, sicer je govornik smešen. Precej ko so poslušalci z besedo ali s ploskanjem odobrili in pohvalili govor — vselej pa po zvršetku govora —, naj se govornik prikloni kakor pred govorom in potem naj sede, odnosno odide z govorniškega odra.

VI. Glas, poudarek in takt govora.

Vsak govornik naj bi si prizadeval, da izgovori vsako besedo s čistim, razločnim, lepodonečim in za vse poslušalce zadosti močnim glasom. Porabljal naj bi pravi besedni naglas in umestni govorni poudarek, tako da postane glas včasih ponižan ali povzdignjen, počasen ali nagel, voljen in prijazen ali pretresljiv in celó grozeč, — vselej primeren pomenu poedinih besed. Ves duh vsake besede naj šine v glavo in srcé poslušalcev, da povzroči vsaka beseda občutek, katerega govornik namerava izzvati in da doseže ves govor svoj namen.

Govoril naj bi govornik tako počasi, da premisli vsak poslušalec lahko vsako besedo sproti, si vse dobro zapomni in da teku govora lahko sledi; med odstavki govora naj bi delal primerno kratke prenehljaje, vendar naj ne pusti poslušalcev predolgo čakati na sledeče besede.

VII. Govor iz srca v srce.

Kdor hoče s svojim govorom doseči zaželjeni smoter, naj ne govori mrzlo samo z ustmi, skoraj brez misli na to, kar govori,

kakor da bi mu ne bilo mar, ako ga kdo posluša ali ne; temveč govornik mora poslušalce s svojim govorom prepričati, prešiniti, vneti in giniti.

Zato naj bi vsak govornik najprej sam sebe vnel in zavzel za predmet govora, čutil naj bi sam živo vsako besedo, predno jo je izrekel, vsaka beseda naj bi švignila iz res ginjaenega srca tudi skozi govornikove oči v poslušalce; tako da njegov govor res gine vsakega poslušalca.

Pri vsi potrebnosti ginjaenja pa naj bi vendar govornik ne pretiraval, ker kar je preveč, je nezdravo in celó nevarno. Zato naj bi govornik z govorom mrzla srca segrel, že prevroča pa hladil; ravnal naj bi se tedaj po potrebi, praviloma pa naj bi se držal tudi pri vsakem govoru — srednje mere.

VIII. Dolžnosti poslušalcev.

Ko opazijo družbeni členi, da je kdo pripravljen za javen in slovesen govor, naj bi vsi precej utihnili in pazili nanj.

Ako je dotični člen najimenitnejša ali jednakoimenitna oseba, naj bi se moški precej, ko nagovori poslušalce, odkrili, vsi poslušalci pa vstali. Ako jih pa govornik z ozirom na dolgotrajnost govora naprosi, da zopet sedejo, naj se priklonijo pa sedejo. Ako je pa govornik dosti manj imeniten kakor najimenitnejši poslušalec ali poslušalcem celó podložen, tedaj naj poslušalci ne vstanejo. Osebe ženskega spola naj vstanejo le takrat, kadar govori vsaj enako imenitna gospa ali mnogo imenitnejši gospod. V vsakem slučaju pa naj bi vsi poslušalci in poslušalke poslušali govor tiho, mirno in pazljivo ter precej po izreku poedinih govorovih odstavkov, — vsekakor pa po dovršenem govoru — ako je govornik le zaslužil, z besedo ali s ploskanjem izražali svoje somišljenstvo ali odobravanje.

Nobeden poslušalec — ako ni po svojem poklicu primoran — naj bi se ne predrznil s svojim zasmehljivim in zaničljivim izrazom v obličju, s šepetanjem, s spregovarjanjem ali celó s klici govornika med govorom motiti ali ga celó žaliti. Ako izgovori govornik kakšno besedo, ki poslušalcu popolnoma ne ugaja, naj jo poslušalec prezira. Ako bi bil pa res primoran ugovarjati, naj stori to po trezni presodbi šele potem, ko je govornik svoj govor dokončal. Ako se govor završi z »živio«-klici ali z drugimi slovesnimi besedami, naj pri teh besedah vstanejo vsi poslušalci in poslušalke. — Moški so pri tem seveda odkriti.

§ 68. Pogovarjanje.

Za vse ljudi, posebno pa za tiste, ki pri izpolnjevanju lastnih dolžnosti pretirano porablajo tudi prosti čas za delo, je družbeno pogovarjanje in kratkočasje jako potrebno in koristno. Vestno izpolnjenje poklicnih dolžnosti izmuči in utruja človeka, dobro družbeno pogovarjanje pa ga kratkočasi, tolaži, poduči, sprijatelji, mu sploh prijetno ugaja, ga krepča in blagodari. Prave koristi in blagodernosti kratkočasnega pogovora pa se morejo doseči le takrat, kadar je pogovarjanje prijetno, zanimivo in živahno. Kratkočasni pogovor naj bi bil prostodušen, prisrčen in sočuten, zaupljiv, jasen, lahko razumljiv, blag, prijazen, voljen, rahel, duhovit, vesel, mičen, šaljiv, dovtipen in včasih celo dobrohotno-nagajiv, toda nikdar zloben. Razen tega naj bi obsegal kratkočasni pogovor skoraj vse, kar je omenjeno v § 67. in kar bo rečeno v § 69.

Družabnega pogovora naj bi se udeleževal vsak prisotni člen družbe; vsak naj bi povedal svoje mnenje, svoj okus in svoje želje, prepričeval druge ter se dal sam prepričati.

Vsak družbeni člen naj bi si zlasti pri družabnem pogovarjanju prizadeval spoznati hitro značaje, nagnjenja, stopnje olike in družabne položaje poedinih členov ter biti z vsakim posebej in z vsemi skupaj vedno v dobrem soglasju. Nihče naj ne bi nikdar užalil tujega samoljubja brez potrebe, temuč izrazil naj bi se vselej o ljudeh in njihovih razmerah, kolikor mogoče, dobro, branil naj bi vse pravice človečnosti proti napuhu in prevzetnosti; voljno naj bi potrpel in prenašal tuje slabosti in pomote, naj bi pomislil tudi na svojo lastno pogrešljivost ter naj bi se srčno zahvalil za dobre poduke in opomine.

V družbi naj bi se vsakdo vedno kazal vnetega za pogovor. Zato naj bi bil pazljiv, da sliši vsako besedo in da zbudi vsaka beseda v njem tak občutek, kakoršnega želi govornik; na obličju naj bi kazal vsakdo jasno prijaznost, na ustih pa v pravem času nasmeh. Sodeloval naj bi navdušeno pri vsem pametnem; kar ugaja modrim ljudem, naj bi odobraval ter primerno pohvalil vse, kar storé drugi družbeni udje dobrega in dopadljivega.

I. Koristi kratkočasnih pogovorov.

Ljudje v družbi hvalijo dobra in obsojajo zla dela. Vsled tega je vsakdo v družbi primoran, da zatre svoje hudobne naklepe, katere je morebiti snoval v sebi. Vsakdo graja tuje strasti in si obenem

prizadeva posnemati tuje in pokazati svoje resnične ali vsaj navidezne čednosti. Ako pa se kdo predrzne vesti se nespodobno, ga pristojnost vseh drugih opominja k dobremu in ga popravlja; nepoboljšljivega pa zapodi iz dobre družbe. Čim hitrejša raste v človeku želja, da bi se udeleževal družbenih radosti, tem bolj si prizadeva, zapustiti vse svoje grajane strasti in tem bolj se trudi, da si pridobi v dobri družbi spoštovanje. S tem pa rastejo tudi njegove čednosti in se množi njegova popolnost. V družbi se ljudje večkrat pogovarjajo tudi o ponesrečenih osebah, o pomoči potrebnih in vrednih družinah, ali o občno koristnih zavodih, ter nabere, gínjeni in zato zavzeti, z malo požrtvovalnostjo poedinih družbenih členov vsoto denarja za milodarne in blagodejne namene. V takih slučajih občuti vsak družbeni člen za svojo milodarnost trojno radost. Za vsakega človeka, ki je izpolnil poklicne dolžnosti, še bolj pa za bogataša, ki je brez poklica in ga muči preobilnost zlatega časa, najbolj pa za jako občutljive, sočutne in radovedne osebe ženskega spola, ki so ves dan le pri domači enoličnosti, je družbeno pomenkovanje jako ugodljivo; tem bolj, ker postanejo žalosti in neprijetnosti, v družbi povedane in na več delov razdeljene, manjše, lastna radost pa postaja, kolikor bolj deljena, toliko večja. Čim več je družbenih členov, ki se združeni res ljubijo, tem večjo moč čuti vsak poedinec v sebi in v vsej družbi; vsakdo se zanaša tudi na tuje sposobnosti in se nadeja, da bo imel v potrebi tujo obrambo, zagovornike in svetovalce. Človeku prirojeno osornost in neuglajenost blaži in premaga lastna želja, da bi ugajal drugim; ta želja se razvija in razpali zlasti pri družabnem pogovarjanju in s tem si pridobi človek blagost srca in čudi, krepkost značaja, vljudno uglajenost občenja, pristrénost, ljubkost izraza, gibčnost in ugodno delavnost vseh počutkov. Pri družabnem pogovarjanju se navadi marsikdo koristnejšega načina gospodarstva, dozna boljšo pot do dobička, trgovec pa pospeši svojo trgovino itd. Sploh se pospešijo pri tem razne duševne, telesne in gmotne koristi. (Glej tudi § 65.)

II. Snov in predmeti družabnega pogovarjanja.

a) Snov, ki je lepa in koristna. Vsak človek se najrajši in najlažje pogovarja o svojem poklicu, o rečeh s katerimi se peča, katere so mu dobro znane in dopadljive, o tem, kar se je pripetilo v njegovem delokrogu, ali se more prigoditi. Tedaj vsak o svojih zadevah. Potemtakem je treba pri govoru paziti zlasti na spol in

starost, na poklic in na splošno oliko poedinih družbenih členov; z vsakim je treba govoriti tako visoko, da nagovorjenec pogovor lahko nadaljuje ter pri tem sam sebe in svoj govor primerno visoko ceni. Dopadljiva snov pogovarjanja je tista, s katero se zbudi in vzdrži v družbi nedolžno veselje in kratkočasnost. Take snovi so dnevni prigodki, novice časopisov in književnosti, novi običaji in nove noše, popotovanje, izleti, veselice, godba, petje, znanstvo, skratka vse, kar je družabnim členom koristno in dopadljivo, — samo da ni občni npravstvenosti protivno.

b) Snov, ki je nedopadljiva in škodljiva. Pravemu namenu družabnega pogovarjanja je sledeča snov protivna in nespodobna: obrekovanje in hudobno opravljanje, škodoželjno grajanje, zlobno zasmehovanje, govor o mrzkih ranah, o mrtvih ali strtih živalih in o gnusnih predmetih sploh; neprestano in opetovano javkanje in pritoževanje radi škode, nesreče, smrti in drugih nadlog, ki so že vsem znane in katerih odvrniti ni možno, izmišljanje in prerokovanje slabe prihodnosti, pretenko in dolgočasno presojanje in pretresanje vsake malopomenljive besede brez potrebe in koristi, puhli in prazni predmeti, ki so vsem znani na pr. danes je lepo vreme, včeraj je bilo deževno; danes vemo, kako je, ne vemo pa, kako bo jutri; do jutri se lahko še dosti zgodi itd., razen tega tudi vsaka druga snov, ki bi se mogla zameriti pametnim členom različne družbe.

III. Vprašanje in prošnja, odgovor in pripoved.

Človek, ki bi rad, da mu kdo nekaj pove, dá, stori ali opusti, naj bi dotičnika vprašal, odnosno mu izrekel svojo željo, praviloma vselej z začetno besedo: »Prosim«.

Ako je naprošena oseba imenitna, naj bi prositelj pristavil tudi besedo »gospod« ali »gospa«, oziroma »gospodična«. Poleg tega naj bi imenoval v svojem nagovoru tudi stan ali častni naslov nagovorjenca, na pr. doktor, profesor, učitelj i. t. d. Osebe nižjih stanov, ki bi bile morda celo razžaljene, ako bi jih kdo imenoval »gospod«, »gospa« ali »gospodična«, je treba prositi s pristavkom njihovih priimkov ali krstnih imen, na pr. Prosim Vas, Poropat, ali: Prosim Vas, Helena. Nepoznane in uboge ljudi pa je treba naprositi s pristavkom: »Vas prijatelj«, na pr. Prosim Vas, prijatelj, ali kratko: »Prosim Vas«. Posebno imenitnim osebam je dobro pristaviti tudi besede »lepo«, premilostljivi(a), milostljivi(a), veleučeni, velečastni itd.;

na pr. »Prosim lepo, premilostljivi gospod knez, milostljivi gospod grof, baron, veleučeni gospod profesor, velečastni gospod župnik. (Natančnejši naslovi za vse osebe itd. bodo navedeni v § 75.). Da se izkaže velikašem še večja čast, ko se z njimi govori, jih je treba nagovoriti s poosebljenjem njihove časti, na pr. Prosim Vašo excelencijo, ako zapove Vaša vzvišenost, ako dovoli Vaša milost, da pride Vaša preblagorodnost, ako želi gospod grof itd.

Marsikdo nagovarja osebe celó v množnem številu, na pr. Slišijo, gospod, — ako hočejo, prosim, da pridejo, da mi dajo itd. Tako govorjenje je napačno, prenapeto, smešno in včasih nerazumljivo.

Bogu, angeljem in svetnikom rečemo Ti. —

Ako je kdo na pr. doktor, obenem pa tudi občinski župan, deželni in državni poslanec, ga smemo službeno nagovoriti v občinskih zadevah »gospod župan«, v zadevah deželnega — odnosno državnega poslanca »gospod poslanec«, kakor tudi vsakega uradnika pri njegovem uradnem opraviilu — po njegovem uradnem naslovu. V družabnih zadevah pa se mora nagovoriti vsako osebo z največjim častnim naslovom ter je treba ta naslov pri pogovarjanju ponavljati.

Kdor hoče in mora vprašati kaj važnega in nujnega človeka, ki se ravnokar pogovarja s tretjo osebo, naj vprašalec prosi prej tretjo osebo za dopuščenje. S praznimi, pretežkimi ali sploh nepotrebnimi vprašanji naj bi v družbi zlasti imenitnejših ljudi nihče ne nadlegoval. Vsako vprašanje naj bo tedaj jedrovito, pomenljivo, in za vprašanega človeka kakor tudi za vso družbo pravomerno.

Sorodniki in zaupni prijatelji med seboj se imenujejo in prijazno naprosijo ali vprašajo seveda le s krstnim imenom, s priimki ali z družinskimi naslovi, tako da si starejši sorodniki mlajšim, zakonski, kakor tudi pravi prijatelji in otroci rečejo med seboj »ti«. Otroci reko svojim starišem, tetam in stricem, kakor tudi starejšim in imenitnejšim sorodnikom navadno »Vi«. Kdor vprašanja ni dobro razumel, naj reče vprašalki oziroma vprašalcu: Odpustite gospa, gospod I . . . , Vašega vprašanja nisem razumel! Ali: Prosim, gospod I . . . , kaj ste me vprašali?, ali: Prosim Vas, Poropat, kaj ste rekli?, ali: Kaj si vprašal, Tonček?

Odgovoril naj bi po dobrem razsodku le oni kdor je bil vprašan, približno takole: Da, mama. Da, oče. Da, hčerka; da, sinček moj.

Da, gospod župnik, itd. Da, Tonček — Lenčka — gospodična. Ali: Žal, da ne vem, milostljiva gospa. Žal, da mi ni mogoče, prijatelj. Ne vem, ljuba mama. Ne, gospod doktor itd. Nikdar naj bi tedaj nihče ne odgovoril samo s trdim: »Da« ali: »Ne«, temuč pristavil naj bi vselej spoštljivo in dopadljivo besedo. Kdor vidi, da se vprašani človek pomišlja dolgo časa zastonj, kako bi odgovoril in ako hoče namesto vprašanega človeka odgovoriti, naj vprašalca in zlasti vprašanega človeka za to prosi prej dopuščenja. Ako je v družbi več oseb različnega stanu, in ako vpraša kdo vse prisotne osebe, tedaj naj mlajši čakajo, da odgovori najimenitnejši izmed vprašanih. Ako se pa vidi, da ta noče ali ne more odgovoriti, naj prosi od ostalih najimenitnejši svojega prednika za dopuščenje, da odgovori; ako bi pa tudi ta ne mogel odgovoriti, naj se vrste tako, da odgovori najmanjimenitni najzadnji. Kdor govori z imenitnejšo osebo, naj imenuje taisto kakor tudi njene sorodnike, celó njene prijatelje in vse njene zadeve prej kakor sam svoje. Na pr. Vi in jaz. Vaša gospa žena in moja sestra, Vaš gospod soprog in moj brat, Vaše mnenje in moje, Vaše pismo in moje itd.

Manjimenitni ali celó podložni osebi pa naj reče govornik: Vaša žena, jaz in Vi, moje in Vaše; vendar: Vaša mati in moj hlapec. Svojim sorodnikom naj reče govornik: Moja gospa (žena), moja hči učiteljica, moj sin notar, moj stric lečnik. Žena pa reče: Moj mož, moja mama (mati) itd.

Kdor kaj pripoveduje, naj rabi samo primerne in spodobne besede; zlasti v prisotnosti ženskega spola in otrok naj ne govori o nekaterih delih telesa; ženske pa naj ne govore o nogavičnih podvezah ali o spodnji obleki pred moškimi. Tudi dopustljive, a pretirano rabljene besede naredé neugoden vtisek, na pr. grozno, velikansko, strašansko, silno itd., posebno pri malopomenljivem predmetu, kjer takih izrekov ni treba. Zlasti pri različenosti mnenja ni spodobno pri vsaki mali razliki trdovratno trditi svoje mnenje; temveč je bolje govoriti dvomljivo, na pr. Meni se zdi, da . . . ali: Ako se ne motim, je bilo . . . itd. Kdor je primoran, naj ugovarja in očita ne ostro, temuč rahlo, na pr. V naglici ste vendar pozabili, da . . . ali: Svoje obljube bržčas niste mogli izpolniti, ali: To ste morda po pomoti naredili, ali prezrli? itd. Preprirov se je treba v družbi kolikor mogoče ogibati in jih ovirati; kdor je pa primoran, da govorniku njegovo pomoto precej popravi ali spleh

ugovarja, naj reče brez hrupa in ako le mogoče, ne pred drugimi osebami: Odpustite, gospod I . . . , menda se motite, ker zdi se mi, da je bilo to drugače in sicer . . . , ali: Dopustite, gospod I . . . , da to stvar malo drugače povem, ali: Vam, gospod I . . . , ne bi rad ugovarjal, toda odpustite, meni se zdi, da . . . itd. Pred ugovorom je treba tedaj predgovornika prositi, da nam ne zameri, da njegovo trditev zavračamo. Ako smo zmagali, se ne smemo kazati zato vesele in ponosne.

IV. Vprašanja in dajanje sveta. Dokler le mogoče, naj bi vsak človek svoje zadeve presojal, ravnal in izvrševal sam previdno in pametno, ter naj bi se ogibal vprašati druge ljudi za svet, ker pravi dobrohotnik in prijatelj je v veliki zadregi, ako ne ve, kako bi prav svetoval in ne bi rad vzel nase odgovornosti za svoj nasvet; ne-sposoben svetovalec ne more pomagati in je tedaj škoda za čas in besede kakor tudi za stroške, škodoželjnež pa itak ne daje dobrega sveta. Kdor je že sam popolnoma odločil, kako bo svojo zadevo razrešil sam, in vpraša vendar druge ljudi za svet le zato, da bi ga vprašani občudovali in hvalili, tisti kaže svojo puhlo prevzetnost in domišljavost. S tem si nakoplje le zamero in večkrat celo škodo. Ako je pa človek primoran, da vpraša druge ljudi za blagodatni svet, naj bi svoje razmere resno, zaupljivo, odkritosrčno in natančno razjasnil človeku, katerega pozna kakor svojega vestnega in sočutnega dobrotnika, o katerem ve, da je bistroumen in razsoden zadosti, da more dotične okoliščine razumeti, pretehtati in prav presoditi brez sebičnih namenov. Iz lastnega nagiba dajati dober svet, naj bi se predrznil človek le, ako ima dolžnost ali pa iz čiste dobrohotnosti in ljubezni le takrat, kadar grozi očitno velika nevarnost, ali ako to zahtevajo velike koristi dotične osebe in ako je dober uspeh nasveta zajamčen. Kdor je pa naprošen, da prosilecu kaj svetuje, naj se prej prepriča, ali je njegova prošnja res potrebna, resna in zaupna ali samo navidezna, površna ali celo le dovtipna, ali si prosilec res ne zna sam pomagati, ter ako je naprošenemu človeku mogoče, da dá v dotični zadevi dober svet. V vsakem slučaju naj se prosilecu sicer zahvali za zaupanje, hkratu pa naj ga osrči, da ravna po lastni pameti in razsodnosti. Ako pa prosilec s svojo prošnjo ne odneha, naj si da naprošeni človek natančno razjasni vse okoliščine, ki se nanašajo na dotično zadevo. Vse to naj zavzeto in natančno, ostro pretrese in pametno presodi,

potem pa razjasni svoje mnenje o vsaki poedini okolnosti vprašalcu odkritosrčno, dobrohotno in podučljivo; vendar pa naj mu končno reče, naj pri vsem tem naredi vse po svoji pameti, ter da odklanja vsako odgovornost.

Ako pa ima svetovalec že vsled poklica dolžnost svetovati, naj si tudi v dejanju vestno prizadeva, da doseže s svojim svetovanjem dober uspeh. Kdor prejme dobrohoten svet, naj se svetovalcu zato precej zahvali, — svetovalcu iz poklica pa naj seveda tudi plača. Ako doseže s tem nasvetom dober uspeh, naj se svetovalcu zopet zahvali, ako pa je uspehi neugoden, naj tega ne očita svetovalcu, nego molče naj krivi neugodne okolnosti. Svetovalec naj se ob ugodnem uspehu raduje in sprejme le zmerno zahvalo; reče naj, da se je za ugoden uspeh zahvaliti najbolj ugodnim okolnostim.

V. Vodstvo in nadzorstvo pogovarjanja. Radi okusnega reda in da se pospeši kolikor le mogoče velika zadovoljnost vseh družbenih členov, naj bi zlasti v večji družbi prostodušna in bistroumna, zadostno olikana oseba, ki je spretna v pogovarjanju, molče prevzela vodstvo in nadzorstvo družabnega pogovarjanja. Ako je družba na planem ali v javnem prostoru, sodi to vodstvo in nadzorstvo najimenitnejši gospé, oziroma gospodu; v privatni hiši pa hišni gospodinji ali gospodarju, ki si pa lahko izbere namestnico oziroma namestnika.

Kdor hoče prevzeti v družbi vodstvo in nadzorstvo, naj bi se ravnal približno po sledečem pravilu: Najimenitnejša oseba naj sede na očitno mesto v sredo družbe tako, da more videti in slišati vse ter naj skupnemu pogovoru določi smer in smoter (kratkočasnost, prijateljstvo, tolažbo, poduk itd.).

Obenem naj voditeljica ali voditelj pazi na vsako besedo, na vsak pogled in na izraz v obličju ter naj si prizadeva uganiti tudi želje.

Ako voditeljica ali voditelj vidi, da je družbenik bojazljiv in da zato ne govori, naj ga z uljudnim nasmehom vpraša tako, da bo lahko odgovoril in se osrčil; vpelje naj ga skratka v pogovor. Ako opazi, da govor enega člena dolgočasi vso družbo, naj spretno zaobrne pogovor na drug predmet, ne da to kdo opazi. Ako pa voditelj spozna, da kani prenapetnež s svojimi pretežkimi predmeti družbi imponirati, naj premenja dovtipno smer pogovora. Ako

uide komu beseda, katero prisotni grajajo, naj voditelj družbe razjasni govornikovo mnenje in naj dá dotični besedi, ako mogoče ugoden pomen. Ako pride kdo s pogovorom v zadrego, naj ga voditelj reši; ako dobi kdo v družbi pismo in se ga ne upa čitati, naj voditelj prosi zanj dopuščanja, da ga sme prečitati. Ako je klican domov in ne vé, kako bi se poslovil ter se obotavlja, naj voditelj dotičnemu očita dobrohotno, da bo radi družbe zamudil važne opravke ter naj ga nagovori, da odide. Voditelj naj si prizadeva, da dobi vsak družbeni člen takšno snov za pogovor, kakršna je primerna njegovi omiki; ako voditelj vé, da ima družbeni ud še nepoznane zasluge, a da je prezmeren in jih sam ne pové, naj voditelj te zasluge družbi razloži. Sploh naj bi voditelj oviral in odstranil vse nedopadljivo, nespodobno in škodljivo, obenem pa naj bi zavzeto pospeševal radost, čast in zadovoljnost za vsakega člana posebej in za vso družbo skupaj. Ako voditeljica ali voditelj to doseže, doseže tudi zase vsestransko spoštovanje, ljubezen, radost in zadovoljnost.

VI. Nespodobnosti pri pogovarjanju so posebno sledeče:

Pačenje poedinih črk. Ako se na pr. c, č, s, š, z in ž izgovarjajo tako, da se položi spodnjo ustnico pod zgornjo vrsto zob in se tako izgovori mesto enega s-a več s-ov. Ali ako izgovarja črko »r« v grlu, ali ako kdo zadnje črke ali polovico besedi požira, svoj naraven glas pači in govori prisiljeno skozi nos, ako nekatere zloge ali poedine besede izgovarja s prisiljenim naglasom in podarkom, ako govori z napolzaprtimi ustni ali izkihuje posamezne črke (na pr. k, h, g) s poudarkom, ako gleda med pogovorom v tla ali v stran namesto v oči; ako med izgovorom zeha ali puši, prehitro ali prepočasi govori, v zadregi pokašljeje, stoka, si obleko ali brke popravlja. Nespodobno je, govoriti sam s seboj, blebetati prazno in čezmerno, govoriti vedno sam o sebi ali o lastnih zadevah kazati važnost malovažnim rečem in čuditi se pogosto in ne o pravem času. Nedostojno je govoriti le mimično ali dvoumno, žalostno v veselih in veselo v žalostnih slučajih, neomikano je, kazati med pogovorom razdraženost ali surovost, nedostojna je čezmerna radovednost, zoprno je govorjenje o starosti in o skrivnostih, seganje v tuje govorjenje, sitno in trmoglavo ugovarjanje in malenkostno prepiranje, zasramovanje drugih oseb. Grdo je svoje lastne besede hitro pozabiti in si čez nekoliko časa oporekati; ponavljati

isto vprašanje, šepetati z drugo osebo, potem pa se tajno smejati in obenem koga gledati. Nedostojno je med splošnim pogovarjanjem se z eno osebo posebej pogovarjati dolgo časa, zlasti se to ne sme v mali družbi. Ne smemo odgovoriti, ako nismo dobro razumeli vprašanja. Nedostojno je prikimati ali odkimati z glavo, namesto govoriti z jezikom; poslušati z odprtimi ustmi, govoriti s polnimi ustmi, delati se gluhega ali celó zavidljivo prezirati tuje hvalevredne govore, smejati se škodoželjno tujim pomotam, med tujim pogovorom igrati se z rokavicami, s psom ali z drugimi rečmi. Neomikano je ozirati se okoli in šaliti se z drugimi osebami med govorom, zehati, gledati na uro ali dremati; na vprašanja ne odgovoriti; govoriti med govorom druge osebe, hrupno, predolgo in prisiljeno smejanje ali celó razsajanje; med tujim govorom očitno in kakor nalašč iz družbe oditi. Vse to se ne spodobi in se v olikani družbi ne sme storiti.

VII. Pravila in pomočki, s katerimi se more ovirati in zatreti nespodobnosti v družbi. Vsi družbeni členi naj bi si prizadevali vzajemno, da ovirajo, manjšajo in zatró vsako nespodobnost, ki bi se mogla prikazati v družbi. V to svrho se je ravnati vsaj po sledečih pravilih:

- a) Vsak družbeni člen naj bi zasledoval, manjšal in zatiral pogrešnosti, nepristojnosti in nespodobnosti najprej sam v sebi;
- b) ako se pri kom pokaže znamenje nespodobnosti, naj bi vsi drugi neočitno zasukali pogovor tako, da se nespodobnost ne more niti dovršiti;
- c) na že dovršene in v nevednosti ponovljene nespodobnosti naj bi družbeni členi, starejši mlajše in imenitnejši manjimenitne, opozarjali zaupno, dobrohotno in tajno;
- č) vse važne nespodobnosti naj bi družbeni udje v času, ko se nihče ni pregrešil, grajali očitno, ne da bi koga imenovali;
- d) resnice in pravice ali laži in krivice naj bi nihče ne pojasnjeval potem, ko je vse že zadosti jasno in razumno;
- e) ako se pojavijo razne misli ter se uname prepir, naj bi pameten človek kratko, a jedrnato in resno razložil svoje mnenje ter se v malopomenljivih rečeh ne pričkal, ker prenapetnež ima navadno zadnjo besedo, pameten človek pa zmago;
- f) nespodobnost se lažje pozabi, ako se neposredno po njenem nastanku vpelje in nadaljuje mičen in živahen pogovor;

g) prepir se naj konča z dovtipi, s šalo, s smehom, z igro, s petjem, z godbo, s plesom itd. (Glej tudi § 68. V.)

§ 69. Molčanje:

I. Pravočasno, dopadljivo in koristno molčanje.

Bog je človeku ustvaril dve očesi, dve ušesi, obilo možganov dvoje vrste in dve roki, — toda samo en jezik. Morebiti in najbrže je to storil zato, da naj bi človek vsako reč prej dvakrat pregledal, na obe ušesi vse pazljivo poslušal, dvakrat prej dobro premislil in šele potem govoril. Morda je s tem Bog ukazal, da naj bodo človekova dobra dela vsaj dvakrat tako velika kakor je njegovo govorjenje.

Ker je družabno občenje praviloma ustmeno, obstoje korist, dopadljivost, prava olika, umetnost in ugled vsakega človeka kakor tudi vzajemna zadovoljnost in vsa blagovitost vse družbe le v pravočasnem in spodobnem govorjenju, z druge strani pa v pravočasnem in dopadljivem molčanju.

Govoril naj bi tedaj človek v družbi praviloma takrat, ko vsi drugi členi molčé, kadar ga pozove kdo mimično ali izrečno k govoru, ali kadar ga okolnosti res primorajo, da seže govorniku v besedo in pretrga njegovo govorjenje. Molčal pa naj bi vsakdo takrat, kadar govori kdo drugi, vsekakor pa v sledečih slučajih:

1. ako je človek razdražen in jezen; 2. ako mora občevati s togotnim, morebiti celó naglojeznim človekom; 3. dokler kdo moli, premišljuje, govori, zapoveduje ali sprejema zapovedi, kaj pazljivo posluša, piše, riše, bere, meri, računa, šteje, občuje z imenitnejšo osebo ali igra; 4. ako si človek ne more izmisliti spodobnega in primernega predmeta; 5. dokler govore imenitnejše osebe nespodobno in kadar grdé druge ljudi ali jih zasmehujejo, zaničujejo, opravljajo, obrekujejo, kujejo spletke ali snujejo slabe naklepe; 6. zamolčal naj bi vsakdo svoje važne skrivnosti, kakor tudi vse tuje skrivnosti, ki so mu zaupane, da jih ne pove nikomur, ali tuje okolnosti, ki bi komu škodile, ako bi se razvedele, vse nespodobne besede in prigodke, ki se ne smejo ovaditi in vse, kar bi moglo vsled ovadbe povzročiti večjo škodo kakor korist ali kaliti komu veselje; 7. molčal naj bi v družbi večjidel tudi s preradovednimi izpraševalci, z blebetavci in lahkomiselnosti. S takimi naj govori le o javnih, že skoraj vsem ljudem znanih ali malovažnih rečeh, katere ne škodijo nikomur, ako bi jih tudi brzojavili na vse strani.

II. Sumno in škodljivo je molčanje

1. ako odrasel človek v družbi mnogo ali ves čas molči ali na vprašanja le enozložno odgovarja, med tem, ko se spodobno razgovarja vsa družba.

Vzrok takemu molčanju je včasih pomanjkanje misli ali topost. Taki molčalci gledajo z brezizraznimi očmi dolgo časa na en kraj; če so nedolžni, so obžalovanja vredni. Kriva je molčanja včasih tudi prevelika nezaupnost in boječnost.

Taki ljudje so večkrat v zadregi, ker jim manjka vaje v govorjenju; boječnost se jim v očeh vidi in so zato obzira in spodbujanja vredni.

Povod molku je večkrat majhna omika pa velika trmoglavost. Taki molčalci so bojazljivo-prevzetni ter ne govoré, ker ne pusté da bi se govorilo o njih in ne trpé opazk ali protigovora. Zato je najbolje, da se jih ogiblremo.

Dalje je večkrat vzrok molku nespameten napuh, vsled katerega se molčalec precenjuje, gleda ošabno v zrak, ter zaničuje dozdevno premalopomenljivi pogovor. Taki ljudje so vredni preziranja in grajanja.

2. Še večjega grajanja vreden je tisti molčalec, ki začne pripovedovati, pa nepričakovano umolkne; potem gleda podmurjeno predse ali v tla, a ne pove svoje muhe. S tem kaže, da je nekaj zapazil, vsled česar prisotnim zadosti ne zaupa.

3. Najbolj pa se je treba varovati tistega molčalca, ki samo prekanjeno, hinavsko in ogleduško posluša ali skrbno poprašuje o važnih rečeh, zasleduje tuje namene, si jih dobro zapomni, da jih more svoječasno zlorabiti. Takega človeka je lahko poznati po njegovi zvijači, po preveliki radovednosti za tuje skrivnosti in po svoji molčečnosti. Kdor molči v družbi preveč ali ves čas, zlasti pa če molči zlobno, med tem ko bi moral govoriti, povzroči med drugimi družbenimi členi večjo ali manjšo osuplost in dvomljivost, skrb in nemir, ovira ali pretrga tek pogovora ter kali vso družbeno zabavo; sam sebi pa zasluži zamero ali celó sovraštvo vseh prisotnih. Da se temu ognemo, naj bi tedaj vsakdo v družbi pravočasno in spodobno govoril, kadar pa je čas da molči, naj bi molčal in se vedel pri tem kakor je rečeno v § 68. zadnji stavek pred I.

Četrto poglavje.

Pravila za pismeno občenje.

§ 70. Splošne določbe. Pri pismenem občenju je potrebna še mnogo večja previdnost, kakor pri ustmenem, ker izrečene besede ne more poslušalec tako natančno in toliko časa presoјati kakor pismeno. Trdo ali nespodobno izrečeno besedo se hitro lahko popravi, pokrije, oslabi in osladi z nasmehom ali z drugo besedo, ter se izrečeno besedo sčasoma tudi pozabi ali celó zanika; toda pismena beseda dela sama pomen in način pisanja, napravlja trajen vtisek na bralca. Pismo je mogoče tudi po dolgem času pokazati povsod, kakor dokaz ter pride lahko nehoté tudi v roke sovražnikov, ki povzročijo ž njim velike neprijetnosti.

Zaradi tega naj bi vsakdo pred pisanjem pisma trezno in natančno premislil na vsa pismenega občenja se tičóča pravila, potem pa naj bi pisal samo to, kar se ne da odlašati.

Pri pisanju pisma je treba jemati ozir na prejemnikove lastnosti, duševne razmere in občutke, kakor tudi na obojestranske koristi in všečnost, skratka na ves željeni uspeh pisma. Zato naj bi bilo vsako pismo pisano tako, da ga čita prejemnik res z vsem dopadanjem ter da napravi vsaka beseda in vsa vsebina pisma v bralcu tak vtisek, kakršnega je želel doseči pisatelj. Vsakemu človeku je treba pisati tako, da prejemnik pismo lahko in dobro razume.

Prejemal, odpiral in bral naj bi vsakdo le tista pisma, ki so namenjena njemu. Za prihodnost še važna pisma naj bi prejemnik skrbno varoval, nerabna pisma pa naj bi vsakdo precej uničil. Tuja odprta pisma samovoljno prebirati je nespodobno in žaljivo, tuja s pečatom zaprta pisma odpirati ali utajiti pa je ostro kaznivo.

Prejemnikova dolžnost je, da na vsako pismo odgovori, zlasti, ako se vidi, da pisatelj želi odgovora. Kdor izrečno prosi, da se mu odgovori, naj v svojem pismu priloži znamko kakor poštnino za odgovorno pismo. Prejemnik pisma pa naj bi izpolnil svojo dolžnost kolikor mogoče v kratkem času ter naj bi nihče ne vzkráchal željnega in primerneга odgovora iz nemarnosti ali hudobnosti.

§ 71. Sestava pisma. Da se more pismo prav sestaviti, je treba pribaviti praviloma črnilo in pisemski papir, ki naj bo bel in čist. Za dopisovanje z imenitnejšimi, starejšimi ali nepoznanimi osebami

je treba rabiti celo četrtnsko polo papirja z vodoravnimi vodnimi črtami $2 \times \frac{29}{32}$ cm veliko; za pisma, namenjena enako ali manj imenitnim osebam, pa celo osmerkino polo $2 \times \frac{23}{14}$ cm. Pisemski zavitek naj bo le tako velik, da je poln, ako se vtakne vanj pisemski papir, večje oblike pregnit dvakrat, manjše oblike pa pregnit le enkrat. Pisava naj bo slovnično pravilna brez pogreškov, kolikor le mogoče lepa in razložna; napisane besede se ne sme izbrisati ali iztrgati, med vrste se ne spodobi pisati in tudi peska na pismo se ne sme posipati. Vse pismo mora biti čisto in neomadeževano.

§ 72. Pisava pisma je odvisna od njegove vsebine in njegovega namena, še več pa od lastnosti, zmožnosti in značaja pisateljevega. Ker razume in sodi vsak človek vse reči po svoje, je vsak dopisnik tak, kakršna je njegova pisava. Vsako stvar ali vsak dogodek je mogoče razumeti, soditi in predstaviti različno, vendar vsakdo si domišlja, da to razume edino prav; — najboljši je seveda samo en način.

Pisava naj bo naravna in odkritosrčna. Tej nasprotna je prisiljena ali nemarna pisava. Prisiljena pisava kaže, da je pisatelj mučno iskal besede in mešal celó tuje, neprilичne izraze, da je hlepel po umetnem besedosledju in zavijanju, da je izsilil občutke in dovtipe ter bil skratka nezmožen ali neiskren. Pisava je nemarna, ako so v nji napačni, puhli in surovi izrazi. Pravo pismo mora biti dobro spričalo pisateljeve olike. Dobra pisava zahteva, da se rabi več in različnih besed, tako da se ena in ista beseda praviloma ne rabi v enem in istem stavku dva- tri- ali celó večkrat. Tudi ni dobro začeti vsa svoja pisma vselej z enimi besedami ali pismo vselej enako završiti. Dobra pisava zahteva tudi le toliko primernih besedij, kolikor jih je za izraz mnenja neobhodno potrebnih. — Z malo besedami se mora dosti povedati; zato mora biti vsaka beseda rabljena v pravem pomenu na pristojnem mestu in tudi ločila naj bodo prav postavljena. Vsak stavek naj obsega na pravem mestu le skupaj spadajoče misli. Duh popisane reči naj veže nepretrgoma vse stavke. Vse besedilo naj teče gladko in lahko brez zadiranja. Blagoglasje pa naj veže vso vsebino pisma.

§ 73. Znotranja oblika pisma.

I. Vsebina pisma naj bi bila soglasna, dobro premišljena in zložena iz primernih, a le neobhodno potrebnih besed, ločil in navadnih znamenj, pisana po določilih slovnice in spodobnosti.

Dasopmunt

Vsaka beseda, vsak stavek in ves obseg pisma naj bo jedrovit, mičen in razumljiv, brez dvoumnosti. Vsa vsebina naj bo polna modrosti, plemenitosti in ljubeznivosti.

Zato naj bi imel dopisnik za navodilo veliko resnost življenja, kakor tudi pamet in previdnost; za smoter pa čednost in blagovitost.

Pismo naj se ne začne z besedo »Jaz« in tudi sledečih stavkov ni dobro začeti z lastnimi zaimki. Dopisnik naj imenuje v enem in istem stavku — ako dopušča blagoglasje, sam sebe za osebo, kateri piše, in svoje zadeve za zadevami prejemnikovimi. Torej ne: jaz in Vi, nego: Vi in jaz, Vam in meni, Vaše pravice in moje dolžnosti itd.

Ako sta si dopisnik in prejemnik pisma po stanu enaka ali vsaj približno podobna, naj imenuje dopisnik prejemnikove sorodnike v pismu z naslovi. Na pr. Vaša čestita gospa žena, Vaša gospodična hči, Vaše ekscelencije gospod brat itd. Prošnjo imenitnejše osebe naj dopisnik imenuje »željo« ali »nalog«. Na pr. Vaši želji ali Vašemu, zame jako častnemu nalogu itd. Pismo višje osebe naj imenuje dopisnik visoko cenjeni »dopis«; pismo prijateljev pa »ljubo« ali »cenjeno«. Na pr. Vaš visoko (vele-) cenjeni dopis, ali Tvoje ljubo (cenjeno) pismo z dne ... sem prebral z veseljem itd.

Pismo in zlasti njegova vsebina naj bosta sploh primerna in pristojna vsakočasnemu povodu, posebno pa osebi, kateri se piše, — njeni splošni veljavi in čudi, njenemu značaju in njenim vsakočasnim okolnostim, urejena z natančnim ozirom na razmerje, katero je med dopisnikom in med prejemnikom pisma. Zato je treba pisati starejšim osebam kakor je pisatelj, posebno pa ženskemu spolu, spoštljivejše in s posebnim ozirom na različna svojstva prejemnikova. Ljudem višjega stanu je treba izkazati višje čislanje in spoštovanje, lastnim zapovednikom, ki imajo dopisnikovo osodo deloma v rokah, pa se mora kazati tudi vdanost, pokornost in podložnost, — vendar brez hinavske ali potuhnjene prilizljivosti in brez zametanja lastne veljave. Osebam dopisnikovega stanu in enake veljave je treba izkazati čislanje in vljudnost; nepoznano osebo je treba razven tega v začetku pisma prositi, da ne zameri, ker jo nadlegujemo s pismom. Tudi osebi nižjega stanu in manjšega ugleda, naj dopisnik izkaže njenemu ugledu primerno čast ter naj ne krati nikomur spoštovanja, ki gre v pravi meri tudi najbornejšemu človeku. Posebno pa naj imenitnejši dopisnik ne kaže v pismu svoje

samozavesti in svoje veljave. Svojim sorodnikom in prijateljem je treba pisati prostodušno in odkritosrčno, zaupno in ljubeznivo, naravno, nežno, mično in duhovito, iz srca v srce.

Vsled različnosti povodov so tudi pisma in njih vsebina jako različna.

1. Listki, biljeti ali kratka pisemca, katera se sme v naglici s selom poslati samo sorodnikom in zaupnim prijateljem, ki stanujejo v istem mestu. Vsebina listkov ali biljetov je poleg nagovora le kratko vprašanje ali naznanilo s podpisom brez drugih formalnosti.

2. Dopisnice se pošljejo po pošti le zaupnim, nikdar pa ne odličnim ali tujim osebam. Poleg nagovora obsegaj dopisnica le kratko, tudi za javnost primerno sporočilo in podpis.

3. Pisma, s katerimi se naznanja, pripoveduje ali popisuje sorodnikom ali prijateljem prigodke, zadeve, razmere in okolnosti, ali se odgovarja na vprašanja, naročila itd. Naznanilo naj bo jasno, razumljivo, kratkočasno, mično in lepo sestavljeno; popis bodi podroben, navdušen, prehajajoč od vzroka po vrsti do nasledkov. Pri vsi natančnosti naj bo vsebina takih pisem vendar jedrovita ter omejena le na važnejše okolnosti s kratkim vodom in srčnim pozdravom. Ako pa se mora naznaniti žalostne in nesrečne prigodke, je treba z daljšim vodom nesrečnega prejemnika pripravljati, da izve zlo vest. Še primernejše pa je, da se naznani pismeno nesreča tretji dobrohotni osebi s prošnjo, da bi obvestila nesrečno osebo o nesreči ustmeno ter jo po potrebi tolažila in varovala.

4. Prijateljska pisma, s katerimi se prijateljstvo ponudi ali vzdrži in nadaljuje. Prijateljstvo se more ponuditi pismeno z izrazi spoštljivosti, brez sitnosti in prilizovanja, samo takrat, kadar je mogoče upati, da je dotična oseba res pripravljena skleniti prijateljstvo. Osebam, med katerimi že obstoji prijateljstvo, je treba pisati, kakor je prej omenjeno in pristaviti izraze srčne dobrohotnosti, nagnjenja in visokega cenjenja, zahvalo za izkazano zvestobo in željo, da bi se pristrčno prijateljstvo nadaljevalo nerazdružljivo.

5. Ljubímska in ženitbena pisma, s katerimi ponudi zaljubljenec svojo ljubezen osebi ženskega spola in jo prosi za zvezo ljubezni, ali pa nadaljujeta dve osebi različnega spola vzajemno že potrjeno ljubezen. Pri vsem zatrjevanju in dokazovanju svoje vnetosti, goreče ljubezni, srčnih občutkov, želja, obljub, nád itd., naj bi bila vsebina takih pisem vendar pametna, resnobna, premiš-

ljena, naravna, jasna, dostojna, nedolžna in pravstvena, mična in popolnoma odkritosrčna, tako da more prenesti najmočnejše občutke srca v srce in med njima vredno posredovati.

6. Voščilna in čestitovalna pisma, s katerimi se izreka sočutje ob tuji radosti ali se želi sreča, zdravje in blagovitost sploh. Vsebinska takim pismom naj bi bila pristrčna, živahna in vesela. V dokaz, da je sočutnost resnična, omeni najprej dopisnik razmerje, v katerem je s prejemnikom pisma, potem pa naj izreče najsrčnejše voščilo ali čestitko. Taka pisma naj bodo kratka in resna, brez nepotrebnih besed ter naj se dotikajo le veselega povoda. Druge novice naj se sporočé v naslednjem pismu.

7. Vprašalna in svetovalna pisma naj bi imela prilično enako vsebino, kakor je rečeno v § 68. pod IV.

8. Opominjevalna pisma, s katerimi se koga opominja, naj se poboljša ali da naj izpolni dano, a pozabljeno obljubo ali dolžnost. Taka pisma naj bi imela spoštljivo, vendar odločno in resno vsebino, primerno poedinemu slučaju in dotični osebi. Opominjati z dopisnico ali z odprtim pismom se ne spodobi. Vselej naj opominjevalec izrazi obžalovanje, da je k opominu primoran.

9. Izgovorna in opravičevalna pisma. Vsebinska teh pisem naj bo posebno spoštljiva, odkritosrčna in skesana. Dopisnik naj se opraviči in prosi za odpuščenje ter obljubi, da se poboljša. Kdor se pa čuti nedolžnega, naj se brani mirno in resno ter dokaže, da je nastala pomota.

10. Povabilna pisma. Kdor povabi zaupno osebo, da se udeleži kake zabave, naj vabi kratko, jasno, veselo, živahno, ako možno tudi dovtipno in šaljivo. Ako pa je pismo namenjeno imenitnejši ali starejši osebi, mora biti pisano spoštljivo brez šale. Kadar je povod povabilu žalosten, mora biti tudi vsebina pisma resna in žalostnemu prigodku primerna. Na ples in na slovesne veselice se vabi navadno na tiskanih, čistobelih listkih v zavitku; lastne sorodnike in prijatelje enakega ali nižjega stanu se sme povabiti celo z dopisnico. Kadar se vabi koga na kosilo ali večerjo, je treba prositi za odgovor. Kdor prejme povabilo, mora kolikor mogoče hitro odgovoriti; v povoljnem slučaju naj izreče svojo radost vsled vabila in se naj zahvali za izkazano pozornost, prijaznost in čast. Izrazi naj svoje veselje radi bodoče veselice ter naj obljubi, da bo prišel o pravem času. Ako pa mora odreči, naj se zahvali

za, vabilo in obžaluje, da se zabave ne more udeležiti. Izpriča naj svojo odpoved z verjetnimi izgovori, želi največjo radost vsem udeležencem ter naj obljubi, da pride na poset v kratkem času. Povabila na tiskanih listkih imajo običajno sledečo obliko:

V Ljubljani, Kongresni trg 4.

6. maja 1899.

*Veleučenega gospoda profesorja I. I. in gospo soprogo
se usojati povabiti k večerji dne 10. t. m. ob 8. uri zvečer*

najvdanerja

Anton Pečnik in soproga.

P. o. (= Prosim odgovor.)

V Trstu, Via nuova 30.

2. oktobra 1899.

*Gospoda I. I. s cenjeno obiteljjo vabita najvjudnejše na
ples dne 14. t. m. ob 8. uri zvečer*

vdana

Jožef Tavčar in soproga.

P. o.

Več o vabilih v § 102.

11. Prosilna pisma. Primerno je, da se začetek prošnje opira na znano blagosrčenost naprosene osebe. Ako pa je oseba nepoznana ali imenitnejša kakor prosilec, je treba prositi, naj ne zameri, da jo nadlegujemo. Včasih je treba opirati prošnjo na postave in določila, na razpis (službe), na ustmeni razglas itd. Vvodu naj sledi povod prošnje in nato prošnja sama. Podprta bodi prošnja z dokazi, da smo prositi opravičeni, s spričali zmožnosti, zaslug, pred-

nosti, pravic itd. Prijatelje se spodobi prositi zaupno, nepoznane osebe spoštljivo in vljudno, vsakega pa srčno in vdano. Slednjič naj prosilec zatrdi, da se bo izkazal dobrote vrednega ter da bo neizrečeno vesel in dobrotniku do smrti hvaležen, ako bo njegova prošnja uslišana itd.

12. Uslišalna ali odrekovalna pisma. Kdor usliši prošnjo, naj v pismu izreče bolj imenitnemu prosilcu, da si šteje v veliko čast in da občuti veliko srčno radost, ker je imel priložnost, da mu pri tem izkaže svoje veliko spoštovanje. Prosilčeve želje naj uslišatelj časti kakor ljube zapovedi ali naročila. Spoštovanja vrednemu prijatelju ali znancu naj izkaže uslišatelj primerno spoštovanje in vljudnost ter naj izreče svojo srčno radost, da mu je bilo mogoče pri tej priložnosti dokazati svoje prijateljstvo, postrežljivost in ljubezen. Tudi prositeljem nižje dostojnosti in celó podložnim naj uslišatelj izkaže svojo čisto dobrohotnost, prijaznost in postrežljivost. Nikdar pa naj uslišatelj ne da izpoznati želje ali zahteve, da bi se mu usluga ali dobrotà povrnila. Kdor pa je res primoran, da prošnjo odreče, naj sožalno dokaže z naravnimi, resničnimi in tehtnimi vzroki, da mu ni bilo mogoče prošnje uslišati. Obenem naj prosilca zagotovi, da si bo prizadeval, pri drugi priložnosti na vsak način sedanjó odpoved nadomestiti z radostno postrežljivostjo.

13. Darilna pisma, s katerimi se spremlja lastne darove, naj bodo pred vsem kratka. Omeniti je treba v njih najprej povod darov. Vrednosti in izvrstnosti darov naj pošiljatelj ne omenja nikdar! Potreben je tudi razločen podpis, kajti omikanec ne sprejema darov iz neznane roke. Ako je dar namenjen v spomin za večje zasluge, je treba poudariti posebno zahvalno vse obdarjenčeve zasluge. Sorodnikom in prijateljem je treba pisati pristrčno, zaupno, včasih dovtipno in šaljivo. Podložnim, ubogim ali ponesrečenim pa je treba pisati sočutno in milosrčno. Ako se pošlje ali piše z darom še kaj družega, naj se omeni dar za dotično stvarjo.

14. Zahvalilna pisma, s katerimi se zahvali za izkazano sočutje ali dobroto. Zahvaliti se je treba vselej kolikor mogoče hitro po prejeti dobroti; ako pa ni mogoče, se je treba v začetku zakasnjeneega pisma opravičiti. Višjim dobrotnikom se je treba zahvaliti s primerno visokim spoštovanjem; enakoimenitnim živahno in nižjim dobrohotno; vsem pa naravno, pristrčno in iskreno. Zahvala se ravnaj po velikosti dobrote ter ne bodi nikdar pretirana, a tudi ne premala.

Da ne obdolžimo darovalca sebičnih namenov, ne smemo takoj po izkazani uslugi ali dobroti ponujati svoje pomoči, postrežljivosti ali povračila. Ako se je imenitnejši obdarovanec zahvalil za uslugo ali za dar, naj mu manjimenitni obdarovalec odgovori, da je dobil njegovo zahvalno pismo in da ga veseli, da mu je vstregel. Obenem naj se ponudi za nadaljno postrežljivost.

15. Priporočevalno pismo, s katerim priporoča dopisnik prejemniku tretjo osebo, je skoraj enako prosilnemu pismu, z razločkom, da prosilec ne prosi zase, nego za druge. Piše se navadno le zaupnim prijateljem; — imenitnejšim osebam pa samo takrat, kadar želé ali zahtevajo, da jim priporočimo kogarkoli. Taka pisma zahtevajo največjo previdnost; spodobi se priporočiti v pravi meri samó dobrohotnosti res vredne osebe. Priložiti je dobro pismu spričevala priporočenca. V začetku pisma naj dopisnik pove povod, zakaj mora prejemniku dotično osebo priporočiti, nato pa naj popiše živo in predočljivo priporočenca. Ako je mogoče, naj priporočenec nese sam odprto pismo namenjenemu prejemniku. Odgovor na priporočevalno pismo je enak odgovoru, omenjenemu pred pod točko 12. — Spodobno ni odgovarjati čez dolgo časa, pa samo s praznimi obljubami.

16. Pismo v slovo. S tem se posloví človek pred svojim odhodom. Dopisnik naj v začetku pisma omeni povod in čas odhoda, izpriča naj se z važnimi zadržki, zakaj mu ni bilo mogoče osebno posloviti se, zahvali naj se srčno za vse prejete dobrote in usluge ter obžaluje, da mora oditi; obenem zatrdi, da bo vse prejemnikove blage lastnosti ohranil vedno v ljubem spominu in želi prejemniku obilno sreče. Vsebina pisma mora biti iskrena, pristréna, zaupna in ljubezniva ter spoštljiva po razmerju, v katerem je dopisnik s prejemnikom. Prejemnik naj na tako pismo odgovori, da obžaluje dopisnikov odhod tem bolj, ker mu ni bilo mogoče osebno posloviti se; zahvali naj se mu za vse usluge in dobrote, želi iz srca srečno pot in obilen blagoslov v novem kraju, naj ga osrči z upom na boljšo prihodnost ter izrazi nado, da se vidita kmalu zopet, ali pa naj mu zagotovi svojo zvestobo.

17. Sožalno in tolažilno pismo, s katerim izkaže dopisnik svoje sožalje prejemniku in ga tolaži. Tolažitelj naj v pravi meri tolaži šele potem, ko je prav presodil razmerje, v katerem je s prejemnikom, nadalje spol in starost, čut, temperament in voljo,

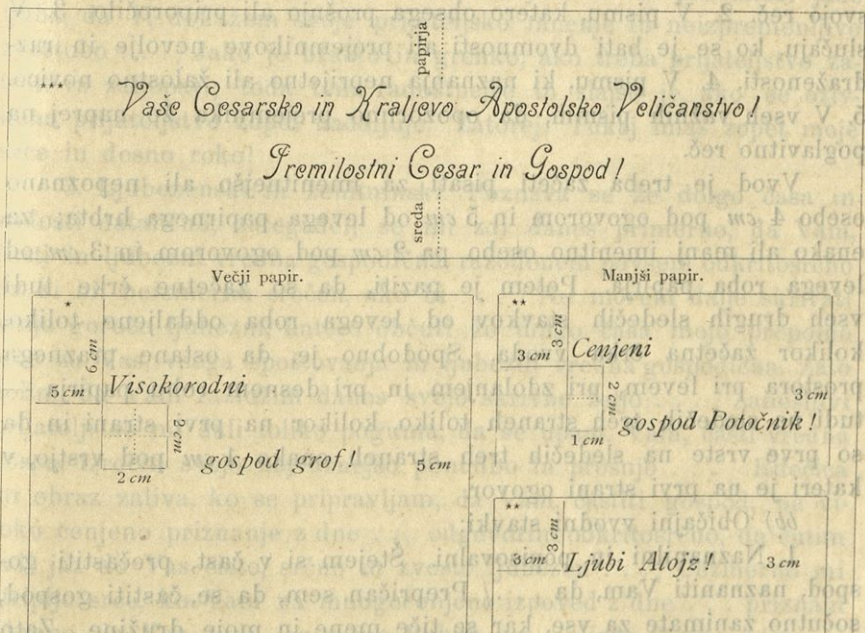
kakor tudi zdravje prejemnika in kakovost njegove nesreče. V začetku pisma naj reče tolažitelj, da mu je naznanilo nesreče presunilo srce, da nesrečo globoko sočuti, hvali naj primerno izgubljeno reč in obžaluje njeno izgubo. Žalujočega pa treba obenem rahlo opozoriti, da se zdi nesreča pri nastanku veliko večja kakor je v resnici, da je boljše tako, kakor da bi se bilo zgodilo še slabše, da se godi drugim še hujše, da nesreča menda ne bo imela jako slabih in dolgotrajnih posledic; dopisnik naj živahno omeni vse, kar je še ostalo žalujočemu, in izrazi nado, da mu ostane poslej sreča zvesta. Ako je tretja oseba kriva žalosti, naj dopisnik omeni, da bodo krivičnika zato črtili vsi poštenjaki, ponesrečenega pa vsi obžalovali. Dopisnik naj omeni, da se mora vsak človek boriti z usodo, katero more premagati le z božjo pomočjo. Vse se godi po božji volji in previdnosti. Zato naj se žalujoči uda in se varuje slabih posledic, prevelikega žalovanja, ki izpodkopuje zdravje itd. Ako je potreba in mogoče, naj obljubi dopisnik tudi svojo pomoč v dejanju.

II. Oblika posameznih delov pismene vsebine. Pisatelj naj položi predse pisemski papir tako, da sta oba kraja papirja pri njegovi desni, papirjev rob ali hrbet pregibka pa pri levi roki. Vsebino pisma je treba pisati najprej na zgoranjo stran tako ležečega papirja in paziti, da so vse vrste vodoravne in vzporedne, da je druga od druge v enaki razdalji in vsaka na obeh straneh od zgoranjega roba enako oddaljena. Na papirju naj ostane praznega prostora pri pismu za imenitnejše osebe pri levi roki in pri zdolanjem robu po 3,5 cm, pri desni roki pa en cm. Za pisma enako ali manj imenitnim osebam pa pri levi roki in pri zdolanjem robu po 2 cm, pri desni roki samo pol centimetra. (Glej obrazec pod f.)

a) Ogovor, s katerim nagovori pisatelj osebo, kateri je pismo namenjeno, naj se piše takole:

V prvi vrsti pisma se napiše pridevnik za jako imenitno osebo 6 cm od zgoranjega in 5 cm od levega roba, — za malo več imenitno kot je pisatelj 5 cm od zgoranjega in ravno toliko od levega roba*; za enako ali manjimenitno osebo pa 3 cm od zgoranjega in ravno toliko od levega papirjevega roba**; 2 cm pod pridevnikom naj se piše častni naslov ali samo ime, oziroma priimek dotične osebe tako, da je prva črka naslova oziroma imena ali priimka za imenitnejše osebe 2 cm*, za enakoimenitne osebe pa 1 cm** bolj

oddaljena proti desni strani kakor prva črka pridevnika. Ako je častni naslov dolg, je treba pisati pridevnik in 2 cm zdolaj celi naslov tako, da stoji sredina pridevnika in sredina naslova ravno na širni sredini papirja***. V vsakem slučaju je treba tedaj, da stoji sredina vsega odgovora, — ki se završi s klicajem, na širni sredini papirja. Starejše in imenitnejše, kakor tudi nepoznane osebe, s katerimi dopisnik ni v prijateljski vezi, naj ogovori s formalnim

naslovom, kakor bo rečeno v § 75.; sorodnike in zaupne prijatelje pa naj ogovori s pridevnikom: Preljubi, srčno ljubljeni, predragi, velecenjeni, ljubi, cenjeni, dragi, dobri itd.

Ogovor v trgovinskih zadevah se postavi tako daleč od zgorajnjega in levega roba papirja, kakor je rečeno zgoraj za druga pisma, vendar se praviloma imenuje kratko vse v eni vrsti — le tvrdka dotičnega trgovca. Na pr. Gospod Oroslov Dolenc v Ljubljani!

Teh pravil se je treba približno držati tudi če je papir večji ali manjši kot je rečeno v § 71, ker tudi ogovori so daljši in krajši.

b) Vvod pisma pove vzrok pisanja ter polagoma vpelje in pripravi bralca na poglobitno točko pisma. V odgovornem pismu se v vvodu tudi potrdi prejem pisma, na katero se odgovarja, ali

se omeni le dan in mesec ali tudi leto prejetega pisma, ukaza ali dogovora. Primeren vvod pisma je zlasti v sledečih slučajih neobhodno potreben. 1. V pismu na nepoznano in na bolj imenitno osebo, s katero ni dopisnik v nobeni zvezi.

Pri tej se dopisnik z vodom vljudno predstavi, prosi da ne zameri ker si je usodil pisati, se izpriča z vzroki, da je moral pisati in si sploh prizadeva, da pridobi prejemnika za se in za svojo reč. 2. V pismu, katero obsega prošnjo ali priporočilo. 3. V slučaju, ko se je bati dvomnosti ali prejemnikove nevolje in razdraženosti. 4. V pismu, ki naznanja neprijetno ali žalostno novico. 5. V vseh važnih pismih, da opozorimo prejemnika že naprej na poglobitveno reč.

Vvod je treba začeti pisati za imenitnejšo ali nepoznano osebo 4 *cm* pod ogovorom in 5 *cm* od levega papirnega hrbita; za enako ali manj imenitno osebo pa 2 *cm* pod ogovorom in 3 *cm* od levega roba papirja. Potem je paziti, da so začetne črke tudi vseh drugih sledečih stavkov od levega roba oddaljene toliko, kolikor začetna črka vvida. Spodobno je, da ostane praznega prostora pri levem, pri zdoljanjem in pri desnem robu papirja — tudi na sledečih treh straneh toliko, kolikor na prvi strani in da so prve vrste na sledečih treh straneh enako 1 *cm* pod vrstjo, v kateri je na prvi strani ogovor.

bb) Običajni vvodni stavki:

1. Naznanilni in popisovalni. Štejem si v čast, prečastiti gospod, naznaniti Vam, da . . . / Prepričan sem, da se, častiti gospod, sočutno zanimате za vse, kar se tiče mene in moje družine. Zato mi blagohotno dopustite, da Vam naznanim . . . / Radostno izpolnim Vaš cenjeni nalog z dne . . . in Vam, častiti gospod, naznanim, da . . . / Vselej je bila moja največja radost, Vam, veleccenjeni gospod, sporočati iz teh krajev le prijetne dogodke. Zato jako obžalujem, da Vam moram danes naznaniti sledečo neugodnost . . . / Tvoja slutnja, dragi mi prijatelj, se je uresničila, ker I. I., o katerem si mi govoril dne . . ., je resnično . . . / Vsled Tvoje posebne spretnosti v tolaženju in radi najine skupne ljubezni do gospodične I. I., Ti sožalno naznanim smrt njene sestre I. in Te prosim, da ji Ti to previdno naznaniš.

2. Prijateljski. Bodite prepričani, da je Vaše prijateljstvo zame neprecenljivo; zato mi tedaj dopustite, da Vam tudi s tem pismom

izrazim svoje srčne občutke . . . / V največji radosti imam zopet priložnost, da Ti dokažem svojo srčno željo, naj bi ostalo najino prijateljstvo neprenehljivo . . . / Akoravno Ti nisem že dolgo časa ničesar pisal, se vendar naadam, da se ne boš jezil, ker vem, da poznaš moja opravila . . . / Čislam Te kakor svojega pravega prijatelja; zato dopusti, da Ti sporočam radost, katero uživam vsled tegale prigodka . . . / Kakor vsaka, mi je tudi ta priložnost jako ljuba, da Ti dokažem svoje prijateljsko mnenje in neizpremenljivo zvestobo . . . / Jako je bridko in grenko, ako treba prijateljstvo zatreti in zakopati; toda tem radostnejše in slajše je, ako se oživljeno prijateljstvo zopet nadaljuje. Zatorej: Tukaj imaš zopet moje srce in desno roko!

3. Ljubezenski in ženitninski. Poznava se že dolgo časa in zadosti natančno, zategadelj se mi zdi danes primerno, da Vam, časti in ljubezni vredna gospodična, razodenem povsem odkritosrčno da bi bil neizmerno srečen, ako bi . . . / Ne morem dalje skrivati svoje goreče ljubezni, katero občuti že dolgo časa moje prepolno srce za Vas, vsega spoštovanja in ljubezni vredna gospodična. Zato želim, da Vam razložim danes svojo skrivno željo . . . / Zanesljivi prijatelji so mi dali toliko poguma, da se upam, Vam, časti vredna gospa, izročiti svojo najvažnejšo ponudbo in prošnjo . . . / Rdečica mi obraz zaliva, ko se pripravljam, da Vam, častiti gospod, na visoko cenjeno priznanje z dne . . . odgovorim odkritosrčno, da čutim tudi jaz do Vas čisto, srčno in zvesto ljubezen . . . / Čezmerno mi utriplje srce, ko Vam na mnogocenjeno izpoved z dne . . . priznam iskreno, da Vas tudi jaz srčno ljubim . . . / Vaše častno pismo z dne . . . cenim visoko. Vendar obžalujem da Vam moram željo odreči, ker . . .

4. Čestitovalni. Kakor se množé nova leta, tako se množé tudi moje najsvetejše dolžnosti, da Vam, preljubi stariši, izkažem za brezštevilne dobrote največjo hvaležnost in da Vam delam največjo radost. Zato sem ves vnet tudi danes in Vam želim iz vsega srca da . . . / Tvoj visokocenjeni rojstni dan, preljubi moj prijatelj, mi daje vsako leto najslajšo priliko, da Ti izrekam svojo vročo čestitko in najiskrenejša voščila . . . / Brezštevilni dokazi Vaše vzorne dobrohotnosti mi nalagajo najljubšo dolžnost, da Vašo radost pri današnjem svetkovanju tudi jaz kolikor mogoče pomnožim . . . / Veselo naznanilo Tvoje zaroke mi je naredilo najsrčnejšo radost, s

katero Tebi, preljubi prijatelj, iz vsega srca želim, da . . . / Blagovolite mnogospoštovani gospod, dovoliti, da Vam naznanim svojo najsrčnejšo radost, s katero sem doznal Vaše častno povišanje v službi, ter da Vam k temu velezasluženemu povišanju čestitam iz vsega srca in želim . . . / Najljubše naznanilo, da si, preljubi moj prijatelj, zopet ozdravil, me je ganilo tako prijetno, da ti ne morem popisati svoje srčne radosti, s katero Ti želim . . .

5. Sveta vprašalni. Vaši izkušeni presodnosti in preblagi sočutnosti sem izpovedal radostno vsako važnost svojega življenja in vselej ste bili, preljubi stariši, skrbni voditelji moje osode. Zato Vas tudi zdaj, ko se hočem ženiti, prosim s popolno otročjo vdanostjo, da mi svetujete . . . / Vaša Prevzvišenost mi je dovolila, da se smem na Vašo Milost v vsaki potrebi obrniti za poduk. Vsled tega, in ker sem v veliki zadregi, si upam Vašo Prevzvišenost prositi najponižneje za svet v sledeči zadevi: . . . / Popolnoma prepričan o Vaši vestnosti in sposobnosti, prosim Vas mnogospoštovani gospod doktor, da mi blagovoljno svetujete, kaj mi je storiti v tem-le slučaju: . . . / Sledeča zadeva se mi zdi tako zapletena, da sam ne vem kaj naj počnem. Ob enem pa je zame tudi tako važna in tajna, da se jo upam razodeti le Tebi, preljubi prijatelj, in Te prositi za svet . . . / Z neomejenim zaupanjem Vam razodevam, častiti gospod, svojo sledečo skrivnost ter Vas prosim najsrčnejše, da presodite vse navedene okolnosti in mi potem milosrčno svetujete, kaj mi je početi v tej zadregi . . .

6. Svetovalni. Visokocenjene zaupnosti, s katero me je Vaša blagorodnost počastila v pismu z dne . . ., se mislim izkazati vrednega s sledečim nasvetom . . . / Vaše cenjeno pismo z dne . . . je jasen dokaz velike zaupnosti, s katero ste me počastili že večkrat. Da se skazem vrednega Vašega zaupanja, Vam svetujem, da . . . / Radostno odgovarjam Vaši zaupnosti, s katero ste me odlikovali v cenjenem pismu z dne . . . tako-le: . . . / Zaupnost, katero ste mi izkazali v Vašem cenjenem pismu z dne . . ., hočem poplačati z odkritosrčnim svetom, da: . . . / Vaš odkritosrčni prijatelj, ki Vam bo svoječasno povedal, zakaj svojega imena danes ne ovadi, Vam svetuje dobrohotno, da svoje zaupno občenje z gospodom I. I. na primeren način kolikor mogoče hitro končate, ker . . .

7. Opominjalni. Namesto knjige, za katero me prosiš tako goreče, Ti moram poslati le dobrohoten opomin, da takih knjig

ne čitaj, ker so pohujšljive! — / V največji skrbi, zlasti za Tvoje dobro ime in za vso Tvojo srečo sploh, Te najsrčneje opomnim, da . . . / Kakor vidim, ste, blagorodni gospod, že pozabili, da . . . / Vse svoje, že jako opešane moči sem združil, da Te opomnim morebiti zadnjikrat, da se rešiš hudobnih krempljev peklenske zapekljivosti. . . / Popolnoma spoštljivo in tako tudi odločno Vas opominjam zadnjikrat zlepa, da . . .

8. Izgovorni in opravičevalni. Vaše očitane z dne . . . je popolnoma opravičeno, celó prizanesljivo in rad priznam svojo krivdo, toda vse zlo se je prigodilo tako-le: . . . / Jako obžalujem Vašo nevoljo, katere nisem povzročil jaz, temuč sledeče okolnosti. . . / Priznam sožalno, da je kriva moja, v naglici storjena pomota nesreče, ki se je zgodila ter Vas prosim zato odpusčenja. Ponujam Vam tudi zadostilo, toda . . . / Z obžalovanjem se čudim Vašemu pismu z dne . . ., ki mi očita, da . . ., ker sem povsem nedolžen. To dokazuje sledeče: . . .

9. Povabilni. Sploh poznana ljubeznivost, s katero se Vaša Preblagorodnost navadno udeležuje tuje sreče in radosti, mi daje pogum, da Vas ponižno vabim . . . / Vaša blagorodnost je izkazala moji družini in posebno meni že toliko sočutne dobrohotnosti, da se drznem vdano povabiti Vas na . . ., dne . . . ob . . . uri . . . / Vaša cenjena prisotnost bi nam bila dne . . . pri svetkovanju imendneva moje sestre I. tako ljuba, da se usodim, vljudno k temu povabiti Vas. Začetek svetkovanja bo ob . . . uri . . . / S tem pismom želim, ljubi prijatelj, da prideš dne . . . ob . . . uri, k svetkovanju mojega rojstnega dneva.

10. Prosilni. Vzvišenemu prestolu Vašega Veličanstva se v največji ponižnosti bliža sirota, ki v svoji popolni podložnosti prosi Vašo neizmerno Milost, katera je rešila že brezštevilne uboge. Moj oče . . . / Po vsej deželi znana človekoljubnost in milosrčnost Vaše Preblagorodnosti mi dajeta toliko poguma, da si upam predložiti Vam svojo sledečo prošnjo z vso ponižnostjo . . . / Vsled brezštevilnih dokazov sočutne dobrohotnosti, s katerimi me je Vaša blagorodnost počastila že parkrat, se Vas upam iznova ponižno prositi, da . . . Blagovolite, častiti gospod, odpustiti mi, da Vas nadlegujem v svoji veliki zadregi s sledečo prošnjo . . . / Popolnoma prepričan o Vaši blagosrčnosti, se Vas usojam vljudno prositi, da . . . / Z vljudnim ozirom na cenjeni razglas z dne . . ., tihoč se izpraznjenega mesta

za občinskega tajnika, naj mi slavní občinski svet dovoli, da predložim svojo vdano prošnjo, podprto s sledečimi dokazi:

11. Uslišavni. Jako me veseli, da morem Vašo prošnjo z dne . . . uslišati in . . . / Priložnost, da Vam dokažem svojo sočutno dobrohotnost, mi je jako ljuba. Zatorej Vam . . . / Radostno Vam naznanim svoje veselje, da Vam morem na cenjeno prošnjo z dne . . . ustreči s . . . / Vaša nesreča, opisana v prošnji z dne . . . me je ginila tako, da sem sočutno pripravljen, Vam . . . / Z vljudnim ozirom na Vašo prošnjo z dne . . . , me veseli, da . . . / S pogojem, da boste v cenjenem pismu z dne . . . izrečeno obljubo resnično tudi izvrševali, Vam hočem . . .

12. Odrekovani. Neizrečeno mi je žal, da mi ni mogoče ustreči Vaši cenjeni prošnji z dne . . . , ker . . . / Jako rad bi bil ugodil Vaši skromni prošnji z dne . . . , toda, žal . . . / Vaša, res oziravredna prošnja z dne . . . , me je ginila jako sočutno; tem bolj, ker srčno obžalujem, da mi nikakor ni mogoče ustreči Vaši želji. Vzrok temu je namreč . . . / Na Tvoje ljubo mi pismo z dne . . . moram odgovoriti z velikim obžalovanjem, ker ne morem pri vsi svoji dobri volji nikakor ustreči Tvoji želji . . . / Prav zato, ker Ti želim pravo srečo, ne smem uslišati Tvoje čudne prošnje z dne . . . Vem namreč, da bi Ti iz sledečih vzrokov samo škodovalo . . .

13. Darilni. Iz daljnega kraja hitim v duhu k radostnemu svetkovanju Vašega, zame najljubšega godu, in na oltarju mojega ginjenega srca nese moj duh priloženo darilce, katero, preljuba moja mati, blagovolite sprejeti kakor mal del moje velike otročje hvaležnosti . . . / Prešinjen od najsrčnejše hvaležnosti, katero sem Vam dolžan za srečno ozdravljenje moje preljube žene, se upam, blagorodni gospod zdravnik, s priloženo malenkostjo dokazati Vam kako nepozabna mi ostane Vaša, z najboljšim uspehom kronana pomoč. Blagovolite tedaj, blagorodni gospod doktor, sprejeti . . . / Dolžnost in prijateljstvo mi prijetno velevata, da Vam dokažem ne le z besedami, temuč kolikor le mogoče tudi v dejanju, kako srčno sočutim nesrečo, ki Vas je zadela. Sprejmite tedaj blagovoljno priloženo malenkost . . . / Vašo blagosrčnost in radodarnost občudujem in želim, da bi Vas, četudi v najmanjši meri mogel posnemati. Vsled Vaše meni izkazane dobrote se tedaj usodim poslati Vam priloženo malo darilce . . . / Ne morem najti zadosti primernih besedi, da Vam izrečem hvaležnost in srčno ljubezen, katero občutim

za Vas. Da Vam to dokažem, se usodim prositi Vas, da blagovolite sprejeti priloženo darilce . . . / Da Tvojo radost še nekoliko povečam, Ti pošiljam iz srca priloženo . . . katero blagovoli sprejeti kakor znamenje čistega prijateljstva.

14. Zahvalilni. Z neizrečeno ginjenim srcem Vam izrekam s tem svojo največjo hvaležnost za blagohotno mi poslani dar, ki mi je napravil največjo radost . . . / Globoko ginjen vsled dobrote, katero ste mi izkazali, poskušam Vam s tem izreči vsaj približno svojo veliko hvaležnost . . . / Zastonj se izmišljujem besede, s katerimi bi se Vam rad primerno zahvalil za Vašo veliko dobroto, izkazano mi dne . . . Blagovolite tedaj vzeti te borne vrstice kakor izraz moje največje zahvale . . . / Svoj blagi namen, napraviti mi z najljubšim darom posebno radost, si, preljubi prijatelj, dosegel popolnoma; vsled tega jako ginjen, Ti izrečem s tem . . . / Vsled Vašega visokocenjenega priporočila z dne . . . sem srečno dosegel svoj željeni smoter; zato se Vam s tem najsrčnejše zahvaljujem in obenem obljubujem, da . . . / Blagovolite sprejeti s tem mojo najsrčnejšo zahvalo za Vašo velikodušno pomoč, katera me je rešila iz velike zadrege . . .

15. Priporočevalni. Vsled visokocenjene zapovedi, s katero je blagovolila Vaša Prezvzišenost dne . . . milostljivo počastiti me, se upam vdano naznaniti Vam, da sem bil tako srečen, najti v nosilcu tega pisma moža, ki bo — tako upam — zadostil vsem zahtevam Vaše Prezvzišenosti. Mož je . . . / Ker mi je Vaša blagorodnost naročila iskati zanesljivega kočijaža, se usojam priporočiti Vam prinosca tega pisma za to mesto in se opiram pri tem na sledeče dokaze . . . / Odgovorjaje na Vaše cenjeno pismo z dne . . . si štejem v prijetno dolžnost in čast, da Vam priporočam Antona I., kakor zvestega hlapca. I. je bil . . . / Vsled najinega dogovora me veseli, da Ti morem toplo priporočiti gospoda I. I., kakor poštenega in izvrstnega delavca. I. je namreč . . .

16. Slovojemalni. Neizrečeno težko mi je bilo včeraj pri srcu, ko sem moral zapustiti svoje preljube prijatelje in odpotovati; tem bolj mi je bilo hudo, ker mi čas ni nikakor dopuščal, da bi bil se prišel osebno posloviti. Radi tega se vračam v duhu k Vam, da . . . / Žal mi je jako, da mi prekratko odmerjeni čas ni dopuščal, da bi se od Vas pred svojim odhodom poslovil osebno; zato se usojam s tem dokazati Vam, kako . . . / Želim, da bi Vam te vrstice naznanile,

kako veliko žalost občutim zaradi svojega odhoda; posebno pa sem žalosten zato, ker mi prekratki čas ni nikakor dopuščal, da bi prišel še zadnjič v Vašo gostoljubno hišo. Blagovolite tedaj . . .

Ko sem se hotel včeraj pred svojim odhodom od Vas osebno posloviti, mi je, žal, nesrečen slučaj zabranil, ker nisem bil več tako srečen, da bi Vas bil dobil doma. Blagovolite mi tedaj dopustiti, da se od Vas poslovim pismeno in se Vam s tem zahvalim za . . . / Nepričakovano sem dobil včeraj brzojavni nalog, da moram nagloma odpotovati, ne da bi se bil mogel od Vas osebno posloviti. Dovolite vsaj, da . . . / Obžalujem, da je nesrečni spor skalil najino prijateljstvo; tem bolj, ker mi ni bilo mogoče, da bi se bil s Teboj pred svojim odhodom poslovil osebno. Ker bova zdaj daleč drug od drugega in le Bog ve, ali se bova sploh še kdaj videla, sem pripravljen, s Teboj spraviti se pismeno in . . .

17. Sožalni in tolažilni. Z globokim sožaljem sem doznal, da Tvoje vneto prizadevanje za . . . ni bilo uspešno . . . (Da se izpolnitev Tvojih želja ni uresničila . . . Da se Ti je pripetila nesreča . . . Da si jako bolan itd.) To je res grenka izkušnja, toda tolaži se . . . / Vsled žalostnih okoliščin, katere si mi naznanil v cenjenem pismu z dne . . . , Te odkritosrčno in sočutno obžalujem. Tvoja žalost je vsled nesreče gotovo velika, toda . . . / Sočutno obžalujem Tvoje nedolžno srce, katero mora prenašati grozno žalost, naznanjeno mi v pismu z dne . . . Res, da si vsled tega ker . . . , vendar ne obupaj! . . . / Vaše bridkosti polno pismo je zbudilo v meni najgloblje sožalje, zavoljo nesreče, ki Vas je zadela tako neusmiljeno. Ker vem, da je ta žalost prevelika za Vaše nežno in nedolžno srce, Vas prosim . . . / Vaši Prevzvišenosti moram vsled prezgodne smrti Vašega preljubega sina izreči svoje odkritosrčno sočutje in sožalovanje. To je moja najžalostnejša dolžnost, katero opravljam s prešinjenim srcem. Neusmiljena smrt Vam je vzela vso radost in upanje, ampak . . . vera Vam bodi tolažilo, katero Vam pomagaj prenašati veliko nesrečo . . . / Naznanilo o prezgodnji smrti Tvojega preljubega brata me je tako prešinilo in pretreslo, da mi je vsled resničnega sočutja komaj mogoče, sporočiti svoje najsrčnejše sožalje. V tem obžalovanju hočem poskušati, da Ti . . .

c) Poglavitni del ali predmet pisma obsega eno ali več mislij, katere so povzročile in nagnile ali prisilile dopisnika, da piše list. Pismo — zlasti za imenitnejšo osebo, naj obsega — ako le

mogoče, samó eno poglavitno reč; če se pa mora pisati v enem pismu o več predmetih, tedaj jih je treba vvrstiti po njihovi važnosti in sorodnosti drugemu za drugim; začeti je treba z najvažnejšim predmetom. Med posameznimi poglavitnimi predmeti pa je dobro pustiti po eno vrsto prazno in v tej vrsti narediti kratko vodoravno črto, da je pregled potem lažji. Začetek vsakega novega stavka mora biti na večjem papirju 2 *cm*, na manjem papirju pa 1 *cm* dalje od levega papirjevega roba kakor začetek drugih vrst. Obrazec je videti v tem paragrafu pod f). V pismu z odgovori je treba odgovarjati na vprašanja v takem redu po vrsti, kakor stojé vprašanja drugo za drugim v prejetem pismu. Dopisnik naj pazi posebno na red, v katerem predočuje prejemniku poglavitno reč in na vse važne okoliščine, katere se tičejo te reči. Začne naj tedaj pri začetku in nastanku stvari ter razvrsti naj vse v tistem redu, v katerem se je zadeva razvijala; navede naj vse okoliščine po vrsti kakor jih je reč povzročila, opiše naj kakšna in v kakšnem stanu je ta reč zdaj in kakšna more bržčas postati; omeni naj vse njene posledice in učinke, potem pa naj izreče svoje mnenje oziroma željo. Pri pisanju pisma treba tudi vse častne naslove (§ 75.) bralca na primernih mestih vplesti ter njegov ugled in veljavo povzdigovati. Dopisnik pa naj svoje osebe nikar ne postavlja v ospredje. Na pr. 1.) Cesarji in kralji »blagovolijo« nekaj narediti in zapovedo, dajo Najvišja povelja, ukažejo in velevaljo, kar morajo Njihovi podložni storiti ali opustiti; vladarji delajo ali govoré premilostljivo, preblagovoljno, s posebno prijaznostjo, milostjo in vljudnostjo, za kar se jim podložni prepokorno, preponižno, najvdanejše zahvaljujejo ter jim najzvestejšo vdanost in pokornost obljubijo. Cesarji in kralji hočejo v vsem ljudstvo osrečiti; Njih podložnik se mora vsled tega osrečenega čutiti in jim za vse svojo preponižno zahvalo izreči. Podložnik se upa ali se predrzne prositi, predložiti, ali razložiti, kar velikodušni vladar blagovolji izpolniti. Vladar kakor oče domovine, ukazuje in ravna z lastno mu milosrčnostjo in ljubeznijo do podložnih otrok svoje domovine; ti otroci pa pričakujejo v največji spoštljivosti in vdanosti. 2.) Osebe visokega stanu: visokorodni in preblagorodni imajo milost in dobrohotnost ukazati; oni zkažejo svojim podložnim veliko čast s tem, da jim dovolijo, postreči; počastijo svojega prepokornega hlapca milostljivo z največjo in nenavadno dobroto in prijaznostjo; ko zapovejo kaj svojim

podložnim — njim se ljubi zapovedati in odrediti ter jim ugaja odločiti; podložnik spozna z globoko ginjenim srcem njih velikodušnost in prizanesljivost ter jim povrača vse to z najponižnejšo hvaležnostjo. Njihova splošno poznana dobrotljivost in dobrohotnost dajeta podložnemu pogum, da se upa nadlegovati jih; podložnik se predrzne po njih zgledu živeti in ves vnet si prizadeva, njih priznanje bolj in bolj pridobiti s tem, da skuša njihovim željam in zapovedim ugoditi ter tako postati vreden njihove dobrohotnosti. Oni sodijo podložnega premilostljivo; podložni jih prosi z največjo spoštljivostjo in v nadi na njih znano dobrohotnost, prepričan o njihovi milosrčnosti ter velikodušni želji, vsem potrebnim podložnikom pomagati. Podložnik pričakuje z neomejenim, z neizmernim, ali z najodličnejšim visokospoštovanjem, z dolžno vdanostjo in z vneto poslušnostjo ukazov svojega zapovednika. 3. Druge imenitne osebe na pr.: Gospod dvorni svetovalec naredi in izkaže dobrohotno in blagovoljno nižjemu človeku čast; milostljiva, dobra in priljudna gospa izreče nižji osebi dobrohotno svoje mišljenje, ji izkaže čast in povzroči veliko radost; nižja oseba pa se za to ponižno zahvaljuje ter sprejema z odkritosrčno in vročo hvaležnostjo storjeno uslugo; gospod major želi, izreče zahtevo, ukaže in veleva; nižji si šteje v prijetno dolžnost, se čuti srečnega, da mu more postreči; podložnik si usoja, je tako svoboden, se upa in ne odlaša gospodu majorju ustreči in ugoditi; gospa vladnega svetovalca daje nižji osebi prijetno priliko, da ji more izkazati še večje visokospoštovanje, vdanost in hvaležnost; ona izkazuje nižji osebi preveč časti, katero vé ta oseba dobro ceniti; gospa dopusti dobrohotno nižji osebi, da se ta za stvar zavzame, nižja oseba ji je z neizpremenljivo visokospoštljivostjo vdana. Visokočastiti gospod župnik je uslišal z očetovsko ljubeznijo prošnjo nižjega ter je s tem pokazal prijazno dobrohotnost; nižji si šteje v čast, ako ga gospod župnik obišče in je vesel, ako o njem čuje kaj, nižji ostaja z odličnim, s popolnim, z največjim, s posebnim visokospoštovanjem popolnoma vdani, itd.

č) Zvršetek pisma. Prejemnik pisma osupne, ko prebere in premisli važnost naznanjene mu zadeve. Da so mu vse te poglobitve okolnosti kolikor mogoče dopadljive in da ga zanje pridobimo, je potrebno izbrati in priplesti k poglobitvi reči primeren zvršetek, ki naj se v svojem pomenu lepo ujema in veže z vso vsebino pisma.

Kakor je potreba, da odpre vvod pisma bralčevo srce in vpelje poglavitno reč, tako je tudi potrebno, da zaključi zvršetek pisma vse poglavitne okoliščnosti v prejemnikovo srce in vtisne v spomin.

Da to doseže, naj bi pazil dopisnik natančno na razmerje, v katerem je s prejemnikom pisma in tudi na sledeča pravila:

1. V pismih na višje in sploh take osebe, s katerimi ni dopisnik v nobeni zaupni zvezi, je treba skrbno izbrati izraze in po zaključku poglavitne reči je treba vvrstiti pripravljalni stavek, kateremu naj sledi pravi zvršilni stavek.

Pripravljalni stavki so približno taki-le: Nikdar ne pozabim, koliko čast in zahvalo sem Vam dolžan. Prihodnost dokaže, da niste naklonili Svoje dobrohotnosti nevrednemu človeku. Pri vsaki priložnosti si bom prizadeval, da Vam dokažem svojo hvaležnost. Za dokaz Vaše dobrohotnosti Vam dolgujem srčno zahvalo. Ako mi bode na katerikoli način mogoče, ugoditi Vam, me bo jako veselilo itd.

Pravi zvršetek pri takih pismih pa se naj glasi tako-le: Prosim, preblagorodni gospod, sprejmite moje zagotovilo, da Vas globoko spoštujem, in ostanem Vam vdani . . . / S trdno obljubo, da Vam ostanem zvesto vdani, sem . . . / S popolnim spoštovanjem se imenujem Vaši blagorodnosti vdani . . . / S posebnim spoštovanjem Vaš . . . / S popolnim spoštovanjem se Vam priporoča . . . / Z odličnim visokospoštovanjem imam čast imenovati se Vaš . . . Z občutki odličnega visokospoštovanja se Vam priporoča vdani . . . / S popolnim spoštovanjem ostanem pokorni . . . / Z odkritosrčnim visokospoštovanjem sem vedno Vaš . . . / Ostanem Vam z največjim spoštovanjem vdani . . . / Ponižno se priporočujoč Vašej prijaznosti sem . . . / Moja hvaležnost za ta dokaz Vaše milosti je tako velika, kakor je bilo vselej moje visokospoštovanje, s katerim ostanem . . . / Vaši Preblagorodnosti se izročim v milost in v okrilje ter si štejem v čast, da se smem podpisati prevdani Vam . . .

2. V pismih za lastne sorodnike in na enako- ali manjimenitne prijatelje pa je, ako le mogoče in ne da se škodi blagoglasju, dobro, da se poglavitna reč in govor zasuka tako spretno, da je kraj govora obenem tudi zvršetek pisma; — kakor se vidi iz sledečih završilnih stavkov z *.

3. Kadar pa ne dopušča blagoglasje, da bi se završilo s poglavitno rečjo, tedaj je treba odločiti zvršetku poseben stavek, kakor kažejo sledeči završni stavki brez *.

čč). Završni stavki.

1. Naznanilni in popisovalni. *Vse povedano naj završim v največjem spoštovanju, s katerim ostanem Vaši blagorodnosti . . . / *Zadovoljite se, prosim, za danes s tem in nadejam se, da Vam kmalu naznani kaj več Vaš . . . / Prosim, da ne zamerite, ako sem v naglici kaj pogrešil, in ostanem s popolnim spoštovanjem Vami . . . / *Vsled tega je moja radost tako velika, da je ne morem popisati; pridi torej, ljubi prijatelj, kmalu k meni sam, da se prepričaš, kako je vesel Tvoj . . . / Moji občutki me premagujejo, zato ti ne morem pisati več; samo to Te še prosim, pridi hitro tolažiti Svojo žalujočo . . .

2. Prijateljski. *Te okoliščnosti so tedaj tako ugodne, da se res smeja nadejati, da ostane trdno najino prijateljstvo, katero je največja radost za Tvojega . . . / *Vsled teh okoliščnosti je tedaj le od Tvoje odločbe odvisno, ako se smem tudi dalje imenovati Tvoj . . . / *Toliko za danes v naglici; v kratkem pa se nadejaj natančnejšega razjasnila od Svojega . . . / Bodi prepričan, da ti je srčno vdan Tvoj . . . / Bodi mi zdrav in ne zabi Svojega . . . / Priporočam se Tvojemu prijateljstvu tudi za naprej in ostanem kakor do zdaj Tvoj . . . / Veruj mi, da ne bom nehal biti Tvoj . . . / Ostanem za vsaki slučaj Tvoj . . . / Bodi srečen in razveseli kmalu z odgovorom Svojega . . . / Z najsrčnejšim pozdravom ostanem Tvoj . . . / Tebi in Tvojim vsega dobrega želé, ostanem Tvoj . . .

3. Ljubezenski in ženitninski. *S to izpovedjo Vam izročam zaupno, ljubezniva gospodična, vso svojo posvetno srečo v Vaše roke, z vljudno prošnjo, da blagovoljno odločite in hitro razveselite z odgovorom Vas najpristrčnejše ljubečega . . . / Z največjo nestrpljivostjo pričakujem Vašo blagovoljno odločitev gledé moje osode in se imenujem Vas najsrčnejše ljubeči . . . / Presodite blagohotno mojo odkritosrčnost in rešite z ugodnim odgovorom iz mučne dvomnosti tistega, ki želi biti do smrti Vaš zvesti . . . / To Vam z dovoljenjem svojih ljubih roditeljev radostno priznam. Bodite mi tedaj dobrodošli in dovolite, da Vas najsrčneje pozdravlja Vaša . . . / Z dovoljenjem svojega oskrbnika gledam v duhu radostno prihodnost, katero mi je odločeno z Vami dosmrtno preživeti in sem srečna, da se smem imenovati Vam zvesto vdana . . . / Nadejam se tedaj, da mi mojega neugodnega odgovora ne zamerite in da

ostane najino razmerje kakor do zdaj polno vsega spoštovanja, s katerim ostanem odkritosrčna . . .

4. Čestitovalni. Bog Vas obvaruj in Vam daj dočakati obilnega veselja nad Svojim . . . / Bodi mi zdrav, vesel in tako srečen, kakor želi iz vsega srca Tvoj . . . / Zdravstvujte in ohranite v ljubezni Svojega . . . / S tako vročimi željami za Vas bom ostal do svojega zadnjega izdihljeja Vaš . . . / Da bi, prečastiti gospod, v Svojem novem delokrogu dosegli take uspehe kakoršne si sami želite in da bi Vaše sedanje povišanje kmalu doseglo najvišji vrhunec, želi iz vsega srca Vaš . . . / Blagonosno uresničenje teh mojih želja bo neizrečeno osrečilo Tvojega . . .

5. Za svet vprašalni. *Le od Vašega sveta, preljubi stariši, je odvisno moje nadaljevanje v tej važni zadevi; zato Vas najsrčneje prosim, da odločite z blagoslovnim odgovorom pravo pot Svojemu pokornemu . . . / Z neomejenim zaupanjem pričakujem radovedno Vaš prijazen odgovor; med tem pa si štejem v čast, da se smem imenovati s popolnim spoštovanjem Vaš . . . / Moji prošnji pristavim največje spoštovanje, s katerim ostanem Vaš . . . / Za dobrohotni odgovor se Vam že naprej najsrčneje zahvalim in ostanem z vsem spoštovanjem Vaš . . .

6. Svetovalni. *Svetujem Ti, kakor zahteva moja očetovska dolžnost in skrb zate, ter se nadejam, da se boš tudi v tej zadevi ravnal po želji tvojega . . . / Srčno želé, da bi dosegel z mojim mnenjem srečen cilj, sem Tvoj . . . / Veseli me, da se Tvoje mnenje ujema z mojim ter Ti želim srečen uspeh in ostanem Tvoj . . . / Poseti me kmalu, da mi poveš uspeh te zadeve; med tem pa zdravstvuj in ostani srečen, kakor želi Tvoj . . . / Tvoje ravnanje po moji želji, tako se nadejam, bo imelo tudi v tej zadevi srečen uspeh, kakoršnega Ti iz srea želi Tvoj . . . / Žal mi je, da Ti v tej zadevi ne morem datiovoljnega sveta; zato te pozdravim tem srčneje in ostanem Tvoj . . .

7. Opominjevalni. Nadejaje se, da opustiš te nespodobnosti za vselej in da me razveseliš s Svojim poboljšanjem, Te srčno pozdravljam in ostanem ves Tvoj . . . / Le na ta način moreš doseči zopet moje zaupanje in dobrohotnost, katero Ti s tem pogojem obljublja Tvoj . . . / Samo tvoje poboljšanje more tedaj rešiti Tebe pogube, katera bi rodila obup Tvojemu . . . / Ako izpolnite te Svoje dolžnosti, Vam bo jako hvaležen Vaš . . . / Ako bi tudi zdaj

ne izpolnili Svoje dolžnosti, bi gnali s tem v največjo zadrego udanega . . .

8. Izgovorni in opravičevalni. S tem pogojem blagovolite odpustiti pokornemu . . . / Menim, da sem se dovolj opravičil, ter se nadejam, da bodem užival tudi poslej Vaše prejšnje zaupanje. Vaš . . . / *Ako bi to razjasnilo ne zadoščalo, sem pripravljen, da Vam svojo nedolžnost tudi ustmeno opravičim. Med tem pa imam čast imenovati se Vaš . . . / *Potemtakem se smem nadejati, da ostanejo najine prijateljske razmere ugodne, kakor želi Tvoj . . . / Ako se Vam zdi moje opravičenje zadostno, naznanite to dobrohotno kmalu Svojemu . . . / Nadejaje se, da boste priznali mojo nedolžnost popolnoma, ostanem Vam vdani . . .

9. Povabilni. Z največjo radostjo pričakujem željno Vaš prihod in ostajam med tem s popolnim spoštovanjem Vam vdani . . . / Pridi tedaj hitro k nam, da ti dokažem tudi ustmeno in v dejanju, kako sem v nežni ljubezni Tvoja . . . / Vaš prihod napravi največjo čast in veselje Vam prevdanemu . . . / Bodite prepričani, da Vas željno pričakuje z odličnim spoštovanjem vdani . . . / Pomnoži tedaj s Svojim prihodom radost Svojemu . . . / Pridi tedaj in veruj da ti gre v duhu z radostjo že naproti Tvoj . . .

10. Prosilni. Pričakujé, da mojo najponižnejšo prošnjo milostljivo uslišite, ostanem Vašemu Cesarskemu Veličanstvu najvdanejši in prepokorni . . . / Blagovolite, prevzvišeni gospod, milostno ozirati se na mojo ponižno prošnjo in mi dovoliti, da se smem imenovati s popolnim spoštovanjem Vam vdani . . . / Z radostnim upom čaka, da uslišite njegovo ponižno prošnjo, Vam vdani . . . / Za izpolnjenje moje vljudne prošnje Vam bo do smrti hvaležen Vaš . . . / Dovolite mi, da Vas zagotavljam svojega popolnega spoštovanja, s katerim sem Vaš . . . / Vašo blagohotno odločitev željno pričakujé, se imenujem z odličnim spoštovanjem, Vam . . . / Tvoje prijateljstvo mi je porok, da uslišiš prošnjo Svojega . . .

11. Uslišalni. Jako me bo veselilo, ako Vam bo moja mala postrežljivost tako ugodila, kakor iz srca želi Vam dobrohotni . . . / Prav rad Vam postrežem iz čiste dobrohotnosti in iz odličnega spoštovanja, s katerim ostanem Vaš . . . / Bodite prepričani, da izpolnitev Vaše želje srčno veseli Vašega dobrohotnega . . . / Jako rad izpolnim Vašo željo, da Vam dokažem, kako visoko Vas ceni in ljubi Vaš . . . / Sprejmi s tem obvestilo, da je Tvoja želja izpol-

njena in srčen pozdrav Svojega . . . / S to malo ustrežljivostjo Ti pošlje najsrčnejši pozdrav Tvoj . . .

12. Odrekovalni. Z iskrenim obžalovanjem, da mi zdaj ni mogoče uslišati Vaše prošnje, ostanem Vaš . . . / Prosim, da mi ne zamerite, ker Vaše želje ne morem izpolniti ter da sprejmete pozdrav Svojega . . . / Té, za naju oba neugodne okolnosti se na-dejam, da ne bodo kalile najinega prijateljstva in dobrohotnosti, katero želi z vso močjo pospeševati Tvoj . . . / Da mi bo mogoče pri drugi priložnosti ugodno nadomestiti ta svoj neugodni odgovor, blagovolite počastiti z drugimi nalogi Svojega . . . / Izpolni natančno dane nauke, potem ostanem kakor prej Tvoj dobrohotni oče . . .

13. Darilni. Jako srečen bi bil, ako bi sprejeli¹⁾ to malo, iz hvaležnega srca poslano darilce kakor mal dokaz velike ljubezni, katero občuti za Vas Vaš . . . / Ako radovoljno sprejmete priložene malenkosti, bo neizrečeno veselilo Vašega . . . / Blagovolite spre-jeti to darilce kakor poroštvo velike ljubezni in spoštovanja, s katerim ostanem Vaš . . . Nadejaje se, da bom Tvoj obžalovanja vredni položaj s tem vsaj nekoliko olajšal, ostanem Tebi dobrohoteči . . . / *Tej malenkosti prilagam svoje veliko spoštovanje, s katerim sem Vam udani . . . / *Temu priložim svoj najprisrčnejši pozdrav in ostanem Tvoj neizpremenljivi prijatelj . . .

14. Zahvalilni. Da bi Vam Bog podelil svoj blagoslov v obilni meri za Vašo meni izkazano dobroto, prosil bo Njega do zadnjega izdihljaja Vam hvaležni . . . / Ljubi spomin na Vašo dobroto me bo dosmrtno vzpodbujal, da Vam dokažem dostojno pri vsaki pri-ložnosti v dejanju, kako visoko Vas ljubi in spoštuje Vam hva-ležni . . . / Neprenehoma si bom prizadeval, da Vam v dejanju dokažem svojo največjo hvaležnost in spoštovanje, s katerim ostajam Vam dosmrtno hvaležni . . . / *To dobroto bom z vso hvaležnostjo spoznal in vsako priložnost uporabil, da Vam dokažem resnično visoko spoštovanje, s katerim ostanem Vam . . . / S popolnim spo-štovanjem ostanem Vam jako hvaležni . . . / Bodite zdravi, veseli in do samozadovoljnosti srečni, kakor iz srca želi Vam hva-ležni . . . / Bodi prepričan, da Ti iz srca želi obilno sreče Tvoj hvaležni . . .

¹⁾ Ako se govori ali piše eni osebi v množnem številu: da bi sprejeli, dali, počakali itd., je to proti slovnici. Ker je pa ta navada po slovenskih krajih jako ukoreninjena, se more tako govoriti in pisati.

15. Priporočevalni. V posebno srečo in čast si štejem, da mi je bilo mogoče pri tej priložnosti Vaši Ekscelenciji izkazati svojo popolno vdanost in svoje največje spoštovanje, s katerim ostanem . . . / Nadejaje se, da Vam bo priporočene po Vašej volji, se imenujem z odličnim spoštovanjem Vam . . . / Da bi Vam bilo moje priporočilo povoljno, želi z velikim spoštovanjem Vaš . . . / Obenem Te najsrčneje pozdravljam in ostanem Tvoj dobrohotni . . .

16. Slovojemalni. Blagovolite mi dovoliti, da se smem tudi iz daljave imenovati s polnim spoštovanjem Vaš . . . / Vsa radost, katero sem z Vami užival, mi ostane vedno v dragem spominu in bodite prepričani, da ne preneham nikdar biti Vaš . . . / Glede moje strani je resnična sprava med nama s tem dovršena in sem tedaj z največjim spoštovanjem Vaš . . . / Med nama je zdaj res velika daljava, toda še večja je ljubezen, s katero ostanem Tvoj zvesti . . . / Tvoji ljubi dokazi pravega prijateljstva me bodo spremljali povsod, kjer ostanem tudi v tujini Tvoj zvesti . . . / Zdravstvuj! Ostani srečno, preljubo bratovsko sree, in spominjaj se do groba ljubečega Te . . .

17. Sožalni in tolažilni. Da bi Vam Bog dal vselej Svoj popolni blagoslov, zadostno tolažbo in obilno pomoč, posebno pa v tem žalostnem slučaju, Vam iz vsega srca sočutno želi Vaš . . . / Tolažite se tedaj z zaupanjem v božjo previdnost, z vdanostjo v nepremagljivo usodo, s samozatajevanjem ter v svesti, da čuti Vašo bridkost tudi Vaš . . . / Premagaj torej Svojo žalost v duhu svete vere z orožjem zdrave pameti in krepcaj se v zaupanju na božjo pomoč in na boljšo prihodnost tako srečno, kakor Ti najbolj sočutno želi Tvoj . . . / Vdaj se popolnoma v voljo božjo tudi pri tej izkušnji, bodi stanoviten in pogumen ter veruj, da bode poboljšanje Tvojega položaja v kratkem času neizrečeno veselilo posebno sočutnega . . . / S tem pismom hitim v duhu k Tebi, da tolažim Tvoje žalostno srce, kateremu ostanem do smrti zvesto in iskreno sočutni . . . / V duhu sem ves pri Tebi in hitim jemati žalost s Tvojega tužnega srca, kateremu bom ostal do groba zvesti in sočutni . . . / Bog daj, da bi se kmalu obrnilo na dobro, kar Ti iz vsega srca želi Tvoj . . . / Temu najsrčnejšemu sočutju pristavljam svojo neizpremenljivo ljubezen, s katero ostanem Tvoj . . . / S Teboj srčno žaluje Tvoj zvesti prijatelj . . . / Naj bi ta tolažba po-

mirila in okrepčala Vaše žalostno srce takó blagodejno, kakor iz vsega srca sočutno želi Vaš . . .

d) Kraj ali mesto in čas pisma. Vsako pisino naj prejemniku natančno naznani, kje in kdaj je bilo pisano. V trgovinskih pismih je na prvi strani pisemskega papirja blizu zgoranjega roba pri levem hrbtu pregiba navadno že tiskan ves naslov dotičnega trgovca; zato se piše kraj, dan, mesec in leto v trgovinskih pismih na prvi strani papirja, pod zgoranjem robom v prvi vrsti na desni polovici tako, da pride leto k desnemu robu. V netrgovinskih pismih, ki obsegajo le osebne zadeve, se spodobi pisati kraj, dan, mesec in leto šele po zvršetku pisma v isti vrsti v kateri je podpis in začetni tako blizu levega roba, kakor začetne črke novih stavkov. Potemtakem je vse to s podpisom vred na eni in isti strani papirja ter vidi bralec obojevrstnih pisem obenem: kdo, kje in kdaj je pisal pismo. Kjer se je bati pomote radi enakoimenskih krajev v različnih deželah, je dobro pisati pod tak enakoimenski kraj tudi dotično deželo, zlasti ako je pismo namenjeno daleč. Ako pa se pismo piše v takem kraju, kjer ni poštnega urada, je dobro, pristaviti dotičnemu kraju tudi ime zadnje pošte. V večjem mestu naj bi pristavil dopisnik pod mesto tudi okraj, ulico, hišno številko, nadstropje in številko vrat svojega stanovanja. V vsakem slučaju pa naj dopisnik pazi, da je ves njegov naslov prejemniku kakor tudi poštnim uradnikom in pismonoscu natančno znan.

e) Predpodpisni pridevnik v pismu, s katerim dopisnik izrazi, kakšen ali v kakem razmerju se čuti do prejemnika. Da se to prav določi, naj se postavi pred in nad podpis pridevnik, primeren razmerju, v katerem je s sprejemnikom ali primeren povodu pisma. Na pr. v pismu za:

1. lastne zapovednike in sploh za imenitnejše osebe naj predstavi: najvdanejši, najponižnejši, prepokorni, preponižni, z največjim, s popolnim, z vsem ali z veleodličnim spoštovanjem vdani.

2. lastne dobrotnike: hvaležni, hvaležnosti polni, vselej hvaležni, dosmrtno hvaležni, od največje hvaležnosti prešinjeni, najhvaležnejši.

3. prijatelje: odkritosrčni, vselej zvesti, pravi, prijateljsko vdani, nežno, srčno, zvesto ljubeči, nepremisljivi, neizpremenljivi, postrežljivi, dobromiselni, dobrohotni, dobrohoteči, sočutni, nepozabljivi, vedno se spominjajoči.

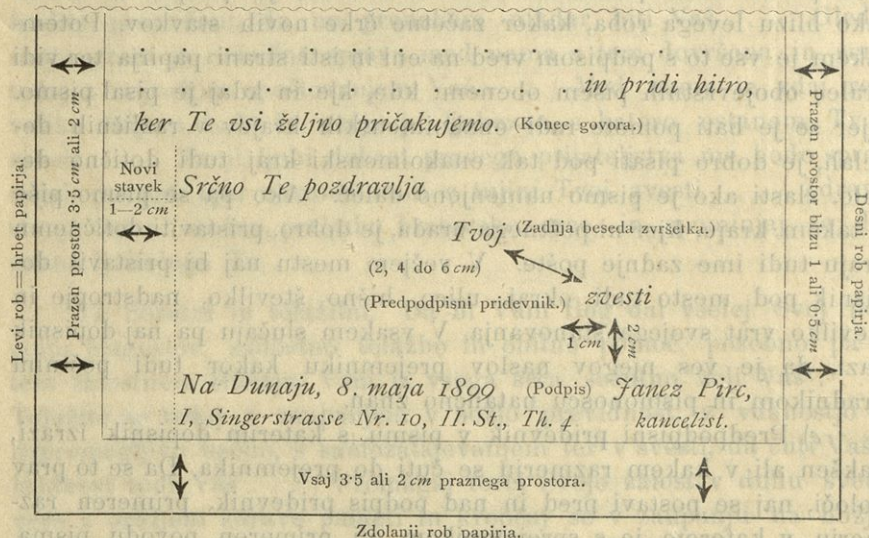
4. v srečnih slučajih: jako srečni, najradostnejši, preradostni, dušno radostni, posebno veseli, srčno razveseljeni.

5. v nesreči: najžalostnejši, žalujoči, otožni, osupnjeni, prepadeni, prestrašeni, potrti, nesrečni, obupani, obupanju blizi, obupanja polni itd.

Ta pridevnik je treba pisati tem nižje pod zadnjo besedo zvršetka pisma, čim imenitnejši je prejemnik kot dopisnik tako, da stoji ta pridevnik samo 2 cm zgoraj in 1 cm bolj na levo od podpisa.

Natančneje o tem sledi pri določbah o podpisu.

f) Podpis pisma, s katerim naznani dopisnik svoje krstno ime, priimek in svojo častno stopinjo ter potrdi s tem tudi vso vsebino

pisma. Vsako pismo naj bi tedaj imelo praviloma popoln, natančen in čitljiv podpis. Le med dobrimi znanci in sorodniki zadošča krstno ime za podpis. Brezimno ali z izmišljenim ali lažnjivim imenom podpisano pismo pošlje le tisti, ki se vsebine pisma ne upa podpisati. Malo imenitni dopisnik naj piše svoj podpis v pismu za najimenitnejšega prejemnika okoli 6 cm, za malo imenitnejega kot je dopisnik blizu 4 cm, za manj imenitnega ali družinskega prejemnika pa 2 cm pod zadnjo besedo pismovega zvršetka. V vsakem slučaju pa mora biti zadnja črka podpisa vsaj 2 cm od desnega papirjevega roba — vselej na desni polovici papirja. Podpis za imenitnejše osebe mora biti čist brez umetnega in olepšalnega

podčrtanja ali podzankanja, ker to — če je res lepo — je dopuščeno samo v pismih za dobre prijatelje in zaupljive osebe. Za natančnejše pojasnilo je obrazec na strani 136. pod f.

g) Pripis v pismu, s katerim dostavi dopisnik pod podpisom še to, kar mu je prišlo prekasno na um, ali kar je izvedel potem, ko je pismo že podpisal. V pismu za imenitnejšo osebo kakor je dopisnik ali za nepoznano osebo se ne sme na ta način nič pripisati, nego naj se piše drugo pismo. Tak pripis se sme dostaviti samo na svoje sorodnike in zaupne prijatelje, toda, samo, ako je n a g l i c a. Obenem pa naj se dopisnik izpriča, zakaj mora poslati tako spačeno pismo.

§ 74. Zunanja oblika pisma.

I. Zavitek pisma naj bo iz kolikor mogoče močnega in neprozornega papirja, vsaj za imenitnejšo osebo bele barve, vsekakor pa mora biti čist. Zavitek naj bo tako dolg in tako širok, da je ravno poln, ko se dene vanj zguben pisemski papir. Kadar dopisnik žaluje, mora imeti zavitek — če le mogoče tudi pisemski papir — črn rob. Kupljeni zavitki blizu 15 cm dolgi, 11 cm široki, so večinoma najbolj primerni.

II. Kako treba zgibati papir in zapirati pisma. Da moremo pisemski papir zgeniti, ga je treba položiti predse tako, kakor pri začetku pisanja (§ 73. II.) Večji papir je treba potem zgeniti od leve na desno, t. j., se položi levi hrbet papirja na desni rob. Nato se bližni (prisebni) konec podvije tako, da pride oddaljeni kraj na prisebnega. Pri papirju manjše vrste je treba bližni konec vzdigniti in ga položiti na oddaljeni kraj. Pri zgibanju papirja je treba paziti, da leže skupaj spadajoči, enakodolgi kraji ravno in natančno drug na drugem.

Ako je zavitek prozoren, in tako zgenjeni papir popisan na vseh štirih straneh, je treba zaviti ga v čist in enakovelik listič. Potem ni mogoče brati pisma skozi tanki zavitek. Papir je treba vtakniti v zavitek tako, da je obrnjen ogovor od pečatne k nadpisni strani. Ko je papir v zavitku, je treba lepivo na zavitkovem pokrovu omočiti ter potem pokrov dobro pritisniti na svojo podlago. Paziti je, da se ne prilepi pismo k zavitku.

III. Kako je pismo pečatiti. Praviloma je treba pismo zapečatiti z rdečim pečatnim voskom. Le žalujoče osebe pečatijo pisma s črnim pečatnim voskom. Samo pisma male važnosti, namenjena

le sorodnikom in prijateljem, ki stanujejo v istem mestu, se sme zapečatiti z lepivimi oblati. Pečatni vosek je treba zažgati in ga nakapati na zavitkov pokrov in na bližnjo okolico njegove podlage na sredi zavitkove dolžine malo bolj na široko kakor more pečatnik pokriti in ne na debelo. Na vroč vosek je treba pritisniti moker pečatnik tako, da so obrnjene njegove črke proti in somerno gorenjemu robu zavitka. (Glej pri nadpisu obrazec 4.) Za pečatenje

1

Vsak po 11 cm	3 cm	2 cm	<i>Preblagorodni gospod</i>	1 cm	1 cm	Znamka
	2 cm	6 cm	<i>Ferdinand Suhadolnikar</i> <i>c. kr. dvorni svetnik in profesor na vseučilišču</i> <i>na</i> <i>Dunaju (Wien)</i> <i>I, Universitätsstrasse Nr. 4, II. St., Th. 8.</i>	5 cm	1 cm	
			15 cm			

2.

Vsak po 11 cm	3 cm	3 cm	<i>Gospa</i>	1 cm	1 cm	Znamka
			<i>Aleksandra Hudovernikova</i> <i>šivilja</i> <i>v</i> <i>Trstu (Trieste)</i> <i>poste restante.</i>	2 cm	1 cm	
			15 cm			

je treba porabljeni le svoj pečatnik in nikdar ne naprstnika ali denarja itd.

IV. Nadpis na zavitku pisma. Na gladki strani zavitka, velikega kakor je rečeno v § 74. pod I., je treba začeti pisati 3 cm pod gorenjim robom, 2 ali 3 cm od levega roba častni pridevnik prejemnika: Blagorodni itd., ki se ravna po odličnosti in v isti vrsti dalje stoji naslov gospa, gospodična ali gospod. Za preprostejše osebe

pa, katere nimajo posebno častnega pridevnika (Blagorodni itd.), je treba na istem mestu začeti pisati samo naslov gospa, gospodična ali gospod — te besede se pišejo tudi malo imenitnim osebam. 2 cm pod to vrsto je treba napisati krstno ime in potem priimek prejemnika tako, da je prva črka krstnega imena toliko od levega roba, kakor zadnja črka priimka od desnega roba. Krstno ime in priimek naj stojita okoli 1 cm zgoraj zavitkove širine. 1 cm pod

3.

Diagram 3 shows a postcard layout. The card is 15 cm wide and 9 cm high. The address is written in the top right corner, starting 4 cm from the top and 1 cm from the right edge. The name 'Gospod Engelbert Valentinčič' is written in the center, with 'Gospod' 3 cm from the left and 'Engelbert Valentinčič' 2 cm from the left. The post office address 'Pošta Podgrad (Castelnuovo) v Istri.' is written at the bottom right, 5 cm from the bottom and 1 cm from the right. The card is labeled 'Znamka' (Stamp) in the top right corner.

4.

Diagram 4 shows a postcard layout. The card is 15 cm wide and 9 cm high. The address is written in the top right corner, starting 4 cm from the top and 1 cm from the right edge. The name 'J. B.' is written in the center, enclosed in a circle. The card is labeled 'Znamka' (Stamp) in the top right corner.

krstnim imenom in pod priimkom je treba pisati poklic ali delo, s katerim se bavi prejemnik tako, da je prva črka te vrste toliko od levega, kakor zadnja črka od desnega roba. Zavitkovi širini primerno daleč pod to vrsto je treba pisati kraj in številko hiše, v kateri stanuje prejemnik. Hišna številka naj stoji okoli 1 cm od desnega zavitkovega roba. To vrsto se piše, ako v dotičnem kraju ni pošte (obrazec 3). Ako stanuje prejemnik v kraju, kjer je poštni urad,

tedaj zadnjerečene vrste ni treba, nego se piše 2 *cm* nad zdolanim robom samo ime dotičnega kraja tako, da je zadnja črka 1 *cm* od desnega roba. (Obrazca 1 in 2). Ime kraja ali mesta, v katerem je zadnja pošta, je treba ravno podčrtati. Pod to vrsto in črto se naj piše, kadar treba, trg ali ulico, hišno številko, nadstropje in številko vrat stanovanja, v katerem stanuje prejemnik. (Obrazec 1). Ako pa prejemnik želi, da ga čaka pismo na pošti, naj zapiše dopisnik pod ime poštnega kraja besedi: poste restante. (Obrazec 2). Pod ime pošte je dobro pisati tudi ime dotične dežele, zlasti ako je tista pošta v maloznanem kraju. (Obrazec 3).

Ako je pismo namenjeno v kraj, kjer se ne govori slovenski, naj se dostavi ime kraja še v tistem jeziku, ki se govori v dotičnem kraju. (Obrazec 1). Tiste kraje pa, ki se imenujejo v različnih jezikih jako različno, je imenovati v dveh, v dotičnem kraju uradno rabljenih jezikih (Obrazci 1, 2 in 3); na pr. Podgrad (Castelnuovo), Sobotica (Steinamanger), Liberce (Reichenberg) itd.

Znamko (marko) za poštnino je treba prilepiti nad prejemnikov priimek v zgoranji desni kot zavitka tako, da ostane zgoraj in na desno od znamke čistega papirja blizu 1 *cm*. Na drugi (pečatni) strani na pokrovu zavitka 1 *cm* pod zgoranjim robom je dobro da napiše dopisnik ves svoj naslov, potem ve prejemnik kdo mu piše še predno odpre zavitek; ako pa pismo ne more najti prejemnika, pride isto dopisniku nazaj. (Obrazec 4). Za natančnejše pojasnilo naj se rabijo obrazci na straneh 138. in 139.

§ 75. Najnavadnejši naslovi za vse osebe, društva in oblastva.

Naslov je častna beseda ali imenovanje, s katerim je treba osebo (društvo ali oblastvo) počastiti in jo z ozirom na vso njeno družbeno veljavo od drugih razločiti. Vsaka oseba ima naslov, ki je primeren njenemu rodu ali stanu in poklicu, njenim zaslugam, vsakočasni stopnji v službi, torej vsemu njenemu podedovanemu in pridobljenemu dostojanstvu. Vsaka družba ali vsako društvo se v dostojanstvu loči od družega po svoji zasebni ali javni veljavi ali važnosti in koristi. Vsako oblastvo pa se razloči od drugega po svojem delokrogu. Ker je skoraj med vsemi osebami, med družbami in med oblastvi večji ali manjši razloček v časti, naj tedaj osebe, ki občujejo med seboj pismeno, natančno pazijo na ta razloček. Da moremo dati posameznim osebam ali družbam kakor tudi oblastvom primerne naslove, naj bi veljala naslednja določila:

I. Osebni naslovi:

1. Svetovni.

a) za moške:

Njegovemu Veličanstvu avstrijskemu cesarju:

Ogovor: { Vaše Cesarsko in Kraljevo Apostolsko Veličanstvo!
 [§ 73., II., a)] { Premilostni Cesar in Gospod!

ali: { Premilostni Gospod!
 Presvetli Cesar!

Govor [§ 73., II., c)]: Vaše Cesarsko Veličanstvo ali: Vaša Cesarost.

Predpodpisni pridevnik [§ 73., II., e)]: Vašemu Cesarskemu
 Veličanstvu prepokorni (preponižni, ali najvdanejši) podložnik.

Nadpis [§ 74. IV.): { Njegovemu Cesarskemu in Kraljevemu
 Apostolskemu Veličanstvu Francu Jožefu I,
 Cesarju avstrijskemu, Kralju češkemu in
 ogrskemu itd.

Nadvojvodam avstrijskim:

Og.: { Vaša Cesarska Visokost!
 Presvetli gospod nadvojvoda:

Gov.: Vaša Cesarska Visokost.

Prid.: Najponižnejši ...

Nadp.: Njegovi Cesarski Visokosti, presvetlemu gospodu
 nadvojvodi (ime) kraljevemu princu ogrskemu itd.

Knezom (nevladajočim):

Og.: { Vaša Svetlost!
 Milostljivi gospod!

Gov.: Vaša Svetlost ali Vaša Milost.

Prid.: Najponižnejši.

Nadp.: Njegovi Svetlosti, gospodu (ime) knezu (ime) nje-
 govega posestva).

Grofom:

Og.: { Visokorodni gospod grof!
 Milostljivi gospod!

Gov.: Vaše Visokorodje ali Vaša Milost.

Prid.: Najponižnejši (ali najpokornejši).

Nadp.: Visokorodnemu gospodu grofu I. I.

Baronom:

Og.: Preblagorodni gospod baron!

Gov.: Vaše Preblagorodje (ali Vaša Milost).

Prid.: Najponižnejši.

Nadp.: Preblagorodnemu gospodu baronu I. I.

Vitezom in plemenitnikom:

Og.: Preblagorodni gospod!

Gov.: Preblagorodni gospod.

Prid.: Najvdanejši (ali najpokornejši).

Nadp.: Preblagorodnemu gospodu vitezmu (ali plemenitniku) I. I.

Ministrom ali tajnim svetovalcem:

Og.: Prevzvišeni gospod!

Gov.: Vaša Prevzvišenost ali Vaša Ekscelencija.

Prid.: Najponižnejši (ali najpokornejši).

Nadp.: Njegovej Prevzvišenosti gospodu I. I.

Njegovega c. in kr. apostolskega Veličanstva pravi tajni svetnik in minister (pravosodja, trgovine itd.)

*Cesarskim namestnikom,¹⁾ *deželnim predsednikom,¹⁾ *konzulom,¹⁾ *predsednikom deželnih nadsodnij,¹⁾ feldmaršalom, feldcajgmajstrom ali generalom konjištva in feldmaršal-lajtnantom, podadmiralom:

Og.: Prevzvišeni gospod!

Gov.: Vaša Prevzvišenost ali Vaša Ekscelencija.

Prid.: Najponižnejši (ali najpokornejši).

Nadp.: Njegovej Prevzvišenosti ali Ekscelenciji, gospodu I. I.

Ako je kdo od teh Njegovega c. in kr. apostolskega Veličanstva tajni svetnik, se to pristavi pod ime in priimek ter šele potem slede druge odlike.

Uradnikom 6., 7. in 8. plačilnega razreda in štabnim častnikom:

Og.: Preblagorodni gospod!

Gov.: Vaše Preblagorodje.

¹⁾ Ker naslov „Ekscelencija“ ne pristoji vsakemu deželnemu namestniku, konzulu, ali predsedniku deželne nadsodnije, je treba tedaj poizvedeti, ako je dotičniku že ta naslov priznan ali ne.

Generalnemu majorju treba reči: Prevzvišeni gospod in Prevzvišenost, ne pa Ekscelencija.

Prid.: Najvdanejši ali najpokornejši.

Nadp.: Preblagorodnemu gospodu I. I. (pod ime in priimek se piše častni čin).

Uradnikom 9., 10. in 11. razreda, kakor tudi nižjim častnikom teh razredov:

Og.: Blagorodni ali mnogospoštovani (veleecenjeni ali prečastiti) gospod!

Gov.: Vaše blagorodje.

Prid.: Jako vdani . . .

Nadp.: Blagorodnemu ali Mnogospoštovanemu gospodu I. I. (pod ime in priimek se doda častni čin).

Ako je uradnik plemenitega rodu, je treba pisati stopnjo njegovega plemstva pred uradni pridevek.

Vseučiliščnim rektorjem:

Og.: Vaša Magnificencija!

Gov.: Vaša Magnificencija.

Prid.: Najvdanejši ali najpokornejši.

Nadp.: Njegovej Magnificenciji gospodu I. I. (pod ime in priimek, se piše dostojanstvo in častni čin).

Profesorjem:

Og.: Veleučeni gospod!

Gov.: Vaša Veleučенost.

Prid.: Najponižnejši.

Nadp.: Veleučенemu gospodu I. I., profesorju na . . .

Učiteljem kakor uradnikom 9., 10. in 11. razreda.

Doktorjem, umetnikom in veletržcem:

Og.: Prespoštovani ali Veleecenjeni gospod!

Gov.: Vaše blagorodje.

Prid.: Najvdanejši . . .

Nadp.: Blagorodnemu ali Veleecenjenemu gospodu I. I., doktorju zdravništva (ali zdravniku) oziroma pravoznanstva (ali odvetniku).

Drugim nižjim osebam:

Og.: Blagorodni ali Cenjeni gospod!

Gov.: Vi (blagorodni gospod).

Prid.: Vdani . . .

Nadp.: Blagorodnemu ali Spoštovanemu gospodu I. I. (pod I. I. dodaje se stan ali delo, s katerim se peča.)

b) Za ženske:

Njenemu Veličanstvu cesarici:

Og.: { Vaše Cesarsko in Kraljevo Veličanstvo!
Presvetla Gospa!

Gov.: Vaše Veličanstvo!

Podp.: Prepokorni ali preponižni . . .

Nadp.: Njenemu Cesarskemu in Kraljevemu Veličanstvu presvetli Gospé (ime) Cesarici avstrijski.

Nadvojvodinjam:

avstrijskim:

drugim sploh:

Og.: { Vaša Cesarska Visokost! { Presvetla nadvojvodinja!
{ Presvetla gospa nadvojvodinja! { Premilostna gospa!

Gov.: Vaša Cesarska Visokost.

Prid.: Vaša Visokost.

Nadp.: Njeni cesarski Visokosti, presvetli gospé nadvojvodinji (ime), kraljevi princesi ogrskeje itd.

Kneginjam:

Og.: { Vaša Svetlost!
Milostljiva gospa!

Gov.: Vaša Svetlost.

Prid.: Najponižnejši.

Nadp.: Njeni Svetlosti, gospé (ime) kneginji . . . (ime posestva).

Grofinjam:

Og.: { Visokorodna gospa grofinja!
Milostljiva gospa!

Gov.: Vaše Visokorodje.

Prid.: Najponižnejši ali najpokornejši.

Nadp.: Visokorodni gospé grofinji I. I.

Baroninjam:

Og.: Preblagorodna gospa baroninja!

Gov.: Vaše Preblagorodje ali Vaša Milost.

Prid.: Najponižnejši.

Nadp.: Preblagorodni gospé baroninji I. I.

Tudi neomoženim ženskam baronskega ali večjega stanu, se reče in piše gospa.

Ženskam srednjega stanu:

Og.: Blagorodna ali Velečenjena gospa (gospodična)!

Gov.: Vaše blagorodje ali Vi.

Prid.: Jako vdani ali vdani.

Nadp.: Blagorodni ali (Mnogo-) Spoštovani gospé (gospodični) I. I.

2. Duhovski.

a) Za moške:

*Papežu:

Og.: Sveti Oče!

Gov.: Vaša Svetost.

Prid.: Prepokorni sin . . .

Nadp.: Njegovi Svetosti I. . . , slavno vladajočemu očetu svete rimske katoliške cerkve v Rimu.

Kardinalom:

Og.: Vaša Eminencija!

Gov.: Vaša Eminencija.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Njegovi Eminenciji, prečastitljivemu gospodu I. I., sv. rimske cerkve kardinalu.

Nadškofu ali škofu, ki je rojen knez:

Og.: Prečastitljivi (ali Presvetli) knezonadškof (oziroma knezoškof)!

Gov.: Vaša Svetlost.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastitljivemu (ali Presvetlemu) gospodu I. I., knezonadškofu (oziroma knezoškofu) v . . .

Nadškofu ali škofu, ki je poknežen:

Og.: Prečastitljivi knezonadškof (oziroma knezoškof)!

Gov.: Vaša kneževska Milost.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastitljivemu gospodu I. I., knezonadškofu (ali knezoškofu).

Nadškofu ali škofu, ki ni poknežen:

Og.: Prečastitljivi nadškof (oziroma škof)!

Gov.: Vaša Milost.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastitljivemu gospodu I. I., nadškofu (oziroma škofu)

v

Prelatu, opatu ali kanoniku:

Og.: Prečastitljivi gospod!

Gov.: Prečastitljivi gospod.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastitljivemu gospodu I. I., kanoniku itd. v . . .

Dekanu, priorju, župniku, doktorju bogoslovja in konzistorialnemu svetovalcu:

Og.: Prečastitljivi gospod!

Gov.: Prečastitljivi gospod.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastitljivemu gospodu I. I., dekanu itd. v . . .

Drugim nižjim duhovnikom:

Og.: Častiti gospod!

Gov.: Častiti gospod ali Vi.

Prid.: Vdani.

Nadp.: Častitemu gospodu I. I., kaplanu v . . .

b) Za ženske:

Opatinji kneževskega stanu:

Og.: { Prečastitljiva in visokorodna kneginja!
Milostljiva gospa!

Gov.: Vaša Milost.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastitljivi visokorodni kneginji I. I., opatinji samostana v . . .

Opatinji, ki ni plemenitega rodu:

Og.: { Prečastitljiva blagorodna opatinja!
Milostljiva gospa!

Gov.: Vaša Milost.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastitljivi gospé I. I., opatinji samostana v . . .

Priorici:

Og.: Prečastitljiva gospa!

Gov.: Vi, prečastitljiva gospa.

Prid.: Najvdanejši . . .

Nadp.: Prečastitljivi gospé I. I., priorinji samostana v . . .

Nuni:

Og.: Visokočastna gospa!

Gov.: Vi.

Prid.: Vdani.

Nadp.: Mnogočastni gospé I. I., nuni samostana v . . .

Opomba. Večkrat je treba pisati na različne kupčijske firme itd., akoravno dopisnik ne ve, ali bo prejela pismo gospa ali gospod. V takih slučajih je treba rabiti naslov, ki je primeren za oba. Na pr.:

Og.: Vaše blagorodje!

Gov.: Vaše blagorodje.

Prid.: Vdani . . .

Nadp.: (Kakor glasi dotična firma).

II. Naslovi za družbe, društva in zборе:

Vsaki družbi, društvu ali zboru pristojta tak naslov ali ogovor, kakor osebam, ki so njeni (njegovi) člani ali udeleženci in sicer tak, kakoršnega ima najimenitnejši člen. Uvaževati je tudi smoter in delokrog društva ali zbora. Potemtakem je družba visokočastna ali prečastna ali častna. Društvo je preslavno ali slavno. Visoki državni zbor, preslavni deželni zbor (odbor ali šolski svet), a vsi manjši zbori so pa slavní.

III. Uradni naslovi:

a) Svetovni:

Uradom, katerih delokrog obsega vso državo, pristojta naslov visoko (ministrstvo itd.); tistim uradom, katerih delokrog obsega samo eno deželo, pristojta naslov preslavni, (c. kr. deželna vlada,

odbor, šolski svet itd.); vsi manjši uradi pa dobé naslov slavni (c. kr. okrajno glavarstvo, sodišče itd.) Naslov preslavni ali slavni dobé uradi — ne pa tudi uradniki. Tedaj: slavno c. kr. okrajno sodišče! — mnogospoštovani gospod sodnik!

b) Duhovski:

Og.: Previsokočastni (škofovski) ordinarijat!

Gov.: Previsokočastni ordinarijat.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Previsokočastnemu škofovskemu ordinarijatu v . . .

Og.: Prečastni korarski zbor!

Gov.: Prečastni korarski zbor.

Prid.: Prepokorni . . .

Nadp.: Prečastnemu korarskemu zboru v . . .

Og.: Visokočastni župnijski urad!

Gov.: Visokočastni župnijski urad.

Prid.: Pokorni . . .

Nadp.: Visokočastnemu župnijskemu uradu v . . .

Peto poglavje.

§ 76 Obleka in noša.

Narava zahteva, da varuje človek svoje telo s primerno obleko škodljivosti zunanje temperature, slabega vremena in sploh vsega, kar bi moglo telesu škodovati od zunaj. Ničemerneži si pa izmišljajo, kako bi z umetno obleko razven tega tudi zakrili telesne nedostatke in napake ali se celó lepotili. Kdor si tedaj prizadeva, da svoje telo varuje in neguje, si da napraviti obleko, ki je telesu primerna in prav topla. Pozimi se nosi temna debela, poleti tenka svetla obleka. Kdor pa hoče z obleko doseči le to, da bi drugim ugajal, ta muči in kvari svoje telo s pretesno in s preširoko, sploh z neprilčno obleko, brez ozira na telesno toploto in na temperaturo. Tak si prizadeva tedaj, samo da bi bil lep, četudi spodkopava svoje zdravje. Slabotne ali bolehnne osebe, katerih lastna toplota je majhna, ali katerih prsa ali drugi deli telesa so bolni, naj bi nosile toplo, volneno obleko skoraj vse leto. Zdravi ljudje pa naj bi nosili obleko kakoršno zahteva lastna toplota in vsakočasna zunanja temperatura, z ozirom na delo, katero kdo opravlja ter s posebnim ozirom na spol in čas.

Obleka naj bi se telesa nikjer ne tiščala, posebno pa okoli vrata in okoli prs naj bi bila ohlapna. V tem oziru so ženska prsa stisnjena z zatezljivim in zdravju kvarljivim modrcem, vredna pravega obžalovanja. Obuvalo naj bo nogi priležno, naj torej nikdar ne tišči ter naj ima nizke pete. Obleka in obuvalo naj pokrivata vse telo tako, da ostaneta samo zgornji del vrata in obličje nepokrita. Pri izvrševanju dolžnosti morata biti seveda tudi obe roki od zapetja naprej gole. Nespodobno bi bilo kazati na ulici razkrita prsa in do lakta ali celó do ramen gole roke.

Vsak človek naj bi se oblačil primerno svojemu stanu, premoženju in svojim dohodkom, svoji starosti ter z ozirom na imajočo žalost ali veselje, skratka: primerno svojim vsakočasnim razmeram. Obleka mora biti sicer priprosta, a vselej mora biti snažna in okusna, v največjem redu in v popolnem soglasju z osebo, katera jo nosi. Vsakdo naj bi pomislil, da obleka ne naredi, temuč le ponaredi človeka. Nihče naj ne obeša nase brez potrebe toliko dragocenosti, da so več vredne kakor nositelj. Vsakdo naj ceni in da ceniti samega sebe višje, kakor svojo obleko ter naj se vede priprosto in naravno v najlepši praznični, kakor v vsakdanji obleki. Vsakemu odraslemu človeku so potrebne vsaj štiri obleke. 1. Večerna in jutranja obleka, ki se sme nositi samo v stanovanju. Ta obleka naj bo iz tenke bele tkanine ali volnena, vsekakor ohlapna ter obstoji iz perila, skoraj dopetnega plašča, ohlapnega obuvala in lahkega pokrivala. 2. Enostavna in preprosta obleka, v kateri se opravljajo hišna opravila. V nji se sme iti, ako je slabo vreme, tudi na trg ali v prodajalnico. Ta obleka je navadno iz temne in trpežne tkanine. 3. Izprehodna obleka se rabi tudi za obiskovanje sorodnikov in zaupnih prijateljev, kakor tudi za sprejem nepričakovanih obiskovalcev v lastnem stanovanju. Ta naj bo iz svetlejšega in boljšega blaga. Rokavice za izprehod in za potovanje naj bodo temne, za stare osebe celó črne barve. 4. Praznična obleka za božjo službo, za obiske imenitnejših oseb, za poset odličnih družb, za pojedine, koncerte, gledališča, ženitovanja, plesne in druge sijajne veselice in svečanosti. Ta obleka mora biti iz najboljšega blaga. Ženske se morajo pri izbiranju blaga ozirati tudi na starost ter na barvo lica in las. Za starejše gospe je primerna močnejša in težja tkanina; za mlade gospodične pa lažja in tanjša; barva je za starejše dame navadno črna, rujava, siva ali vijolčasta;

za gospodične ali mlade gospe pa bela, rožna, višnjeva, rumenkasta ali rdečkasta. Črnolaskam pristojna zlasti rožnata, vijoličasta, svetlo-višnjeva ali rumenkasta obleka najbolj. Obličje se vidi v taki obleki bolj očitno in živahno. Rumolaskam pa pristojna modrozelenkasta ali svetlovišnjeva barva najbolj, ker vsled teh se zdi obličje rožnato in bolj živahno. Bledemu obličju pristojna plava, bela ali rdeča barva, obličje se zdi rožnato; v črni obleki bi se zdelo blede obličje še bledejša. Za jako rdeče obličje pristojna vijoličasto-temna, sploh temnejša ali črna obleka. Barva poedinih delov obleke med seboj, kakor tudi vsa obleka skupaj naj se tedaj ujema z barvo obličja in z lasmi. Najlepša je obleka iz skoraj enakobarvnega blaga. Tenke in visoke osebe naj oblečejo več spodnje obleke; širša zgorenja, bela ali svetlobarvna obleka naj ima počrezne, ali nakrižne črte ali proge. Obrobljena pa bodi ta obleka široko. Oseba se zdi vsled tega manjša in krepkejša. Majhne in široke osebe pa naj oblečejo neširoko temno ali črno obleko, ki naj ima navpične ozke črte ali proge in tudi obrobek bodi ozek. Tako opravljena oseba se zdi večja in njena širokost na videz izginja. Žep in v njem nosni robec naj bi bil spredaj ali na strani ali pa v širokosti levega rokava. Širokost, visokost in barva ženskega klobuka in nakit glave naj bo v pravem somerju in soglasju z velikostjo glave, z dolgostjo in širokostjo obličja, kakor tudi z barvo obličja in las. Rumolaskam pristojna z ozirom na barvno različe črn ali temen klobuk; črnolaskam z zagorelim obličjem pa pristojna svetel klobuk z belim nakitom. Tudi solnčnik, pahljača in rokovnik naj bodo približno enake barve, kakor druga obleka.

Moški naj bi nosili praznične hlače, odprti telovnik in frak iz črnega, tenkega sukna, belo ovratnico in visok klobuk (cilinder). Rokavice so pristojne za obisk praviloma svetle barve, za največjo svečanost so primerne bele. Črne rokavice nosijo gospodje samo, kadar žalujejo; starejše gospe pa nosijo črne rokavice tudi na izprehodu in celo pri obisku. Zunaj lastnega stanovanja je treba nositi rokavice praviloma povsod; gospod sme vzeti rokavico z leve roke na ulici, če kadi; kdor je povabljen na obed, naj sleče rokavice predno sede za mizo in natakne naj jih na roke zopet, ko je obed končal. — Desno rokavico se sme sleči tudi takrat, ako je vzeti treba slaščice, sadje ali močnate jedi in tudi pred obračanjem listov v knjigah itd. — Kdor hoče igrati na klavirju, naj

sleče obe rokavici šele potem, ko je sedel in naj jih obleče zopet precej, ko je odigral, predno gre na svoje prejšnje mesto. Pri petju, na koncertu, v gledališču in na plesu se rokavic nikdar ne sleče. Gospodične naj bi nosile samo malo nakita na sebi: tenko verižico okoli vratu, v laseh belo cvetko in zlat obroček (zapestnico) za levo zapestjo. Gospe naj bi nosile razven tega tudi svoj zakonski in še drug prstan, zlato uro na tenki verižici in morda še kak nakit v laseh. Starejše dame pa naj bi ves nakit polagoma opustile.

Predirati si ušesa in nositi uhanе je sicer protinaravno in pri umivanju nerodno; ker se je pa ta navada udomačila že skoraj povsod, naj bi tedaj nosile ženske uhane majhne, lične oblike. Gospodje naj bi imeli za nakit pod vratom, na prsih in za pestjo zlate gumbe ter zlato ali srebrno uro na enaki verižici. Kadar pa žalujejo, naj nosijo uro na črnem svilnatem ali na lasnatem (žimnatem) traku. Od prve adventne nedelje do praznika sv. Treh kraljev in od pepelnične srede do prve nedelje po Veliki noči kakor tudi pri drugih žalostnih prilikah naj bi se odložil vsak nakit in obleka naj bi bila črna ali temna.

Kdor ljubi v obleki dišave, naj bi porabljal olje ali prah samo lepodišečih šmarnic, vijolic ali resed. Vse premočne dišave so za družbo zoprne in kažejo malo okusa.

Šesto poglavje.

§ 77. Stanovanje. Kakor je za človeka potrebno potrebna obleka, tako mu je potrebno tudi stanovanje. Stanovanje je varno pribežališče, pravo zavetje in okrepčujoče počivališče, obenem pa tudi rodilnica družinskih čednosti in shajališče s tujimi osebami. Postava daje človeku in njegovemu premoženju v njegovem stanovanju posebno varstvo pred hudodelci, pred naravno škodljivostjo, pred zverino, strupenino itd. V lastnem stanovanju ima torej vsakdo lahko svoje ugodnosti. Za zdravje in krepcanje človeka je posebno odločilna kakovost njegovega stanovanja, ker v njem preživi okoli polovico časa. Osebe, stanujoče v skupnem stanovanju, občujejo v največji zaupljivosti; zato morajo biti vzajemno najbolj obzirne in vzdržne, da uspešijo med seboj vedno večje čednosti, kajti sicer se moralno vedno bolj kvarijo. Kakoršno je stanovanje človeka, tak je tudi njegov ugled pred drugimi ljudmi, ki ga obiskujejo v nje-

govem stanovanju. Da more človek uživati vse ugodnosti in dopadljivosti, katere mu more dajati stanovanje, naj bi pazil vsakdo, da je njegovo stanovanje na varnem kraju zidano in urejeno po novi stavbeni postavi in da je tuja pomoč za vsako potrebo blizu stanovanja. Vsakdo naj bi si uredil in opravil svoje stanovanje popolnoma primerno svojemu stanu, premoženju in dohodkom, posebno pa z natančnim ozirom na število, na spol in starost družinskih članov. V stanovanju naj bi bila tedaj za vsak zakonski par posebna spalnica, za štiriletne ali starejše hčere in za dečke od te starosti naprej posebna soba. Vendar naj bi imele hčere vsaj od 12., mladeniči pa od 14. leta naprej od mlajših otrok odločene svetlobarvane spalnice. Hišna oprava otročjih stanovanj bodi svetla z belimi ali svetlimi zagrinjali okenj. Dekla in hlapec naj bi imela tudi vsak svojo posebno spalnico. Vsaka spalnica, v kateri spi več oseb, naj bi bila vsaj tako velika, da je za vsako notri spavajočo odraslo osebo najmanj $20 m^3$, za vsakega otroka pa $16 m^3$ zračnega prostora, temu primerno obširna tla in obilno svetlobe. V spalnici naj ima vsaka oseba svojo posteljo z vsem, kar je treba za ugoden počitek. Postavljena bodi postelja, ako le mogoče $20 cm$ od stene. Na steni nad zglavjem vsake postelje naj bi visela podoba krstnega patrona ali patrone tiste osebe, ki spi na dotični postelji. Na nasprotni steni pred vznožjem pa naj bi viselo veliko ogledalo, pod in pred tem postavljena umivalna mizica. Blizu postelje naj bo omara za obleko, za vsako osebo posebej po 1 stol in pri zglavju vsake postelje naj bo omarica s ponočno posodo; na omarici pa svečnik s svečo in vžigalicami. Vsako okno spalnice naj bi imelo zagrinjalo. Kdor more imeti blizu spalnice kopalnico in v tej banjo, je to za zdravje gotovo jako koristno in telesu ugodljivo. Kuhinja naj bi bila jako svetla in v njej naj bi bilo vse potrebno kuhinjsko posodje in orodje, omenjeno v različnih kuharskih bukvah. Blizu kuhinje naj bo obednica v svetli prostorini, oddaljena od vsega smradu. Vrata v obednico naj bi bila na dolgostni sredini podolžne stene in ne na čelu, t. j. ne na ožjem kraju obednice. Vse stene obednice naj bi imele od tal $2 m$ visok svetlobarvan oboj iz desak; ostali del sten in strop obednice naj bi bil svetlo barvan soglasno z obojem. V sredini obednice naj stoji podolžna miza, na obeh straneh ob mizi pa toliko stolov, kolikor oseb more za njo jesti. V tistem kotu obednice, ki je najbližji kuhinji, naj bo omara s

krožniki, žlicami, prti in prtiči, kakor tudi z vso drugo namizno opravo. Za ponočno razsvetljavo naj visi primerno velika svetilnica od stropa na podolžni sredini obednice in naj bo urejena tako, da ne dela smradu. Delavnica za gospodarja in za odraslega sina naj ima resen značaj; pisalna miza naj bo iz trdega lesa, rdečkasto-temno polikana, na njej pisarske potrebščine, zraven nje enakobarvana svetilnica, v neposredni bližini enakopolikana omara s steklenimi vraticami za knjige, enakopolikan in pokrit blazinjak, trije ali štirje enakopolikani stoli, rdečkasto-temno zagrinjalo pri oknih, na stenah slike prijateljev, drugi spomini njegove mladosti in znamenje njegove posebne ljubezni, na pr. lovska oprava itd.

Ako je pa gospodar umetnik ali obrtnik, mora biti v njegovi delavnici orodje njegovega poklica. V delavnici hišne gospodinje in odraslih hčerâ naj bo njihovim opraviлом primerna oprava; na pr.: knjižnica s steklenimi vraticami, pisalne, oziroma slikarske mizice, šivalni stroji i dr. Na stenah naj bi bile različne slike sorodnikov in prijateljic, v kotih pa sobne rastline in cvetlice. Ob oknih te delavnice naj visé višnjeva ali rdečkasta zagrinjala, raz strop na sredi sobe pa naj visi primerno velika svetilnica živahne barve.

V priprosti sobi za otroke naj bo pri stenah 1,5 m visok oboj z desak, pri steni omara za šolske knjige in potrebščine, kakor tudi za otročje igrače in telovadno orodje. Sredi te sobe naj bo nizka miza, okoli nje stolički in nad njo pa naj visi svetilnica.

Sprejemnica naj bo prijazna soba, ako le mogoče, blizu vhodnih vrat v jako svetli prostorini; strop in stene naj bodo barvane družinskemu značaju ali narodnim barvam primerno, na sredi naj bo okusna miza, na nji steklen krožnik ali umetno spletena košarica, na nji obiskalni lističi prijateljev in znancev, za mizo pa vsaj štirje stoli; nad mizo naj visi okusna svetilnica. Na steni, ki je vratom nasproti, naj visé lepe podobe, pri drugi steni na desni strani vhoda naj bo sofa, pri levi steni pa okusna omara in v nji zbirka izvrstnih knjig. Ob oknih naj visé okusna zagrinjala, ki so barvana soglasno kakor stene. V sobi blizu sprejemnice naj bi bili na steni obešalniki za obleko, poleg veliko ogledalo, na ozki mizici pa glavnik ter ščetke za obleko in za obuvalo. Po kotih naj stojé sobne rastline. V vsakem stanovanju naj bi bila tudi klet (shramba za meso, mast, vino itd.), kakor tudi drvarnica.

Izven tega mora biti pri vsakem stanovanju tudi stranišče, kolikor mogoče daleč od drugih prostorin, z velikim oknom, obrnjenim od drugih sob. Na tem oknu mora biti, ako treba, zagrinjalo. Vrata stranišča se morajo dobro zapirati, in v stranišču na desni steni naj bo canjica s papirjem. Vsako stanovanje naj bi bilo na trdih in suhih tleh; zidovi naj bodo kolikor mogoče vselej suhi, vse prostorine, posebno pa spalnice, kolikor mogoče prevetrene in vselej polne čistega zraka. Vse kar more zrak pokvariti, je treba iz prostorin kakor tudi iz bližnje okolice hitro odpraviti in v vsakem stanovanju naj bo največja snažnost, neprenehljiv red in povsod dober okus. Kdor je primoran, da si najame stanovanje v tuji hiši, naj ve, da so najodličnejša stanišča v prvem nadstropju. Ako si hočeš ogledati namenjeno stanovanje, v katerem stanuje še druga družina, pridi ob uri, katero določi dotedanji najemnik, da njega in družine ne nadleguješ prezgodaj ali prekesno. Pri tem ogledovanju ni navadno, vendar pa koristno, da se ogledovalec najemniku vljudno predstavi in ga prijazno prosi, da bi mu dobrohotno pokazal vse prostorine in mu povedal resnično vse pomanjkljivosti dotičnega stanovanja. Ako pa ogledovalec za to ljubav ne prosi, naj pošlje dotedanji najemnik svojega hlapca, da pokaže ogledovalcu vse prostorine. Ogledovalec naj ogleda kolikor mogoče hitro lego, velikost in kakovost prostorin; nespodobno bi bilo, ako bi se ogledovalec zanimal za tujo napravo, za podobe slike in orodje dotedanjega najemnika in ga občudoval, hvalil ali celó grajal. Pri tem treba vprašati le potrebno. Govorjenje bodi vljudno in kratko; posebno pa se je treba pri odhodu spoštljivo in prijazno posloviti in zahvaliti za usluge.

Sedmo poglavje.

§ 78. Predstavljanje nepoznanih oseb.

Vsak človek govori bolj prostodušno, odkritosrčno, zaupno, o večjih važnostih in celó o skrivnostih šele potem, ko ve natančno, s kom govori in kdo ga posluša. Da moremo vpeljati družbeno občenje, ga nadaljevati in doseči z njim pravi smoter, naj bi se osebe, ki se še ne poznajo, pri prvem sestanku druga drugi predstavile. Vsaka oseba naj pové svoj priimek, svoj poklic in častni čin, včasih tudi svoje domovanje. Vsak človek se sme sicer predstavljati sam,

vendar je boljše, da ga predstavi še nepoznani osebi tretji posredovalec, ki pozna dobro razmere obeh oseb, ki se hočeta spoznati. Zato naj gostitelj, — ako je zaprečen, pa gospa, — predstavlja na shajališču svoje goste in posetnike; drugje pa sme vsak človek iz lastnega nagiba ali na prošnjo predstaviti drugo osebo tretji, ako pozna razmerje med obema tujcema. Vsak posredovalec s tem predstavljanjem ugotovi gotovo obema predstavljenima osebama, kakor tudi družabnim zahtevam. Predstavi naj se prej mlajša gospodična ali gospa starejši in manjimenitna imenitnejši; tako tudi mlajši gospod starejšemu in manjimenitni imenitnejšemu. Pri enaki starosti ali pri enaki imenitnosti ima vsaka oseba v svoji hiši ali v svojem domovanju prednost. Predstavi naj se tedaj prej tuja gospa domači gospej in tuji gospod gospodarju. Ženski spol ima tudi v tem oziru prednost. Predstaviti se mora tedaj gospod góspé ali gospodični; samo cesarju in kralju ali njegovim namestnikom se predstavijo seveda tudi góspé. Tudi odraslemu knezu, starejšemu, velikemu dostojanstveniku in starejšemu uradniku jako visoke stopnje, lastnemu učitelju ali velikim učenjakom in umetnikom naj se predstavijo tudi góspé in gospodične.

Kdor se hoče ali mora drugemu človeku sam predstaviti, naj se postavi 1 korak pred njega, (pred mnogoimenitnejšega 3 korake) tako, da mu gleda v oči in drži pete skupaj. Moški se odkrije (glej § 79.), se prikloni (glej § 80.) pa reče razločno in jasno posebno odlični osebi: »Prosim, dovolite, milostljiva gospa, (častna gospodična ali milostljivi gospod), da se Vam predstavim. Jaz sem I. I. ljudski učitelj iz Trsta.« Približno enakoimenitnemu naj reče: »Dopustite, gospa (gospodična ali gospod), da se Vam predstavim. Jaz sem I. I. sodnijski kancelist iz Gorice.« Kdor je v službeni obleki, na kateri se vidi njegov poklic in častni čin, naj pove samo svoj priimek in domovanje. Ko se predstavlja mlajša ali manjimenitna gospa starejši ali imenitnejši, naj se postavi ravno tako pred starejšo ter naj se prikloni (glej § 80.) Ko se predstavlja gospod góspé ali gospodični, naj se ji prikloni posebno globoko. Ako dama pri tem sedi, ni treba, da vstane, temuč naj sedé pripogne glavo in zgornji del telesa; ako pa dama stoji, naj prijazno pripogne samo glavo. Praviloma dami ni potreba da pove gospodu, ki se ji je predstavil, svoje ime itd.; ako pa misli po nadaljnjem pogovoru, da je tega vreden, mu pove svoje ime itd. med pogovorom ali

po tem. Kadar se predstavi mlajši gospod starejšemu gospodu, naj bo pri tem tudi starejši odkrit, naj se stojé mlajšemu prikloni in naj mu tudi pove svoje ime itd. Potem naj se pokrije prej imenitnejši, potem tudi mlajši. Potem ko sta si obe osebi povedali svoji imeni itd., more imenitnejša oseba, ako hoče, podati svojo desnico manjimenitni osebi, ta pa naj se pri tem zopet prikloni za to posebno čast. Precej po formalni predstavi naj govorita obe osebi nekoliko časa o povodu predstave itd.; vendar sme ta govor vpeljati in ga nadaljevati le imenitnejša oseba.

Velika starost človeka je tudi v tem oziru večjega spoštovanja vredna, kakor večja učenost dosti mlajše osebe. Kdor hoče iz lastnega nagiba ali na prošnjo predstaviti drugo osebo tretjemu človeku, naj to izvrši na sledeči način: Posredovalec naj z ogovori povabi osebi, kateri je treba predstaviti, k sebi, ali naj gre z manjimenitno k boljimenitni osebi. Kadar sta že tri korake blizu, naj se posredovalec postavi na levo stran imenitnejše korak od nje tako, da je njegova desna rama pri levi rami imenitnejše osebe, njegova leva rama pa pri desni manjimenitne osebe. Potem se ozre posredovalec k imenitnejši osebi in ji, ako je imenitnejša kakor posredovalec, reče: »Prosim«, — enakoimenitni pa samo: »Dovolite, gospa, gospodična ali gospod, da Vam predstavim gospoda I. I., urarja iz Bistrice.« — Pri teh besedah naj pokaže posredovalec s svojo levo odprto dlanjo imenitnejši osebi manjimenitno; potem pa pokaže s svojo desno roko manjimenitni osebi boljimenitno in imenuje njeno ime. Na pr. »Gospod doktor zdravoslovja I. I. s Krka.« Ako je pa častni razloček med obema osebama, kateri je treba predstaviti, jako velik, ali ako je imenitnejša oseba na dolgo in široko ali celó še svetovno poznana, tedaj posredovalec ji predstavi in pravilno imenuje samo manjimenitno osebo, znane ali slavne osebe pa ne predstavi in ne imenuje. To enačenje bi bilo za imenitnejšo osebo žaljivo, za manjimenitno pa prečastno. Na pr. za ministra in kancelista, ali za profesorja in učenca itd. Osebe, katere predstavi posredovalec, naj se pri tem (moški odkriti) druga drugi prikloni in si (ako hoče imenitnejša) podasta roki tako, kakor da bi se predstavljale same, brez posredovalca, a lastnih imen itd. ne ponavljata, ker to izreče posredovalec. Kdor predstavi drugo osebo tretji, naj vpelje med obema predstavljenima osebama primeren pogovor; — vendar ima tudi pri posredovalnem predstavljanju praviloma le

najimenoitnejša oseba od vseh treh pravico vpeljati in nadaljevati pogovor. Posredovalec, ki je predstavil osebi takega človeka, ki ima skrivne zasluge, naj jih, ako so mu znane, omeni. Na pr. občinski župan predstavi šolskega učitelja I. I. iste občine tja došlemu profesorju. Župan ve, da je učitelj napisal in izdal vsestransko hvaljeno knjigo pod nepravim imenom K. L. Župan naj tedaj profesorju naznani to skrivno učiteljevo zaslugo, kakor tudi druge ugodne okoliščnosti; ako na pr. župan ve, da sta bila dotični profesor in učitelj oče součenca in velika prijatelja. Sploh naj si posredovalec prizadeva, da postane spoznanje predstavljenih oseb kolikor mogoče dopadljivo in mično, pogovor med njima pa ugoden in živahen. Ako je v družbi več (2—10) členov, pa pride k nji tak nepoznanec, ki je enako ali maloveč imeniten, naj posredovalec predstavi najprej nepoznanca celi družbi, potem pa nepoznancu najimenoitnejšega člena in vse družabnike po vrsti. Ako pa je novoprišlec dosti imenoitnejši kot družbeni člani, je treba prej njemu predstaviti vse družabnike potem njega skupno vsej družbi. Če je v družbi že 10 členov, a pride še enajsti itd., družbi nepoznani človek, tedaj naj posredovalec predstavi samo njega družbi, ne pa družabnikov njemu. Ako enajsti itd. prišlec želi spoznati eno ali več že zbranih oseb po imenu, naj naprosi pozneje posredovalca, da ga predstavi dotični osebi posebej. Posredovalec, ki bi tudi novoprišlecu predstavil vsakega družabnika večje družbe posebej, bi povzročil vsem veliko nadlego brez koristi. Ta novoprišlec se pri tem prikloni družbi na desno in na levo. Vsi družbeni člani vstanejo, ako so sedeli, takrat, ako je prišla dama. Ako pa je prišel gospod, ki ni posebno imeniten, tedaj gospé ne vstanejo. Stoječi se priklonijo novoprišlecu z zgornjim delom telesa, sedeče dame pa samo z glavo. Ako družba že igra, pleše poje ali já, se novoprišlec ne predstavlja, temuč pozdravi molčé s prikloni, sede na določeno mesto in družba deluje naprej. To velja, ako novoprišlec ni posebno imeniten. Ako ste v večji družbi ter pride k vam vaš, družbi še nepoznan prijatelj, da bi govoril v naglici samo z vami par besedi, tedaj predstavite nepoznanca družbi, predno govorite z njim; govorite potem z novoprišlecem v prisotnosti vse družbe le kratko ako ne misli ostati v družbi.

V javnih krčmah, v kavarnah, pri koncertih, v gledališču in na popotovanju se nepoznane osebe ne predstavljajo, ker so le za

malo časa skupaj. Akoravno so nepoznane, se vendar smejo pogovarjati. — Šele ako iz pogovora spoznajo, da so približno enake olike, veljave in mišljenja, se lahko med daljnim pogovorom predstavijo. Če pa hoče kdo iz posebnih vzrokov popotovati in ostati nepoznan, sme zamolčati svoje pravo ime, a naj bo vsekako z ljudmi vselej in povsod vljuden in prijazen.

Osmo poglavje.

Izkazovanje spoštovanja, časti in ljubezni:

§ 79. Pozdravi in odzdravi. Ljudje naj bi se vzajemno pozdravljali in si odzdravljali vselej pri sestanku ali pri srečanju, kakor tudi pred začetkom in po izvršetku ustnega občenja, pred razhodom. Ako pa je oseba oddaljena od druge več kakor 30 korakov, tedaj ni potrebno, da se pozdravita. Pozdravi naj prej manj-imenitni, od dveh enakoimenitnih prej tisti, ki pride pozneje k drugemu, ali ki gre prej proč od drugega. Praviloma pozdravi prej mlajši starejšega in moški žensko. Vendar pozdravi izjemno prej ženska svojega gospodarja ali učitelja, ako je nižjega rodu, pozdravi mnogo starejšega velikega dostojanstvenika, starejšega uradnika jako velike častne stopnje ali jako učenega, svetovno poznanega gospoda. Kdor hoče pozdraviti človeka na mestu, naj se postavi 3 korake prednj, gleda naj mu v oči, stoji ravno, drži pete skupaj, palca nog naj sta za lastno stopinjo narazen in roki naj visita naravno ob životu. Moški prime svoj trdi klobuk za okrajec spredaj s palcem od zdolaj, druge štiri, skupaj stisnjene prste položi na krajec počrez, vzdigne klobuk 10 cm od glave kvišku, da je prvi in zadnji konec krajev enako visoko, potegne klobuk tako naprej, da pride zadnji konec krajev vodopadno 10 cm nad čelo, drži klobuk tako dolgo, da pravilno našteje 1, 2, 3, potem ga postavi zopet na glavo. — Mehki klobuk pa prime s prvimi tremi prsti za oglavje spredaj na vrhu, vzdigne klobuk z jako stegnjeno roko od glave kvišku in naprej, — ako mogoče tako, kakor je omenjeno za trdi klobuk. Pred jako imenitnejšo osebo naj pozdravljaec prime klobuk ravno tako, se odkrije in ga s stegnjeno roko drži pri desnem kolenu na strani, dokler govori. Pred začetkom in po zvr-

šetku govora se je treba imenitnejši osebi tudi prikloniti (§ 80.), potem pokriti se, pa oditi. Pri navdušenem pozdravu je treba klobuk vzdigniti z desno roko kolikor mogoče visoko in ga vihteti radostno več časa v zraku. Ako se pozdravljavec nadeja, da mu bo podala pozdravljena oseba roko, naj se odkrije z levo roko, desno pa naj drži mirno ob životu, vendar pripravno za rokovanje. Pri srečanju naj vsakdo pazi, da gre druga oseba, ako mogoče, pri njegovi desni rami mimo. Izjeme so v § 139. V tem slučaju naj se vsakdo odkrije z levo roko; ako gresta srečajoči se osebi pri levih ramah mimo, naj se obe odkrijeta z desnima rokama. V vsakem slučaju tedaj s tisto roko, ki je na nasprotni strani od srečane osebe. Ko sta osebi, ki se hočeta pozdraviti, pri srečanju še 3 korake narazen, se ozre druga drugi v obličje, obenem se odkrijeta obe — manjimenitna malo prej — in se le z glavama priklonita; pokrijeta se zopet šele potem, ko sta 3 korake narazen. Kdor bi srečal cesarja ali cesarico ali drugega člana cesarske družine, naj se ustavi 4 korake pred njim in 3 korake na njegovi levi strani; obenem naj se moški odkrije z desno roko in drži klobuk v stegnjeni roki ob desni nogi. Vsakdo naj zre spoštljivo najvišji osebi v obličje, se ji globoko prikloni, zre za njo, pa se zopet pokrije in odide naprej šele potem, ko je presvetla oseba že 3 korake daleč. Kdor ima srečati jako velike dostojanstvenike ali lastne zapovednike, ni treba, da se ustavi, pač pa naj naredi zadnjih 6 korakov očitno počasnejše. Gospe, ki se peljejo v odprtem vozu, pozdravljajo ali odzdravljajo sedé s tem, da pripognejo pred malo-imenitnimi osebami le glavo, pred jako imenitnimi osebami pa tudi zgornji del telesa. Ako se vozi gospod, se tudi odkrije, ako pa kočira sam, naj pripogne samo bič. Kdor se pelje v zaprtem vozu, naj, kadar hoče pozdraviti ali svojemu zunanjemu prijatelju odzdraviti, odpre ali zniža stekleno okence voza; kdor jezdi v počasnem koraku, naj pozdravi ali odzdravi s priklonom glave, ako pa konj dirja, naj pripogne jezdec v pozdrav le bič ali palico na dotično stran. Kdor je v lastni sobi in vidi, da ga kdo od zunaj skozi okno pozdravlja, naj odpre okno in odzdravi. Vendar se ne spodobi skozi okno dolgo časa pogovarjati se. — Izven teh tihih znamenj pozdrava treba je tudi pozdravov z besedo. Osebo, ki je jako imenitna in dosti imenitnejša kakor pozdravljalec, se sme pozdraviti le tiho. Pač pa je treba pozdraviti tudi z besedo tiste osebe, ki so malo-

imenitnejše ali enakoimenitne kakor pozdravljaec, kakor tudi lastne sorodnike, zaupne prijatelje in dobre znance. Tudi malo več imenitni osebi se sme reči zjutraj do 9. ure »dobro jutro«, od 9. do 2 uri pred solnčnim zahodom »dober dan«, kasneje pa »dober večer«. Sorodniku ali prijatelju je pa treba reči prijaznejše pozdravne besede, na pr. dobro jutro, ljuba sestra; dober večer, ljubi ali dragi prijatelj itd. Pri vsakem pozdravu treba, da je izven tega tudi izraz v obličju srčen, spoštljiv, vljuden, prijazen ali ljubezniv, po razmerju, ki je med pozdravljavcem in med pozdravljeno osebo. Kdor v rokah kaj drži, tako da se ne more odkriti, naj prikloni pokrito glavo in pozdravi po okolnostih tudi z besedo; vendar naj pozdravljaec pazi, da vidi pozdravljena oseba, da so njegove roke zaprečene. Pred vsakim pozdravom ali odzdravom je treba vzeti iz ust smodko ali druge reči in ako le mogoče, odložiti je treba tudi delo iz rok.

Ako občujete ali hodite z dosti imenitnejšim človekom, ne pozdravljajte med tem iz lastnega nagiba tretjo osebo, ki je dosti manj imenitna kakor vaš spremljevalec; ako pa vaš spremljevalec koga pozdravi ali mu odzdravi, pozdravite ali odzdravite tudi vi, ne da z dotično tretjo osebo pri tem še drugače občujete. Ako se vaš spremljevalec ustavi, da govori s tretjo osebo, ne da vas taisti osebi predstavi, se odkrite in priklonite, potem se zopet pokrite pa oddaljite od obeh okoli 6 korakov in glejte kam drugam. Ako drži vaš spremljevalec pri svojem pogovoru z dotično, še bolj imenitno osebo svoj klobuk v roki, držite tudi vi svoj klobuk v roki med njiju pogovorom; kadar se pa onadva pri ločitvi pozdravljata, pozdravite dotično tretjo osebo pri njenem odhodu tudi vi, potem idite s svojim spremljevalcem, ko ste ga zopet pozdravili in se pokrili, dalje. Ako gre gospa s svojim soprogom, ko ta pozdravi svojega nji nepoznanega prijatelja, ali mu odzdravlja, ni treba, da taistega tudi ona pozdravi, vendar pa mora mu odzdraviti le tedaj, ako je prijatelj pozdravil tudi njo. Ako pa pozdravi ali odzdravlja sama, mora tudi njen soprog pozdraviti ali odzdraviti. Če gre gospa od soproga v prodajalnico ali ako gre soprog z njenim dopuščanjem v prodajalnico na pr. po smodke, ali pred vsako ločitvijo in po zopetnem sestanku sploh, naj jo soprog pozdravi. Ko pride k vam v sobo človek s klobukom v roki, vstanite, odkrite se (po imenitnosti mu idite naproti vsaj en korak, imenitnejšemu pa

vsaj 3 korake) in ako je prišlec malo več ali vam enako imeniten, ga prosite, manjimenitnega povabite, naj se pokrije in ko to stori, pokrite se tudi vi; jako imenitnega in dosti imenitnejšega prišleca kakor vi pa ne smete prositi, naj se pokrije, nego ostaníte odkriti tudi sami. Ako vam kdo ponudi stol, da sedete, zahvalite se za to s priklonom, po okolišnih tudi z besedo. Na javnem šetališču in na zabaviščih sploh, kjer se osebe v kratkem času jako pogosto srečajo, je zadosti, da se pozdravijo v enem in istem poldnevu praviloma le pri sestanku in pri razhodu. Pozdraviti in odzdraviti je dolžnost tudi ponoči, ako je dotična prostorina ali ulica in okolica tako razsvetljena, da se osebe dobro vidijo in lahko brez dvombe spoznajo. Popolnoma nepoznane osebe, ako niso predstavljene, se navadno ne pozdravljajo, pač pa v gostilnici (§ 136.), na popotovanju (§ 142.) in v izrednih slučajih. Vsako spoštovanja vredno osebo prav pozdraviti, je neobhodno potrebna vljudnost, na vsak pravilni pozdrav primerno odzdraviti, je neizogibna dolžnost. Zato naj bi vsakdo, kadar vidi, da se je kdo že pripravil, da tiho pozdravi ali precej, ko je dotičnik pozdrav izrekel, se obrnil k pozdravljalcu in mu odzdravil medsebojnemu razmerju popolnoma primerno, vljudno, prijazno ali po okolišnih ljubeznivo. Ako bi se pa morebiti kdo predrznil, s svojim nepristojnim, očitno mrzlim in pomanjkljivim ali s preobilnim in presiljenim pozdravom in celo z zasramljivim posmehom drugemu človeku nagajati in tega zaničevati, naj tako pozdravljeni človek takega pozdravljalca pogleda začudeno, bistro, resno in odzdravi sicer popolnoma spoštljivo, vendar hladnokrvno in tiho (ne prilizljivo in tudi ne bojazljivo), potem pa se dotičnega pozdravljalca ogiblje kolikor mogoče. Vojaki vzdignejo pri pozdravu ali odzdravu stisnjene prste desne roke in se z njimi dotaknejo oboda svojega naglavnega pokrivala na strani pri sencu. Kar se tiče pozdrava in odzdrava v koncertu in gledališču, v javnih gostilnicah in kavarnah, na popotovanju in pri prihodu k žalujočim pri mrliču, bo povedano v §§ 112., 136., 142. in 147.

§ 80. Priklon je imenitnejši del pozdrava in se napravi takole: Oseba ženskega spola se postavi tako, kakor je rečeno v § 79. pri začetku (za pozdrav na mestu). Za mali priklon pripogne dama vljudno samo glavo, tako da pride brada skoraj na prsa. Za globoki priklon pa tiho podrsa stopalo leve noge ravno naprej, tako da pride zadnji kraj pete tja, kjer je bil prej prvi kraj prstov, pri-

pogne ljubko glavo in zgornji del telesa naprej in sicer tem nižje, čim imenitnejša je oseba, kateri se priklanja ter obenem tudi nekoliko sključi obe nogi v kolenih. Pri malem priklonu visita obe roki naravno doli; pri globokem priklonu pa visi tako samo desna roka, ker rahlo stisnjene prste leve roke položi dama na sredo svojih prs. Tudi moški se postavi pred osebo, kateri se hoče prikloniti tako, kakor je omenjeno v § 79. 7. stavek, se odkrije z levo roko in drži klobuk poklopnen k levi nogi; obe roki visita naravno doli, obe nogi sta ravni, potem naredi mali priklon samo z glavo, da pride brada skoraj na prsa; za globoki priklon pa pripogne glavo le malo, ves zgornji del telesa pa pripogne tem nižje, čim imenitnejša je oseba, kateri se priklanja in sicer tako, da se pregnetelo le v pasu. Priklon ženski kakor tudi moški traja praviloma le toliko časa, dokler je mogoče navadno naštetih 1, 2, 3; ko se šteje 1, treba se je prikloniti, dokler se izreče 2, treba je stati v priklonjeni drži in na 3 se je zopet popolnoma zravnati. Pred jakov imenitno in mnogo imenitnejšo osebo je treba ostati v priklonjeni drži, dokler se izreče 2, 3 in zravnati se je še le na 4. Pri tem zravnanju dene oseba ženskega spola levo nogo zopet k desni na prejšnje mesto in levo roko spusti naravno doli, moški pa se pokrije.

§ 81. Podajanje rok (rokovanje). Kdor pri pozdravu poda svojo roko drugemu človeku, prizna temu nekoliko pravice do zaupnega bližanja in mu naznani svojo posebno naklonjenost, večjo dobrohotnost ali celó ljubezen.

Svojo roko podati ima pravico samo imenitnejša oseba; manj imenitni človek pa mora na to ponudbo čakati. Imenitnejša oseba, ki hoče podati roko, naj vzdigne odprto desno roko blizu sebe do srca, suče odprto dlan navzgoraj, obenem vrže odprto roko prijazno proti manjimenitnemu človeku, kakor bi mu hotela svojo dlan pokazati, tanjše 4 prste, rahlo drug k drugemu pritisnjene, naj zasuje k sebi, da ležé s prsi skoraj paralelno in vodoravno proti levi roki, vsa desna roka naj bo primerno stegnjena naprej in na levo, da pride dlan zgoraj pred sredino telesa, desni komolec bodi malo vzdignjen in zgornji del telesa malo pripognjen. Manj imenitni človek naj se pri tem prikloni, pa položi svoje 4 tanjše prste desne roke tako, da ležé križem na prstih imenitnejše osebe, potem te prav rahlo objame, (ne da bi jih stiskal) in obrača tako, da pridejo

precej potem prsti in dlan imenitnejše osebe zgoraj in ravno naprej, lastne prste pa zasučé na levo, kakor prej imenitnejša oseba. Ko pa se v duhu našteje 1, 2, 3, se rahlo spustita obe roki.

Tujo roko držati dalje časa ali jo celó stiskati, pomeni veliko zaupnost, staro prijateljstvo ali celó ljubezen. Kdor drži v desni roki klobuk ali drugo reč, naj jo pri rokovanju leva roka hitro prevzame.

§ 82. Poljub roke. Kdor poljubi tujo roko, izkaže dotični osebi posebno spoštovanje in hvaležnost. Zato naj bi poljubljali roke zlasti otroci lastnim starišem in učiteljem pred vsakim odhodom za daljši čas in ob prihodu, posebno pa na dan njihovega godu ali rojstva. Poljubljal naj bi vsakdo roko svoji dobrotnici ali svojemu dobrotniku, posebno precej po prejeti dobroti in sploh vsaka manjimenitna oseba imenitnejši osebi, ako je ta vredna takega spoštovanja, kakršnega se ne more samo z besedo in na manj pomenljiv način izkazati zadostno.

Kdor hoče poljubiti tujo roko, naj po izvršenem priklonu ali rokovanju prosi zato dotično osebo dopuščenja.

Podane 4 tanjše prste desne roke naj prime na krajih rahlo s svojo desno roko, se k prstom prikloni in jih le malo vzdigne, pa poljubi zadnji (pripestni) člen srednjega prsta ali morebitni prstan na tej roki na zgornji strani, praviloma enkrat, za jako velike dobrote pa celó trikrat, tako kakor bo rečeno v § 84. Precej po poljubu naj poljubitelj dobrotnikovo roko na lahko izpusti. Odtezati ali zmikati roko pred poljubom ni spodobno ter prav žaljivo.

§ 83. Objemanje telesa. Le osebe, ki so popolnoma zaupne in v tesni zvezi, kakor stariši in otroci, bližnji sorodniki, kakor tudi veliki in zvesti prijatelji med seboj, si objemajo vzajemno telesa, v znamenje posebne ljubezni. Marsikdaj se izjemno prigodi, da tudi imenitnejše ali celó najimenitnejše osebe objamejo zavoljo posebno velikih zaslug, celó svoje podložne osebe; na pr. cesar ali kralj objame svojega ministra, gospodar svojega hlapca ali gospodinja svojo deklo itd. v znamenje posebnega zadovoljstva, priznanja in pohvale. Pri vzajemnem objemanju si držita osebi pri pozdravu podane roke, nato se vzajemno potegneta radostno k sebi (imenitnejša oseba začne prej potezati), si izpustita roke, vsaka objame z lastno desno roko drugo osebo okoli telesa, tako da pritisnejo kraji prstov spoštljivo rahlo, ali ljubeznivo in krčevito na hrbet v viso-

čini srca, srce k srcu; obenem objame vsaka oseba s svojo levo roko drugo osebo okoli vratu, tako da pritesnejo kraji prstov na zgornjem koncu zatilnika, glavi in usta skupaj. Pri enostranskem objetju objame samo imenitnejša oseba svojega podložnika z desno roko kakor je zgoraj rečeno, a levo odprto roko položi samo na desno podložnikovo ramo; pri tem mora podložnik ravno, najbolj spoštljivo in mirno stati.

Ko mine objetje, se objemalec zravna, podložnik pa stopi 3 korake nazaj, se za to posebno čast globoko prikloni in gleda ginjen objemaleu v oči.

§ 84. Poljubljanje obličja. Precej, ko se dve osebi vzajemno objameta (§ 83.), se navadno tudi poljubita v obličje takole: Najprej se pristrčno pogledata v oči, zbočita špičasto ustnici ter se poljubita na sredo čela v znamenje blagoslova (stariši svoje otroke itd.) ali na leva ter na desna lica blizu ust v znamenje prijateljstva (prijatelji in dobri znanci) ali na sredo ust od lastne desne pa od lastne leve strani v znamenje ljubezni.

Na čelo in na obe lici se pritisnejo ustnice malo in le toliko časa, dokler je mogoče naštetih 1, 2, 3; na obe tuji ustnici pa tem močnejše in tem več časa, čim močnejša in večja je ljubezen.

Vendar je treba poljubljati pametno, zmerno, spretno, ljubko, živahno, radostno in ginljivo. Ne sme se pa pri poljubu glasno cmokati in sliniti, marveč tenkoglasno vase cikniti, da se sliši malo, pa dosti čuti.

§ 85. Zvonjenje, s katerim se izkaže škofu ali še imenitnejšemu duhovniku pri njegovem prihodu v kak kraj posebna čast.

Ko se zapazi s cerkvenega zvonika ali z druge višočine bližajoči se voz ali vlak, v katerem je ta dostojanstvenik, naj bi udarili dobro vežbani zvonilci ob največji zvon z njegovim kembljem 3krat zaporedoma in med vsakim udarcem naj preteče toliko časa, da je mogoče pravilno šteti do 3; ravno toliko časa po tretjem udarcu naj začno z vsemi zvonovi zvoniti slovesno, ubrano, zložno in lepoglasno ter zvonili naj bi tako neprenehoma, dokler ne pride dotični odličnik v cerkev. Ako pa se rečeni duhovnik le mimo pelje, naj zvonjenje traja, dokler se še vidi njegov voz.

§ 86. Streljanje. Jako imenitne osebe, ki imajo veliko veljavo in posebne zasluge za državo in deželo, za ves narod ali vsaj za dotični okraj, je treba pri njihovem službenem ali slovesnem prihodu, kakor tudi po slovesnem govoru in pri odhodu počastiti tudi s streljanjem.

To naj bi izvrševali spretni moški, ki so v tem dobro izvežbani, potem ko so dobro pregledali dotično orožje. Navadno se rabijo topiči, s katerimi naj bi streljali jako previdno, da se ne dogodi kaka nesreča. V še vroč topič naj nihče ne tlači smodnika.

Ko se z visočine zapazi bližanje dotičnega dostojanstvenika ali ko prestopi mejo dotičnega kraja in po zvršetku njegovega slovesnega govora ali ko odhaja iz kraja, naj bi ga počastili vsakokrat vsaj po trije zaporedni strelj.

Med vsakim strelom naj preteče enoliko časa, dokler se more počasno našteti do 3. Tudi pri ženitbenih slovesnostih in veselicah je marsikje navada streljati na čast in radost novoporočencema. To navado naj bi vsi opustili. V takih slučajih nosijo ljudje strelno orožje brez postavne pravice t. j. brez orožnega lista, streljajo v vaseh in blizu lesenih poslopij s slamnatimi strehami, itd. kjer je postavno prepovedano in marsikdo ne zna rabiti orožja; razven tega je strelec morebiti preveč vesel in lakkomišljen. Zato se dogodi večkrat velika nesreča in sramota.

§ 87. Zastave ali bandera so znaki izkazovanja časti in sočutja. Paziti pa je treba, da so zastave prave barve, prav razobešene, oziroma nošene ali držane, in da nositelji z njimi prav pozdravljajo.

Zastava avstrijske cesarske hiše je črno-rumena. Avstrijsko bojno bandero je rdeče-belo-rdeče; na sredi ima avstrijski grb (orel z dvema glavama itd.) Avstro-ogrsko trgovinsko bandero je zgoraj (pri sulici) rdeče, na sredi belo in spodaj pol rdeče, pol zeleno. Na sredi bandera sta grba obeh državnih polovic. Ogrska zastava je rdeče-belo-zelena. Slovensko-narodna pa belo-modro-rdeča. Kranjska zastava je belo-modra-rdeča.¹⁾ Ljubljanska zastava je belo-zelena. Češka deželna zastava je belo-rdeča; istrska je rumeno-rdeče-modra; goriško-gradiščanska belo-rdeča-rumeno-modra; tržaška je zlato-rdeče-belo-črna; koroška zlato-rdeče-bela; štajerska je belo-zelena; dalmatinska modro-zlata, gališka modro-rdeče-zlata, moravska zlato-rdeča-modra; ruske deželne barve so črno pomarančasto-bele, italijanske zeleno-belo-rdeče, nemške so črno-belo-rdeče, srbske rdeče-modro-bele, črnogorske pa so rdeče-bele, hrvatske in francoske modre-bele-rdeče, itd.

¹⁾ Potrjena s cesarskim reskriptom 23. septembra 1848.

Belo razvito bandero pomeni vdajo ali predajo, (ali veselje, na pr. nad praznimi kaznilnicami), tudi spravo. Rdeče bandero znači odločnost za upor in boj, rumeno bandero = kugo, črno bandero pa = žalost.

Razobesiti je treba bandera — zlasti pri političnih slavnostih — tako, da je cesarsko ali avstrijsko-bojno, ali vsaj avstrijsko-kupčijsko bandero zgoraj in druga bandera zdolaj, ali avstrijsko na sredi in malo višje, slovenskonarodna na desni, deželna pa na levi strani avstrijskega bandera; vsa druga bandera pa v bližini teh po pomenu svečanosti.

Banderonosec dene, ko stoji, banderišče (drog) h koncu desnega stopala na desni strani in drži banderišče z desno roko; bandero se nosi na levi (srčni) strani, tako da pride spodnji konec banderišča v višočino pasa, desna roka drži banderišče pri zdolnjem kraju, leva roka pa v višočini oči, vrh banderišča in bandero se nagne malo naprej. Ko pride oseba ali družba, kateri se hoče izkazati čast, tako blizu, da gre najimenitnejši izkazovalec časti dotični družbi ali osebi naproti in ko se ji odkrije, vzdigne in drži banderonosec banderišče z banderom tako, kakor je rečeno zgoraj. Ko pa pride oseba, kateri se izkazuje čast, 3 korake blizu banderonosca, naj bandero in banderišče objame z desno roko in nagne vso zastavo tako, da pride vrh banderišča 20 *cm* blizu tal, zdolnji konec banderišča stisne pod desno pazduho, leva roka pa naj drži klobuk ob nogi (ako je v uniformi, se ne odkrije). Tako pripognjeno bandero je treba držati, dokler ni dostojanstvenik 3 korake od banderonosca, ali dokler traja nagovor. Kadar zakličejo govornik in drugi navdušeno živio itd. ter vihté klobuke v zraku, naj banderonosec vzdigne bandero ob svoji levi strani kolikor mogoče visoko, in ga naj vihti po zraku. Po završeni svečanosti nosi banderonosec bandero na svoji levi rami, držeč ga z levo roko.

§ 88. Slavoloki. Kadar pride kam izvenreden slavodobitelj, jako imeniten in mogočen dostojanstvenik, velik dobrodelnik ali posebne časti in slave vredno društvo ter bi tamošnji domačini radi izkazali največjo čast, tedaj naj bi na vhodu mesta napravili primeren slavolok, pod katerim pride dotični slavnostnik v kraj, ki ga želi počastiti.

Vrhunec slavoloka naj bi bil približno 4 *m* visoko, lok na sredi vsaj 2 *m* širok, obe stranici (stebra) pa morata biti močni in varno

stoječi. Ves slavolok naj bi bil okrašen poleti z rdečimi, belimi in zelenimi svežimi cvetlicami, pozimi pa z bršljanom, s smrečjem in z umetnimi rdečimi belimi in zelenimi cvetlicami. Na sredini loka naj visi velik venec iz lovorovih listov za zmagovalca, iz mirtovega ali bršljanovega perja ali pa iz drugih, povodu primernopomenljivo barvnih cvetlic za drugega slavnostnika. V znotranjosti venca naj bo deska, pokrita z belim papirjem, na tem pa naj bo napisano: Slava! ali Živio! ali pa primeren pozdrav. Pod tem slavo- ali živio-klicem treba pisati ime in priimek slavnostnikov, pod ta pa druge besede spoštovanja, ljubezni, zvestobe, vdanosti, hvaležnosti itd. Na levi strani tistega, ki je obrnjen proti kraju, blizu 1 m visoko, naj bo napisano ime tamošnjega kraja, dan, mesec in leto, na desni strani v enaki visočini pa skupno ime častilcev. Izven tega naj bo slavolok okrašen po stanu slavnostnika s cesarsko, z državno, z narodno, z deželno in z drugačno zastavo. Ko pride dotični dostojanstvenik 30 korakov blizu slavoloka, naj bi stali vsi praznično oblečeni častilci v vrstah — imenitnejši, oziroma dame na desni, manjimenitni, oziroma moški pa na levi strani slavoloka. Načelnik sprejemnega odbora naj bi šel dostojanstveniku naproti, se 3 korake pred njim priklonil ter ga glasno ogovoril v svojem in v imenu vseh častilcev — katere mu skupno predstavi z rokokretom — (pri tem naj se vsi častilci priklonijo ter ga enoglasno pozdravijo: Slava! ali Živio! I. I.). Precej po govoru naj najimenitnejša dama (še bolj imenitnemu po priklonu) izroči prišlecju primeren šopek cvetlic ali drug dar in spominek. Pri tem in tudi pozneje naj bi pravočasno dostojanstvenika navdušeno pozdravljala vsa množica s slavoklici itd.

Deveto poglavje.

§ 89. Osebno čestitanje.

Kdor izve, da se je sorodniku, prijatelju ali dobremu znancu dogodila posebna sreča in povoljnost večje važnosti, naj se precej ali v prvih 24 urah praznično obleče, gre ali se pelje osebno in pravočasno (§ 103.) k dotičniku, da se mu s posebno radostnim izrazom v obliju predstavi in mu z najbolj ginljivim, kratkim, v srce segajočim govorom povodu primerno čestita. Pri tem naj bi se čestitalec ravnal po pravilih, navedenih v § 73. I/6, 73. II/66 in čč, kakor tudi po § 103., komur se čestita pa po §§ 73. I/14 in 93.

§ 90. Ravnanje v nevarnosti in nesreči.

Človek zaide v nevarnost ali se mu zgodi hipoma nesreča takrat, kakor na to najmanj misli in ko ni nanjo nikakor pripravljen. Nevárnost, še bolj pa nesreča je sama na sebi huda in ko jo človek, zamišljen v druge svoje zadeve, zapazi, se skoraj vselej bolj ali manj prestraši, izgubi prisotnost duha in nekateri so pri tem tako zmešani, da ne vedó ničesar. Nevárnost odvrniti ali nesrečo vsaj zmanjšati je mogoče samo, ako človek, ko jo zapazi, ostane hladnokrven, miren in v vsi samosvesti, ako hipoma velikost nevarnosti prav obsodi in nastopi proti njej precej odločno, srčno, pogumno in stanovitno. Vendar naj bi vsakdo pametno odjenjal samo takrat, kadar vidi, da je nevarnost tako velika, da bi ga pri nadaljnem odporu gotovo pokončala.

V kritičnih trenutkih je tedaj treba hitro odločiti se, kaj je početi, ne pa omahljivo obotavljati se, prazno blebetati, ali obupano javkati. Živo se je treba poprijeti rešila sam in osrčevati še druge, ki so v isti nevarnosti, jih vzpodbujati, podložne celó priganjati k sorenju. Različne nevarnosti in nesreče se morejo vsaki čas pripetiti, in zato naj bi bil vsakdo vselej na vse pripravljen; mislil in odločil naj bi vsakdo že naprej, kako bi v tem ali onem slučaju ravnal in se vedel, ako bi se mu pripetilo to ali ono. Strah in žalost izvirata bolj iz napačnega predsodka in domišljanega predčutja kakor iz pravih, strahu ali žalosti res vrednih okolištin; nevarnost, ki je povod žalosti in strahu, pa se zdi pri nastanku večja, kakor je v resnici. Zato bi bilo dobro, da bi se ljudje gledé samosvesti, prisotnosti duha, odločnosti, srčnosti in poguma vzajemno vežbali, predno je treba te dobre lastnosti rabiti. Tako se vadijo na pr. vojaki in konji za vojno.

§ 91. Osebno sožalovanje, tolaženje in pomoč.

Sveta dolžnost vsakega človeka je, da druge ljudi sploh, posebno pa lastne sorodnike, prijatelje in dobre znance v vsaki njihovi nesreči in nevolji prisrčno miluje, jih blagodejno tolaži in jim človekoljubno pomaga. Zato naj bi se vsakdo precej ali v prvih 24 urah potem, ko je izvedel, da se je bližnjemu pripetila bridkost, oblekel praznično žalostno pa šel pravočasno (§ 103.) k nesrečnežu, se mu predstavil z žalostnim izrazom v obličju ter mu izrekel globoko-sočutno svoje resnično sožalovanje in srčno tolažbo. Vede se naj na podoben način, kakor je omenjeno v §§ 73. I/17, 73 II/66

in čž. Po izgovoru naj bi tolažilec ponesrečenemu človeku tudi v dejanju pomagal kolikor more; ako mu pa res ni mogoče pomagati, naj bi to nemožnost obžaloval in dokazal ter izrekel željo in voljo, da mu bo res pomagal precej, ko bo to mogoče. Vse občenje naj bo res sočutno, izraz obličja zamišljen in kretanje otožno. Sožalnik in tolažnik naj ne gleda in ne govori o drugih okoliščinah, ki niso v zvezi s tem predmetom; tudi odhod sožaliteljev od nesrečne osebe naj bo žalosten, počasen in zamišljen.

Deseto poglavje.

§ 92. Darovi in dobroteljnost.

Občno spoštovanje si človek pridobi praviloma s svojo starostjo in z dopadljivim vedenjem; vsestransko čast se pospeši z izvenrednimi splošnimi zaslugami; da se doseže posebno dobrohotnost in ljubezen posameznih oseb, pa je treba taistim pri ugodni priložnosti darovati na dopadljiv način primerne darove ali jim storiti posebno dobroteljnost. Da doseže dar pravi uspeh, je treba, da daruje darovalec iz lastnega nagiba, radovoljno, iz čiste radodarnosti in dobrohotnosti osebi, ki je voljna dar sprejeti in biti ž njim v tesnejši zvezi. Darovati je treba svojo lastnino, takšen dar, kakoršen dotični osebi najbolj ugaja, o pravem času, posebno pa na najbolj dopadljiv način.

Ko je darovalec vse to dovoljno premislil, naj da dotičnemu daru najokusnejšo obliko, naj ga položi na lep krožnik ali v steklenico itd. To naj položi v čeden košek in pokrije s snažnim porinjalcem, steklenico naj zavije v bel, čist papir (ne pa v prtič ali celó v robec), dragocenosti naj položi v pripravno vlagališče ali v škatljo, šopek cvetlic treba povezati s svilenim, belim, rudečim, modrim ali zelenim trakom z dvema zankama. Šopek naj položi v enakobarven papirnat zavitek in ga s tem pokrije. Potem naj se darovalec obleče praznično, pa nese dar dotični osebi, kateri naj se predstavi s posebno radostnim izrazom v obličju ter naj omeni z ginljivimi besedami povod, nagib in namen darovanja. Reče naj, da čuti dolžnost in srčno željo dotični osebi ugoditi, da je darilce jako majhno, da pa izvira iz srca velike dobrohotnosti (ali ljubezni, hvaležnosti itd.), ter naj eventualno prosi ali želi, da bi dotična oseba blagovolila (ali izvolila) vzeti to darilce tako rada (imenitnejša

dobrohotno) kakor je darovano iz čiste radodarnosti (pri zadnjih besedah naj se darovalec prikloni in izroči dar z desno roko). Dar je treba imenovati samo enkrat kakor majhno, nebstveno reč. Nikakor bi se ne spodobilo omeniti njegovo kakovost ali vrednost. Vse to občen je in govorjenje naj bo razmerju obeh oseb primerno, govor izbran, srčen, ginljiv in kratek. Darovalec naj se pri tem varuje užaliti nežnočutnost obdarovane osebe, posebno ako ve, da je častiželjna in da ne vzame rada darov, ne da bi jih precej povrnila. Darovalec naj ne daruje takih reči, katerih sam ne more rabiti, da se jih le iznebí. Najbolje je darovati tako reč, katere obdarovana oseba nima in je tudi ne more dobiti; ali pa tak predmet, katerega ta oseba pri darovalcu vidi in se ji jako dopade. Ako pa darovalca kdo česa izrečno prosi, naj prositelja prijazno, sočutno in pazljivo posluša, dokler ne izreče vse svoje želje in ako le mogoče, naj mu da kar prosi radovoljno in precej. Ako pa tega ne more storiti, naj mu vljudno in obžalujé pove, zakaj prošene reči ne more dati ali zakaj želje ne more izpolniti. Kakšni darovi so primerni za otročnico, za kršenca in birmanca, za krstno botro za zaročnico, za ženo, za moža in za druge posamezne osebe in slučaje, je na dotičnih mestih omenjeno. Tukaj naj le še omenim, da so cvetlice zlasti osebam ženskega spola večkrat najljubše darilo. Kdor hoče darovati cvetlice in doseči ž njimi pravi uspeh, naj pomni, da imajo cvetlice in rastline sledeči pomen:

Akacijino cvetje = zaupaj mi!

Akacijina vejica = nehvaležnost je plačilo sveta.

Planinska vijolica = Vaša razsodnost in voljnost, so Vas vsa-dile v moje srce.

Kitajska naranča = prisegam, da ljubim samo Tebe.

Smetlika = Tvoji ognjeni pogledi jemljejo mir mojemu srcu.

Balzamina = žarki Tvoje lepote razsvetlijo vse.

Kopriva = Tvoje zbadljive besede so neznosne.

Zelenika (pušpan) = Ti si prevelik(a) svojeglavec (svojeglavka).

Ceder = sožalujem s Teboj.

Stolistnica = vse Te čišla in ljubi, ker si največja lepotica.

Citrona = žal, da Tvoje želje ne morem izpolniti.

Citronovo pero = zakaj si tako žalostna?

Drenulja (drenova jagoda) = živi dolgo, vselej srečno!

Osat = Tvoje zbadljive besede mi prebadajo srce.

Hrastovo pero = venec slave naj venča Tvoje čelo.

Bršljan = nobena posvetna moč me ne more ločiti od Tebe.

Jagoda = kdor ne išče, ne najde.

Kum (kimelj) = ne tako naglo in očitno govoriti (najina ljubezen naj ostane še skrivnost).

Poljski nagelj = Ti si mi najljubša ljubkost.

Domači rdeči nagelj = goreče hrepenenje po Tebi mi raztaplja srce.

Bezgovno cvetje ali pero = ali bije Tvoje ljubo srce res zame?

Georgina = Ti si tako ošabna, da se komaj upam pogledati Te.

Zlatica = hitimo k oltarju predno poteče čas mladosti.

Granatovo cvetje = kmalu boš v ženitni obleki.

Hortenzija = ali si me res pozabil(a)?

Hijacinta = Tebi sem udan(a).

Kozji parkelji (*Lonicera caprifolium*) = čista, trdna in zvesta je moja ljubezen.

Uheljnik = večno zvestobo Ti obljudim slovesno.

Neven = neumrjoča kakor duša je najina ljubezen.

Kamilica = vse Tvoje želje naj bi se izpolnile.

Detelja = svoboda je najdražji zaklad.

Pero detelje = odkritosrčno naj bo najino prijateljstvo.

Konjska meta = pozabi žalost.

Lilija = nedolžnost, krotkost in ponižnost so v Tvojem nežnem srcu.

Lavor = občudujem Te.

Jurjevka = ljubim Te, odkar sem Te videl prvokrat.

Slezena = Ti si lep(a), a v Tvojem srcu je mrzlo.

Melisa = kjerkoli sem, tam me obdaja Tvoja podoba.

Mah = Tvoja trdovratnost me žene v obup.

Muškatov cvet = Ti si zame posvetni raj.

Mirta = Bog ljubezni naj bi Te kmalu ovenčal z nevestnim vencem.

Narcis (rumeni) = napuhnjen(a) si in brez zaslug.

Oleander = Ti oživljaš moje srce.

Peteršilj = zmernost je ljuba primernost.

Resedica = krotkost in srčna dobrota so ljubše in močnejše, kakor prevzeta lepota.

Vrtna roža = le pri Tebi imam mir in vso radost.

Pero rože = dà.

Rožmarin = kmalu bom Tvoj, moja sladka sreča.

Salata = svetuj mi, kaj naj naredim?

Trobentica = kje je ključ Tvojega srca?

Kozja pogačica = zakaj si tako mrzel (zla) proti meni?

Snežna šebojka (zvonček) = čistost Tvojega srca žari iz Tvojih oči.

Sabljica = orožje ljubezni naj Ti da zmago.

Solnčnica = ali se Tvoja ošabnost res ne da ugnati?

Mulica (= goreča ljubezen = nagelj = bellis perennis) = Tvoja prisrčna ljubkost je čarovno-omamljiva.

Žalujka (vrba) = oh! kratka je bila moja sreča.

Tulipan = prevzetnost žene v pogubo.

Vijolica = nič ni slajše, kot skrivna ljubezen.

Potočnica je priča nepozabljivosti.

Vrbovo pero = o Tebi nočem ničesar vedeti.

Pero vinske trte = uživaj radosti življenja.

Mladika vinske trte = bližaj se, toda z vso zvestobo.

Slak = veruj trdno na mojo zvestobo!

Zimostraževno pero = neminljiva je moja ljubezen.

Oljno pero = mir.

Palmovo pero = zmaga.

Kdor komu kaj daruje, naj ne misli na povračilo in naj ne zahteva pri obdarovani osebi zase večjih pravic ter naj si ne jemlje zato večje prostosti; temveč darovalec naj po darovanju občuje z obdarovano osebo še bolj previdno in varno kakor prej, da nihče ne sumniči, da išče darovatelj zahvalo in povračilo.

Ako mogoče, je po darovanju primerno, da se darovalec zlasti sramežljivih in mehkočutnih oseb nekaj časa previdno ogiblje ali z njimi o daru ničesar ne govori, temveč na to na videz pozabi. Ako pa hoče obdarjena oseba po vsaki ceni izkazati za dobljeni dar svojo hvaležnost, jo je treba sprejeti prijazno ter se ne braniti manjšega povračila.

Omenjati svoje darove obdarovani osebi je žaljivo in nesporodno; očitati jih pa je sramotno. Ako bi pa kdo svojo radodarnost ali dobrodelnost in tujo hvaležnost tretjim osebam razglašal, bi bilo to neodpustljivo in neomikano, kajti darovati ali dobro storiti, ako mogoče, je sicer dolžan vsakdo, nihče pa ni prisiljen.

§ 93. Hvaležnost za darove in dobrote.

Prava hvaležnost za prejete dobrote je najsvetejša dolžnost in najlepša čednost. Prava hvaležnost je tudi ključ do novih dobrot. Vsaki, celó najmanjši dar in vsaka, tudi najmanjša dobrot, izkazana z besedo, z dejanjem ali z opuščanjem, je vredna primerne hvaležnosti. Hvaležnost pa se ne sme ravnati le po materialni vrednosti dotičnega daru ali dobrodelnosti, temveč po blagosrčnosti in vljudnosti, po ljubeznivosti in po dobrem namenu, katerega je izkazal dobrodelnik pri svoji dobrodelnosti. Precej, ko vam je storil kdo z besedo ali z dejanjem kaj dobrega, se mu zahvalite srčno, ginljivo in prijazno, posebno pa, ako je dobrotnik to storil iz lastnega nagiba brez vsake prošnje. Ako vam ponudi gmoten dar darovalec, ki je na dobrem glasu in ako spoznate, da vas hoče obdariti le iz čiste dobrohotnosti, tedaj se izkažite posebno ginjene in z radostnim izrazom v obličju sprejmite dar. Dobrotniku se priklonite, zahvalite se mu zato najpristrčneje, vzemite precej potem dar v roke, ga ogledujte in hvalite radostno. Ako je kdo od vaših sorodnikov ali prijateljev prisoten, pokažite mu dar, po okolišnih ga postavite na jako očitno mesto. Ako so že drugi darovi na mizi, postavite novi dar spredaj med dva druga, potem pa darovalcu zopet zatrdite, da vam ta dar prav posebno ugaja, ter da ste mu dolžni zanj posebno hvaležnost ali ljubezen. Ako Vam prinese dar dekla ali hlapec darovalcev, sprejmite ga tudi vljudno in prijazno ter obdarite sela s primernim denarnim darilom pa sporočite darovalcu svojo ustmeno ali pismeno zahvalo. Pazite, da kmalu po sprejetju daru vsakemu darovalcu pri ugodni priložnosti s primernim darom in z osebno dobrodelnostjo, njegovo dobroto obilno povrnate; storite to tudi takrat, ako ravno veste, da ne boste dotičnega darovalca nič več potrebovali ali da vam ne bo mogel nič več dobrega storiti. Prejeti dar hranite ne gledé na njegovo kakovost kakor drag spominek in nikdar ga ne darujte tretji osebi, ker to bi bilo za darovalca razžaljivo.

Ako bi vam pa ponudil dar človek, ki je na slabem glasu, ali bi ga ponujal z nečastnim namenom, mu sicer vljudno, toda kratko in odločno recite, da daru nikakor ne sprejmete. Glejte, da takega človeka kolikor mogoče hitro odpravite, a ga ne razžalite!

Enajsto poglavje.

Ženitne zadeve.

§ 94. Sposobnost za ženitev.

Kdor hoče svojo srečo, radost in blagovitost iskati in uživati v zakonskem stanu, naj se omoži ali oženi šele takrat, ko ve, da je duševno, telesno in gmotno za ta stan res že sposoben. Kadar je o tem prepričan, pa naj pravega časa, ako mogoče, ne zamudi. Duševna sposobnost zahteva popolnoma zdrav um in zdravo pamet, kakor tudi zadostno omiko, da se more vse svoje dolžnosti v svojem delokrogu zakonskega stanu natančno izvrševati. Telesna sposobnost je v popolnem razvoju in zrelosti telesa, katero ženske dosežejo praviloma v svojem osemnajstem do dvajsetem, moški pa v 24.—26. letu. Kdor se ženi, naj bo stanovitnega zdravja in brez takih bolezni, ki se navadno podedujejo (na pr. božjast, jetika, škroflji, blaznost, škiljavost itd.) Z ozirom na gmotno sposobnost naj bi stopil vsakdo v zakonski stan šele takrat, ko ima sam, ali skupaj z osebo, katero hoče vzeti v zakon, toliko premoženja ali gotovega zaslužka, da se morejo s tem spodobno opraviiti ženitni stroški, da moreta zakonec brez pomanjkanja živeti in da moreta tudi vse svoje morebitne naslednike današnjim zahtevam primerno odgojiti, izučiti in pripraviti na pravo pot življenja.

§ 95. Izbiranje ljubimke (ljubimca) in zaljuba.

Nobena dama naj ne jemlje za moža lepe moške obleke, ne gradu v zraku za stanovanje in tudi ne obljube za kosilo, moški pa naj ne izbira lepe ženske obleke ali samo bogatije za ženo; ker življenje sploh, posebno pa zakonski stan, zahteva resno pravih ljudi, prave ljubezni in tudi gmotnega premoženja ali vsaj poročstva, da ga dobi. Ako si človek, sposoben in nagnjen za zakonski stan, med poznanimi ljudmi ne more najti povoljne osebe drugega spola, naj naznani to okolnost sorodnikom ali resnično dobrohotnim prijateljem, ki poznajo več ljudi tudi v daljnih krajih. Ako pa teh nima, naj se zateče celó k časopisju. Nikdar pa naj se ne da nihče v roke takim ljudem, ki ponujajo razne neveste ali ženine ter se s tem obrtom živé. V ženitnih zadevah je dobro, poslušati dobre nauke in prave nasvete ali opomine starejših, dobrohotnih in izkušenih ljudi, najbolje je pa delati po lastnem prepričanju ter narediti po lastni pameti in želji. Kdor hoče doseči in uživati pravo blagovitost zakonskega

stanu, naj pred vsem prav presodi samega sebe, svoje lastnosti in vse lastne zadeve; potem naj vse to natančno primerja lastnostim in zadevam tiste izbrane osebe drugega spola, s katero želi stopiti v zakonski stan. Pri tem primerjanju naj posebno pazi, ali so obojestranska нравstvena načela in prizadevanja v popolnem soglasju (taka načela se dadó spoznati zlasti v resnem občenju in v nežnem, voljnem in zmernem pogledu, po čistih, prostodušnih, očitnih govorih in po blagodejnem delovanju sploh) in ako se srčne lastnosti, kakor tudi duševne zmožnosti in olika vsaj približno strinjajo. Razen tega je treba paziti na približno enako starost, krepkost in na telesne lastnosti sploh. Kdor jemlje vdovo ali vdovca, naj premisli, kako je živel dotičnik v prejšnjem stanju; kdor pa jemlje samsko osebo, naj pazi, kako se je vedla doslej.

Tudi gmotno premoženje, prihodki in pridobninske zmožnosti, kakor tudi gospodarstvena in varčnostna načela naj bi bila kolikor mogoče približno enaka. Ako si vse to natančno premislil ter ako se nadejaš, da bodo izbrana oseba kakor tudi njeni in tvoji stariši zadovoljni, da stopiš v zakonsko zvezo, sporoči izvoljenki svojo ljubezen in svoj namen ako le mogoče ustmeno ter jo ljubko prosi, da pové svoje mnenje o tem blagohotno tudi ona, hitro in odločno. Ako sta oba zaljubljenca popolnoma zadovoljna, da stopita v zakonski stan, naj bi se izpovedala pri prvem sestanku drug drugemu iz dna srca vseh prešlosti in si z ozirom na dosmrtno prihodnost predočila tudi vse zoprnosti zakonskega stanu . . . Ko natančno spoznata, da sta res ustvarjena za skupno življenje in da jima skupni zakonski stan res obeča pravo zakonsko blagovitost, šele potem naj se drug drugemu srčno izročita ter si najsrečnejše in slovesno obljubita dosmrtno in neoskrunjeno zvestobo.

§ 96. Zaroka. Ko sta oba zaljubljenca že v popolnem soglasju in ko približno vesta, da bodo obojestranski stariši privolili v to zavezo, naj naznani zaljubljenec svojo zaljubo očetu ali varuhu zaljubljenke s priporočenim pismom ali po svoji ljubici in naj ga vljudno in ponižno prosi, ako in kdaj sme priti na formalno in slovesno zaroko. Ko je zaljubljenec dobil povoljni odgovor, naj se napravi praznično in obleče ako mogoče salonsko obleko: frak, belo-svilnato ovratnico, cilinder in svetle rokavice; vteke naj v žep za svojo zaljubljenko in zase dva zaročna prstana, t. j. dva gladka zlata prstana, katera bodeta tudi poročna prstana. Precej

po poroki je treba v znotranjost teh prstanov vrezati krstna imena poročencev in priimek ali vsaj teh začetne črke, kakor tudi dan, mesec in leto poroke, tako da bo nosila žena prstan z imenom svojega moža, sprog pa prstan z imenom svoje žene. Ako le mogoče, naj vtekne v žep tudi zlat zapestnik in druge dragocenosti, vzame s seboj tudi umetno napravljen šopek belih rožic, pa se pelje ali gre s svojim očetom ali varuhom k očetu ali varuhu svoje zaljubljenke. Tu sprejmó snubca nevesta v beli, (ako je vdova, v svetli obleki,) in njeni praznično oblečeni stariši prijazno ter ju povabijo v sprejemnico. Snubljenka naj sedi za mizo na častnem mestu, na desni pri nji njen oče, na levi zraven nje pa njena mati. Na drugi strani mize sedi snubec, na desni strani pri njem pa njegov oče ali varuh.

Šopek, katerega je izročil zaljubljenec pri prihodu svoji ljubici, naj postavi dekle v vazo ali v kozarec na sredo mize predse in pred svojega ljubega. Zaljubljenec vstane in se prikloni zaljubljenkini materi in očetu ter jima razodene svojo zaljubo. Svoj poštteni namen naj potrdi s častno besedo ter potem očeta in mater ponižno prosi za dovoljenje, da sme z gospodično hčerjo stopiti v zakon. Ako očetu razmere zaročnika niso še znane, naj snubca vpraša, kakšno gmotno stanje more jamčiti zaročnici, oziroma naj poizve, koliko hoče zaročnikov oče pomagati gmotno. Ob enem naj pove sam, koliko hoče dati svoji hčeri za doto. Sploh naj bi obojestransko natančno določili vse, kar se tiče gmotnega premoženja za oba zaročenca. Na zaljubljenčevo prošnjo izreče mnenje, oziroma dá svoje privoljenje zaljubljenkin oče in potem njena mati. Ako sta zadovoljna, imenujeta tasta odslej zaljubljenca s krstnim imenom in ga tikata. V znamenje blagoslova in potrditve mu podasta desne roke in ga povabita enkrat za vselej, da sme povoljno priti k njim na obisk. Zaljubljenec se obema zopet prikloni, se jima za to srčno zahvali, poljubi podano roko in slovesno obljubi, da si bo z vso močjo prizadeval, biti dosmrtno vreden ljubezni. Potem natakne zaljubljenec zaročni prstan s privoljenjem in dopuščanjem gospodični na prstanec leve roke in ji da tudi svoj zaročni prstan, katerega natakne ona na njegov prstanec leve roke. Pri tem imenuje ona njega, on pa njo s krstnim imenom, se tikata in si podasta desni roki, si izrečno obljubita dosmrtno ljubezen in neoskrunjeno zvestobo, ter se poljubita — na čelo in na usta. Potem

vroči zaročnik svoji zaročnici še kake darove (zapestnik, fotografijo itd.), ona pa vzame iz svojega šopka 3 cvetke in si jih pripne na obleko nad srcem, potem daruje zaročniku izdelek lastnih rok (na pr. navezene robce ali srajčne zlate gumbе in zapestnike, fotografijo itd.). S tem je slovesna zaroka končana.

Če pa zaljubljenkini stariši v zvezo ne privolijo, naj njen oče zaljubljenцу spoštljivo in obzirno odreče in pove vzroke, potem naj se brez hrupa razidejo in o tem nikomur ničesar ne povedó. Precej po zaroki je običajna manjša gostija, praviloma samo za družinske člene brez prijateljev, pri kateri napije oče zaročnice s kratkim, a srčnoginljivim govorom blagovitosti novozaročencev in zdravju zaročnikovih starišev; zaročnikov oče pa napije potem blagovitosti zaročencev in zdravju zaročničininih starišev. Slednjič napije zaročnik na zdravje svoje bodoče tašče in bodočega tasta (imenuje ju mater in očeta), kakor tudi na zdravje svoje zaročnice ter obljubi slovesno, da si bo z vso močjo prizadeval, izpolnjevati natančno vse svoje dolžnosti.

Drugi dan po zaroki obiščeta oba zaročnikova roditelja zaročnico pri njenih stariših, ako stanujejo v istem mestu ali blizu, osebno, ter jo najsrčneje pozdravita in imenujeta (tikata) od tega dneva naprej s krstnim imenom kakor svojo ljubo hčer. Ako stanuje zaročnica daleč, v drugem mestu, naj piše mati zaročnikova zaročenki pismo in jo v njem ravnotako pozdravi in imehuje. V prvih osmih dneh po pismu pa naj jo osebno obišče in vsebino pisma ponovi. Če so zaročnikovi roditelji jako stari ali dosti imenitnejši, čakajo doma, da jim njihov sin predstavi svojo zaročnico.

Pri osebнем obisku se zaročnica obema obiskovalcema spoštljivo in najsrčneje zahvali, da jo sprejmeta za svojo hčer, ter jima obljubi, da si bo vedno prizadevala biti vredna njune ljubezni in prosi oba za nadaljno dobrohotnost. Ako pa stanuje zaročenka v drugem kraju, piše zaročnikovi materi tako odgovorno pismo. Roditelji zaročnice obiščejo potem drugi dan zaročnika pri njegovih stariših, ga pozdravijo najsrčneje kakor ljubega sina in ga zopet povabijo, da jih pride pogosto obiskat.

V prvih treh dneh po formalni zaroki naj stariši ali varuh zaročnice naznanijo zaroko v časopisu, ki se čita tam, kjer stanuje zaročnik; precej potem naznani tudi zaročnik svojo zaroko v drugem

časopisu, ki se čita tam, kjer stanuje zaročnica. Ako je zaročnica samostojna vdova, naznanita to ona in njen zaročnik v dveh časopisih.

Na pr.:

Marija Slavec roj. Sluga

Anton Ljubič

zaročena.

Če stanujeta v različnih mestih, pridene se pod priimek vsakega kraj, v katerem stanujeta.

Na pr.:

Marija Slavec roj. Sluga

Anton Ljubič

zaročena

Trst.

Podgrad.

Ako ima zaročnica imenitno družinsko ime in zaročenec častno stopinjo, se to pristavi pod priimek vsakega.

Na pr.:

Ana Škrjanec roj. Grožen

Zlatarjeva

Štefan Primožič

c. kr. nolar

zaročena

Sežana.

Gorica.

Če zaročnica ni vdova, ni potreba pisati: »roj. Orožen«, nego samo: »Ana Škrjanec«. Stan zaročenca naj se praviloma navede vselej. Sploh je treba naznaniti zaroko zadostno razumljivo, vendar opustiti vsako brezpotrebno besedo.

Razen tega časopisnega naznanila naj stariši zaročnice in zaročnik ob enem naznanijo zaroko vsak svojim sorodnikom in prijateljem na enako kamnotiskanih (litografiranih) belih, močnih listkih, s pozlačenim robom posebej. Kdor je dobil tak listek in ako stanuje v istem mestu ali blizu, naj v prvih osmih dneh po prejetju obišče novozaročenca, jima častita in želi srečo osebno; iz daljnega mesta pa naj jima častita pismeno. Zato je treba, da sta zaročenca prve dni po naznanilu zaroke vedno pripravljena na sprejem obiskovalcev. V prvih 14 dneh po naznanilu, naj se zaročenca, oblečena okusno za obisk (§ 103), skupno predstavita vsem bližnjim, najprej imenitnejšim sorodnikom in prijateljem, kateri so jima častitali osebno. Ako se pa k temu predstavljanju peljeta, naj ju spremi sorodnik. K samostojnim moškim gre zaročnik sam, kakor so tudi ti pri častitanju obiskali samo njega.

Zaročnik naj okusno, vendar priprosto praznično oblečen obišče svojo zaročnico, ako le mogoče vsaki dan ter naj ji prinaša šopek cvetlic ali drugo ljubko darilce; vselej naj ji pove kaj novega in prijetnega ter jo sploh kratkočasi kolikor le mogoče. Tudi zaročnica naj bo oblečena vedno okusno, vendar priprosto in ne gizdavo; cvetlice naj nosi samo doma in ne na salonski obleki v družbi. Pazi naj tudi, da je ob času zaročnikove prisotnosti v sobi vselej tudi njena mati, sestra ali drugi človek lastne družine. Zaročnica naj dovoli, da ji zaročenec izmakne kakšen poljubček, pred tujimi ljudmi pa je dopuščen samo rokopoljub. Tudi na izprehod, v gledališče, na koncerte itd. naj ju spremlja vselej sorodna oseba. Sploh naj se zaročenca ljubita nežno in srčno, ter se vzajemno tudi spoštujeta. Posebno pred tujimi ljudmi naj se oba skrbno varujeta vsega, kar bi moglo kaliti medsebojno zadovoljnost in ljubezen ali povzročiti opravljanje in obrekovanje ali posmehovanje ljudi. Ker si nekateri ljudje preveč radi brusijo jezike ob zaročenih osebah in jim celó nagajajo, naj bi zaročenca občevala manj z drugimi ljudmi in živela bolj sama zase. Vsako vtikanje v njuno zaroko naj spoštljivo, a odločno zavrnete; posebno pa je treba in sicer spoštljivo, a resno zavračati vsako obrekovanje škodoželjnih ljudi,

ki si zlobno prizadevajo, da bi napravili med zaročencema razprtijo in celó zaročo razdrli.

Ako bi pa zaročena oseba iz resničnih in važnih vzrokov bila primorana zaročo razdreti, naj bi dokazala najprej drugi zaročeni osebi in potem tudi pred obojestranskimi roditelji oziroma pred varuhom vse tehtne vzroke, da zveza ni mogoča. Spodobno in prijazno naj bi zahtevala, da ostaneta obe stranki v razmerju, v kakoršnem sta bili pred zaročo in zaljubo. V takem slučaju se spodobi, da se morebitni darovi vzajemno povrnejo in vse medsebojne razmere poravnajo. Postava sicer dopušča, da po krivici zapuščena oseba obdrži dobljene darove. Razdor zaroče se naznani samó najbližnjim sorodnikom in posebnim prijateljem. Ker govore po vsaki razvezi zaroče ljudje na dolgo in široko, naj bi se razvezane osebe temu opravljanju umaknile za nekoliko časa in odpotovale; ako pa to ni mogoče, naj bi o tem sploh ničesar ne govorile, temuč vse besedičenje voljno prenašale. Na nepristojno popraševanje po vzroku razdora naj bi kratko odgovarjale, nagajanje pa resno in mirno zavračale. Da torej ne bo treba zaroče razdirati, naj bi stranki vse potrebno poizvedele in zatrdile natančno pred zaročo, poroke pa nepotrebno ne odlašale.

§ 97. Predporočni dan in večer.

Zaročnica in zaročnik povabita dogovorno in z dopuščanjem starišev vsak svoje sorodnike in prijatelje, da pridejo na določeni dan k poročnemu svetkovanju in ženitvanju. Zaročnikovo oče in zaročnik, kakor tudi njihovi odrasčeni družinski členi in vse povabljenе osebe se snidejo na predporočni dan popoldne v sprejemnici pri zaročnici in pri njenih stariših. Zaročnica sede v obleki rožnate ali svitle barve s cvetkami v laseh in na prsih na prvo častno mesto, na levo stran k nji sede njen zaročnik, ki bodi praznično oblečen (ako možno, z belo-svetlo ovratnico in v fraku). Na levi prsni strani naj ima ženin tudi cvetko. Vse druge osebe pa sedejo na druge sedeže po različni imenitnosti.

Vsaka povabljenā oseba najprej srčno čestita zaročencema, potem pa vroči primeren dar zaročnici, ki postavi vse darove po vrsti predse na mizo vsem na ogled. Dobre prijateljice, gospodičine ali dekleta, kupijo in napravijo v nekaterih krajih nevesti poročni venec, pajčolan in šopek cvetlic. Vse to izroči najimenitnejša gospodična (dekle) v svojem in v imenu vseh drugih tovarišic zaročnici

s kratkim in prisrčnim nagovorom, v katerem govornica hvali zaročnico in njeno ljubeznivost, omeni vzajemno prijateljstvo, obžaluje bodočo ločitev, a se vendar veseli njene sreče in ji vošči obilo sreče v zakonskem stanu; — vse druge tovarišice pa pojó med tem pod oknom slovesno pesem. Zaročnica pokliče zunanje tovarišice k sebi, se vsem prisrčno zahvali za dotedanjo prijaznost, posebno pa za častni dar, se od njih posloví in jim obljubi, da jih bo ohranila v dobrem spominu. Zaročnikovi neoženjeni prijatelji kupijo ponekod obesek za verižico, ali mu dajo svoje fotografije, tobačnico, tintnik, kak namizen nastavek, žepno ali stensko uro ali drug primeren dar, katerega mu vroči najimenitnejši prijatelj, — na kmetih fantovski župan — s kratkim ogovorom. Drugi sodarovalci (fantje) se med tem vedejo (pojó), kakor je predomenjeno pri zaročnici. Ženin ponudi tem prijateljem vina. Najimenitnejši izmed mladeničev napije na zdravje, srečo in splošno blagovitost zaročnice in zaročnika. Ako se pije nadalje, naj izreče nov govornik nedolžno šaljivo napitnico. Potem se mladeniči zahvalijo za prijazno postrežbo in odidejo mirno. Jako nespodobna in celo ostro kazniva je bila navada nekaterih fantov po vaseh, ki so siloma zahtevali pijače ter se vedli pri tem grozilno ali žaljivo. Po §§ 98, 99, 190 itd. kaz. zakona se pri takšnih priložnostih prelahko pregreši hudodelstvo izsiljevanja, hudodelstvo nevarne grožnje, hudodelstvo rop, različni pregreški in različni prestopki, — za katere so določene kazni celó do 20 let težke ječe. Razen tega naj bi vsakdo pomislil, da dober glas priporoča človeka tudi v deveto vas; njegovo slabo ime pa ga toži še dlje.

Zaročenec mora skrbeti, da je njegovo stanovanje že pred tem dnevom povsem urejeno. Na predporočni dan vroči ženini svoji nevesti morda zlato uro z verižico, uhane ali kako drugo dragoceno kakor poročno vozilo. Stariši neveste pa dajo na predporočni dan v ženinovo stanovanje prepeljati vso balo neveste.

Stariši neveste napravijo navadno na predporočni večer tudi primerno gostijo za vse družinske in povabljene osebe, pri kateri se vrsté napitnice, pesmi in šaljivosti, ki se tičejo večjidel zaročnice in zaročenca ter se pri tem razvije zabava. Ta gostija in veselica traja praviloma najdalje do 10. ure zvečer. Stariši zaročnice preskrbé pravočasno tudi primerna prenočišča za vse povabljene osebe, tako da v njihovem stanovanju prenoče vse mlade dame, ki so prišle

brez sorodnikov, — zaročenec pa, ako je prišel iz daljnega kraja, in drugi moški prenoče v bližnjih gostilnicah. Nespodobno, graje in včasih tudi kazni vredno bi bilo, ako bi na predporočni večer kdo iz surove šaljivosti ali celó iz zlobnosti blizu zaročencev in gostov ropotal, razbijal in razsajal. Vsakdo naj bi izkazal zlasti tujim gostom primerno spoštovanje in oliko.

§ 98. Poroka.

I. Priprava in vožnja ali hod k poroki. Nevesta in ženin naprosita izmed najbližjih sorodnikov ali najboljših prijateljev vsak enega moškega za pričo k poroki; priči sta tudi ženitvanjski starešini, da ženitovanje spodobno uredita in redno vodita. Vse vodstvo in vzdržanje reda prevzame praviloma ženinova priča; — vendar je bolj primerno, da ta uredi in vodi zadeve, katere se tičejo zaročenca, priča nevestina pa vse, kar se tiče neveste. Skupne zadeve pa uredita oba dogovorno. Ženin in nevesta določita vsak izmed svojih najbližnjih sorodnic (sestre itd.) vsaj po eno neomoženo družico (svatevce), ženinov neoženjeni brat ali drug njegov sorodnik pa bodi vojčin. Ženitovanska obleka in vse ženitovanje bodi vselej primerno stanu, premoženju in družbeni stopnji neveste in ženina; posebno pa naj bo vedenje teh dveh resno, slovesno in prijazno, vseh drugih gostov pa spodobno veselo, nedolžno šaljivo in radostno. Obleka in oprava neveste je navadno takale: Barva obleke je najprimernejša — tudi za jako mlade vdove — bela, za starejše neveste pa svetlo-siva. Blago obleke sme biti po okusu, stanu ali premoženju različno. Obleka z dolgo vlečko pristojna samo imenitnejši nevesti. Pajčolan, dolg skoraj kakor obleka, iz bele, tenke in prozorne tkanine, nosi praviloma vsaka nevesta. Poročni venec za dekleta bodi spleten iz mirtinih vejic s peresci; za vdove pa iz pomarančnih peres in pomarančnega cvetja. Šopek cvetlic za nevesto naj bo umetno sestavljen iz rdečih, belih in zelenih barv. Za tak šopek so primerne vrtnice, mirtino in pomarančno cvetje, šmarnice, zvončki itd. Nakit neveste naj bi bil sicer primeren, vendar ne preveč gizdav.

Ženin je oblečen v najboljši praznični obleki. Praviloma se rabi frak, bela svilnata ovratnica, bele rokavice, klak; častniki in uradniki, kakor tudi podčastniki oblečejo paradno uniformo. Tudi vse druge osebe, ki se ženitovanja udeležé, so oblečene v najboljši praznični obleki, primerni spolu, starosti in stanu, vendar pa tako, da sta ženin in nevesta najbolj očitna. Svatevce (družice) nosijo

navadno belo obleko brez pajčolana in bele, ne mirtine vence. Vojčin je oblečen skoraj kakor ženin, vendar ne nosi čisto belih, nego sive rokavice. Ženin in nevesta gresta pred poročnim dnevom k izpovedi in k sv. obhajilu; na poročni dan, prej nego gresta v cerkev, pa pristopita k svojim starišem in jih prosita za blagoslov. Stariši jima izrečejo blagoslovne besede in ju v znamenje tega poljubijo na čelo, ženin in nevesta pa poljubita starišem hvaležno roke, lica in usta.

Poroka se izvrši navadno v cerkvi tistega kraja, kjer stanuje nevesta in njeni stariši. K cerkvi se peljejo svatje v kočijah, a v cerkev gredo do altarja v temle redu: najprej nevesta z vojčinom, za njima ženin z nevestino sestro ali z njeno prvo svatevco, potem nevestina mati z ženinovim očetom, za njima ženinova mati z nevestinim očetom, potem nevestina priča s svojo družico, za njimi ženinova priča z družico, za temi druge svatevce ali družice, vsaka s svojim drugom; za njimi vsi drugi po sorodnosti, imenitnosti in dostojnosti. Ako spremlja svate godba, gredó godci do cerkve 3 korake pred vsemi, v cerkev pa gredó zadaj za vsemi.

II. Kako se je vesti v cerkvi med poroko.

Pred oltarjem blizu prve stopnice stoji nevesta, obrnjena k oltarju na ženinovi levi, ženin pa na njeni desni strani. Na levi strani neveste v isti vrsti stoji najimenitnejša svatevca, (ki prevzame med poroko od neveste njen šopek cvetic), druge svatevce pa stojé zadaj za prvo svatevco; na desni strani pri ženinu stoji v isti vrsti vojčin, (ki drži med poroko ženinov klobuk). Za nevesto stoji njena priča, za ženinom pa njegova priča. Za nevestino pričo stojé njeni stariši, ženinovi stariši pa za njegovo pričo, mati stoji na levi strani pri očetu. Za stariši stojé vsi drugi svatje, ženske na levi, moški na desni strani, obrnjeni k oltarju. Nevesta in ženin izročita vsak svoj poročni prstan, precej ko stopita pred oltar, cerkovniku, ki ju dene na oltar. Duhovnik blagoslovi na oltarju oba poročna prstana, potem poduči nevesto in ženina o dolžnostih zakonskega stanu, pa vpraša ženina in nevesto, ali sta se res odkritosrčno in trdno odločila, da stopita v zakonski stan. Na to vprašanje odgovorita ženin in nevesta primerno glasno in prijazno: »Dà!« —

Duhovnik jima izroči potem poročna prstana; ženin natakne nevesti njen prstan na prstanec desne roke, potlej pa natakne nevesta ženinov prstan na prstanec njegove desne roke; potem si

podasta desni roki, kateri ovije duhovnik s štolo, položi na nje svojo desno roko in ju blagoslovi.

Poročni prstani pomenijo večnost zveze, neprenehljivo zvestobo in ljubezen. Poročenca sta si podala roki v znamenje prisege pred Bogom in Njegovo sv. cerkvijo, da ne bodeta drug drugega zapustila, nego si vzajemno ljubeznivo pomagala v vsakem slučaju do smrti. Duhovnik ovije roke obeh s štolo in na to položi svojo desno roko v znamenje, da je blagoslov pod varstvom sv. cerkve.

Pri držanju in ovijanju rok sta ženin in nevesta malo sklonjena drug k drugemu, ter gledata slovesno in zamišljeno to opravilo. Ko vzame duhovnik štolo nazaj, nevesta in ženin izpustita roki in poklekneti in se prekrižata; duhovnik moli za oba, potem pa ju pokropi z blagoslovljeno vodo. Pri kropljenju se nevesta in ženin zopet pokrižata in šele potem vstaneta.

To kropljenje pomeni željo sv. cerkve, da bi dal Bog obema poročencema Svoj nebeški blagoslov v obilni meri.

Vsi svatje stojé mirno, le jako stari ali celó bolehní smejo sedeti; vendar vsi pokleknejo in se pokrižajo pri molitvi in blagoslovu, potem pa vstanejo obenem kakor nevesta in ženin.

Sv. cerkev želi, da bi se poroke izvrševale pri sv. maši.

III. Vedenje po poroki.

Ko je pokropil duhovnik nevesto in ženina z blagoslovljeno vodo, je poroka končana. Potem gredó svatje iz cerkve na bivši navestin dom: prvi nevesta in ženin, za njima nevestina mati z ženinovim očetom, potem ženinova mati z nevestinim očetom in za njimi vsi drugi po sorodnosti, starosti in dostojnosti — prva svatevca z vojčinom. Novoporočenim častitati, se objemati in poljubljati se ne spodobi v cerkvi, temveč šele zunaj pred cerkvijo, najbolj pa je primerno doma.

§ 99. Ženitovansko gostovanje in veselje.

V obednici nevestinih starišev séde nevesta za mizo na prvo častno mesto, ženin séde na levo k nevesti, na desni strani pri nevesti sedi ženinov oče, na desno pri tem pa nevestina mati; na levi strani pri ženinu sedi njegova mati, na levo pri tej pa nevestin oče. Na drugi strani mize, novoporočencema nasproti, sedi duhovnik, ki ju je poročil, na desni in levi pri duhovniku sedita obe poročni priči (starešini), nevestina priča na desni. Vsak ima po eno imenitnejšo damo na desno poleg sebe. Ako duhovnik ni povabljen, sedita

priči z družicama na istem mestu. Vsi drugi gostje sedé po sorodnosti in dostojnosti tako, da ima vsak moški na desni pri sebi po eno družico, kateri postreza kakor pri drugih slovesnih obedih. Prvo napitnico izreče duhovnik; — ako tega ni, pa nevestina priča na zdravje, mir, ljubezen in obilni blagoslov obeh novoporočenih. Nato odgovori ženin hvaležno in obljubi, da si bo prizadeval, vse svoje dolžnosti natančno izvrševati in doseči vso veljavo pravega moža, ter pije na zdravje in srečo vseh prisotnih. Drugo napitnico izreče ženinova priča na zdravje nevestin in ženinovih starišev. Ako je prisoten duhovnik, izreče na zdravje ženinovih starišev nevestin pričevallec s tretjo napitnico. Nevestin oče odgovori, pije na zdravje vseh prisotnih in jih zahvali za čast, da so se udeležili tega ženitovanja. Potem napije tudi ženinov oče vsem, posebno nevesti. Za njim sledé napitnice drugih gostov po sorodnosti in imenitnosti. Drugi dan po poroki je gostovanje pri ženinovih stariših. Ako se pa, — kar je pametnejše — opravi vse v enem dnevu, je pri njih gostovanje na poročni dan zvečer. Za mizo sedeta nevesta in ženin zopet na prvo častno mesto kakor prej, toda na desno k nevesti séde njen oče, na desno pri tem pa ženinova mati; na levi pri ženinu sedi nevestina mati, na levo pri tej pa ženinov oče. Na drugi strani mize sedita oba pričevalca kakor prej, vendar ženinov pričevallec na desni, nevestin pa na levi strani, t. j. oboji stariši in oba pričevalca zamenjajo sedeže. Vsi drugi sedé, kakor za prejšnjo mizo. Ako stariši poročenca niso več živi, jih nadomesti varuh ali drug sorodnik.

Vsa druga pravila, omenjena v §§ 114 do 135, so veljavna tudi za ženitovansko gostovanje. Po gostovanju sledi navadno petje, ples in drugo spodobno veselje.

§ 100. Ženin in nevesta se poslovita.

Predno se nevesta in ženin od lastnih roditeljev ločita, se obema, posebno pa vsak svoji materi, z izbranimi in najsrečnejšimi besedami za vse nepoplačljive trude, za velike skrbi, za vso odgojo in za vse od začetka življenja prejete dobrote zahvalita ter jima želita popolno zdravje in obilo srečo do smrti. Pri tem jima poljubita roke, ju objameta in poljubita lica in usta. Stariši dajo svojima otrokoma pred ločitvijo zadnje nauke, jima želé vzajemno in neprenehljivo ljubezen, zvestobo, obilo srečo in božji blagoslov v zakonskem stanu ter ju v znamenje blagoslova poljubijo na čelo in na

usta. Ko jemlje nevesta slovo od svojih starišev, je ženin blizu in jo tolaži.

§ 101. Potovanje novoporočenih po poroki.

Nekateri novoporočenci potujejo precej po dokončanem ženitovanju v lepe kraje, obiščejo različna mesta, gledališča, koncerte itd. ter ostanejo v tujini teden dni ali celó še več časa.

Potovanje sploh in bivanje v tujih krajih je zlasti v lepem vremenu, res mično in zanimivo, toda novoporočenca naj bi ostala rajše doma. Na potovanju potrosita novoporočenca mnogo denarja ter si radi nerednega življenja in različne hrane večkrat pokvarita zdravje. Tudi sta izpostavljena raznim neprilikam in hudomušnosti ljudi.

Kako naj bi potovala žena in mož po poti zakonskega življenja, je rečeno v §§ 38, 39 in 40.

Prva poroka se imenuje zelena, ker je polna upanja; 10 let po nji pride rožna, 25 let po prvi poroki je srebrno ženitovanje, 50 let po zeleni pride zlata poroka. Rožno in srebrno ženitovanje se opravi navadno s primerno veselico, s častitanjem in darovi med sorodniki in prijatelji le doma, zlato poroko pa se ponovi tudi v cerkvi.

Dvanajsto poglavje.

§ 102. Povabilo prijateljske družbe sploh.

Vljudna prijaznost zahteva, da povabimo, zlasti ob posebnih priložnostih — k sebi tiste osebe, s katerimi moremo in želimo živeti v prijateljski zvezi.

K udeležbi h takim svečanostim, ki imajo za predmet samo notranje družinske zadeve (porod, krst, birma, zaroka, poroka itd.), se povabi navadno le sorodnike in v potrebi tudi posebne svetovalce. K udeležbi k veselicam in drugim zadevam, ki se tičejo družabnega in javnega življenja sploh (igra, petje, ples, lov itd.), se povabi po kakovosti predmeta običajno vse osebe prijateljskega kroga ter se brez važnega vzroka nobenega ne prezre. Vendar se povabi na veliki obed ob posebnih priložnostih razen lastnih sorodnikov tudi samo nekoliko prijateljev, ki so z gostilcem v posebni zvezi. Ako povabljen oseba ne pride, a svojo odsotnost pred dotično veselico opraviči, spodobi se, da jo povabimo drugikrat; — povabiti pa se jo sme tudi, če se ne opraviči. Ako pa kdo tudi na drugo povabilo ne pride in se zadostno ne opraviči vsaj z vizitnico, ga ni

treba v sledečih slučajih več povabljeni, ker molk je znamenje, da noče z nami prijateljsko občevati. Vabilo na ženitovanje, k obedu, na ples in na večje veselice sploh, se pošlje možu (družinskemu glavarju). Za manjše veselice, ki se tičejo večidel ženskih oseb (kava, čaj, petje itd.), se pošlje vabilo ženi; za pojedine male kratkočasne zabave (godovanja) se smejo povabiti med seboj odrasle hčere ali sinovi, seveda le z dopuščanjem lastnih starišev. Navadno vabi moški moške in ženska ženske, mož in žena skupaj pa oboje. Samostalne in neodvisne ženske pa smejo povabiti moške samo takrat, ako pridejo tudi ženske.

Povabilo na ples ali na druge velike slovesnosti, ki zahtevajo več priprave, je treba poslati 10—14 dni, na večerne manje veselice 6—8 dni, na kosilo ali večerjo 4—6 dni, za druge male veselice (kava, čaj, igra, petje ali deklamacija itd.), za katere ni potreba posebnih priprav, se pošlje 2—4 dni pred določenim dnevom. Ustmeno se povabi samo sorodnike, ki stanujejo v istem kraju in le k družinskim svečanostim; na večje veselice pa se praviloma vsem razpošljejo pismena povabila po pošti ali pa se pošljejo s hlapci. Kdor je povabila že razposlal, pa se mu potem prigodi taka zapreka, da ne more sprejeti povabljenih oseb, naj to zapreko (bolezen, smrt itd.) vsem povabljenim naznani precej in povabilo prekliče. Vsa druga pravila za pismena povabila so v § 73. Kdor prejme povabilo, je dolžan svoj prihod ali neprihod takoj naznani; kdor svoj prihod obljubi, ne sme brez važnega vzroka izostati; ako se mu pa potem, ko je kdo povabilo sprejel, dogodi neodložna zapreka, naj jo sporoči povabiču hitro in naznani, da ga ne bo. — Nespodobno pa bi bilo, ako bi šel na isti dan kdo k drugemu povabiču, potem ko se je prvemu vabitelju odpovedal. Kdor pa mora povabilo odkloniti, je dolžan, da povabiča kmalu potem sam povabi, a ga prej, kolikor mogoče hitro po odklonu, poseti. Gostilnika, pri katerem smo kosili, večerjali, ali se udeležili veselice, moramo pri prvi priložnosti povabiti k sebi na enako gostijo ali veselico. Samo neomožene in samostalne ženske, kakor tudi neoženjeni moški niso dolžni vabiti na veliko gostijo, nego vabijo taki moški gostilca in njegovega sina v gostilnico na zajuterk, neomožene ženske pa povabijo gostiteljico in njene hčere na kavo, ali na čaj, jim darujejo na njihov rojstni ali godovni dan primerno darilce ali vsaj šopek cvetic in jim za prejete gostije ali veselice izkažejo svojo hvaležnost še kako drugače.

§ 103. Obisk.

Potreba sili, da se obiskujejo ljudje ne le vsled povabila, temuč tudi iz lastnega nagiba, da s tem drug drugemu izkazujejo pozornost, vljudnost in spoštovanje, kakor tudi naklonjenost in ljubezen ter vsi širijo družabno oliko. Obiskovalec naj si tedaj prizadeva, da napravi s svojim obiskom obiskani osebi veselje, dopadljiv občutek in vtisk ter da je ne moti in pri delu ne zadržuje. Povodi za obisk so brezštevni; posebno pa je v sledečih slučajih obisk primeren in celó neizogibno potreben. Ako se treba lastnemu predstojniku službeno predstaviti ali mu častitati za novo leto, za rojstni dan ali god, in kadar je v službi povišan ali odlikovan in pri drugih izvenrednih, radostnih prilikah. Obiskati treba ljudi v prvih osmih dneh, da se moremo zahvaliti za prejeto izvenredno dobroto in čast, po povabilu na udeležbo sijajne veselice, zlasti ako potrebujemo kakšna pojasnila, kakor tudi po velikem kosilu, večerji ali po izvenredni veselici. Mati spremlja na prvi obisk doraslo, a v družbo še ne vpeljano hčer, da se ta vežba za družbo. Novoporočeni obišejo po preteku osmih dni v nadaljnjih 14 dneh po poroki osebe istega mesta, s katerimi želijo biti v prijateljski zvezi. Trgovec, umetnik in rokodellec ter vsakdo, ki se nastani v drugem mestu, obiše osebe, ki bi mogle pospeševati njegovo korist. Kdor je službeno prestavljen ali se sam preseli drugam ali v velikih mestih iz ene hiše daleč v drugo hišo, obiše v prejšnjem kraju prijatelje in sosede pred svojim odhodom in tudi v drugem mestu nove sosede in osebe sploh, s katerimi želi stopiti v prijazno zvezo.

Obisk je primeren tudi v različnih drugih slučajih, ako hoče kdo izkazati s tem komu sočutje ali čast.

Kakor pri vsem drugem, je tudi pri obiskovanju prava zmernost in srednja pot najljubša in najboljša. Kdor obiskuje prepogosto, ali ako prihaja nepravočasno in pri obiskani osebi, ki ima morda dosti opravila, ostane predolgo, postane nadležen in siten, ako pa obiskuje premalo ali celó nič, ga imajo ljudje za neolikanca in neprijaznega človeka. Ob nedeljah, ob velikih praznikih, zadnje tri dni velikega tedna, dne 24. decembra in sploh na dan pred velikimi prazniki, na dan pusta in v dneh, v katerih ima vsaka družina dosti opravila ali si želi miru in počitka, se ne spodobi, ako ni velika sila, nikogar obiskati iz lastnega nagiba. Jako imenitne osebe določijo dneve in ure, ob katerih sprejemajo obiskovalce.

Pravi čas za obiskovanje je za gospode praviloma od 10. do 11. ure predpoldne, za gospe pa med 3. in 4. uro popoldne; samo v trgovinskih in sploh neodložnih zadevah sme se obiskati tudi prej ali kasneje, med opravičnim časom trgovinske delavnosti. Posebno pa naj se obiskovalec ravna po poklicu dotične osebe, katero namerja obiskati, na pr. profesorja je treba posetiti, ko je že dovršil svoje podučevanje, trgovca, ko je dovršil svoja pisma in račune itd. Osebo pa, ki nima skoraj nobenega opravila, temveč se dolgočasi, smemo obiskati po 9. uri predpoldne do 4. ure popoldne vsaki čas, vendar vsaj jedno uro po obedu si želi vsakdo miru.

Obleka za obiskovanje mora biti praviloma praznična (§ 76. točka 4) in čedna, zlasti za poset imenitnejše osebe, in posebno okusna, ako obiščemo ženske osebe. Vendar se smejo sorodniki in dobri prijatelji med seboj obiskati v dobri obleki za izprehod. Za obisk žalujoče osebe se treba obleči povsem črno brez nakita. Torej črna ovratnica in črne rokavice. Otroke, ki še niso stari 14 let, in pse je treba nepogojno pustiti doma. Pred vratmi dotične hiše naj očisti obiskovalec svoje obuvalo, v hiši pri vходу pa si poravna ali očedi obleko, i. dr.

Ko pride obiskovalec v hiši osebe, katero hoče obiskati, pred zaprta vrata stanovanja, naj potrka s členom sredinca desne roke glasno, a ne drzno in pri tem naj pomni, da pomeni: en udarec na vrata prihod najmanj imenitne osebe (dekle, hlapca ali berača itd.); dva udarca naznanita nosileca novosti (pismonošo itd.) in pomenita, da je prišel prišlec po opraviilu; trije udarci naznanijo prihod gospodarja ali gospodinje in sploh takih oseb, ki imajo nekako pravico, da vstopijo; štirje udarci naznanijo prihod osebe v posebno dobrem družabnem glasu; štirje udarci, dvakrat ponovljeni s prenehanjem pa naznanijo prihod velikega plemenitaša ali ministra, sploh izvenredno imenitne osebe. Kjer je pri vratih potezalo ali pritiskalce za zvonček, se pozvoni enkrat. Ako ne odpre nihče in se nihče ne oglasi, sme obiskovalec čez nekoliko časa zopet potrkati, in ako se celó na to nihče ne oglasi, sme kmalu potem pritisniti kljuko, da se prepriča, ali so vrata zaklenjena.

Brez trkanja na vrata ali brez zvonjenja sme vstopiti le zapovednik ali gospodar k svojemu podložnemu (vendar pa ne v spalnico jako zgodaj ali jako kesno) in oseba druga k drugi, ki so v jako zaupni zvezi in vsakdo tam, kjer je na vratih napisano: »Ne trkati«.

ob Ko je družinski člen odprl vrata, naj mu vroči obiskovalec vizitnico ali mu vsaj razločno naznani svoje ime in mu pove, koga bi rad obiskal ali s katero osebo bi rad govoril.

Ko naznani posel dotični hišni osebi prihod obiskovalcev, in pride posetniku povedat, da bo sprejet, ga povabi v čakalnico, kjer naj obiskovalec odloži svoj dežnik ali solnčnik, palico, zgornjo suknjo, zgornje čevlje — ali kaj drugega. Med čakanjem gledati sme obiskovalec v čakalnici slike na stenah, na mizi izložene časopise in knjige, ki so na razpolago čakalcem. Obiskovalec, povabljen k dotični hišni osebi, stopi v sobo in se globoko prikloni. Ako so bila vrata prej zaprta, jih zopet počasi zapre tako, da je pri zapiranju obrnjen k dotični osebi. Potem stopi 3 korake pred obiskano osebo; moški drži klobuk v levi stegnjeni roki ob nogi, ženska pa obdrži klobuk na glavi. Pajčolan se dvigne popolnoma, ako se obišče osebo, ki je imenitnejša kot obiskovalka, sicer sme ostati obraz napol zakrit. Nespodobno pa je imeti med obiskom obraz povsem pokrit. — Ako je prisotnih več oseb, se prikloni obiskovalec najprej hišni gospodinji, potem gospodarju, pa njihovim hčeram in sinovom, potem tujim gospem, pa tujim gospodom vsakemu posebej. Ako jih je pa več kot 10, se prikloni vsem gospem, pa vsem gospodom skupaj. Nato pa govori z osebo, katero je prišel obiskat. Ako nima obiskovalec kaj drugega govoriti, naj reče na pr. imenitnejšemu: Vsled Vašega častnega povabila sem Vas prišel obiskat. Ako pa je prišel iz lastnega nagiba: Usodil sem se Vas obiskati, da Vam izrazim svoje spoštovanje in svojo posebno vdanost. Enako imenitnim in dobrim prijateljem pa se reče: Vsled Tvojega čenjenega povabila ... ali: Prišel sem Vas vprašat, kako se Vam godi, ali ste zdravi itd. Posetnik naj pazi precej pri prihodu in pri prvih besedah, ali je sprejet srčno in radostno, ali hladnokrvno in celó nevoljno. Če povabi obiskana oseba obiskovalko ali obiskovalca, da naj sede, se povabljeni za to zahvali. Starejša obiskovalka sme sesti na zofa ali divan, na desno hišne gospodinje, gospodična ali gospod pa vzame najbližnji stol in sede 2 do 3 korake pred obiskano osebo, vendar tako, da ne obrne hrbta tretji osebi, ki je morebiti v sobi. Sedeči obiskovalec drži svoj klobuk z levo roko na levem kolenu; samo ako obiskana oseba želi izrečno, da ga odloži, naj položi obiskovalec klobuk na bližnji stol, omaro ali drugam, ne predse, temuč na stran. Nikdar pa ne položi ničesar na jedilno mizo ali na posteljo. Ako

reče imenitnejša obiskana oseba obiskovalcu, da naj se pokrije, se posetnik za to zahvali in pokrije.

Ako pa obiskovalcu sedež ni ponujen, naj stoji in opravi svoj obisk vsaj v 10 minutah. Ako se obiskovalec sedé pogovarja s hišnim gospodarjem, in pride med tem v sobo hišna gospodinja ali njuna 14-letna ali starejša hči ali drugi starejši družinski člen, naj obiskovalec vstane, se prišlecu prikloni — in šele potem zopet sede, kadar mu rečejo. Ako pride v sobo tuja oseba, naj obiskovalec vstane in se tej prikloni le takrat, ako obiskani gospodar vstane in se prikloni novoprišli osebi. Če mora ostati obiskovalec nekoliko časa sam v obiskovalnici, naj stoji ali sedi mirno; gledati more slike na stenah, ampak se ne sme dotakniti ali celó premikati drugih reči in še manj gledati pisma.

Obisk, zlasti prvi, posebno pa pri imenitnejših in takih osebah, ki imajo malo časa, naj traja samo 10 minut; pri dobrih prijateljih, ki nimajo opravila, se sme ostati po okólnostih več časa. Obiskovalec naj pazi, da more tudi obiskovana oseba govoriti; ako pa opazi, da se obiskana oseba nekako sili govoriti, da odgovarja nestrpno, nemirno, enozložno ali kliče brez potrebe slugo, ali ope-tovano zeha, se ozira, toži, da ima dosti opravila, gleda na uro ali skozi okno ali celó dolgo ničesar ne govori, tedaj je zadnji čas, da obiskovalec odide. Ako ga pa obiskana oseba na videz nagovarja, naj še dalje tam ostane, naj obiskovalec res še malo časa ostane, potem pa naj se verjetno izgovori in odide. Če je obiskovalec še pri obiskovani osebi, ko vstopi drug posetnik, naj prvi obiskovalec ostane še par minut, naj kaj govori in potem odide. Obiskovalec naj pazi med pogovorom in posebno pred odhodom, ali ga obiskana oseba povabi, da pride zopet na obisk, ko je pogovor in obisk dokončan, naj obiskovalec vstane, pusti svoj stol na mestu in na miru, vzame svoj klobuk v levo roko, se 3 korake pred obiskano osebo stoječ primerno globoko in vljudno prikloni (roko poda navadno gostitelj; le če je obiskovalec imenitnejši, poda roko gostitelju obiskovalec) in se posloví tudi od drugega družinskega člena, ako je prisoten. Potem gre, ako mogoče, z levo, sicer pa z desno ramo naprej k izhodnim vratom, med tem gleda obiskano osebo, zadnji korak črez prag naredi po strani z ramo in s hrbtom naprej, se obiskani osebi zopet pokloni, pa zapre počasi vrata (ako so bila vrata pri prihodu odprta, jih pusti odprta) in odide. Ako spremlja obiskana

oseba obiskovalca do vrat ali še dalje, se posetnik zopet prikloni tam, kjer mora izginiti obiskani osebi izpred oči.

Ako greste kam na obisk, pa srečate dotičnika na stopnicah odhajajočega z doma, in če ta hoče iti radi vas nazaj v svoje stanovanje, ga prosite, naj ne hodi nazaj; nego postojte z njim malo časa in govorite nekoliko besedi, potem pa odidite. Če pa osebe, katero ste hoteli obiskati, ne najdete doma — ali če je sicer doma, a vas ne more sprejeti, tedaj zapišite na svojo vizitnico, kakor bo rečeno v § 105., pa izročite to osebi dotične družine, ali vsaj povedite vaše ime, po okolištinah tudi namen. Ako pa ni nikogar doma, vteknite svojo napisano vizitnico v omarico, visečo na vratih (pismenjaki) ali pod vrata v stanovanje. Pri prvem sestanku z dotično osebo pazite, ali vašo vizitnico kaj omeni; če ne reče ničesar, jo spomnite sami in obžalujte, da niste bili tako srečni, da bi jo našli doma.

Obiskana oseba je praviloma dolžna, vrniti obiskovalcu v prvih osmih dneh njegov obisk, zlasti ako je bil ta izraz čistega spoštovanja in dobrohotnosti. Vendar obiska ne odvrne gospa gospodu in jako imenitna maloimenitni osebi, temuč, ako hoče, ga pri prvem obisku povabi, da naj zopet pride. Čim dalje obiskana oseba odlaša vrnitev obiska, tem manj mara za obiskovalca; ali pa obiska sploh ne vrne ali pri prvem obisku obiskovalca ne povabi, da jo zopet obišče, pomeni to, da naj sploh več ne pride. Če je pa obiskovalec pozneje prisiljen tako osebo zopet obiskati, naj ji naznani prej pismeno novi povod ter kratko prosi, ako in kdaj sme priti. Kdor pa hoče obiskati svojega prijatelja, ki stanuje v drugem mestu, in hoče pri njem in pri njegovi družini več dni ali celo več tednov ostati — kar se zgodi večidel vsled povabila, naj naznani svoj prihod vsaj dva dni prej pismeno, naj vzame seboj vsaj dvojno obleko, za ves čas zadosti perila, za prijatelja in za njegove družinske člene, — zlasti za otroke, primerna darila in naj pride natančno ob naznanjenem času ter naj se predstavi jako srčno in ljubeznivo.

Tak obiskovalec naj pazi, da nadleguje svojega prijatelja in njegovo družino kolikor mogoče malo; v vsem naj bo zmeren, vda naj se družinskemu redu in vsem običajem; z vsemi družinskimi členi naj bo jako vljuden in prijazen, naj pomaga pri družinskih opravilih kolikor le more ter naj, ko je namen svojega obiska do-

segel, spodobno odide. Pred odhodom naj se obiskovalec obiskanemu prijatelju in njegovi ženi za ljubo sprejetje in postrežbo, odraslim družinskim udom pa za njihovo ljubeznivost najsrčnejše zahvali, slugo in služkinjo naj primerno in skrivaj obdari, se srčno in ljubeznivo poslovi ter odide. Precej ko pride domov, naj obiskovalec obiskanemu prijatelju piše pismo, mu naznani svoj srečni povratek in ga za vse dobrote zopet najsrčnejše zahvali. Za njegov god ali pri drugi priložnosti pa naj mu obiskovalec pošlje primeren dar v zahvalo.

§ 104. Sprejemanje obiskovalcev in občenje z njimi.

Ako ste povabili koga na obisk ali če vsled obiskovalčevega naznanila veste, da pride na določeni dan, ob dogovorjeni uri k vam na obisk vaš veliki prijatelj ali jako imenitna oseba, denite vse svoje stanovanje, zlasti pa sprejemnico, v največji red; potem se praznično oblecite sami in družina — vendar tako, da bode obiskovalec v lepši obleki. Potem se peljite ali idite do bližnje železnične postaje, ali do parobrodnega pristajališča (ako to ni več kot četrť ure daleč) čakati imenitnejšo ali ljubo osebo, ki pride. Enakoimenitnega obiskovalca čakajte vsaj pri vhodnih vratih svojega stanovanja. Blizu vas naj čaka tudi vaš sluga, da prenese popotno opravo obiskovalčevo v hišo. Ko pride obiskovalec, mu idite radostno — ako je imenitnejši 3 do 6 korakov — zaupnemu prijatelju z odprtimi rokami — naproti, se mu odkrite in priklonite — prijatelju podajte roko, ali z obema pestmi objemite njegovo roko, ga po okolišnih objemite in poljubite, potem pa mu precej izrecite svojo radost, da ga zopet vidite in ga vprašajte, ali je zdrav ali je ugodno popotoval, in kako se počuti njegova družina. Ta vprašanja naj bodo srčna, sočutna in kratka, izrečena stojé.

Ako pa pride obiskovalec v hišo nenadoma in naznani svoj prihod šele po vašem slugi, in ako je ta obiskovalec vaš veliki prijatelj ali jako imeniten človek, idite v predsobo, se mu priklonite in ga vprašajte po redu, kakor je pred rečeno, odprite vrata sprejemnice in ga povabite, naj vstopi, ter pojdite za njim v sprejemnico. Stojte ali sedite pri njem na levi strani. Zaupnega prijatelja, ali enako in manjimenitnega človeka smete povabiti, naj se pokrije, (ko se obiskovalec pokrije, pokrite se tudi vi) ali vsaj da odloži svoj klobuk in pokažite mu primerno mesto. Imenitnejšemu podajte, enako ali manjimenitnemu pokažite najboljši stol, pa ga prosite

(povabite), da sede, in ko je obiskovalec sedel, sedite tudi vi — pred ali na levi strani imenitnejšega obiskovalca. V sobi na mestu sedé čakati smete samo dosti manj imenitnega ali trgovskega obiskovalca in mu se le z glavo pripogniti; enakoimenitnemu pa je treba iti vsaj 3 korake naproti in se mu pravilno prikloniti. Ako pride dama na obisk, jo je treba povabiti, da sede na sofo, hišna gospodinja sede na levo k nji tudi na sofo; če pridejo z gospo tudi mlade gospodične ali spremljevalke (njene deklet), sedejo te na stole na desno in na levo pred sofo; na sofo pa naj sedejo zaporedoma vse gospe, ki pridejo na obisk. Ko pa na sofi ni več prostora in pride še ena imenitnejša gospa, tedaj naj hišna gospodinja vstane in odstopi svoje mesto na sofi novoprišlici, ona pa naj sede na stol. Na sofi sedé vselej najimenitnejše gospe na desni, manjimenitne pa na levi strani. Gospod pa ne sme sesti k gospé na sofo, temveč na stol dva koraka daleč pred gospo malo na levo ter mora občevati popolnoma spoštljivo z njo.

Vsakemu obiskovalcu je treba odkazati ugodno mesto in nobenemu ne pri vratih, pri oknu ali pri peči. Če pride k vam na obisk kdo nepričakovano, odložite precej iz rok vsako delo; ako je pa delo neodložno in bo kmalu dovršeno, prosite obiskovalca, da ne zameri, se z neodločnostjo izgovorite in glejte, da kolikor mogoče hitro delo izvršite in potem občujete z obiskovalcem. Sprejeti je treba, ako le mogoče, praviloma vsakega obiskovalca, ki je na dobrem glasu. Vendar trgovske obiskovalce in preveč nadležne ali brezobzirne osebe sploh sme vsakdo odvrniti, ne da bi se bal zamere, vendar varno, sožalno, s primernim izgovorom, vselej spoštljivo in prijazno. Mlade gospodične pa celó ne smejo same sprejemati gospodov na obisk, temveč se morajo izgovoriti, da ni staršev doma. Kdor kakega dne noče sprejeti nobenega obiskovalca, naj zjutraj dotičnega dneva obesi na vhodna vrata svojega stanovanja tablico z napisom: »Danes obiskovancev ne sprejemam« in naj tudi slugi reče, da to vsakomur prijazno pove.

Ako se pričakuje večja družba, sede hišna gospodinja v sprejemnici na očitno mesto ter vpeljuje in vodi pogovor s prisotnimi obiskovalci ter vstane le, kadar pridejo zapoznele gospe ali veliko imenitnejši gospodje. Hišni gospodar pa čaka v sprejemnici blizu vrat, sprejme prijazno vsakega novoprišleca, ga vsem drugim predstavi, ako je družbi nepóznani, kakor je rečeno v § 78, ter ga izroči

gospodinji na primerno mesto. Hišna gospodinja in gospodar, kakor tudi odrasli otroci morajo biti pri sprejemanju posebno obzirni, prijazni in postrežljivi. Lastnih služabnikov ne smejo gospodarji v prisotnosti gostov svariti, se nikakor ne jeziti, temveč napačnosti podložnih spretno zakriti. Hišni mali otroci ali celo psi in mačke navadno ne smejo priti v obiskovalnico, kjer so obiskovalci. Ako je po prihodu prvih obiskovalcev preteklo že več kot pol ure in ako še kdo manjka, sme se zlasti v veliki vročini ali v velikem mrazu ponuditi, posebno gospem, hladilno oziroma gorko pijačo, in se sme začeti kmalu po tem veselica, ne da bi predolgo čakali zadnjega obiskovalca, ako ni posebno imeniten. Pri prvem in kratkem obisku se obiskovalcu, zlasti ako dotlej ni bil znan, praviloma ne ponudi pijače in tudi jedi ne; prijateljskim, še bolj pa sorodnim obiskovalcem, ako so prišli iz dolgega potovanja in posebno gospem ali bolehnim osebam, kakor tudi otrokom pa se v vročini spodobi, v mrazu pa celó mora ponuditi primerno pijačo po potrebi tudi jed, kadilcem pa smodke itd. Pravila za pogovor so v §§ 68. in 69. Ako je kdo na obisku in želite, da ostane še dalje, med tem pa pride nenadoma drugi obiskovalec ali družinski člen radi kratkega neodložnega opravila, tedaj prosite prvo osebo, naj ostane in dopusti, da kasneje došlega kratko odpravite. Ko je pri vas kdo na obisku, pazite, da z njim radostno govorite, posebno o povodu, namenu in cilju obiska ter da sploh kažete, da vam je dotičnikova prisotnost ljuba. Ko se pa posetnik pripravlja za odhod, recite mu srčno: »Ostanite vendar še nekoliko časa!« Samo, ako imate res nujno opravilo in ga morate nemudoma izvršiti in ako ste o namenu obiska že primerno zadosti govorili, ne zadržujte posetnika, nego ga vljudno prosite, naj pride kmalu zopet na obisk. Ko je obiskovalec vstal, da odide, vstanite tudi vi, podajte mu njegov klobuk, ako je obiskovalec imenitnejši, idite na njegovi levi strani k vratom, jih odprite z levo roko in pustite, da gre ven prej obiskovalec, v predsobi mu pomagajte pri oblačenju suknje ali plašča, podajte mu v roko dežnik ali palico itd., idite po stopnjicah eno stopnico za njim, pri izhodnih vratih se z njim srčno pozdravite, ako pa ga čaka voz, mu pomagajte pri vstopu v kočijo in se mu zopet priklonite ter zaprite počasi vrata za njim šele takrat, ko ga več ne vidite ali ne slišite. Po okolnostih idite s posetnikom do prve železnične postaje, zlasti ako je jako imenitna ali prijateljska

oseba. Če je pa več obiskovalcev pri vas in hoče vam enakoimenitni gost prej oditi kot drugi, sprejmite ga do vrat sprejemnice in se na pragu poslovite; ako odhaja enakoimenitna gospa, jo sprejmite do stopnjic, tam se poslovite in ko odide, pojdite hitro nazaj k ostalim obiskovalcem, katere kratkocasi med tem hišna gospodinja. Kadar gre gospod proč, se poslovi hišna gospodinja od njega stojé na mestu, tako tudi od gospe, če jih je več prisotnih; ako je pa samo ena gospa na obisku, jo tudi ona spremi do stopnic. Samo ako odide trgovinski ali drug male časti vreden obiskovalec, ali če ste obiskovalčev predstojnik ali učitelj, se smete od njega na mestu, po okolišnih celó sedé, vendar prijazno posloviti in mu njegov priklon odvrniti samo s priklonom svoje glave.

Sploh pa glejte pri sprejemu, da je pogovor pristrčen in zanimiv, občevanje živahno, da izkažete vsakomur njemu pristojno čast in prednost, da ni nihče preziran, zapostavljen in ne zanemarjen ter da je posebno razhod kolikor le mogoče srčen in zadovoljiv.

§ 105. Vizitnice (pösetnice).

Pri družabnem občenju imajo vizitnice jako veliko pomenljivost in še večjo vrednost, ker z vizitko potrdi človek svoje ime, priimek in svoj okrajšani naslov, katerega je že povedal nepoznani osebi in se prejemniku priporoči, naj ga med velikim številom drugih pozancev ne pozabi.

Prekratki čas in preopila opravila človeku ne dopusté, da bi izkazoval vsem sorodnikom in mnogoštevilnim prijateljem dolžno spoštovanje čast in sočutnost v različnih slučajih vselej in vsem osebno. Zato pa jim pošlje ali pusti svojo vizitnico, da ga začasno nadomesti. Najbolj primerne in okusne vizitnice so iz čisto belega, precej močnega kartona približno 10 cm dolge in navadno 6 cm široke; na njih je polni naslov kamnotiskan (litografiran) s črno barvo; zlata obreza ali celó zlate črke in pregizdavi okraski na vizitnicah so neokusni. Samo žalujoče osebe smejo imeti vizitnice s črnim obrobom. Na eni strani vizitnice je tiskano praviloma samo krstno ime in priimek. Plemenitaši predstavijo nad to tudi znamenje plemstva (grb, krono z rogljiči. 5 rogljičev ima najmanjši plemenitaš, 7 baron, 9 pa grof) in pišejo besedo pl. (= plemeniti), vitez, markíz, baron, grof, itd. navadno med ime in priimek. Oficirji, uradniki in vsi, ki imajo častni čin, pišejo tega navadno pod ime in priimek. Nekateri, zlasti trgovci v velikih mestih, imajo na lastni

vizitnici ves svoj naslov. Zakonske žene imajo na vizitnicah tiskan priimek moža in ime svojega očeta. Na pr.: Ana dr. Grbičeva, rojena Žitnik ali pa samo: Soproga Antona Ferjančiča, ali: Soproga Antona Ferjančiča, rojena Butinar, ali pa samo Ivanka Ferjančičeva. Navadno gospe ne dajejo in ne pošiljajo samo lastnih vizitnic moškim, nego imata žena in mož skupne vizitnice. Na pr. Anton Ferjančič in žena, ali: Žena in Anton Ferjančič. Hči sme imeti lastne vizitnice šele potem, ko jo je mati vpeljala v družbo; pri tem vpeljanju (prvem obisku) izroči mati svojo vizitnico s pristavkom: s hčerjo Ano. Dekliška vizitnica se glasi na pr.: Ana Zavrtnik. Ako hoče v družbo še nevpeljano dekle dati svoji prijateljici vizitnico, naj napiše s črnilom svoje ime na materino vizitnico.

Sploh naj bi si dal vsakdo svoje vizitnice tako napraviti, da se napis na taistih loči od napisa drugih ljudi, da tedaj ne nastane nikak dvom. Ako sta v enem in istem kraju morebiti dva Ferjančiča in ima vsak ženo, toda eden je Anton, drugi pa Ivan, prvi doktor, drugi pa ne, ali ako sta oba Antona, ena žena je rojena Butinar, druga pa Ceglar, tedaj je potreba, da se ta razloček omeni. Vsakdo naj bi naznanil na svojih vizitnicah svoj najčastnejši naslov; prenapeto in smešno pa je, ako kdo naklada na svoje vizitnice vse svoje častne naslove. Za vizitnice se spodobi kupiti primerne male zavitke iz belega papirja. S seboj pa je nositi vizitnice v usnjati listnici.

Kadar se dve, še nepoznani osebi druga drugi predstavi, zamenjata obenem praviloma tudi svoji vizitnici, tako da vsaka izroči prej svojo lastno vizitnico in šele potem pogleda tuje ime na prejeti vizitnici. Moški, ki se predstavi v družini, izroči praviloma toliko svojih vizitnic, kolikor je v tisti družini odraslih oseb, že vpeljanih v družbo; ženska, ki se predstavi, pa jih izroči le toliko, kolikor je odraslih ženskih oseb. Glavar dotične družine povrne vizitnice vsakega odraslega družinskega člana ali pa predstavi vse člene in vroči samó svojo vizitnico. Kdor je hotel koga posetiti, a dotičnika ne najde doma, napiše na čisti strani vizitnice na sredi s kratkimi besedami ves povod in namen svojega obiska. Na pr.: Se je prišel predstaviti . . . Je prišel vrniti obisk . . . Se je prišel zahvaliti . . . Je prišel čestitati . . . Se je prišel posloviti . . . ali Srčna zahvala! Srečno novoletó! Srčno čestitanje! Srčno sožalje! itd. Tako napisano vizitnico je treba vtekniti v nezalepljen

zavitek, oboje pa izročiti najimenitnejši osebi dotične družine, ki je doma, in ji povedati, komu je bil obisk namenjen. Če pa ni nikogar doma, je treba zapisati na zavitek ime in priimek prejemnika. Tako napisano vizitnico v zavitku je treba vtekniti v omarico, ki visi na vratih, ali pod vrata v stanovanje.

Velikim dostojanstvenikom se ne pošilja in tudi ne pušča v njihovem stanovanju vizitnic, temuč obiskovalec piše svoje ime in priimek v knjigo, ki je tam nalašč izpostavljena.

Trinajsto poglavje.

§ 106. Igre v družbi:

I. Lepe in koristne igre.

Za povzdigo zabave in družabnega občenja je primerno včasih tudi igrati na karte, domino, tivoli, biljard ali kaj drugega.

Postavno dovoljene so samo tiste igre, pri katerih je dobitek ali izgubitek odvisen od igralčeve sposobnosti in spretnosti bolj kakor od sreče. Dopadljiva in za družbo koristna je pa vsaka igra samo dotlej, dokler se pri nji vsi igralci nerazdraženi dobrovoljno kratkočasijo.

II. Prepovedane in škodljive igre.

Postavno prepovedane so sploh tiste igre, pri katerih dobitek ali izgubitek ni odvisen od igralčeve spretnosti in sposobnosti, nego samo ali posebno od naključja in sreče. Kaznivi so dotični igralci in tudi tisti, ki jim dopusté v svojem stanovanju tako igrati; kdor pa take igralce ovadi sodniji, tudi ako je soigral, dobi $\frac{1}{3}$ tistega denarja, za katerega so igrali, ali katerega dobi sodnija od vsakega sokrivca (10 do 900 gld.) kakor kazen. Ovadnik je kazni prost. (§ 522 kaz. zak.) Nobena strast nima toliko in tako škodljivih nasledkov za vsakega strastnega igralca, za njegovo družino in za vso družbo, kakor strast zapeljive in prepovedane igre. Med drugimi mnogoštevilnimi so škodljivi nasledki tudi sledeči: razdražljivost in nemir lastnega srca in vesti, nervoznost, dolгови, surovost, lakomnost, jeza, preklinjanje, nevoščljivost, škodoželjnost, hinavstvo, laž, goljufija, prepir, sovraštvo, izguba prijateljstva, večkrat pretepanje, izguba dobrega imena in premoženja, splošna razuzdanost, vrhunec obupnosti in prepogosto tudi — samomor. Nihče naj bi tedaj ne igral prepovedanih iger, pač pa sledeče:

III. Šaljive igre v sobi.

a) Besede ponavljati. Vsakdo si izbere del telesa na pr. roka, noga, jezik, nos itd., narekovalec pa si izbere vselej glavo. Če reče narekovalec: Moja glava je predolga, mora ponoviti kdor si je izbral jezik: Moj jezik je predolg, drugi: moj nos je predolg, tretji: moja roka je predolga itd. Če narekovalec reče: Moja glava se trese, je lepa, jo vsi hvalijo, jo bom dal kovaču, da jo popravi itd., mora vsakdo ravno tako ponoviti o onem delu telesa, ki si ga je izbral. Narekovalec naj tedaj narekuje kolikor mogoče šaljivo, vendar spodobno. Kdor besed natančno ne ponavlja, ali izreče med tem drugo besedo, mora plačati globo. Smejati se pač smejo in morejo vsi.

b) Tiha godba. Spretna oseba je kapelnik, vsakdo ima v roki palčico, kakor glasbeno orodje. Kapelnik potrka s svojo palčico in z njo muzicira kakor na gosli, a kmalu neha. Ko pa potrka zopet, začno goslati vsi drugi, kakor je on prej. Čez nekoliko časa kapelnik zopet potrka, na kar vsi drugi nehajo. Kapelnik potolče nato s palčico in s prsti kakor na bobnu: ko neha in potrka zopet začno drugi bobnati. Ko so muzicirali že tudi na najrazličnejše instrumente, ponavlja kapelnik in premenjuje vse instrumente hitro, a premembe ne naznanja s trkanjem, vendar pa morajo vsi tiho in jako komično njega in njegovo kretanje natančno posnemati. Kdor pogreši ali zakasni mora plačati globo ali dati zastavilo.

c) Slabo število 7. Vse prisotne osebe štejejo hitro po vrsti kakor sedé zaporedoma. Prvi reče 1, drugi 2, tretji 3 itd., samo tista oseba, katera bi morala izreči 7, ali število, v katerem je 7 (17, 27 itd.), ali katero je s 7 deljivo (14, 49, 63 itd.), mora reči »brr«. Kdor izreče tako (slabo) število, a bi moral reči »brr«, kakor tudi tista oseba, ki reče »brr«, a bi morala izreči drugo (dobro) število, mora plačati globo. Vsakdo sme premišljati, je li število deljivo s 7, t. j. če mora reči »brr« ali ne, samo dokler igrovodja more došteti do 10.

č) Sedež pri moji desnici je prost. Vse prisotne osebe sedé v krogu, vsaka na svojem stolu, en stol v kolobarju pa je prost. Igrovodja da vsaki dami nenavadno moško krstno ime na pr.: Boltazar, Deziderij, Jeremija, Tobija itd., vsakemu moškemu pa žensko krstno ime na pr.: Adelajda, Kornelija, Felicita, Klotilda, Feodora itd. Potem ponovi vsa ta imena enkrat. Precej za tem mora oseba, na katere desni strani je prosti stol, izreči eno izmed danih imen.

Na pr. Felicita, sedež pri moji desnici je prost! Nato mora možki, kateremu je bilo dano ime Felicita, precej vstati in sesti na prazni stol. Vsled tega je postal prost stol, kjer je sedel doslej Felicita, in mora oseba na levi pri tem stolu reči na pr. Deziderij, sedež pri moji desnici je prost! Dama z imenom Deziderij mora zopet hitro sesti na prazni stol ter je tako vedno en stol prost. Kdor ima na svoji desni strani prost stol, pa ne povabi nikogar nanj, ali kdor je povabljen, a ne gre nanj sest, med tem, ko igro-vodja lahko našteje do 10, mora plačati globo (dati zastavo).

d) Mutasto pogovarjanje. V ravni vrsti séde na vsak stol po 1 dama in vsaka ima pred seboj prost stol. Kolikor je dam, toliko je gospodov, kateri se morajo oddaljiti iz sobe. Vsaka dama si misli enega izmed odišlih gospodov za svojega soseda na praznem stolu. Zaupna oseba gre po vrsti k vsaki dami in jo vpraša tiho, katerega gospoda si želi za soseda predse, in dama ji mora to tiho povedati. Ako si mislita dve dami enega in istega gospoda za soseda, si mora tista, ki je pozneje vprašana, izbrati in povedati drugega, ker zaupna oseba ji tiho pove, da je dotični gospod že izbran. Ko si je vsaka dama izbrala po jednega gospoda, pokliče zaupna dama v sobo gospode in jim reče, naj sede vsaki na stol pred tisto damo, ki misli, da ga je izbrala. Ker tega seveda nobeden gospod ne ve, gleda vsakdo ali mu bo katera skrivaje pomignila (kar se včasih tudi dogodi). Ako pa dame ne dajo znamenja, mora se čez nekoliko časa vsak gospod eni dami prikloniti, pa sesti na stol pred njo. Ako je sédel pred damo gospod, katerega si je res izbrala, se mu ona sedé in molčé prikloni z glavo, on pa ji molčé izraža svojo ljubezen ali kaj družega; na kar mu dama z enakimi znamenji odgovarja ali ga vprašuje. Če je pa sédel pred damo gospod, katerega si ni izbrala, se mu ona ne prikloni, temveč mu poda svojo roko in ga spremi ven, od koder je prišel. Gospodje, kateri so tako neugodno odpravljeni, morajo priti iznova in sesti pred druge dame, dokler ne najde vsakdo tiste, ki si ga je mislila.

e) Mrzlo, gorko, vroče, gori! Družbeni člen gre v drugo sobo med tem pa skrijejo ostali mal predmet. Potem pokličejo odsotnega člena nazaj, in ta gre po sobi okrog ali počrez ter išče skriti predmet. Ko je iskalec skritemu predmetu blizu, govore vsi drugi enoglasno: gorko je. Če se iskalec skritemu predmetu še bolj bliža,

govoré drugi glasnejše: vroče je. Kadar pa iskalec skriti predmet prime ali se ga dotakne, govoré vsi drugi še glasnejše: gori! Kolikor dalje pa gre iskalec od skritega predmeta, toliko glasnejše govorijo drugi: mrzlo; in ko gre še dalje: jako mrzlo je. Potem ko je iskalec našel skriti predmet, določijo vsi novega iskalca ali iskalko s srečkanjem, ali pa zavežejo z robcem prvemu iskalcu očesi in tisti ali tista, katere se najprej dotakne, mora biti nova iskalka.

f) Vato pihati. Vse prisotne osebe sédejo okoli okrogle mize, na sredi mize pa je na tenkem koncu privezan mal kósem vate, volne ali lahko kokošje pero. Kadar reče igrovodja: Hopsa! pihne vsakdo v vato, volno ali pero kolikor mogoče močno, da ne bi padel šopek nanj. Kdor pa pusti, da pade šopek ali pero nanj, mora plačati globo. Braniti se sme vsakdo le s sapo, a roke morajo biti na mizi, pod mizo ali na hrbtih.

g) Jaz pa! Vse osebe sedé v krogu. Gospod naredi iz žepnega robca rahel voz, vrže robec dami in ji reče na pr.: Jaz se ne bi rad omožil (ali ne bi rad poljubil mladega moža.) Dotična dama mora odgovoriti: Jaz pa! Ta dama vrže potem dotičnemu gospodu robec nazaj ali pa drugemu gospodu in mu reče na pr.: Jaz ne izpijem 10 kozarcev piva zaporedoma. Gospod, kateremu je bil vržen robec, mora odgovoriti: Jaz pa! Kdor vrže robec drugi osebi, naj tedaj pri tem reče jako šaljive ali celó nagajive, vendar spodobne in ne žaljive besede, ker oseba kateri je bil robec vržen, mora vselej odgovoriti: Jaz pa!

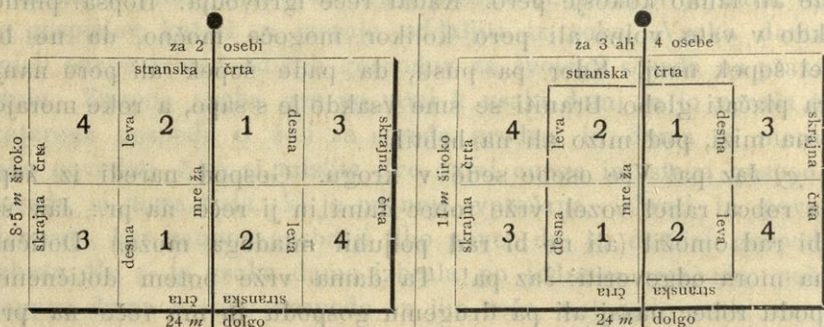
Pri rečenih igrah nabrane globe treba položiti v košek ali vrečico, potem vpraša družabnik, ko jemlje po eno zastavo iz koška: Kaj naj naredi oseba, katere je ta globa? Nato odgovori kdo drugi izmed družbe na pr.: Naj zapoje pesem, ali: naj se na eni nogi stoječ prikloni. Sam(a) sebe poljubi (svojo sliko v ogledalu.) Izreče tri besede, ki se beró naprej in nazaj enako (ata, ded, bob). Izreče 10 besedi hitro, v katerih ni nobenega »r«. Izreče svojo oporoko in vsaki prisotni osebi nekaj oporoči (moškemu svoje dolgo, ženski svoje brke, tretjemu senco pod lipo, četrtemu svojo modrost itd.) Precej ko pokaže vprašalec dotično globo, mora lastnik obsodbo izvršiti. Pri teh obsodbah se je treba ravnati po razmerju, v katerem so prisotne osebe med seboj, a nikogar se ne sme obsoditi naj naredi, kar se ne spodobi, ali kar je pretežavno in tudi

poljubljanje drugih oseb je primerno samo med družinskimi člani in jako zaupnimi znanci. Ako bi kdo koga obsodil nepristojno ali preostro, naj igrovodja vsako tako obsodbo prekliče in izreče sam drugo.

IV. Igre na planem.

a) Igra z lopto (Lawn Tennis) je ne le kratkočasna, temuč tudi zdravju jako koristna. Morejo jo igrati dve, tri ali štiri osebe enakega ali različnega spola.

Igrališče¹⁾ je na ravni trati (ledini) ali sicer na gladkem peščenem prostoru, ki se označi z apnenim beležem ali s črtami na tleh in ima tole obliko:

Na sredi, kjer so ● je treba zabiti v zemljo kol, potem razpeti od enega kola preko igrališča do drugega meter od tal visoko, precej gosto mrežo. Številke 1 so notranja desna igrišča,²⁾ številke 2 notranja leva, 3 zunanja desna, številke 4 pa zunanja leva igrišča (igralni prostori). Kdor se udeleži te igre, mora imeti lahkoohlapno, najboljše belo obleko, tako pokrivalo in obutev brez pet, razven tega tudi lopar (racket), podoben leseni lopatici, ki je na širokem kraju mrežasto prepleten s črevesnimi strunami ali s pušpanovimi vitrami. Igralci morajo imeti lopto (kroglo) iz gumija, veliko v premeru 7.5 cm, težko 55 gr, s katero igrajo in vsaj še eno lopto kot rezervno, ako se prva izgubi ali pokvari. Igralci določijo po srečkanju kdo bo začetnik (ki bo metal lopto prvi) in kdo bo odbijalec (ki bo izbiral stran igrišč in odbijal lopto k začetniku nazaj). — Vsak igralec (stranka) ima svoj igralni prostor na eni strani mreže in se postavi nasprotniku nasproti. Začetnik v svojem igrišču številka 3

¹⁾ Spielplatz.

²⁾ Spielplatzabtheilung.

stopi na skrajno črto in vrže z loparjem lopto čez mrežo v odbijalčevo igrišče številka 1, odbijalec pa jo čaka v svojem igrišču številka 3. Kadar hoče začetnik prvikrat in po vsaki napaki vreči lopto z loparjem k odbijalcu, mora zaklicati: Pozor!

Ako je vrgel začetnik lopto čez črte igrišča (štev. 1) odbijalčevega, sme vreči lopto drugikrat v isto igrišče ali vsaj na njegove črte. Če vrže začetnik lopto tudi drugikrat napačno,¹⁾ gre metati lopto potem iz svojega igrišča številka 4 od skrajne črte v odbijalčevo igrišče številka 2, odbijalec pa jo tedaj čaka v svojem igrišču številka 4. Tako se ponavlja, dokler vrže začetnik prav. Če je vrgel začetnik lopto prav, mora odbijalec čakati, da lopta pade v njegovo igrišče enkrat na tla, in ko skoči od tal kvišku prvikrat, jo mora odbiti z loparjem k začetniku čez mrežo nazaj. Potem pa sme do prve napake vsakdo odbijati z loparjem lopto k nasprotniku, ko je padla enkrat na tla ali tudi jo zavrniti v zraku, ko je prišla čez mrežo in se sme kretati vsak po vsem svojem prostoru od skrajne črte do mreže med stranskima črtama. Po vsaki napaki se začne igra iznova.

Napak naredi:

1. Začetnik, ki je vrgel lopto dvakrat zaporedoma v nepravo igrišče čez črte pravega igrišča;
2. odbijalec vsakokrat, ako odbije s prvim udarcem vrženo lopto, predno pade lopta enkrat na tla;
3. vsak, ki pusti, da se dotakne lopta dvakrat zaporedoma tal predno jo odbije čez mrežo, ali da se dotakne njegovega telesa;
4. kdor odbije lopto, predno je prišla čez mrežo ali jo sicer udari dvakrat zaporedoma;
5. kdor odbije lopto tako, da pade ven čez skrajno ali stransko črto nasprotnikovo;
6. kdor se dotakne mreže s telesom, z loparjem ali z lopto.

Vsak igralec šteje sebi v korist samo napake svojega nasprotnika. Prva napaka velja 15 enot, z drugo 30, s tretjo 40, s četrto napako 50 enot. Kadar naredi igralec (ali stranka) zaporedoma 4 napake, ima njegov nasprotnik eno »dobiteljico«. Po vsaki dobiteljici postane začetnik odbijalec, odbijalec zadnje dobiteljice pa postane

¹⁾ Ako vrže začetnik lopto takó, da zadene lopta vrhnji rob mreže in se zdrsne potem v igrišče odbijalca, mora vreči lopto še v tretjič, kar pa mu ne šteje za napako.

začetnik nove dobiteljice ter zamenjata stranki tudi igralne prostore. Kjer so trije igralci, igra prostovoljno ali po srečkanju eden proti dvema; kdor je sam, je začetnik pri 1., 3., 5. itd. dobiteljici, oba druga — premenjavaje se — pa sta začetnika pri 2., 4. itd. dobiteljici ter igrata sicer po svoji polovici igrališča skupno.¹⁾ Kjer so 4 igralci, določijo s srečkanjem po dva igralca skupaj, potem pa začetnika.

Pri vsaki dobiteljici je drugi začetnik, ki vrže lopto svojemu križem stoječemu nasprotniku (iz igrišča štev. 3 v štev. 1 ali iz štev. 4 v štev. 2), v drugem igrata vsaka dva po skupni polovici igrališča skupno. Druge določbe so za 2, 3 ali 4 igralce enako veljavne.

b) Lonec razbijati. Na ravnem in gladkem prostoru je treba zabosti skoraj 2 m visok kol v tla in nanj povezniti star lonec ali kositrno posodo ter obljubiti primeren dar tistemu, ki ga bo razbil ali udaril s palico. Osebi, ki se sama ponudi ali po srečkanju določi, da bo razbijala lonec, treba z robcem zavezati oči, jo spremiti 10 korakov daleč od lonca, jo tam 3 krat zavrtéti okoli svoje osi, ji dati palico v roke in jo pustiti. Dotična oseba sme iti lonec iskat in na treh mestih po trikrat udariti s palico le navpično. Potem ko je udaril 9 krat brezuspešno prvi razbijatelj, se mu odvzame robec ter gre kdo drugi ravno tako razbijat lonec.

c) Boštjan, kje si!? Dvema moškima je treba zavezati z robcema oči, imenovati enega »gospodar«, drugega pa »hlapec Boštjan«. Vse druge prisotne osebe si podajo roke in jih raztegnejo v velik kolobar okoli gospodarja in hlapca, katera stojita nekoliko korakov narazen. Gospodar ima v roki zvit (spleten) robec, s katerim hoče hlapca radi storjene krivice našeškati, zato ga jezno kliče: »Boštjan, kje si!?« Ob enem hodi gospodar okoli, da bi tepel hlapca. Boštjan se sicer bojazljivo oglaša: »Tukaj!«, toda se hitro umika, da uide. Klic in odgovor se ponavljata nekolikokrat, ko pa gospodar hlapca ujame, nastopita dva druga isto delo namesto njiju.

č) V vreči skakati. Dva dečka stopita z obema nogama vsak v svojo vrečo, in potem je treba vsako vrečo zvezati dečku pod ramama, tako da sta obe roki prosti. Dečku, kateri preskače in preteče v vreči 20 m daleč prej kot drugi, je treba dati dar za to.

¹⁾ Igra se navadno takó, da mora jedna stranka imeti 6 dobiteljic — potem ima celo partijo (igro) dobljeno. Če nasprotna stranka nima v tem času nobene dobiteljice, je igra s petimi dobiteljicami že dobljena. Če pa imata obe stranki 5 dobiteljic, mora napraviti jedna 7 dobiteljic, da dobi partijo.

§ 107. Spodobno vedenje igralcev pri igri.

1. Igralci naj izberó dopuščeno igro, katero znajo zadostno dobro vsi. 2. Vsakogar se sme prijazno povabiti, ampak nikogar se ne spodobi siliti, naj igra. 3. Dva igralca, ki se črtita, naj ne sedeta za skupno igralno mizo. 4. Denarna stava, za katero se igra, naj bo majhna. 5. Nihče naj se ne kaže zlovoljenega, ako je dobil nepovoljne karte, ali če mu igra sploh ne gre dobro. 6. Ne sme se igrati prepočasno in s tem mučiti nestrpljivost soigralcev. 7. Vsakdo sme opozoriti svojega tovariša na način igranja ali ga celó opomniti, na njegove pomote, ampak samo vljudno in prijazno, brez hrupa in razžaljenja. 8. Kdor igra s prepirljivim igralcem, naj spoštljivo in hladnokrvno brani svojo pravo, vendar je bolje vljudno odjenjati, kakor dalje prepirati se. 9. Nespodobno bi bilo, igralca prekaniti z lažmi. 10. Igrati je treba sicer pazljivo, vendar nikdar ne strastno. 11. Igranje naj bi ne trajalo dalje, kakor vse drugo občenje pri istem sestanku. 12. Kdor izgubi pri igri, naj ne kaže zlovoljnosti; kdor dobi, pa ne svoje velike radosti. Po igri naj dobitelj z izgubiteljem občuje varno in se dela, kakor da je dobil po naključbi. 13. Dobljena stava (denar itd.) naj se porabi precej v korist vse družbe. 14. Osebe, ki ne igrajo, naj se nikakor ne mešajo in ne vtikajo v igro, nego naj med igro vzajemno drugače občujejo.

§ 108. Čudodelne, mične in dopadljive kratkočasnosti.

Da uganete eno karto izmed 40 drugih, zmešajte ves zvezek kart, recite soigraču naj izbere eno, jo drži in si jo dobro zapomni; nato postavite druge karte v kupu na mizo in soigrač naj dene izbrano karto na vrh vseh. Predno položite karte na mizo, pogledjte hitro in oprezno, katera karta je najzdolanja; potem naj soigrač prevzdigne karte tako, da pride zdolanja na zgornjo, pa iščite od zgoraj in ko najdete tisto, katero ste videli, veste, da je sledeča njegova.

Da pokažete soigračem, da poznate vsako karto, ne da bi jo videli, pogledjte oprezno pod poklopnenim zvezkom najzdolanjo, nesite zvezek za svoj hrbet in denite z obema rokama najzdolnjo karto z njenim hrbtom na zvezkovi hrbet, nato nesite zvezek pred svoje oči; — karta, katero ste videli in si jo zapomnili, je z veljavno barvo obrnjena proti igralcem, jo lahko imenujete in ob enem vidite, katera je prva pod zvezkom. To pokažite in imenujte drugikrat, pa jo postavite na prvo itd. do zadnje.

Da dokažete, da poznate vsoto prej ko prištevance, zapišite na kos papirja na pr. 29997, pa izročite to številko drugemu, naj jo skrije pa naj zapiše 4 številke po volji na pr. 2941 kakor prvi prištevaneč; pod vsako njegovo številko zapišite številko, katera manjka do 9. Na pr. 7058; soigralec naj piše zopet 4 številke po volji, na pr. 3625; sami pripišite zdolaj kar manjka do 9, t. j. 6374; soigralec naj piše še 4 številke po volji na pr. 9562, sami pa pripišite 0437; soigrač naj seštevata te prištevance in vsota bo, kakor ste prorokovali, 29997. Ako hočete, da piše soigralec 4 prištevance in sami 4, prerokujte vsoto 39997, pa se ravnajte kakor prej.

Da uganete število, katero si misli tovariš, določite mu kako naj dotično, vam nepoznano število množi, pa deli, koliko naj še pristavi ali odvzame in slednjič naj pove samo zadnjo vsoto, potem pa sami v duhu računajte hitro na nasprotni način in število, katero si je mislil, uganete lahko. Če si kdo misli na pr. 7, pa to množi samo s seboj $7 \times 7 = 49$, pa pristavi dvakrat toliko, kakor si je mislil: $2 \times 7 = 14 + 49 = 63$, temu je pristavil 1, potem pa rekel, da ima 64.

Če naredite skrivaj iz jabolka ali iz repe valjček, podoben sveči (lojenici), na ta valjček denite košček suhega orehovega jedra in to zažgite, pa pogasite in pojejte, bo morebiti, če delate to zvečer, kdo mislil, da ste pojedli svečo.

Jajce lahko skuhate brez ognja, ako denete v lonec mrzlo vodo in kos živega apna.

Jajce se valja samo po mizi, če na lupini naredite malo luknjo, vsebino izpijete, denete v prazno lupino živo pijavko ali hrošča, luknjo pa s tenkim papirjem zalepite.

Iz papirja izrezane figure se izprehajajo po mizi, ako pod vsako figuro prilepite živo muho itd.

Ako pritisnete na nohet srednjega prsta na tenko smolo, denete krajcar na dlan in zaprete pest tako, da pritisne nohet smolo na krajcar, potem pa pest hitro odprete, krajcar izgine, da prisotni ne vedo kam.

Iz dobro zamašene steklenice lahko pijete, ne da potegnete zamašek iz nje, ako namreč vtlačite zamašek v steklenico.

Te in brezštevilne druge čudodelnosti, kakor tudi nedolžne zastavice, uganke, pristojne burke, kratke povesti in basni, reševanje rebusov itd. itd., ako se spremlja s primerno šaljivim govorom, ugaja marsikomu in pospešuje živahnost občenja.

Štirinajsto poglavje.

§ 109. Petje in deklamacije v družbi.

Lepo petje blaži srce, miri strasti, mori žalostne misli, pospešuje kratkočasnost in radost, kakor tudi ljubezen do Boga, do cesarja in do naroda. Slovenci moremo biti ponosni na bogate zbirke v srce segajočih in neprecenljivih narodnih in umetnih pesmi. Posebno se priporočajo sledeče pesemske zbirke same:

»Narodne pesmi«. Nabrala Fran Gerbić in Janko Žirovnik ter »Zbori za štiri moške glasove«. Uredil Josip Čerin. Izdala in založila »Glasbena Matica« v Ljubljani.

»Slovenska pesmarica«. Uredila J. Aljaž in M. Hubad. Izdala družba sv. Mohorja.

»Pesmarica«. Sestavila dr. Razlag in Iv. Železnikar. Tiskala »Národná tiskarna«.

Vse te knjige se cenó dobé tudi v knjigarni g. Lavoslava Schwentnerja v Ljubljani. Zlasti mladeniči po mestih, trgih in vaseh naj bi imeli med drugimi knjigami tudi te pesemske zbirke ter naj bi se vadili v harmoničnem, plemenitem petju.

Deklamacija ali umetni govor da svojemu predmetu tem večjo pomenljivost in ga predstavi tem bolj živo ter doseže svoj cilj, čim natančneje se ravna govornik po pravilih te umetnosti. Snov umetnega govora naj bo vselej v soglasju s povodom družabnega občenja, šaljiva ali resna, izpodbudljiva itd., ter naj si govornik prizadeva izgovarjati glasno, razločno in jasno, čisto in lepoglasno, naj pazi posebno na ločila ali prepone, na povzdig ali pad glasu, naj spremlja izgovor s primernim izrazom v obličju, s kretom rok in včasi s kretanjem celega telesa. Vsakdo naj bi si prizadeval, z umetnim govorom dati družabnemu občenju dobrodošlo duševno hrano. Vendar naj traja umetni govor praviloma najdalje pol ure.

§ 110. Godba (muzika).

Kako velikansko moč na človeško srce ima lepa glasba, se vidi sploh na vsakem poslušalcu. Posebno jasno pa se vidi vpliv godbe takrat, ko že trudne plésalke in plesalci pozabijo na ves trud in skoraj tudi sami nase in živahno stopajo ali poskakujejo ter se hitronogo sučejo po taktu naprej, nazaj in na vse strani. — Tudi vojaki izgubijo po dolgem hodu (maršu) včasih brez hrane in

pijače skoraj vse moči; ko pa zasvira vojaška godba, tedaj je vsak precej raven kakor sveča, gre moško in krepko po taktu, vsakemu pa šviga ognjen pogum iz oči. Veseli vojaki lahko premagajo žalostnega sovražnika. Celó bolnik, kadar zasliši lepodonečo godbo, čuti olajšanje, se razveseli, dobi novo moč, večji up ter, ako le more, gre (tapa) k oknu, da vidi godbenike in vso radostno množico. Veselo srce je res pol zdravja in največja pomoč k zmagi. V vsaki družbi, kjer se snidejo ljudje po utrudljivem delu, po velikih skrbeh in v različni nepovoljnosti, je dobra godba jako potrebna in koristna. Zato naj bi si vsakdo prizadeval, da se nauči kakega glasbila ali naj vsaj gmotno pripomore, da muzicirajo drugi, sam pa naj posluša, mirno se raduje in se godbenikom tudi s ploskanjem zahvali.

Kdor zna muzicirati, naj se v družbi ne ponuja, a tudi se naj ne dá dolgo prositi, temuč naj bo precej pripravljen, da s svojim znanjem razveseli družbo. Ugotovi naj kolikor mogoče vsem poslušalcem. Ako se pri sviranju malo pomoti, naj se ne ustavi, temuč naj hladnokrvno nadaljuje in spretno naj svoj pregrešek zakrije. Svira naj le kratke kose, nobenega pa naj brez posebne prošnje poslušalcev ne ponovi. Pri igranju naj bo pazljiv in se ne da motiti, drži naj se ljubeznivo, naj ne udarja takta z ного ali celó z glavo. Ako žanje pohvalo, naj se prijazno zahvali; pri tem se prikloni dama z glavo, gospod pa tudi z zgoranjim delom telesa. Predstojnik družbe ali hišna gospodinja, v katere hiši se svira ali igra, naj pazi, da igrajo prej manj sposobne osebe in da je med godbo vse drugo tiho in mirno, ako drugi gostje ne plešejo ali ne spremljajo godbe s petjem. Ako pride kdo pred sobo, v kateri se ravno muzicira, naj gre notri šele potem, ko je godba nehala. Sposoben gospod naj bi pravočasno obračal note, zlasti ako igra dama. Vsi poslušalci naj bi poslušali godbo mirno, tiho in pazljivo ter se le po prenehanju godbe zopet pogovarjali. Končno naj bo omenjeno, da naj glasbeno vežbanje ali tudi izvežbano muziciranje ne nadleguje po dnevi bližnjih sosedov, kateri želé in potrebujejo tihoto, posebno ako so bolni. Po deseti uri v noči pa naj godba utihne praviloma povsod.

§ 111. Važna pravila za ples. Nedolžen in zmeren ples je posebno za mlade ljudi potreben in dopadljiv predmet družabnega občenja. Plesišče je jako ugoden, včasih pa še bolj nevaren kraj

spoznavanja in približanja spolov. Na plesih morajo mladeniči in mladenke najlažje pokazati svojo oliko in svojo vrednost; nikjer pa ni tako nevarno, da se prestopi meja pristojnosti in spodobnosti, kakor na plesu, zlasti ako se pridruži razvnetosti še alkohol. Kdor hoče napraviti privaten ples samo za prijateljsko povabljenе osebe, naj se s temi prej sporazume. Ako hoče kdo napraviti javen ples, katerega se sme za plačilo udeležiti vsakdo nepovabljen, pa je treba za to izprositi prej posebno dovoljenje, navadno pri občinskem uradu. Za ples si je treba preskrbeti primerno dvorano z gladkim in ravnim parketom; poleti pri lepem vremenu pa se vršijo včasih priprosti ljudski plesi tudi na planem.

Dotično dvorano ali veliko sobo za ples je treba namenu primerno okrasiti. Nad vhodnimi vratmi je navadno slika Terpsihore (modrice plesne umetnosti), t. j. slika lepe ženske v cvetoči mladosti, z lovorjevim vencem na glavi, z liro v desni roki, s tamburinom pa v levi.

Pod to sliko je običajno napis in pozdrav, primeren privatni družbi ali javnim plesalkam in plesalcem. Okoli te slike in okoli napisa pa se vije venec iz raznobojnih cvetlic. V sobi na stenah naj visé slike in društveno bandero, po kotih stojé zelene rastline in eksotično zelenje, pod stropom pa dišeče cvetlice; iz kota v kot naj visé tenke vrvice, ki so vpletene z umetnimi cvetljicami in bršljanom ali zimzelenom.

Oder za godbo naj bo visoko od tal, nad godbo naj visi slika muze Euterpe (mlade ženske z dvema flavtoma v rokah, t. j. modrica muzike), ali lovorjev venec. Na vsaki strani orkestra stoj po ena narodna zastava. Cesarske zastave so umestne posebno takrat, ako ima veselica kako dotiko z državo ali cesarsko hišo. Poleg te velike sobe naj bo druga soba, kjer si dame popravljajo obleko, lase itd. V tej sobi pri steni naj bodo mize, na teh ščetke, glavniki, zraven umivalnice z vodo in milom, brisače, velika in majhna ogledala ter nekoliko stolov. V to sobo moški ne smejo zahajati, temuč se za te določi druga posebna soba z enako opravo.

Ako je plesišče na planem, je primerno narediti na vhodni strani okrašen slavolok tako, kakor je omenjeno za vhodna vrata sobe, in tudi vse drugo okrašenje naj bo slično sobnemu. Pri lepem vremenu je primerno, da se razobesijo raznobarvni balončki, katerih pa ni razsvetljevati, ker so papirnati.

Treba pa je, da je vsako plesišče zvečer zadosti razsvetljeno. Plešejo naj le zdravi ljudje, posebno ženske pa samo takrat, ko so popolnoma zdrave; kdor ima srčno ali pljučno bolezen, naj ne hodi na ples.

Obleka za ples je najprimernejša praznična, zadosti ohlapna in lahka. Za dame bodi bela ali svetla toaleta, enake rokavice in pahljača. Šopek lepodišečih cvetlic naj nosi plesalka v laseh.

Plesalci pridejo na ples navadno v fraku, z belo ovratnico, v belih rokavicah in s klakom. Težkih in dolgih verižic za uro ni primerno nositi s seboj.

Pri vsakem plesu mora biti plesovodja, kateri nosi v znak na levi strani svileno pentljo, na kateri je navezena beseda »Plesovodja«. Ta določi dogovorno z drugimi plesalci red plesa, nagovarja in pozdravlja prišle plesalce in plesalke, jim naznanja posebne določbe ter vodi četvorke in druge skupne plesе. Tudi za red in mir je plesovodja posebno odgovoren.

Vsako plesalko naj praviloma spremlja zlasti na javen ples in nazaj domov njena mati ali druga sorodna in starejša oseba. Če se plesalke in plesalci še ne poznajo, se predstavijo moški ženskam pred začetkom plesa (§ 78). Da nagovori plesalec plesalko za ples, se postavi tri korake pred njo, se ji vljudno prikloni in reče prijazno: Ali Vas smem prositi, milostljiva (častna) gospa (gospodična), da plešete z menoj ta ples? ali: Prosim Vas, gospodična, za čast, da plešete z menoj ta ples; ali: (samo sorodnim) Prosim, Marija, Ivanka, Anica . . ., da pleševa ta ples!

Plesalka se precej na to prošnjo nakloni plesalcu samo z glavó, ako je plesalec mnogo imenitnejši, pa z vsem životom (§ 80.) in odgovori: Dà, gospod; ali: Dà, rada; ali: Prav rada; ali: Obžalujem, da Vam moram odreči, ker za ta ples sem se že obljubila; ali: Obžalujem jako, da sem že trudna, in želim med tem plesom odpočiti se itd. Če gresta dva plesalca obenem k isti plesalki, da bi jo povabila na ples, ima prednost tisti, kateri se ji prej prikloni in jo prej naprosi; tisti pa, kateri to zakasni, je najbolje, da med tistim plesom stoji ali se vsaj oddalji, ali prosi sorodno plesalko za tisti ples. Plesalka pa, katera plesalcu obljubi ples, ne sme izbegniti, in ako odreče komu s primernim izgovorom ples, ne sme plesati istega plesa z drugim plesalcem, kajti to bi bilo veliko žaljenje. Sploh pa velja pravilo, da začne zlasti v privatnih plesih najprej plesati

najiminitnejša plesalka in najiminitnejši plesalec (prvi ples je sploh najiminitnejši), in da pleše vsak plesalec z vsako plesalko vsaj en ples. Ko začne godba igrati, ponudi plesalec s priklonom glave naprošeni plesalki svojo desno roko, plesalka se prime za njo z levo roko, naredita tako 2 ali 3 korake, potem pa plesalec objame z desno roko plesalko tako, da pridejo prsti njegove desnice na sredo (kadar treba preko srede) njenega hrbta, med palcem in kazalcem, nad drugimi prsti svoje leve roke pa drži plesalec tanjši štiri prste plesalkine desne roke blizu ram. Dama položi svojo levo roko, v kateri drži pahljačo, rahlo na njegovo desno ramo plesalka je vedno na desni strani plesalca. Prsa se ne smejo tiščati prs, tudi kolena se ne smejo dotikati. Plesalec in plesalka naj gledata drug drugemu preko rame. Rokavice je treba imeti med plesom vedno na rokah.

Plesati je treba v vrsti, po taktu, elastično, graciozno, ritmično, lahko in živahno, vendar zmerno in nikdar strastno. Ko je ples dovršen, ponudi plesalec svoj desni lakot plesalki in jo spremi na njeno prejšnje mesto, kjer se ji globoko prikloni in reče: Srčna hvala, ali: lepa hvala! Ako sedi ondi tudi plesalkina mati ali druga sorodna oseba, se plesalec navadno tudi nji predstavi, ako pa ga že pozna, naj se tudi tej prikloni pa odide. Plesalka se zahvali plesalcu samo s priklonom glave; z besedo pa se mu ona zahvali le takrat, ako želi ples pred zvršetkom skratiti in nehati. Pri hitrem in dolgem plesu se vsakdo več ali menj spoti, in zato je primerno, da plesalec svojo plesalko pri zvršetku prosi dovoljenja, da se ž njo po sobi nekoliko minut izprehaja, tako se oba ohladita, predno jo spremi na njeno mesto. Pri tem izprehajanju se držita za pod pazduhe, se prijazno in radostno, vendar spoštljivo in ne preživahno ter tako glasno pogovarjata, da tudi drugi lahko slišijo. Prezaupno šepetati in se za pahljačo skrivati pa smejeti, bi bilo sumno; sploh naj se vsakdo, posebno pa ženska, vzdrži vsega, kar bi moglo dati povod opravljanju in zlobnemu obrekovanju; skratka, pazi naj vsaka, da ne postane plesalka — jokalka.

Ako se vsled nedostajanja plesalcev primeri, da mora plesalka sedeti, med tem ko drugi plešejo, naj plesalka ne izda svoje nezadovoljnosti, temuč čisto mirno in navidezno zadovoljno naj gleda ples, ali kramlja s tovarišico, ali pa naj se za malo časa oddalji.

Ako vidi hišna gospa, v katere hiši se pleše, ali plesovodja, da je plesalka brez plesalca, in da stoji tudi plesalec, naj ga nagovarja, da gre z dotično plesalko plesat; vendar tako, da plesalka tega nagovarjanja ne zapazi. Kdor ljubi ples, naj se navadi dobro plesati; dokler pa tega ne zna, naj ne muči plesalk in ne sramoti samega sebe.

Na plesih morajo gospodje marljivo plesati; sedeti in gledati, ako ne plešejo vse plesalke, je neomikano. Mej plesom se ne sme piti mrzlih pijač, tudi ni zdravo mnogo kaditi; zelo nevarno pa je hoditi na mrzli zrak. Ohladiti se je treba polagoma in se domov prišedši precej preobleči.

Maskaradni plesi vršé se o pustu. Da morajo biti vse maske spodobne in vedenje strogo нравstveno, se razume. Na maskaradi pa morajo biti plesalci še živahnejši in dovtipnejši, plesalke pa še prijaznejše kakor na navadnih plesih. Gospodje naj ne silijo v ženske maske, da bi povedale, kdo so; in tudi če jih spoznajo, naj se delajo moški, kakor da bi jih ne mogli spoznati. Opolnoči mora odložiti vsakdo svojo krinko ali naličje. — Dame in gospodje zahajajo na maskaradne plese navadno v slovanskih in drugih narodnih nošah, ki so ukrojene posebno elegantno ter so osobito primerne njihovu telesu.

Razen takozvanih krožnih plesov, med katerimi se sučejo posamezni pari v krogu drug za drugim, ter je posamezen par popolnoma neodvisen od drugega, so tudi družbeni plesi, med katerimi so navezani posamezni pari na nasproti stoječe pare, na vse ostale pare in na plesovodjo. Taki družbeni plesi so: hrvatsko in srbsko kolo, češka béseda, poljska mazurka, francoska četvorka, cotillon in lanciers.¹⁾ Vsak teh plesov ima več delov in podob, kateri imajo svoje ime in posebno godbo. Imena napoveduje plesovodja, ki se mora odlikovati, zlasti pri veliki množici plesalcev, s posebno energijo in prisotnostjo duha, plesalci pa se mu morajo nemudoma pokoriti. Plesovodja, ki ima okus, ne razteza družbenih plesov čezmerno, nego je pri »zvršetku« (finale) zmeren. Dolgotrajno korakanje, zapletanje in razpletanje vrst postane kmalu dolgočasno, dirjanje ali divje vlačenje za roke pa je neolikano, utrudljivo in zlasti za starejše dame in gospode neprimerno. Po

¹⁾ Natančnejša navodila ne sodijo v to knjigo ter bi bila praktično nerabna. Za vsak tak ples treba vaj pri učitelju plesa.

završenem družbenem plesu se mora vsak par nasproti stoječemu paru s poklonom kratko zahvaliti. — Na vsakem plesu je potrebno, da plesalci in plesalke vedó, kako so razvrščeni posamezni plesi. Navadno se pleše po temle plesnem redu: Pred polnočjo: Valček, Mazurka, Četvorka (ali Kolo ali Beseda), Polka francoska, Valček, Četvorka (ali Kolo ali Beseda), Polka francoska. (Dame volijo.) Popolnoči: Mazurka, Valček, Četvorka (ali Kolo ali Beseda), Mazurka, Valček, Polka francoska, Četvorka (ali Kolo ali Beseda), Valček, Polka hitra.

§ 112. Koncert in gledališče. Na koncertih in v gledaliških predavajo in predstavljajo umetniki dramatična in glasbena dela v to svrho, da se občinstvo izobrazuje ter se plemenito zabava. Gledališča in koncerti so namenjeni največjim umetnostim, zato zahteva splošna dostojnost, kakor tudi korist vsakega človeka, da se na koncertih in v gledališču vede posebno spodobno.

Postava prepoveduje v zadnjih treh dneh velikega tedna in dne 24. decembra vse javne veselice; javne plesne in predstave v gledaliških izven teh dni tudi na velikonočno nedeljo, na binkošno nedeljo, na dan sv. Rešnjega Telesa in dne 25. decembra. Tudi dne 2. novembra se ne spodobi hrupno razveseljevanje. Ob dopuščenih časih naj zahajajo v koncerte in v gledališča samo osebe, ki so zdrave in trezne, katere ne žalujejo. Kdor postane v slabem in prevročem zraku kmalu bolan, posebno pa kdor mora pogostoma kašljati, naj ostane doma. Obleka za koncerte in gledališča naj bo praznična ali vsaj izprehodna, vsekakor pa čedna. Močne dišave v obleki so neprimerne. Ženske naj ne nosijo tja visokih ali širokih klobukov z visokim nakitom. Kdor povabi drugo osebo seboj na koncert ali v gledališče, mora plačati tudi zanjo vstopnino; za večjo ugodnost je dobro kupiti tudi vsposed ali gledališki list. Vsakdo naj pazi, da ne pride v koncert ali v gledališče prekasno; na svoje mesto naj gre tako, da ne obrne hrbta sosednji osebi, da nikomur ne stopi na nogo in ga ne odriva. Ako mora radi vas kdo vstati ali se pomikati, prosite ga, da ne zameri, in se mu zahvalite, ako se je umaknil. Ko pridete na svoje mesto, pozdravite s priklonom najbližnje, na desni in na levi sedeče osebe. Ženske sedejo v ložah spredaj in gospodje za njimi. Sploh je treba dati damam bolj ugodne sedeže, da lažje vidijo in jih tudi drugi vidijo. Vsakdo pa naj sedi mirno, s prijaznoradostnim izrazom v obličju;

nihče naj se preočitno okoli ne ozira, obrača ali premika. Med predstavo naj vsakdo pazno posluša in gleda, se ne pogovarja, pri operi naj ne daje takta z glavo, z roko ali z ного in ne poje z gledališkimi pevci. Ko mine predstava, in ako je pohvala zaslužena, ploskajo ženske ob dlani skoraj samo na videz, moški pa smejo ploskati glasno in dalje časa. Preveč glasno smejati se, v pohvalo kričati ali celo glasno grajati in žvižgati, se ne spodobi. Samo med počitkom ali premorom predstave se sme z najbližnjimi osebami govoriti o predmetu, kakor tudi o načinu predstave. Kdor zapazi svojega prijatelja daleč od sebe, naj se mu prijazno prikloni, a ne maha z roko.

Skozi gledališko kukalo se gleda navadno samo osebe na odru in reči, ki se tičejo gledališča in predstave. V kako tujo osebo dolgo časa zagledati se, pa bi bilo nespodobno. Zlasti gospodične, ako zapazijo, da jih kdo opazuje skozi kukalo, naj se delajo, kakor bi tega ne videle, in naj dvignejo svojo pahljačo na dotično stran in si s to zakrijejo svoje obličje.

V gledališču se praviloma ne jé. Kdor pa mora imeti vedno kako slaščico v ustih, naj jé tako, da s tem ne draži in ne nadleguje drugih ljudi. Moški ne sme ponujati slaščic ženski, katere dobro ne pozna in s katero ni v zaupni zvezi. Sploh naj bi se vsi obnašali tako spodobno, da ni nihče moten, ne razžaljen ali nadlegovan in da more vsakdo svojo radost uživati v popolni meri. Če le mogoče, naj nihče ne gre pred zvršetkom s koncerta in posebno ne iz gledališča. Ako pa mora iti, naj odide brez hrupa in brez nadlegovanja. Po zvršetku pa naj odidejo prej tisti, kateri so bližje izhoda po vrsti, brez šuma, primerno hitro, brez prerivanja in obotavljanja ali ustavljanja.

Petnajsto poglavje.

§ 113. Tobak.

Zdravniki so dokazali, da je nikotin telesu strup, in da je tega strupa v suhem tobaku do 7-9%; dokazali so tudi, da nezmerno uživanje tega strupa povzroča človeku: želodčni katar, utripanje srca, trepetanje udov, slabo spanje, splošno slabost čutnic, hromoto in druge bolezni. Vsak tobakar vé, koliko mora človek pretrpeti, predno se človeški organizem privadi uživati ta strup, in vsakdo si lahko izračuni, koliko denarja je treba dati, koliko časa je treba

potratiti, koliko obleke je treba zamazati zaradi tobaka. Razen tega napravi tobak dosti zlovoljnosti, zamere, mrmranja, očitanja, pregovarjanja, prepira in celó zasramovanja pri družabnem občenju, ker vse osebe, ki ne rabijo tobaka, so mu odločno protivne. Verjetno je, da se onemu, ki tobaka ne uživa, vidi raba tobaka protinaravna, čudna, brezpotrebna ali morebiti celó ostudna; zato može ali niti ne more trpeti tobakovega duha in ne dima ter črti tobak sploh. Precej ko so bili spoznali tobakovo škodljivost in nepristojnost, so si duhovna in posvetna oblastva že leta 1624. jako prizadevala, da bi zatrli rabo tobaka. Sultan Murad IV. je bil ukazal prvim turškim tobakačem pipe skozi nos potegniti, prvim ruskim tobakačem pa so bili leta 1634. za kazen celó nosovi odrezani. Tudi dandanes je za tobakače kazen velika. Tobak je jako drag, marsikdo si ž njim poškoduje svoje zdravje ter je zopern družbi, ki tobak črti. Ker je pa ta navada postala skoraj splošna, naj bi rabili tobak, ako ni drugače, le zmerno moški, ki so stari vsaj 18 let in popolnoma zdravi; vendar le tako, da ne škodujejo s tem nobeni drugi osebi in se nikomur s tem ne zamerijo. Kdor hoče v prisotnosti imenitnejše osebe kaditi tobak, posebno pa v družbi ženske, mora prej prositi za dopuščenje. Jako imenitne in dosti imenitnejše osebe pa se ne sme niti za dopuščenje prositi in kaditi se sme le potem, ako puši sama in nagovori iz lastnega nagiba k temu še druge. Zlasti v tujem stanovanju je dovoljeno kaditi samo z dopuščanjem, in kolikor mogoče malo. Dim treba izpuščati na stran od imenitnejše osebe in ne onesnažiti tal ali drugih reči okoli sebe. Kadar hočemo z imenitnejšo osebo govoriti ali pozdraviti, je treba vzeti smodko iz ust. Kdor se hoče rabe tobaka odvaditi, naj tobaku pri-meša pelina ali zmetega pópra, ali druge nedopadljive, a zdravju neškodljive reči, katere dobi lahko tudi v lekarnici; pa naj se vede tudi po §. 9.

Šestnajsto poglavje.

Gostoljubje in vedenje pri mizi.

Zgodovina nas uči, da so se odlikovali Slovani že v starodavnih časih z izrednim gostoljubjem. To gostoljubje pa je ostala značilna lastnost tudi njihovih potomcev, Slovencev, ki so dobrega srca in imajo potrebno omiko. Dokazano je, da je primerno gostovanje za izboljšanje družabnih razmer jako važno. Seveda ne mara nihče

toliko za jed in pijačo, kolikor za čast, ugled in prijateljstvo, katero raste in se krepča na podlagi prave gostoljubnosti. Že povabilo na gostijo samo, prejeto od splošno spoštovane osebe, prešine vsakega povabljenca z radostjo, ker to je ljubo znamenje dobrohotnosti in želje, da bi se medsebojno prijateljstvo kolikor mogoče povečalo, krepčalo in utrdilo. Kakor napreduje olika sploh, tako se boljšajo vedno tudi običaji gostovanja. Najnovejši običaji v tem oziru so sledeči:

§ 114. Povabilo na gostijo.

Predno razpošljete povabila, pomislite: 1. Ali je povod in namen takšen, da je gostovanje umestno, pametno, dopuščeno ali celó neizogibno potrebno, da vam ne bodo dejali: lahkomišeln zapravljivec ali nesramen skupuh. 2. Če je vaša družina, kakor tudi družine povabljenih gostov v zadostno ugodnem zdravju in brez žalovanja. 3. Povabite samo osebe, ki so na dobrem glasu, ki so zmožne in voljne sodelovati za skupno čast, korist in radost, ki so tudi med seboj v prijateljski zvezi. 4. Ako ne bo imel nobeden gost vsled tega kakšne škode. 5. Če je mogoče nadejati se ugodnega vremena na dan gostovanja. 6. Ako je mogoče pripraviti za vse goste vse potrebno o pravem času. 7. Je li uspeh, katerega želite doseči z gostovanjem, mogoč, časten in koristen. 8. Pazite, da nikogar ne prezrete, kateremu treba povabilo poslati, ali kateri je tega vreden. 9. Povabite vse osebe, ki so jako rade povsod skupaj, ali ki se pri tem ne smejo razločiti; na pr. žena in mož, mati in hči, oče in sin, ali dva zaročenca itd. 10. Napravite povabila popolnoma spodobno, ter jih razpošljite pravočasno in pravilno kakor je omenjeno v §§ 73. in 102.

§ 115. Desetero pomislekov povabljenca.

Ko ste prejeli povabilo na gostijo, naznanite vabitelju kolikor mogoče hitro svoj prihod ali svojo odklonitev, vendar prej dobro premislite in v sledečih slučajih mu naznanite, da ne pridete: 1. Ako ste povabljeni od osebe, ki je na slabem glasu, ali če se bodo slaboglasne osebe udeležile gostovanja. 2. Če je oseba, ki vas povablja, sicer na dobrem glasu, toda bi mogla vaša udeležba povzročiti vsled različnosti spola ali iz drugih vzrokov kak sum ali zlobno obrekovanje. 3. Ako razmere, v katerih ste z vabiteljem, ali vaše zdravje ne dopušča udeležiti se. 4. Če vabi sicer dobra, a preuboga ali celó zadolžena oseba. 5. Ali če prihaja vabilo od

zapravljivea. 6. Kadar slutite, da kani vabitelj vsled gostovanja zahtevati neugodno ali celó nedopustljivo dejanje ali opuščenje. 7. Ako vabitelj glede povabila ni v soglasju z drugimi členi svoje družine. 8. Ob času političnih volitev in prepirljivega strankanja, da ne pridete po nedolžnem v sum in najbrže v škodo, da ste podkupljen strankar. 9. Ako vam ne bo mogoče nikakor vabitelju ali drugemu članu njegove družine povrniti vsaj nekoliko dobrote izkazane z gostovanjem in 10. Če so členi vaše družine ali druge osebe, s katerimi morate biti v soglasju, proti vaši udeležbi.

§ 116. Obleka za gostovanje je praznična (§ 76., točka 4) z ozirom na vabitelja in na druge goste. Strežaji morajo biti oblečeni v livreje ali drugače praznično, v fraku, z belo ovratnico, z belimi rokavicami, v lahkem in tihem obuvalu, biti morajo gologlavi in brez verižic za uro.

§ 117. Priprava jestvin in pijač. Jestvine za gostovanje morajo biti nabavljene pravočasno tako, da se morejo rabiti kakor priporoča dobra kuharska knjiga; pijače pa se morajo dobro ustanoviti, vino v steklenicah mora biti na hladnem prostoru v pesku zakopano in tudi vino v sodu mora na tem prostoru mirno stati vsaj 48 ur pred rabo. Na dan gostovanja se jestvine izroče sposobni kuharici ali kuharju, pijača točaju, gospodinja in gospodar pa vse pripravljanje nadzirata.

§ 118. Priprava obednice. Položaj in oprava obednice je omejena v § 77. Tukaj omenjam le, da jo treba zadnje dni pred gostovanjem zadostno prezračiti in uro pred prihodom gostov, je dobro jo tudi pokaditi s poprovo ali z žlahtno meto, z vijolicami ali z drugimi lepodišavami; vendar ne preveč.

§ 119. Priprava namizne oprave, posodja in orodja. Namizni prt naj pokrije mizo tako, da se vidijo samo vse njene noge in ustni prtiči okoli 65/65 cm veliki, oboje navadno iz belega damasta; na njih naj bodo zaznamovane začetne črke imena in priimka gospodinje. Te prte je treba zapreti z lepodišečimi šmarnicami ali z drugo, ne premočno dišavo v omaro vsaj 24 ur pred rabo. Namizna posoda naj bo kolikor možno vsa enaka po obliki in po barvi. Najbolj primerna posoda je iz čisto belega porcelana brez slik. Steklenice naj bodo po 1 liter in manjše, s steklenimi čepi in kozarci iz brušenega stekla, za različno pijačo različne veličine; žlice ne jako nizke iz srebra ali vsaj iz pakfona ali druge bele kovine; noži z

jeklenimi rezili in z ročaji iz iste kovine kakor žlice, vilice s tremi roglji z enakim držajem kakor nož, vse to orodje pa mora biti popolnoma snažno in okusno.

§ 120. Napravljjanje in okrasje mize. Mizo postavite tako, kakor je rečeno v § 77. (pri obednici) in jo pokrite s prtom na vseh straneh enako, tako da se vidijo samo njene noge. Pri razvrstitvi sedežev ob mizi je treba jemati ozir na širokost poedinih oseb; praviloma pa mora biti od sredine enega sedeža do sredine drugega najmanj 70 cm, na voglu mize pa razmerno več. Na mizo postavite za vsakega gosta en plitev krožnik, na tega globok krožnik za juho, na tega položite štirivoglato zložen prtč, da njegove črke tako stojé, da jih gost lahko bere; na sredo prtča postavite za dotičnega gosta žemljo ali kos kruha, da je skorja zdolaj. Na desno pri krožniku položite nož s špico proti sredini mize, rezilo notri na levo obrnjeno; na levo pri krožniku položite vilice, osti rogljev naj bodo obrnjene proti sredini mize; žlico, poveznjeno z votlino navzdol, položite na mizo za krožnik, njen rep sezaj do noževe osti, drugi kraj pa do osti vilic. Tik pred noževo ostjo in pri žličnem repu postavite za vsakega gosta po 4 kozarce, namreč: 1 manjšega za rdeče naprej, k temu na desno 1 srednje veličine za črno, zadaj za prvi 1 visokega (kelhastega) za sladko vino in zadaj za drugim kozarcem naj stoji kupica srednje veličine za vodo. Na desno pri kozarcih postavite belo, pol litra držečo kegljasto steklenico za vino in na desno taiste ravno tako steklenico za vodo. Za vsakega gosta posebej ali vsaj za dva para gostov postavite na sredo mednje karafino za olje in ocet, drobno sol in za poper. Na karafini ali tik nje naj bodo v puščici zobotrebeci; tik karafine postavite tudi sklenico z gorčico ali z drugo omako in žličico. Neposredno pred gosta na mizo postavite in naslonite na krožnik jedilni list iz belega močnega papirja, na katerem je gostilnevo ime in priimek, pod tem dan gostovanja in zdolaj jedi in pijače po vrsti, kakor prihajajo na mizo. Ako ima priti več kot 10 gostov, napišite na listke, podobne vizitnici, okrajšani naslov vsakega gosta, in ta listek položite na mizo pred jedilni list, da bo vsakdo lahko sam našel svoj sedež.

Na desno jedilnega lista postavite na mizo in naslonite na krožnik šopek lepodišečih cvetlic (vijolic, šmarnic, vrtnic itd.) za vsako gospo ali gospodično. Večje šope lepodišečih cvetlic postavite

v porcelanastih cvetnicah ali vazah na sredino mize tako, da stoji na sredi med dvema paroma gostov (t. j. na sredi pred vsakimi štirimi nasproti sedečimi gosti) po en šop cvetlic. Pozimi postavite na mizo suhe umetne cvetlice, ki so poškopljene z dišavo. Tik na desni pri vsakem teh šopov postavite — ako se vrši pojedina zvečer, ročast svečnik z dvema svečama tako, da pride pred vsaka dva gosta po ena sveča. Razen tega postavite na sredo mize, najbližje prvemu častnemu sedežu, največji in najlepši šop (stolpec) lepodišečih cvetlic.

Tako naj se pripravi miza za veliki obed (banket) ali za veliko večerjo.

Po obedu vzemite z mize vse reči, katere so se rabile neposredno pri jedi in pri pitju, tudi ustne prtiče; potem osnažite namizni prt na mizi, pa napravite mizo za pokosilje takole: Pred vsakega gosta postavite plitev krožnik, na tega prtiček zložen in položen, kakor prtič prej, nanj postavite žemljico; na desno ob krožnik položite dva nožiča, rezali na levo obrnjeni (enega za sir itd., drugega pa za sadje) in žličico za sladoled; na levo pri krožniku pa položite male vilice za sadje; za krožnik postavite mal plitev krožniček za olupke, odrezke in pečke sadja. Ko je treba neposredno po velikem obedu in pri pokosilju predložiti kavo ali čaj, vzemite z mize vse reči, ki so se pri jedi in pri pitju ravnokar odrabile, očedite namizni prt, pa prinesite za vsakega gosta na malem krožničku skodelico kave ali čaja, s kegljasto zvitim malim prtičkom, pri kozarcu bodi na krožniku žličica, rep na desno; za krožnik ali vsaj na sredino pred vsake 4 goste postavite sladkornico, v tej kockastega sladkorja in srebrne kleščice ali iz boljše bele kovine, da je možno kocke jemati.

§ 121. Prihod in sprejetje gostov. Pol ure pred prihodom gostov naj hišni služabniki odpró vhodna in vrata sprejemnice na stežaj, ako imajo priti k obedu jako imenitni gosti, je treba odpreti obe plati obeh vrat na stežaj. Jako imenitne goste čaka za to pripravljene hišni gospodar pri zunanjih vhodnih vratih, hišna gospodinja pa na vrhu stopnic, jako imenitne ženske čaka tudi gospodinja tam, kjer gospodar; manjimenitne goste čaka gospodar na vrhu stopnic, gospodinja pa v sprejemnici.

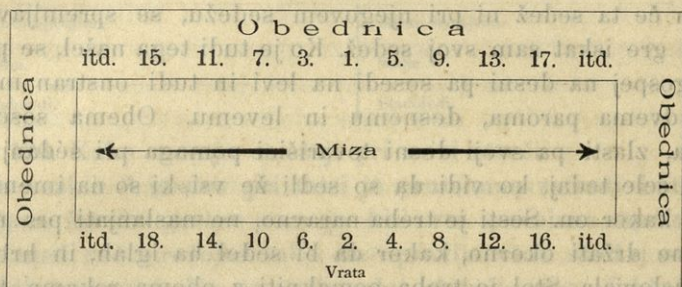
Ko pridejo gostje, jih gospodinja in gospodar spremita v sprejemnico, kakor je rečeno v § 104., če se gostje ne poznajo, jih

tudi vzajemno predstavita (§ 78.) ter jim naznanita, kdo ima še priti. Pred vstopom v sprejemnico, odložé moški v tem slučaju tudi klobuke. Ako kak gost ni prišel ob določenem času, a so vsi drugi že v sprejemnici, se čaka zamudnika praviloma samo še $\frac{1}{4}$ ure; če pa želi najimenitnejši gost, posebno pa, ako je zakasneli gost imenitnejši, kakor prisotni, treba ga je čakati tudi več časa; — vendar ne tako dolgo, da bi se pripravljene jedi in pijače vsled tega pokazile. Ko so že vsi gosti skupaj, zapové hišna gospodinja strežaju: »Napravite!«; hišni gospodar pa naznani svojo željo vsakemu gospodu, katero damo naj bi peljal za mizo. Nagovorjeni gospod pa naj odgovori gospodarju: Hvala, z veseljem; ali: Hvala, radostno. Precej potem se vsak gospod obrne k izbrani dami in se ji globoko prikloni, dama nagne samo glavo.

§ 122. Vstop v obednico. Ko je na mizi že vse pripravljeno, odpre prvi strežaj desno, tretji strežaj pa levo polovico obedničnih vrat na stežaj; prvi strežaj gre potem v sprejemnico, se postavi 3 korake pred hišno gospodinja, se ji globoko prikloni, potem pa ji naznani: »Gospa, miza je pripravljena«, nato se ji zopet prikloni pa gre k odprti polovici vrat, kjer se postavi s tretjim strežajem tik vratnih plati. Potem se priklonita vsakemu paru gostov, kateri gredó v obednico. Drugi strežaji, polovica na eni, polovica na drugi strani mize razvrščeni in k vratom obrnjeni, sprejmó s prikloni goste in pomagajo gospem na sedeže, ako potreba. Ko je naznanil prvi strežaj gospodnji, da je miza pripravljena, gre gospodinja tri korake pred najimenitnejšega gospoda, se mu primerno prikloni, pa mu reče: Gospod I. I., ali Vas smem prositi, da me peljete za mizo? Gospod se ji globoko prikloni in reče: »Hvala, radostno«, ji obenem ponudi svojo pod pazduho, in oba gresta prva v obednico, vsi drugi gostje gredo po svojem dostojanstvu, držeči se za pod pazduhe, za njima, a hišni gospodar z najimenitnejšo gospo gre kakor najzadnji par v obednico.

§ 123. Odkazovanje sedežev. Pri odkazovanju zaporedno častnih sedežev za mizo poedincem je treba jemati ozir na spol, starost, javne zasluge, učenost, sposobnost in izkustvo, rod, stan, častno stopnjo, katero ima kdo v javni ali privatni službi, odvisnost, sorodstvo in prijateljstvo, ali na posebne slučaje ali namene, v katerih je primerno sicer manjveljavne osebe izredno bolj počastiti, kakor imenitnejše. To se zgodi na pr. pri zaroki, poroki, jubileju,

obletnici, namestitvi, odliki, poslavlilu, umirovljenju itd. Ženske imajo prednost pred moškimi, zakonci pred samci, pri enakih lastnostih in drugih dostojnostih sploh ima prednost večja starost. Kako se gosti razporedajo v obednici k mizi na zaporedno častna mesta, se vidi iz sledečega načrta:

V predstoječi obednici je najčastnejši sedež tam, kjer je številka 1., najmanj častni sedež je pa tam, kjer je številka 18.; ako so pri mizi osebe samo enega spola, je pri vsaki številki sedež za eno osebo; če so pa pri nji osebe obojega spola, tedaj je pri vsaki številki sedež za 1 par različnega spola. Ako je 5 oseb ali 5 parov (sploh liho število) sedijo trije na stran 1., dve (dva para) pa na stran 2. itd. V navadnih slučajih gostovanja sedi hišna gospodinja, ki hoče goste počastiti, na desno ob najimenitnejšem gostu na 1. častnem sedežu, (da ima vrata obednice pred očmi); hišni gospodar sedi na levi ob najimenitnejši povabljenki na 2. častnem sedežu, vsi drugi pa po svoji veljavi na desni in na levi, ob hišni gospodinjini in ob hišnem gospodarju. Ako je hišna gospodinja vdova, si izbere bližnjega sorodnika na sedež 2.; če tudi tega ni, pa najimenitnejšega drugega gospoda. Tudi hišni gospodar, ako je vdovec, izbere sorodnico ali najimenitnejšo gospo na sedež 1. Če le mogoče, naj sedi pri vsaki ženski na njeni levi strani moški, — ki je njen vitez-strežnik.

Ko so prišli vsi gostje v obednico, se postavijo v vrsto; hišni gospodar da vsakemu gospodu načrt častnih sedežev, ali pokaže vsakemu gospodu z roko in reče prijazno: »Mesto za gospo (gospodično) I. I. in za gospoda I. I., prosim«. — Če so osebe samo enega spola, se reče: »Mesto za g. . . . I. I., prosim.« Ako je več kakor 10 gostov, se postavi že prej k vsakemu sedežu, v § 120. omenjeni listek z imenom dotičnega gosta. Kako se gostje razporedijo pri

ženitovanju in pri drugih posebnih priložnostih, je rečeno na dotičnih mestih. Splošno pravilo za izvenredne slučaje je: Kdor dá povod k gostovanju, ima praviloma prvi častni sedež.

§ 124. Zasedanje sedežev za mizo. Vsak gospod pomaga iskati najprej sedež za gospo, katero je pripeljal v obednico; ko ga je našel, in če ta sedež ni pri njegovem sedežu, se spremljalki prikloni in gre iskat sam svoj sedež. Ko je tudi tega našel, se prikloni bližnji gospej na desni pa sosedi na levi in tudi onstran mize sedečima dvema paroma, desnemu in levemu. Obema sosednjima gospema, zlasti pa svoji desni tovarišici pomaga pri sédanju, sam pa sede šele tedaj, ko vidi da so sedli že vsi, ki so na imenitnejših sedežih kakor on. Sesti je treba naravno, ne naslanjati prs na mizo ter se ne držati okorno, kakor da bi sedel na iglah, in hrbet bodi blizu naslonjala. Stol je treba pomakniti z obema rokama, tako da je život okoli 5 cm od miznega roba oddaljen. Šele potem, ko je sedel, naj vsakdo sleče svoje rokavice, jih zloži in vtekne v levi zunanji žep svoje obleke, potem pa govori z bližnjimi sosedi, najprej z desnimi, potem z levimi nekoliko prijaznih besedi.

§ 125. Red predlaganja jedi in pijač na mizo.

Najprej je treba položiti na mizo lahke jedi in pijače, potem pa močnejše in težje; najprej gorke potem pa hladne, na pr.:

J e d i		P i j a č e	Poglavni obed.
1	Juha, dve tretjini krožnika.	Belo, jako lahko vino.	
2	Gorka ali mrzla riba, ali pečene ostrige z limono. (Prva medjed.)	Belo vino, malo močnejše kot prvo.	
3	Prva pečenka iz govejega mesa, pečena ali pražena, ali kijunači; z dvema omakama, ena gorka, druga mrzla.	Rdeče vino, lahko (namizno vino).	
4	Morski veliki raki ali jančije cvrto meso z eno prikuho, — kakor druga medjed; ako je bila prva (pod 2.) medjed gorka, mora biti ta mrzla; (navadno je prva mrzla).	Ako so raki, mora biti belo, pri jančjevinu pa sme biti črno vino — močnejše kot prejšnje.	
5	Poglavitna pečenka n. pr. fazani, kopuni, gosi, purani itd. s solato in praženo sadje.	Najboljše vino iz soda, belo ali črno.	
6	Šparglji v omaki, ali artičoke, ali karfiol in kuhana jajca s polivko ali vranični pozezi. (Tretja medjed.)	Bolj sladko kakor močno vino, belo ali črno, iz soda.	
7	Torta kakoršna se izbere, ali cesarski piškoti, ali škofji kruh, ali druge sladkarije.	Sladka bela ali črna vina, več let stara iz steklenic (bottiglie-sampanjec).	
8	Torta ledena bela, trda, ali ledena čokoladna, trda, umetno narejena v lepih podobah.*	Sladka vina.	
9	Vroče spenjeno mleko, ali čaj, ali kava.	Voda.	

* Ako obsega poglavitni obed 9 jedi se pred juho predloži vsakemu gostu 8 ostrig na krožnik; če je obed iz 10 jedi, se predloži po prvi medjedi (po točki 2., pred 3.) vroče gnjati s krompirjevim, grahovim ali lečnatim pir. Ako je obed iz 7 jedi, se izpusti sladko jed, omenjeno pod točko 8.; če obsega samo 6 jedi, se izpusti drugo medjed (pod točko 4.); ako je samo iz 5 jedi, se izpusti tretjo medjed (pod točko 6.) in če je obed samo iz 4 jedi, se izpusti tudi prvo medjed, omenjeno pod točko 2.

Za ženske			Za moške		
1	Sardeljni zrezki.	Dober kruh in vino iz steklenic.	Plave postarvi kuhane, z jesihom in oljem.	Dober kruh in vino iz steklenic.	Pokosilje.
2	Potice, šartelj in surovo maslo.		Prešicevo stegno in jezik s hrenom ali sir.		
3	Mleko spenjeno.		Mleko spenjeno.		
4	Sadje.		Sadje.		
5	Sladoledi.		Sladoledi.		

§ 126. Kako morajo strežaji pri mizi streči.

Za vsakih 8 gostov pri mizi je praviloma zadosti 1 strežaj, in pri večjem številu gostov morajo biti vsa primizna opravila razdeljena med več strežajev tako, da opravlja vsak strežaj svoje delo le ob odločeni mizi. Na pr. nadstrežaj *A* toči vino, doklada kruh, nadzira primizno postrežbo sploh in daje znamenja drugim na pr. štirim strežajem *B*, *C*, *Č* in *D*, da začno vsi naenkrat postrežati. Ko *A* nima opravila, se postavi pred hišnega gospodarja, da mu daje lahko potrebna znamenja; *B* in *C* postrezata z ene, *Č* in *D* pa z druge strani mize, vsak svojih 8 gostov. Strežaj razgrne po levem predkomolcu in po levi dlani primerno dolg prt, z drugim rogljem prta pa ovije palec desne roke, s katerim drži krožnik zgoraj na robu, ko ga gostu predlaga. Sklede, krožnike in druge posode nosi strežaj na sključenem predkomolcu in laktu na levi roki, z desno pa posodje samo pridržuje zdolaj ali pri kraju na robu. Pred gosta polaga strežaj jedi in druge reči na gostovi levi strani z levo roko, da vzame gost lahko z desno roko. Zato se mu približa, dene pete skupaj, se mu z glavo prikloni, levo koleno malo sključi, desno ima stegnjeno, zgornji del telesa pripogne, a levemu gostu hrbta ne obrne. Ako mogoče, drži strežaj skledo ali veliki krožnik, dokler jemlje gost, samo z levo roko, desna roka, če je prosta, visi naravno doli, ako pa ima v nji druge reči, jih drži tako visoko in daleč od gosta, da ga ne zadenejo ali da nanj nič ne pade. Ko si gost jemlje jedi, gleda strežaj spoštljivo in pazi, pri tem, da se ne dotakne gosta in ne njegovega stola. Strežaj mora vselej postreči natančno po dostojnosti, najprej najimenoitnejše, potem pa zaporedoma vse goste. Izpred gosta vzame strežaj prazne krožnike in druge reči tudi ob gostovi levi strani s svojo desno roko, ker drži v levici pladenj, na katerega polaga poedine krož-

nike. Gostu je treba podati vse na krožniku in nič iz roke v roko, ter vse opravljati kolikor mogoče pripravno in hitro, tiho, brez vihravosti in brez šuma. Kadar strežaji nimajo opravila, stojé mirno in spoštljivo 2 koraka za stoli svojih gostov in pazijo, ako kdo česa potrebuje. Pri dolgih prenehljajih pa se oddalijo v bližnjo sobo.

§ 127. Kako je treba spodobno jesti. Pred jedjo in po jedi v družini naj gospodar ali gospodinja glasno moli, vsa družina pa za njima. Pri javnih obedih pa naj moli, kdor hoče, sam zase tiho. Želeti drugemu pred ali med jedjo »dober tek« itd., ni umestno in naj bi se opustilo.

Potem ko ste za mizo sedli, in ko je strežaj postregel vašo sosedo, primite z levo roko kruh, ki je na krožniku in ga položite s skorjo navzdol na levo h krožniku; potem primite z desno roko zgornji rogelj ustnega prtiča, ga potegnite s krožnika, a ne snažite krožnika z njim pred gospodinja, nego si ga razgrnite na obe stegni do pasu. Jestí začnite šele potem, ko so začeli vsi, ki so na častnejših sedežih kakor vi. Žlico držite rahlo v desni roki tako, da sloni njena težina na prvih, pod njen rep podvitih členih prstanca, posebno pa srednjega prsta, rep, uprt pri mezincu, je objet s palcem, kazalcem in sredjim prstom. Z levim palcem primite krožnik malo za rob odzgoraj, kazalec držite po robu, s sklučenim sredincem pa držite rob odzdolaj, mezinec in prstanec pa sta rahlo k dlani sključena. Levi predkomolec je nalahko naslonjen na rob mize, oba lakta sta blizu telesa. Glavo pripognite nad kraj krožnika, ter naj stoji mirno in se med jedjo ne priklanja, temuč naj nosi roka v usta.

Juho ali drugo tekočino zajemajte tako, da žlica ni polna, tekočino izlijte čez konec žlice v usta in ne srkajte glasno. Ko je že malo juhe, nagnite krožnik, dokler je mogoče zajemati, ne smete pa s krožnika ostanek na žlico izcediti. Ako je juha prevroča, počakajte, dokler se ohladi ali pa jo z žlico počasi mešajte; ne smete je pa pihati. Ko ste juho použili, položite žlico lahko v krožnik tako, da je njen rep na desni. Nož držite pod desno dlanjo, držaj bodi objet s štirimi prsti, kraj kazaleca pa leži na hrbtu držaja pri rezilu. Rabite nož le, kadar režete in kadar nakladate prikuho na vilice, v usta pa ga ne nosite. Vilice držite v levi roki tako kakor žlico v desni roki; samo pri mehkih jedeh, če noža ni treba, držite vilice izjemno v desni roki, kakor žlico. Jedi zajemajte

iz skupne velike skleda in nosite na svoj krožnik po najkrajši poti s skupno zajemalico ali s skupnimi vilicami. Da bi med potjo na prt ne kapnilo, podložite svoj krožnik. Na svoj krožnik devajte različne jedi vsako posebej. Iz skupne skleda jemljite pri svoji strani od kraja in ne izbírajte kosov in si vzemite, kolikor se spodobi, od vsake jedi samo enkrat in hitro. Kar ste vzdignili iz skupne skleda, tega ne smete spustiti nazaj in jemati drugega. Glejte, da vzamejo vse imenitnejše osebe jed prej kakor vi, ako vam pa imenitnejši gost ponudi, da si vzamete jedi prej kakor on, prvokrat ponudbo hvaležno odklonite, ako bi vas pa še silil, se mu za ponujeno čast zahvalite, si hitro vzemite jedi potem pa vročite njemu skupno skledo. Najbolje je pa, če je razložek med gosti velik, da si vzame vsake jedi prej imenitnejši gost in kakor podaja gostitelj ali njegov namestnik. Soli ali popra vzemite iz skupne solnice s posebnim; če tega ni, pa s svojim nožem, dokler je še čist. Kosa mesa ne razrežite vsega naenkrat, temuč vsaki založaj sproti; režite na sredi krožnika, da ga s pritiskanjem na eno stran ne zvrnete. Vsak založaj naj bo podolgast, majhen, da ga lahko nabodete, pridržujte ga z nožem, in ko je na vilicah že naboden, obložite ga s prikuho lepo z nožem, da od vilic nič ne visi. Meso odrežite in odločite od kosti z nožem in z vilicami, a kosti ne smete oglodati. Če se drži noža nekoliko prikuhe, in si hočete ž njim odrezati kruha, obrišite ga prej dobro ob kruh in denite tega precej potem v usta.

Močnate jedi, mehke torte, žolco in druge strjene tekočine, paštete, ribe, drobno, že vloženo meso, vse kar se da razdeliti z vilicami brez noža in ne kaplja, jejte samo z vilicami. Vilice držite v desni roki, mal košček kruha, s katerim pridržujete jedi od leve strani in pomagata na vilice, pa držite v levi roki s prvimi tremi prsti, zadnja 2 leva prsta imejte k dlani sključena. Ko ste vzeto porcijo dotične jedi že snedli, položite nož in vilice tiho na krožnik tako, da sta oba držaja obrnjena na desno, s prsi skoraj paralelno. Če pa morate nož ali vilice med jedjo odložiti, položite ju na krožnik tako, da je vsak držaj obrnjen k dotični roki; ne sme se jih pa položiti na mizni prt. Ribje meso odločite od kosti z vilicami v desni roki, pri tem ribo pritiskajte s koščkom kruha, tega držite z levim palcem in kazalcem. Rake lupite le odzgoraj, meso, ležeče v zdolanji pollupini, odločite sproti z vilicami, deloma z

nožem in pridržujte s kruhom kakor pri ribi. Ostrige odprite z nožem, eno lupino odvezemite, v drugo lupino, ležečo v levi roki, kapnite par kapljic limonovega soka, meso nabodite in od lupine odločite z vilicami, ga pojejte, potem pa izpijte vodo iz lupine. Od klobase odrežite vsak založaj sproti. Makarone ovite okoli vilic, da ne visé. Špargelje primite z desnim palcem in kazalcem za trdi kraj, mehki del pa pojejte. Artičoko primite za rep z levim palcem in kazalcem, z desnim palcem in kazalcem pa odlamlajte poedina peresa in izsesajte iz teh mehkoto, mešičke pa skupljajte na krožnik.

Jabolka in hruške razrežite na dve polovici; prvo polovico položite na krožnik, od druge polovice odrezajte po en košček; od vsakega koščka odrežite pečke, ga olupite in položite z dvema prstoma v usta. Pomarančni olupke prerežite dvakrat navzkriž, z desnim palcem in kazalcem odvezemite vse 4 dele olupka in potem s tema dvema prstoma odlamlajte poedine koščke in devajte v usta. Dinja (melona) je že razrezana na mizi; vzemite reženj, jedljivi del odrežite od nejedljivega, potem jedljivi del na krožniku z vilicami nabadajte pri kraju, odrežite po en mal košček in ga nosite z vilicami v usta. Črešnje in vrtné jagode, držeče za rep z dvema prstoma, drobne jagode brez repov pa v žlici nosite v usta. Da položite založaj v usta, odprite jih, samo kolikor je neobhodno potrebno. Žvečite le v zaprtih ustih, kolikor mogoče tiho, jejte zmerno, med jedjo govorite kolikor mogoče malo, dokler imate kaj v ustih, pa molčite. Koščice in vse ostanke izpusťte iz ust v polzaprto pest, in položite ob rob krožnika, ne pa na mizni prt. Ako najdete v jedi dlako ali smet, skrite jo, da jo nihče ne zapazi. Prstov ne obližujte, temuč obrišite jih ob prt. Če hočete piti mleko, čaj ali kavo, vzemite iz sladkornice s kleščicami ali z dvema prstoma nekoliko kock sladkorja in ko ste popili, položite svojo žličico na krožnik, a ne v kozarec. Ako si morate trebiti zobe, storite to spretno in hitro, brez zehanja, z zobotrebcem; tega čistega položite potem na krožnik, če pa postane grd, denite ga v žep. Če vidite, da se bojazljiva oseba ne upa jesti, kolikor je potreba, jo smete prijazno osrčiti in ji prigovarjati; toda samo takrat, ako jo vi gostite in praviloma le enako, ali manj imenitno osebo. Gospod bodi svoji pri desnici mu sedeči dami v vsakem oziru postrežljiv; ako ji nataka vino, naj dela to z levico, ker sicer bi ji moral obrniti desni lakot in se nje dotikati.

§ 128. Nespodobnosti pri jedi.

Strežaja z očmi spremljati, ko nese jed, gledati, kako in koliko jedi si jemljejo drugi, izbirati in prevračati kose po skupni skledi, nositi že drug velik kos v usta, predno je sneden prvi založaj, žvečiti z odprtimi ustni, da visi del jedi ven, ali požirati velike kose brez žvečenja, jesti požrešno ali se hliniti, kakor da bi prišel k mizi samo za pričo, odpirati preveč usta, da se vidi jezik, obenem tudi oči bolj odpirati, da se gubanči čelo, srkati, cmakati, pihati ali v jed močno dihati, kruh z zobmi odgrizniti, stlačiti velik kos za zobne vrste pod lice, da postane bula, oblizovati se okoli ust, ali žlico lizati s stegnjenim jezikom, devati jedi z lastnega krožnika na tuj krožnik, z nožem, z vilicami ali z žlico se igrati, po krožniku škrebļjati, kaj ob namizni, namesto ob ustni prt brisati, hrkati, sit težko izdihniti ali celo rigniti, ali usekovati se brez potrebe, si mencati oči, trebiti si ušesa, česati se, s komolci se na mizo naslanjati, ali jih po mizi široko raztegniti, noge pod mizo raztezati, vse to je nespodobno. Ako kdo kihne, se navadno ne reče ničesar.

§ 129. Kako se spodobno pije.

Upijanjivih pijač pije samo toliko, kolikor je neobhodno potrebno ter pazite, da ste vselej trezni. Kadar hočete drugi osebi v kozarec natočiti pijače iz steklenice, ki je bila zamašena s probko, glejte, da je grlo steklenice čisto, natočite prej v svoj kazarec za par požirkov, pokusite ali je pijača dobra, potem pa natočite drugi osebi in sicer v vsak kozarec samo toliko pijače, da ostane vsaj 2 cm kozarca še praznega. Kadar hočete piti, si obrišite usta s prtičem, potem primite valjasti kozarec pod njegovo sredino pri dnu s prvimi tremi prsti desne roke, druga dva prosta prsta prislonite s konci na sosednje prste. Vrat čašastega (kelihastega) kozarca objemite samo s kazalcem in s srednjim prstom z ene, s palcem pa z druge strani; vrček z ročem, v katerem je pivo ali druga pijača, objemite s srednjim prstom in s prstancem desne roke roč od znotraj, s palcem in kazalcem objemite vrček kolikor mogoče naokoli, mazinec pa podložite pod roč. Potem položite kozarec malo čez zdolnjo ustnico, držite glavo ravno, nagnite največ toliko pijače v usta, kolikor morete trikrat požreti, pri tem pazite, da se zgornja ustnica dotakne pijače samo malo, in potem, ko ste pili, si obrišite usta zopet s prtičem ali vsaj s svojim čistim robcem, ne pa z roko ali z rokavom.

Ako gostite svoje prijatelje in znance, smete bojazljivega ali sramežljivega gosta prijazno ali dovtipno enkrat naprositi ali nagovoriti, naj še pije; z močnimi in upijanljivimi pijačami se pa ne sme nikogar siliti. Ko ste že zadosti jedli in pili, zložite rahlo prtič, katerega ste imeli razgrnjenega na stegnih, ter ga položite na mizo, na levo stran h krožniku.

§ 130. Nespodobnosti pri pitju so zlasti tele: poln kozarec z vso pestjo objemati, ga dolgo držati in med tem jed še žvečiti; piti, ko imaš jedi še v ustih; kozarec jako zariniti v usta, ga preveč nagniti, da zakriva pijača zgornjo ustnico do nosa, in da teče pijača preko ustnic; ali iz kozarca glasno srkati, vanj dihati, pri pitju brado visoko vzdigati, pijačo tako požrešno požirati, da v goltancu grgra, ali se celó v sapniku zaleti, potem pa krehati in pljuvati; po pitju globoko dihati ali celó rigati, drugi osebi v lastni, ravno kar porabljeni in še nečisti kozarec pijače natočiti, ali celo lastni ostanek drugemu ponuditi. Največja in neodpustljiva nespodobnost pa je, brezpotrebno in neizmerno piti ali se celó upijaniti itd.

§ 131. Govorjenje pred in med obedom.

Vsi pri gostovanju prisotni, posebno pa gostitelj in gostiteljka, naj si prizadevajo, da se uname med vsemi gosti prijeten in zanimiv pogovor. Vsakdo naj, kadar je ali pije, govori kolikor mogoče malo. Tudi ni primerno delati med obedom take dovtipe, da je vsakdo primoran smejati se z jedjo ali pijačo v ustih. Pred obedom ali v počitkih med različnimi jedmi, kakor tudi po obedu, naj bo pogovarjanje prostodušno, živahno, dovtipno in šegavo. Snov za pogovor naj bo splošna, zanimiva in lahko razumljiva, da se pogovora lahko vsakdo udeleži. Med drugim je primerno govoriti o umetnosti, gospodarstvu, politiki, o pravem načinu življenja, o primernem uživanju jedi in pijače itd. Jako nespodobno bi bilo pri tem govoriti o žalosti, trpljenju, bolezni, o kugi, o ranah, bolnišnici, operacijah, o smrti, o mrličih, krepalinah ali od drugih gnusnih rečeh sploh.

Nobeden gost naj ne hvali ali celó graja jedi ali pijače; ako se pa vidi, da gostilec ali gostilka želi izvedeti mnenje gostov ali celó dobiti pohvalo, je tedaj izvrstno jed ali dobro vino primerno pohvaliti. Gost pa ne sme hvaliti jedi ali pijač, katere ima doma in pred gostilcem ne hvaliti gostovanja pri drugem gostitelju.

§ 132. Napitnice.

Ni zadosti, uživati samo jedi in pijače, ker tudi človeški duh zahteva svojo hrano; zato so potrebne tudi napitnice. Pravi čas, da se začno napitnice, je po poglavitni jedi, ko je vsakdo snedel že nekoliko torte, in ko so kupice prvikrat natočene z najboljšim vinom iz steklenic (na pr. šampanjec). Pri javnih obedih izreče predsednik društva prvo napitnico na čast vladarju; druga predsednikova napitnica se nanaša na povod društvenega snidenja, potem pa sledé napitnice poedinim osebam ali društvom. Pri zasebnih in družinskih obedih izreče prvo napitnico predstojnik prijateljske družbe ali družinski gostilec. Ta izrazi svoje veselje, da vidi goste v svoji hiši, se jim zahvali za izkazano čast ter pije na zdravje, srečo in radost vseh gostov. Odgovori mu z drugo kupico najimennitnejši gost, zahvali gostilca in gostilko za častno povabilo, za ljubo gostovanje, za veliko prijaznost in ljubezen ter pije na zdravje, srečo in blagoslov obeh domačinov. Potem sledé napitnice drugih gostov, ki se vrsté zaporedoma po njihovi veljavi. Te napitnice se tičejo odrasle hčere, ali odraslega sina, ali vse gostilčeve družine, ali drugih oseb, posebno pa tistih, ki so dali povod, da se vrši gostija. Komur se napije, mora odgovoriti; ako je bilo v napitnici imenovanih več oseb, odgovori v imenu vseh najimennitnejša oseba. Ženske niso dolžne, obširno odgovarjati, nego se s priklonom glave in z besedo »hvala« zadostno zahvalijo, ko trknejo s svojim kozarcem ob kozarec govornikov.

Kadar hoče kdo napitnico govoriti, udari ob svoj kozarec in vstane; manj imennitni govornik reče razven tega tudi »Prosim!« Ko vsi utihnejo, naj se govornik imennitnejšim osebam, posebno onim, katerim hoče napiti, prikloni, in govori kratko, a srčno in ginljivo. Pri zadnjih besedah prime govornik in za njim vsi drugi vsak svoj kozarec in trknejo s temi ob mizo; le kadar je 10 gostov ali manj blizu drug drugega, naj vsi trknejo vzajemno ob kozarec ter izpijejo vino v obeh slučajih stoječi.

§ 133. Konec obeda.

Ko se hišna gospodinja prepriča, da so bile vse jedi in pijače že na mizi, in da so použite, ter ko se ji zdi primerno, porabi ugoden prenehljaj govorenja, vstane, se prikloni svojima sosedoma na desni in na levi ter prijazno naznani: »Konec obeda, prosim«. Včasih pa ni treba reči ničesar, ker nekaterim gostom zadošča kretnja.

Ako ni hišne gospodinje, naznani to njena namestnica ali hišni gospodar; pri javnih obedih pa društveni predsednik.

Precej po tem naznanilu obleče vsak svoje rokavice, vstane, moški se prikloni svoji desni in levi sosedi, ponudi desni sosedi svojo podpazduho in jo pelje iz obednice v sprejemnico. Seveda odhajajo prej zopet imenitnejši, kakor so prišli. Tam se gospodje s priklonom od dam poslové, gredo k hišni gospodinj in gospodarju ter se jima za čast in ljubeznivost srčno zahvalijo, in šele ko je naredil vsak gost tako, postane občenje zopet splošno.

§ 134. Razhod gostov.

Vsi, posebno pa gostilec in gostilka, naj pazijo, da je zlasti razhod gostov prijazen, pristrčen in ljubezniv. Pri razhodu pomagajo gostilec in gostilka, posebno pa njihovi strežaji gostom pri oblačenju in napravljanju. Pri tem stisne vsak gost strežaju v roke primerno denarno darilce, vendar tako, da gostilec in gostilka tega ne zapazita. Ko so napravljeni vsi, spremi gostilec in gostilka vse goste do tja, kjer sta jih pričakovala; ondi se od njih še zadnjič poslovita, jim želita srečno pot in se povrneta v stanovanje šele potem, ko so odšli gosti iz vida.

§ 135. Obisk ali pismo po obedu.

Precej drugi ali vsaj tretji dan po obedu obiščejo gostje gostilca ali gostilko navadno osebno ter se jima kratko zopet zahvalijo za prijaznost in za obed. Gostje, ki stanujejo daleč v drugih mestih, pa se zahvalijo pismeno.

Sedemnajsto poglavje.

§ 136. Vedenje v javnih gostilnicah in kavarnah.

V javno gostilnico gre človek navadno takrat, ako je na popotovanju, daleč od doma, ko je tedaj jedi in pijače neobhodno potreba in je nemogoče jesti in piti doma. Kdor pa zahaja blizu svojega stanovanja in blizu svoje družine pogostoma, morebiti vsak dan bolj iz strastne navade kakor iz potrebe v javno gostilnico, kaže očitno, da svoje družine ne ljubi, da družinska hrana ni zadostna, da si skrivaj poboljšava in da ni dober gospodar. V gostilnici pije tak človek več kakor je potreba, brez ozira na draginjo, govori vinjen kar se ne spodobi, se skrega in potolče, domov pride togoten, oškoduje svojo nedolžno družino, in končno prodajo včasih

njegovo zanemareno premoženje na javni dražbi. Kdor je mlad pijanec in postopač, bo star gotovo preganjan potepuh in najnesrečnejši berač!

(O pijancih glej tudi §§ 8. III. in 30.)

Ako ste primorani, idite v javno gostilnico, ki je na dobrem glasu. Ko pridete v gostilniško sobo, pozdravite že ondi prisotne goste. Ker nekateri gostilničarji še ne znajo, nekateri pa so že prebogati in nočejo gostov in pivcev sprejeti spretno in prijazno že pri vratih ter jim urno postrezati, treba nastopiti v gostilnici prijazno, a odločno.

Ako gostilničar iz lastnega nagiba ne ponudi stola, naj ga gost naprosi, da mu najde sedež, zlasti če je vse polno pivcev. Ako pa gostilničar res nima časa, naj gleda gost mirno že od vrat, da si sam najde prazen sedež. Pri tem pa naj ne hodi kakor zmešan od mize do mize. Ako je na mizi ali nad vratni sobe napis: »Pridržano« ali »Za posebno družbo«, naj gost tja ne gre. Ako je za mizo že več pivcev, vprašajte jih prijazno, ali je prazni sedež prost; če je prost, odložite, ne da se koga dotaknete, na primerno mesto blizu sebe svoj dežnik, solnčnik, palico, zgornjo suknjo in klobuk. Potem pozdravite vse goste za isto mizo: »dober dan!« ali »dober večer!« pa sedite. Imenitnejše osebe, ki so prišle z vami v družbo, naj sedejo prej in na imenitnejše sedeže. Če pride pozneje k isti mizi dosti imenitnejša oseba, pozdravite jo s priklonom glave ali celó zgornjega dela telesa, vstanite pa samo tedaj, ako pride k vam posebno imenitna oseba.

V javni gostilnici si smete naročiti jedi in pijače po volji, jejte in pijte, kakor je rečeno v §§ 124. do 131. Če kaj potrebujete, počakajte, da pride gostilničar ali natakar; ako pa čakate že dolgo zastonj, udarite z noževim hrbtom ob prazen kozarec, in kadar pride, naprosite ga kar potrebujete. Če pa hočete vzeti časopis, soli, popra, kruha ali drugo reč, ki je sicer za vse na razpolago, a leži ali stoji pred drugim pivcem, prosite ga, naj dovoli, da si dotično stvar vzamete.

Prihod v javno kavarno in občenje tam, je kakor v gostilnici. Pomniti pa je tudi, da bi bilo nespodobno pobrati vse časopise naenkrat k svoji mizi in jih tam držati, dokler niso vsi prebrani. Treba je torej vzeti vedno po en časopis in ga prečitaneга zamenjati. Če pa vidite, da je kdo drugi vse časopise pobral k sebi, ali

ko opazite kakšno drugo nespodobnost sploh, ne prepirajte se z nobenim gostom, temuž pokličite kavarnarja in ga prijazno naprosite, po okolnostih se mu hladnokrvno pritožite brez hrupa. V kavarnah treba govoriti tiho, da se ne moti drugih čitajočih gostov. Ko je čas, da odidete, prosite za račun, plačajte tudi za tiste, katere ste tja povabili, dajte tudi natakarnju za postrežljivost par krajcarjev kakor napitnino, vzemite svoje reči, pozdravite bližnje goste kakor tudi kavarnarja, pa odidite mirno brez oziranja.

Osemnajsto poglavje.

§ 137. Držanje in kretanje telesa.

Ako hočemo, da se vedemo v družbi lepo in za vsak slučaj primerno, je treba vsak telesni del posebej in vse telo držati in kretati vselej in v vsakem oziru naravno, neprisiljeno, in ne prenapeto, ali nemarno in zanikarno. Stoječe ali hodeče telo naj predstavlja ravno pokončno črto v popolnem soglasju z vsemi svojimi poedinimi deli. Glavo je treba držati ravno, prsa naravno zbočene, rami obe v enaki visočini, trebuh pritegnjeno, da ne visi naprej, roke naj visé naravno doli in naj bodo v laktih malo vpognjene, prsti malo sključeni. Izraz v obličju naj bo jasen, vljuden, prijazen in dostojen; pogled bister in ljubezniv. Gledati je treba praviloma vodoravno predse. Glavo se sme obračati samo toliko na desno, da pride levo oko ravno nad sredo prsne širine, ko se jo krene na levo, pa desno oko. Roke je treba kretati zmerno in kolikor le mogoče blizu telesa. Način hoje naj bo primeren starosti; vselej pa je treba hoditi naravno, dostojno, premočrtno, brez ošabnosti, da visi pokončna telesna črta malo naprej, enakomerno in lahko, da je zgornji del telesa kolikor mogoče miren.

Dolgost koraka naj se ravna po dolgosti nog in visokosti telesa; praviloma se stopa tako, da pride kraj sprednje pete okoli 10 cm pred prste zadnje noge; pravilen korak naj ne bo daljši kakor 75 cm. Tudi število korakov v 1 minuti naj se ravna po vsakočasni starosti in opraviilu, katero ima kdo. Za vojake je zapovedano, da napravijo 115 pravih korakov po 75 cm v minuti. Kdor si pa sam zapoveduje, naj hodi hitro po svoje, vendar vselej pristojno in spodobno.

Sedeti je treba s sredino telesa na sredini stola, zgornji del telesa je držati navpično, kolena kolikor možno malo narazen, in meča (piščali) naj stojé navpično.

Lasje naj bodo vselej počesani, ženski lasje tudi lepo spleteni in zviti ali skodrani, moški lasje pa kratki in nenamazani. Brke morajo biti lepo nasukane in zvihane, zobje čisti in beli, usta snažna, brada gladko obrita ali počesana, nohti pa kolikor mogoče odrezani in poglajeni. Sploh pa naj bo vse telo čedno brez umetnega lepotila. Kadar se mora človek usekniti ali kihniti, mu je treba obrniti samo glavo na stran od ljudi, ako pa je med dvema osebama, pa naj glavo kolikor mogoče pripogne, podloži nosni robec na levi dlani samo zadostno razgrnjen skoraj tik pod nos, se usekne ali kihne kolikor mogoče hitro in tiho, se obriše dobro in hitro, potem robec hitro zviže in shrani, pa neopazno pogleda, ako je res čista tudi zgornja ustnica in obleka na prsih.

Izpljuvati se treba spretno v pljuvalnik, če pa tega ni blizu, v nosni robec; pri tem treba glavo obrniti od ljudi in jo skloniti, usta pa od dotične strani zakriti z dlanjo. Pri neobhodno potrebnem trebljenju zob, pri zehanju in tudi pri smejanju z odprtimi ustmi je treba usta zakriti z odprto dlanjo.

Kdor se mora skloniti k tlor, da kaj pobere, naj sključi desno nogo v kolenu kakor bi hotel poklekiniti, ter počepne kakor da bi hotel sestiti na desno peto, kolena pa naj drži kolikor mogoče skupaj.

§ 138. Nespodobno držanje in kretanje telesa.

Nespodobi se: Glavo nositi ošabno na nategnjenem vratu in brado pritiskati na vrat ali vzdigati nos previsoko, naslanjati glavo hinavsko na eno ali na drugo ramo, ali jo nositi lenobno visečo na hrbtu ali na prsih, se neprenehoma ozirati, kimati, široko zehati, obenem z odprtimi ustmi na glas rigati, z zobmi škripati, se oblizovati ali šobiti usta, zdoljno ustnico ven obračati, z odprtimi ustmi poslušati, v ustih zobotrebec ali drugo reč gristi, z ustnicami poedine svoje brke loviti in potezati v usta in pri usekavanju z nosom jako trobentati. Tudi se ne spodobi oči na stežaj odpirati v eno reč ali celó v osebo in gledati kakor ogleduh po osebi, oči preveč na stran obračati, previsoko v zrak ali predse v tla gledati, nalašč škiliti, mežikati in migati z očmi ali jih skoraj zatisniti, se pred drugimi brez potrebe v ogledalo gledati, si samodopadljivo

lase popravljati, brke dolgo časa vihati in sukati med tem pa govoriti, z ramami dvomljivo migati in pleča stiskati, roke omahlo in mrtvoudno pobešati, da visé kakor hočejo, z rokami pri hoji sejati ali jih daleč gugati in ž njim mahati, nositi roke križema na hrbtu, na prsih, v žepih ali se z njimi naslanjati na lastne kolke, s pestjo neotesano po mizi tolči ali s stisnjenimi pestmi okoli hoditi, lakte na mizo postaviti in z dlanjo objeto brado podpirati, v dlani si pljuvati, prste si potezati, da v členih poka, s palci mleti, se z nohti česati, z njimi si ušesa, nos ali oči trebiti, nohte grizti ali pred drugimi čediti, z rokami spremljati vsako besedo in okoli kriliti, osebo, s katero se govori, potezati za roko, za gumbe, za obleko, iz obleke niti vleči ali se z visečimi trakovi igrati, na osebe s prstom kazati, s prsti po mizi ali po oknu bobnati. Stati razkoračeno ali samo na eni nogi in drugo križem postaviti, se na druge reči naslanjati, stojč z nogami teptati ali drsati; hoditi prehitro ali prepočasi, delati prekratke ali predolge korake, hoditi grbasto brez potrebe, hoditi tako, da suknja zadaj preveč pleše, vzdigati noge previsoko ali z nogami po tleh drsati, se v okna tujih stanovanj, na stran ali nazaj ozirati, dežnik ali palico pod pazduho tako nositi, da se dela s tem drugim ljudem ovira, imeti solčnik tudi v senci dolgo časa razpet in ga nositi na rami, s palico okoli bítí, klatiti ž njo perje z dreves, odbijati cvetlice, zbijati kamenčke, se z roko, v kateri je palica ali smodka, odkriti, pozdravljati s smodko v ustih, se na ozki poti ali na prihišnem tlaku postaviti, tam dolgo časa blebetati in mimogredočim pot zapirati, nosni robec v roki nositi ali ga razgrinjati, vanj gledati ali ga celó na mizo devati; sedeti trdo in okorno ali se preživahno gibati in po stolu premikati, sedeti preveč razkoračeno ali koleno ob koleno tolči, se na bližnji stol naslanjati, zlasti ako sedi na tem druga oseba, se na prste naslanjati in s peto ob tla trkati, skrivati stopalo pod stol, noge naravnost predse ali celo narazen stegniti, nogo križema čez drugo postavljati ali stopalo prijemati, se na stolovo naslonjalo z vso težo telesa naslanjati in glavo nazaj obešati, roke pretezati, se upirati s petami v tla, sedé na stolu k steni ali k drugi reči nagibati se, z visečimi nogami gugati in zvoniti, na zadnjih nogah stola zibati se in s sedeža vstajati ter se pretezati, se k tlom sklanjati tako, da je glava pri tleh, sedalo pa kviško obrnjeno, počepati tako, da sta obe kolena enako sključeni ter se razčeperiti. Vse to se ne spodobi.

§ 139. Hoja, predhod in vedenje na izprehajanju.

Kako naj se ljudje pozdravljajo in si odzdravljajo, je povedano v §§ 79. do 88., kako naj hodi vsakdo sam zase, je oménjeno v § 137. Tukaj naj pojasnim, kako naj hodi človek z ozirom na druge osebe.

Predno greste na izprehod, se spodobno oblecite in napravite kakor je rečeno v § 76. točka 3.; ko ste zunaj stanovanja, hodite po izprehajališčih ali po prihišnem tlaku (pločniku) počasi in mirno. Pazite sicer na vse strani pred seboj, vendar se kolikor mogoče malo ozirajte, pogledjte mimogrede prijazno vsacega človeka, v nikogar pa ne upirajte dolgo časa oči; dežnik, solnčnik in palico ali druge reči nosite tako, da s tem nikomur ne delate neugodnosti.

Ako dopušča čas, hodite tako počasi kakor osebe, ki hodijo pred vami, če pa jih morate preiti, hodite tako, da vas vsaj 3 korake za seboj lahko slišijo, pustite jih hoditi po ugodnejši poti oziroma po tlaku in ne hodite med njimi, temuč pri strani pred nje, ne da se jih dotaknete. Pazite, da gre oseba, katero srečate, na vaši desni strani mimo, ako taista ni več, kakor 3 korake od vas na levo. Kadar hodite po obhišnem tlaku in srečate imenitnejšo osebo, bolnika, damo, starega človeka ali malega otroka, se mu umaknite s tlaka. Ko srečate imenitnejšo osebo na ozki stezi, se umaknite v stran; ako jo srečate na ozkih stopnicah, pa počakajte na odstavku (prehodu). Če se vaša pot in pot imenitnejše osebe križata, in ako je imenitnejša oseba že 3 korake blizu, ustavite se, da gre imenitnejša oseba pred vami naprej. Tudi če imenitnejša ali enako imenitna oseba stoji ali sedi, idite na drugo stran vselej zadaj za njenim hrbtom in ne pred njo mimo. Ako se hočete ali morate ustaviti na poti, po kateri hodijo drugi ljudje, stopite s poti primerno na stran. Pred oknom prodajalnice se ustavite le malo časa tik pri zidu.

Ako ste se pa pri vsi pazljivosti zadeli ob koga, recite precej: »Prosim, odпустite!« ali: »Pardon!« Če pade dotični, zlasti imenitnejši osebi zavoljo vas kaj na tla, poberite reč in jo osebi vročite. Če ste na izprehodu že trudni in se hočete odpočiti, sedite ob poti na klop, in sicer z obličjem in ne s hrbtom proti mimogredočim ljudem. Ako mora iti ženska podnevi sama po pravilu, naj gre po najbolj kratki poti, potem pa zopet hitro nazaj domov. Najbolj je primerno, da gresta dve ali več oseb skupaj na izprehod.

Ko greste z imenitnejšo osebo, idite na njeni levi strani pri nji tako, da je taista vedno na lepši poti nekoliko naprej in ako se vas ne drži za pod pazduho, pazite, da je med vašo desno in njeno levo roko vselej vsaj 10 cm prostora ter hodite z njo skladno v koraku t. j., da stopita oba z levo nogo naenkrat. Če piha mrzel veter z desne strani, ali ako je tam, koder hodite, ugodna senca, koder hodi dama, pa pripeka solnce, prosite damo, naj gre radi tega na levo stran. V vsakem slučaju naj vam dama izroči reči, katere nosi neugodno in jih začasno ne potrebuje, da jih nosite, na pr.: dežnik itd. Če greste v svojem domačem kraju s tujo, čeravno manjimenitno osebo, prosite jo, naj hodi na vaši desni strani in naj stopi v vaše stanovanje prej kakor vi. Ako sreča vas in vašega spremljevalca tretja oseba ali ako vaju prehiti, med tem ko govorita, nadaljujte s svojim spremljevalcem pogovor enakoglasno. Dokler ste v družbi z imenitnejšim spremljevalcem, pečajte se s tretjimi, manjimenitnimi osebami kolikor le mogoče malo ali nič, da svojega spremljevalca ne zanemarite. Ako morate iti od svojega spremljevalca v prodajalnico ali drugam, izprosile si prej dovoljenje; če pa vidite, da hoče vaš spremljevalec govoriti s kom, ne da vas predstavi ali omeni dotičniku, stopite vsaj šest korakov na stran (§ 79.). Da spremite imenitnejšo osebo, posebno pa žensko do njenega stanovanja, si izprosile za to prej dovoljenje in spremite jo le do vežinih vrat. Tam se srčno zahvalite za čast, se kratko poslovite, pa odidite. Ako pa spremi kdo vas do vašega stanovanja, se mu tudi srčno zahvalite. Skozi ozka vrata in po ozki stezi gre imenitnejša oseba oziroma ženska naprej. Po snegu, med veliko množico ljudi in povsod, kjer je treba odstraniti neugodnost ali nevarnost s poti, pa dela pot moški; v javno gostilnico ali kavarno stopi sicer vedno ženska naprej, vendar se precej pri vratih ustavi, da gre moški prvi po gostilnici; ven gre zopet ona prva. Po širokih stopnicah gre moški na levi strani vstric ženske, po ozkih stopnicah doli gre ženska tri stopnice naprej, po ozkih stopnicah ali po jako strmi stezi navzgor, pa hodi moški vedno naprej. Ako greste na izprehod z dvema osebama, pazite, da gre najimenitnejša oseba na sredi, manjimenitna na njeni desni, najmanjimenitna oseba pa na levi strani. Če gre gospod z dvema gospema, hodi imenitnejša gospa na sredi, manjimenitna gospa na desni, gospod pa na levi strani prve gospé. Ako gre gospa z dvema go-

spodoma, hodi ona na sredi, njen mož ali zaročnik, četudi je morda imenitnejši, hodi na njeni levi, drugi, čeravno manjimenitni gospod pa hodi na desni strani; mož ali zaročenec vodi ženo ali nevesto, kadar treba tudi za pod pazduho. Ako gre sestra med dvema lastnima bratoma ali gospa med dvema nji nesorodnima gospodoma, gre imenitnejši gospod na desni, mlajši ali manjimenitni na njeni levi strani. Več oseb naj hodi vštric v eni vrsti le tam, kjer ne zapirajo s tem drugim ljudem poti. Dve osebi, ki se na sprehajališču večkrat obračata, naj obračata pri vsakem obratu svoje obličje druga k drugi, ne pa hrbta. Ako se pa obračajo tri osebe, se obračata zunanji osebi vselej z obličjem k srednji in druga k drugi, srednja oseba pa se obrne z obličjem po vrsti: pri prvem obratu na desno, pri drugem na levo itd. — ali pa k tisti zunanji osebi, s katero pri obračanju ravno govori. Pri samo enkratnem obratu pa se obrne oseba na desnem krilu (strani) na mestu, okoli nje pa se sučejo osebe, ki so na levo pri nji. V vsakem slučaju pridejo vse osebe domov tako druga pri drugi, kakor so šle z doma.

§ 140. Vedenje na izletih.

Narava v svoji krasoti vabi ljudi iz mest, trgov in vasi v bližnje kraje, na visoke hribe, v senčnate gozde, v podzemeljske jame, na krasna jezera itd. Ljudje pa uživajo na teh izletih v lepih spomladanskih in poletnih dnevih izvanredno radost.

Kadar hočejo iti ljudje na izlet, se dotične osebe nekoliko dni pred tem dogovoré in napravijo načrt. Obleka za izlet mora biti primerna osebam, s katerimi, in kraju, kamor se gre. Vsekakor pa naj bo obleka trpežna, da ji ne škodi dosti prah in dež, ohlapna in pripravna tudi za eventualno premembó toplote ali vremena. Če je izlet namenjen v daljni kraj, kjer ni mogoče dobiti jedi in pijače, je dobro vzeti jedila in pijačo v snažnih zavitkih in lahkih posodah seboj.

Ako hoče iti velika množica izletnikov skupaj, je dobro izročiti vodstvo vsega izleta sposobnemu vodniku, po čegar določbah naj se ravna vsakdo. Vedenje in občenje med različnimi osebami na izletu sme biti sicer nekoliko bolj prostodušno in živahno kakor na ulici v mestu in kretanje bolj svobodno kakor na mestnem izprehajališču, vendar je treba tudi na izletu natančno paziti na dostojnost, spoštovanje, vljudnost in postrežljivost. Vsakdo naj si prizadeva, da bo izlet vsej družbi ugoden in dopadljiv; vsakdo naj

tedaj kaže dobro voljo ter naj se radi neizogibnih neugodnosti nihče ne pritožuje. Če pridejo izletniki v tuje mesto ali tuj trg, naj se vedejo tam popolnoma spodobno in občejejo naj s tamošnjimi ljudmi kolikor mogoče spoštljivo in prijazno. Tako dela vsak izletnik sebi in vsem drugim dobro ime, pospešuje kratkočasnost, ter se s tem dobro priporoča. Stanovaleci dotičnega kraja pa naj izletnike sprejmó prijazno, jim postrežejo z vsem vljudno, računijo le primerno plačilo in si sploh prizadevajo, da bodo prišli izletniki tudi drugikrat radi tja. Kadar gredo izletniki peš na visok hrib ali v druge kraje v bližnji okolici, naj bodo zlasti mlajši moški starejšim ženskam postrežljivi. Moški nosijo ženskam popotno opravo, katere začasno ne potrebujejo (dežnik, ogrinjalo, daljnogled itd.), jim ponudijo svojo roko v podporo, posebno na slabi, strmi poti, jim dajo šopek lepodišečih cvetlic ter jih kratkočasijo s prijetnimi pogovori in različnimi igrami na planem. Po dolgi hoji gredo vsi izletniki skupaj v pripotno gostilnico, se tam okrepčajo z jedjo in pijačo, ter vsi enako uživajo in vsi enako plačajo. Mož plača tudi za svojo ženo, zaročnik tudi za svojo zaročnico in njeno spremljevalko, za druge gospodične pa plačajo njihovi sorodniki; žena brez moža ali mlada gospodična brez sorodnika ali jako zanesljivega in dobro znanega spremljevalca ne hodi na izlete in sploh daleč z doma in ne dovoli, da bi tuj ali celó neznan moški plačeval zanjo jedi, pijače ali druge račune. Ako ni med hojo blizu nobene gostilnice, sedejo vsi izletniki na primerno mesto previdno na tla in použijejo ondi seboj prinesene jedi in pijače. Papir in druge ostanke pa zberó in skrijejo.

Vsi izletniki naj bi bili vselej blizu drug drugega ter naj bi pazili, da se ne prigodi nikomur kakšna nesreča ali neprijetnost, in prišli naj bi vedno vsi skupno domov pri belem dnevu, — za vida.

§ 141. Vedenje med vožnjo, kolesarjenjem in jezdarjenjem.

Na vozu je prvi častni sedež na zadnji premi¹⁾ na desni strani voza, drugi častni sedež pa je na levi strani, tako da sedita oba z obličjem naprej. Tretji sedež je na prednji premi nasproti prvemu sedežu in četrti sedež je na prednji premi nasproti drugemu sedežu. Kdor sedi torej na prednji premi, ima obličje obrnjeno proti zadnji premi. Ena sama oseba sedi na zadnji premi na sredi; ako

¹⁾ Premi = jeder der beiden Wagentheile.

se vozita dama in gospod, ki se dobro ne poznata, sede dama na zadnjo premo, gospod pa na prednjo premo nji nasproti. Žena ali sorodna gospa sede na prvi, njen mož ali sorodnik poleg nje na drugi sedež. Dve gospé sedeta na zadnjo premo; če je z njima gospod, sede gospod obema nasproti, na sredo prve preme. Ako sta z njima dva gospoda, sedeta oba na prvo premo; če je en gospod s tremi gospémi, sede gospod na prednjo premo nasproti drugemu sedežu. Na vozu je treba sedeti približno tako kakor na stolu (§ 137), vendar pa se sme med dolgo vožnjo tudi nasloniti. Na voz stopijo vse osebe praviloma na levi strani voza, najprej imenitejše, oziroma dame, gospodje jim pa pri vstopu pomagajo. Z voza pa stopijo po redu prej manjimenitne osebe, oziroma moški, ki pomagajo zopet damam. Ako je pa voz tako obrnjen, da stopi imenitnejša oseba zavoljo večje ugodnosti na voz ali z voza na vozovi desni strani, naj vstopi ali izstopi manjimenitna oseba vsekako na levi strani voza. Dva kočijaža ki se s svojima vozoma srečata, naj se umikata na desno stran, da gre tuji voz ob njegovi levi strani mimo. Na tramvajski voz se sme in spodobi stopiti samo, kadar stoji; moški, ki sedi v tem vozu, naj vstane in ponudi svoj sedež kasneje prišli gospej, ako zanjo ni drugega praznega sedeža. Tramvajskemu blagajničarju se spodobi darovati par krajcarjev, ako mora potniku denar izmenjati. V vozu se ne spodobi pljuvati na tla; izstopiti z voza je treba, ko voz stoji; ako pa hočete ali morate izstopiti z voza med tem, ko teče, stopite ali skočite na tla v tisto smer, kamor se vozite z naprej uprto nogo, in da visi zgornji del telesa malo nazaj. Skakati nazaj v nasprotno smer kakor teče voz, je smrtnonevarno.

Samovožnja na biciklju je postala v poslednjih letih najsplošnejši šport. Kolesarstvo ni samó zabavno, nego je tudi velike praktične vrednosti, ker »čas je zlato«. Trgovcem, agentom, potovalcem, delavcem in obrtnikom je kolo dandanes skoraj neizogibno potrebno. Radi tega je vsakomur, ki mora hoditi daleč ali se voziti iz mesta v okolico ali obratno, priporočati, da si nabavi kolo ter se navadi kolesariti. Najboljše je, ako vstopi v kolesarsko društvo, ki ima svojega učitelja in svoj prostor, kjer se podučujejo učenci v spretnem kolesarjenju. V tem društvu so vsakemu kolesarju na razpolago razni pripomočki brezplačno ali za mnogo nižjo ceno. Vsak društvenik dobi društveno znamenje in svojo legitimacijo. Razen tega

mora imeti vsak kolesar svojo številko, katero treba pritrditi na kolo tako, da se vidi. To številko dobi kolesar na magistratu ali pri županstvu. Kdor hoče kolesariti preko avstrijske meje, se mora zglasiti prej pri odboru »Zveze slov. kolesarjev v Ljubljani«, ki mu da potrebna navodila. Brez teh navodil pa ni mogoče priti preko meje.

Premnogo pa je kolesarjev in kolesaric za zabavo in iz zdravstvenih vzrokov. Kolesaril naj bi le, kdor je povsem zdrav, čegar srcé ni slabo, in kdor ni omotičen. Tudi kratkovidneži naj bi ne kolesarili po javnih potih, kjer hodi mnogo ljudij ali se prepeljava mnogo vozov. Kolesarili naj bi praviloma otroci ne pred 14. letom, pa tudi ne starci po 50. letu. Pretiranje v kolesarjenju škoduje, posebno ženskam, tudi zdravim. Vsakdo naj bi se torej vozil zmerno, le na kratkih progah in ne prehitro. Zlasti ženska naj bi nikdar ne dirkala ter ne delala daljših izletov, ker izkušnja uči, da so taki izleti njenemu zdravju usodni in celó smrtonosni. Debeluhi, zlasti pa debeluhe naj bi javno ne kolesarile, ker so na kolesu videti smešne in okorne.

Kolesarji in kolesarice naj imajo kolikor možno lahko in ohlapno obleko, navadno bele ali vsaj svetle barve.

Gledé častnih mest pri skupni vožnji veljajo pri kolesarjenju iste določbe, kakor pri pešhoji ali pri jezdarjenju. Voziti po stranskih potih za pešce ali jezdece je prepovedano. Zvoniti je treba le v potrebi in vselej vsaj deset korakov pred ali za osebo.

Osebe na konjih morajo paziti gledé častnih mest in gledé obračanja tako, kakor da bi šle peš (§ 139); — le s tem razločkom, da jezdi manjmenitna oseba ne samo na levi strani, temuč tudi korak zadaj za konjem imenitnejše osebe. Ako pa zadnji (manjmenitni) jezdec vidi, da piha od zadaj in od leve strani veter, in ako leti prah, katerega dviga njegov konj, na prvega jezdeca, tedaj naj jezdi manjmenitni jezdec sicer na levi, toda korak pred konjem imenitnejšega jezdeca. Črez suh in širok jarek ali črez vodo in po blatu jezdi manjmenitni jezdec toliko naprej, da konj ne škropi imenitnejšega jezdeca in ne njegovega konja z vodo ali z blatom.

§ 142. Vedenje na popotovanju.

Kdor hoče ali mora pogosto potovati, naj bi pri tem pazil na sledeče: Za potovanje je potrebna obleka, ki je primerna vsakočasni toplini in letnemu času, navadno sivkasta in volnena, trpežna in ugodno ohlapna; obuvalo bodi priležno in močno; dame nosijo mal

klobuk z malim nakitom, moški pa mehak klobuk ali okroglo čepico. Jako porabna je popotna usnjata torba s priročnimi potrebščinami; vzeti je seboj daljnogled, krepak dežnik, trpežen plašč in v popotni ročni škrinjici, ako treba, popolno praznično obleko, samó neobhodno potrebno perilo, ščetko, glavnik, ogledalce, milo, izkaznico ali popotni list in zadosti denarja.

Ko hočete potovati v nepoznane kraje, kupite si kašipotno knjigo, naredite si natančen potni načrt in približno trošni proračun. Tam, kjer bo trajala vožnja zdržema od enega mesta do drugega, oziroma od enega izstopa do drugega več kakor pol dneva, vzemite seboj tudi okusne mrzle jedi in dobre pijače. Na postajah, kjer se vlak ali parobrod ustavi samo nekoliko minut, hiti preveč potnikov v najbližnjo gostilnico, kjer se dobé slabe reči za drag denar. Kdor ima slab želodec in mu dela vožnja omotico, naj jé polagoma vedno, kajti prazen želodec je najhujša muka in povzroča takozvano »morsko bolezen«. Pri vstopu v železnični voz ali v parobrodno sobo pozdravite z vljudno besedo vse prisotne in se zahvalite kratko, a prisrčno osebi, ki vam je pri vstopu kaj pomagala. Vendar ženska ne pozdravi prej moških. Potem odložite na prazno mesto nad sedežom svojo torbico, plašč in dežnik ali palico ter sedite. Moški naj sede, če možno, nasproti ženski, ženska pa nasproti moškemu, zlasti ako sta sama. Na potovanju je pri občevanju dopuščena velika prostost, vendar naj bo vsakdo pazljiv in pozoren, kajti človek čisto ne ve, s kom ima opravka. Kmalu po vstopu je primerno, da začne in vpelje imenitnejša oseba, — vendar ne ženska, — ugoden pogovor o popotovanju in novih iznajdbah v tem oziru, o vremenu, o dotični okolici, o najnovejših prigodbah itd. — Nespodobno pa bi bilo popraševati po osebnih razmerah in okoliščinah ali celó po imenu, poklicu in domovanju ali precej po cilju in namenu potovanja. Ne spodobi se ogledovati neobičajno obleko tujca, ali kazati nevoljo, ker govori tujec v svojem jeziku. Ko vidite, da govorite z osebo iz tistega mesta ali okoličice, kamor potujete, ji povejte, ako hočete, svoj cilj. Smete jo tudi poprašati vse, kar bi vam moglo v dotičnem kraju koristiti. Ko spoznate, da je dotična oseba vam približno enako olikana, smete se ji (da si pridobite večjo zaupnost) predstaviti in ji dati svojo vizitnico. — Ženska se seveda ne predstavlja moškemu in mu lastne vizitnice ne da; vendar pa pove, ako hoče, tudi ona, kdo je in kam se vozi. Sploh pa je potrebna v

občenu z nepoznanimi ljudmi posebno v tujih krajih velika previdnost in vzdržnost. Ako je okno na eni strani voza odprto, naj bi bilo na drugi strani nasprotno okno zavoljo prepaha zaprto. Tudi ni dobro gledati skozi okno v smeri kamor teče voz, ker dim in par iz strojevega dimnika ali tudi sam veter škoduje očem. Na parobrodu je najboljša stati na sredi, kadar je morje nemirno. Službene ukaze v službi stoječih oseb na železnici ali na parobrodu naj potnik izpolni voljno. Vendar sme potnik nepravilnosti spoštljivo in vljudno očitati, ali se zavoljo storjene krivice pri predstojniku najbližnje postaje pritožiti. S seboj vzete jedi in pijače uživajte, ne da obračate drugim potnikom hrbet ali da druge ljudi dražite in sebe mažete. Ako vidite, da so vaše jedi komu prisotnih všeč, ponudite mu jih na papirju, ne pa iz rok; ako vam ponudi kdo drugi svoje jedi ali pijače, vzemite si malo in se zato uljudnost zahvalite. Ako morate v tujem mestu jesti in piti ali prenočiti, naprosite na postaji kako zanesljivo osebo, da vam svetuje gostilnico ali hotel. Gostilničar predloži potniku, ki hoče pri njem prenočiti, knjigo za tujce, in tujec, ki ni iz iste občine, mora zapisati dan svojega prihoda, svoje ime, priimek in poklic, dotedanje domovanje, potno izprično pismo in spremstvo. To mora zapisati vse resnično in si ne izbirati tujega imena. Kdor si nadeva tuje ime, se zagreši proti drž. zakonom in je kaznovan. Z gostilničarskimi služabniki bodite sicer vljudni, a ne prezaupni, zahtevajte od njih samo kar se tiče gostilničarske postrežbe; ako vam je potreba, da se popravi obleka, ura ali druga mala reč, nesite jo sami k dotičnemu obrtniku in se ž njim za plačilo naprej pogodite, — ne da mu takoj poveste, da morate že drugi dan odpotovati. Na potovanju je dobro iti zgodaj spat in zgodaj vstati. Vse je treba opravljati kolikor mogoče tiho, da se drugih potnikov ne budi in ne nadleguje.

V tujih deželah imejte denar, ki je tam v rabi, zato si na meji avstrijski denar izmenjajte. Med tujimi, zlasti razkačenimi politiki ne govorite o narodnih prepirih, ne grajajte njihove narodnosti ali njihovih običajev, kakor da bi hoteli obrniti v enem dnevu vse na svojo stran. Posebno v zunanjih deželah in zlasti v času puntanja in vojske ne izprašujte o vojaških in političnih razmerah in delovanju ali strankarskih namerah, da vas ne primejo kakor ogleduha, temuč ravnajte se tudi po tamošnjih postavah, vsakočasnih oglasih ali službenih zapovedih javnih oblastev in stražarjev.

Devetnajsto poglavje.

§ 143. Bolezen in postrežba bolniku.

Marsikdo hrepeni in skoraj brez odduška lovi gmotne dobičke ali nezmerno, celó strastno uživa škodljive jedi in pijače; marsikdo se vdaja leta in leta raznovrstni poželjivosti in kolikor le mogoče zadostuje vsem svojim čezmernim strastem, ne pomisli pa, koliko časa in v kaki meri more njegovo telo to zatiranje lastnega zdravja in lastne moči prenašati. Zategadelj nastanejo prezgodaj v njegovem organizmu nepravilnosti, različna oviranja ali zapreke delovanja, končno pa bolezen.

Marsikdo pa oboli tudi brez lastne krivde.

Ko čuti bolnik v svojem telesu nepravilnosti, ovire in zapreke v tako veliki meri, da se bliža nevarnost, naj gre nemudoma k zdravniku in se ravna kakor je rečeno v § 49. Ako bolnik ne more več hoditi, pa naj domači ali sorodniki pokličejo zdravnika k bolniku in se ravna po zdravnikovih ukazih, naročilih in naukih.

Dokler zdravnik ne pride, treba postrežati bolniku na sledeči način: Soba, v kateri leži bolnik, mora biti vedno dobro prezračena. Zato naj bo eno okno te sobe vedno ali vsaj vsako drugo uro odprto; če je zunaj velik veter in ako je bolnik jako bolan ter tega ne more trpeti, naj bodo okna sosednje sobe ves čas ali vsaj vsako drugo uro popolnoma ali vsaj nekoliko časa odprta, da dohaja k bolniku iz te sobe skozi odprta vrata čisti zrak, ne pa naravnost. Koliko topline mora biti v bolnikovi sobi, določa po različnosti bolezni dotični zdravnik. Navadno zadošča 12°—16° R., ozir. 15°—20° C. Da se odpravi slab duh iz bolnikove sobe treba večkrat poškopiti tla s karbolno vodo ali z lepo dišečim jesi hom. V bolnikovi sobi in v bližnji okolici mora biti vedno mir; bolnikova soba naj bo prijazno svetla, ako svetloba ne škodi bolnim očem. Svetloba od zunaj ali od svetilnice naj ne prihaja bolniku od spredaj naravnost v oči, temuč od zadaj; — okno ali svetilnica naj bo tedaj zadaj za bolnikovim zgglavjem. Bolnikova postelja bodi vselej čista in od drugih reči tako daleč, da je mogoče iti okoli nje od vseh strani. Poedine dele posteljne oprave je treba premenjati ali vsaj prezračiti kolikor mogoče pogostoma. Podlaga in rjuhe na postelji morajo biti gladke, brez gub, odeja ali drugo pogrinjalo lahko, zgglavje mehko, podzgglavnik pa iz konjskih žim. Obleka bolnikova bodi iz lahke

tkanine, ugodno ohlapna, pogostoma in varno premenjana. — Kadar treba bolnika pozimi preobleči, se mora postelj in obleka prej segreti. Bolnik naj leži tako, kakor je zdravnik zapovedal, — navadno pa leži vse telo skoraj vodoravno, le glava primerno višje. Hrano in zdravila je dajati bolniku natančno po zdravnikovi zapovedi; hrano mu je prinašati o pravem času, ko je, ga ne sme nihče motiti in ga ne gledati. Če ga morate pitati, govorite ž njim med tem kolikor mogoče malo, jedi pri njem ni dobro puščati, da se mu ne pristudijo; zato treba nepoužite jedi in pijače odnašati. Z bolnikom treba ravnati varno, potrpežljivo in stanovitno, dobrohotno in ljubeznivo; kratkočasiti ga moramo tako, ne da ga pri tem duševno trudimo. Prinesti mu treba pogosto cvetlic; o njegovi bolezni in vidu na obličju je govoriti kolikor mogoče ugodno in tolažljivo. — Ako se pa bolnik upira in noče izpolnjevati zdravnikovih zapovedi, moramo opominjati bolnika na resnost in nevarnost. Kadar bolnik spi, pazite, da ga nič ne budi, nego da se zbudi sam; kadar pa ne spi, ne smete poleg njega z drugimi osebami šepetati in si dajati znamenja, nego govorite primerno glasno, jasno in nedvomno. Pri govorjenju se postavite pred bolnika in ne na njegovo stran, da mu ni potreba obračati glave in oči. Pazite, da vrata pri odpiranju ali zapiranju ne cvilijo in ne škripljejo, da okna, kadar je veter, ne škrtajo, da zagrinjalo ob oknu ne maha, ter da ura ne teklja in ne bije. Na posteljo bolnikovo se ne naslanjajte in je brez potrebe ne prerivajte. V sobo k bolniku stopite v mehkem obuvalu in natihome, vendar odločno in ne obotavljajte se okoli njega brez potrebe. Kadar mu greste kaj iskat, ne pustite ga dolgo čakati. Sploh se vedite pri bolniku obzirno, ne prepočasno in ne prehitro, nego vselej tako, da ravnate natančno v zmislu zdravnikovih zapovedi in naročil, kakor tudi da po pametni razsodnosti vsem bolnikovim željam kolikor mogoče ugajate. Tujim osebam dopustite obiskati bolnika samo, ako je zdravnik dopustil oziroma priporočil, in gredo naj k bolniku le tiste osebe, katere rad vidi. Posetniki naj ostanejo pri njem samo okoli 10 minut. Kadar se vam dozdeva, ali kadar izveste od zdravnika, da je konec bolnikovega življenja bržčas že blizu, nagovarjajte in pripravljajte bolnika jako varno in previdno, naj se za vsaki slučaj spravi z Bogom, naj okrepča svojo dušo s sveto popotnico in naj napravi pred pričami svojo poslednjo oporoko.

§ 144. Priprava človeka za smrt.

Bolnik, katerega njegovi sorodniki in strežniki nagovarjajo da naj se izpove in obhaja ter da izreče svojo oporoko, naj se vsled tega nikakor ne vznemiri in ne straši. Vsak človek, tudi zdrav, ki se spravi z Bogom in izpolni druge svoje posvetne dolžnosti, očisti svojo vest in pomiri svoje srce ter je zadovoljnejši in srečnejši. Najboljše zdravilo v bolezni je čista vest in mirno srce, kajti strah pred smrtjo uniči človeka. Umreti mora prej ali slej vsakdo, smrt je človekovo drugo rojstvo k novemu življenju. Srečen bo večno, kdor završi na tem svetu svoje življenje po božjih zapovedih in po posvetnih postavah. Kadar je bolnik po teh in drugih nagovorih in nasvetih pripravljen in željen spraviti se z Bogom, treba napraviti tako, kakor je rečeno v § 6. g). Po tem opravi se paziti, da bolnik pove, kje je njegova pismena oporoka, katero je naredil morebiti že pred leti. Ako pa je še ni, naj jo — ako možno — sam napiše in sam pravilno podpiše; če pa tega ne zna ali ne more več narediti, pokličite 3 (ali vsaj 2) polnoletne in umstveno zdrave priče. Eden teh naj oporoko po bolnikovi prosti in resni volji napiše, bolnik naj jo podpiše ali pristavi nanjo vsaj svoj križec (+) v prisotnosti prič; poleg križca (+) naj se pripiše ime in priimek bolnika, potem pa se podpišejo še vse priče na oporoko. Ako pa nihče prisotnih ne zna pisati, naj izreče bolnik ustmeno svojo oporoko pred vsemi pričami, katere naj dajo slišano oporoko kolikor mogoče kmalu po tem napisati, da česa ne pozabijo. Priče naj oporoke pred smrtjo bolnika ne povedó nikomur, po smrti pa le sorodnikom in pristojni oblastnji.

Dvajseto poglavje.

§ 145. Smrt človeka in naznanilo smrti.

Marsikdo se bojuje tudi s sleparskim orožjem in tekmuje tudi z levo roko po stranskih, zvutih potih in celó pod krinko, samo da bi svojega nasprotnika ponižal po vsaki ceni in povišal sebe; marsikdo koprne po različni ničemurnosti in požrešno grabi zapeljivi denar in gmotno posvetno bogastvo celó iz beraških rok na kup, a ne pomisli na smrt in na večnost. Temu nasprotno živé srečni ljudje vedno v lepih čednostih ter lahko umró po končanem življenju. Vsakdo pa mora prej ali slej, razmerno v kratkem času, nenadoma zapustiti vse posvetno imetje in stopiti pred pravičnega

Sodnika vseh sodnikov. Tam veljajo in govore za človeka samo lepe čednosti in posvetna dobra dela.

Umirajoči človek ima navadno osteklenele in upale, polodprte oči, obe zenici sta obrnjeni proti čelu, barva obličja je bleda in modrikasta, na licih in na ustnicah zamodrela in črnkasta, koža na čelu gladka, mehki deli obličja upadejo, nos in brada postaneta špičasta, truplo trdo in upalo, počasno in težavno dihanje s hripanjem, žila tolče prazno, vedno bolj počasi, pilepljiv mrzel pot pokriva telo in dihanje se ustavlja ter neha končno za — vselej. Ko vidite umirajočega človeka v takem stanu, tolažite ga, kličite Boga na pomoč in molite z drugimi primerne molitve, odpravite od njega jokajoče in hrupeče osebe, skrbite, da leži njegovo telo ugodno, dajte mu pogostoma z žlico krepčalne pijače, ko pa te ne more več požreti, očistite in mu pogostoma z vodo pomočite usta, obrišite mu mrzli pot z obličja, vžgite svečo, dajte mu to in božje razpelo v desno roko, da drži oboje. Ko se prepričate, da je umirajoči izdihnil svojo dušo, mu zatisnite obe očesi. Potem ga opravite kakor bo rečeno v § 146. Ko človek umre, je sveta dolžnost njegovih sorodnikov ali strežnikov, da vsako, zlasti pa naglo in nenaravno, ali kaznivega dejanja sumno smrt precej naznanijo občinskemu načelniku; ako je smrt naravna, brez sumnje kaznivega dejanja ali kužne bolezni in zlasti v vaseh, ki so daleč od občinskega urada, je zadosti naznaniti tako smrt vaškemu županu, ki pošlje mrliškega oglednika, da mrliča ogleda. Naznaniti je treba smrt tudi župniku, da izbriše mrliča izmed živih v cerkvenih knjigah in določi kar je potrebno za pogreb. Razen tega naznanijo mrličevi sorodniki smrt vsaj v enem časopisu, svojim neprisotnim sorodnikom tudi s posebnimi pismi ali z brzojavi, prijateljem in posebnim znancem pa s tiskanimi mrtvaškimi listi (osmrtnicami) na močnem, okoli 30/24 *cm* velikem papirju s črnim, 4 *cm* širokim obrobom. Pisemski papir in zavitek za naznanilo smrti naj ima praviloma 1 *cm* širok črn obrob; vendar sorodnikom, ki bi se mogli vsled črnega obroba prestrašiti, je treba naznaniti smrt varno na belem papirju, v belem zavitku, jako mehkočutnim, slabotnim, bolehnim in obupljivim sorodnikom je treba smrt naznaniti s pismom celó po tretji, prijazni osebi, ki žalujočega sorodnika osebno tolaži in varuje. Z brzojavom se sme javiti samó, ako je za pismo prekesno in le močnosrčnim osebam. V časopisu in na

osmrtnici naj bo naznanilo smrti kolikor mogoče kratko, brez šopirnosti, vendar jedrovito, natančno in zadosti določno; med drugim je treba naznaniti: ime, priimek, častni naslov in starost mrliča, kdaj je umrl, kdaj, ob kateri uri in odkod, — iz katere hiše — bodo mrliča peljali ali nesli, v katero cerkev in na katero pokopališče, kakor tudi dan, kdaj je bila osmrtnica tiskana. V časopisu in na osmrtnici so kakor podpisi imena in priimki vseh mrličevih neposrednjih sorodnikov, prej starejših in imenitnejših na desni, posrednjih in oddaljenejših sorodnikov pa na levi strani; ali pa se podpiše skupen pridevnik, na pr. žalujoči ostali.

§ 146. Oprava mrliča in sobe žalosti. Mrliča je treba precej po njegovi smrti umiti, čisto in praznično opraviti, pa položiti v primerno sobo na pare. Za device in otroke sploh je primerna bela obleka in na glavi venček z belih in lepodišečih rožic; za starejše ljudi sploh pa črna obleka. Na parah in kasneje v rakvi ležečemu mrliču je primerno sklopiti njegove roke na prsih ali nižje na trupu kakor pri molitvi in dati mu v roke božje razpelo ter od pasa doli črez noge ga pogriniti s črno tenko tkanino; taka tkanina naj bo tudi pod mrličem, povsod okoli pare. Za mrličevo glavo je mizica z večjim božjim razpelom med dvema gorečima svečama na lepih svečnikih, — pri imenitnejšem in bogatemu mrliču so tudi na obeh straneh po tri druge sveče na svečnikih. Pred mrličevimi nogami na mizici je kropilnica, v nji kropilce in blagoslovljena voda. Vsa soba, v kateri je mrlič, naj bo v črno oblečena, ali vsaj zagrinjala pri oknih morajo biti črna, ves čas naj bo polna čistega zraka in blizu mrliča tudi steklenica ali mala posodica s prijetno dišavo, na vhodnih vratih sobe pa naj visi osmrtnica z naznanilom smrti. Došli venci naj se obesijo po stenah. Tudi vsi mrličevi sorodniki naj bi se precej po smrti sorodnika oblekli v črno obleko žalosti.

§ 147. Vedenje in čuvanje pri mrliču.

Kdor je prejel posebno naznanilo o smrti, naj naznanjevalcu, ako jih je več najstarejšemu, ki je naznanilo prvi podpisal, precej odgovori na brzoglav z brzoglavom, na pismo s pismom, a na osmrtnico je treba poslati vsaj lastno vizitnico. Dobri prijatelji pošljejo tudi mrtvaški venec. Tuji ljudje, kateri so doznali smrtni prigodek in ako stanujejo v istem mestu, naj bi šli v hišo žalosti šele potem, ko mislijo, da je ondi že vse v redu.

V sobo žalosti naj pride vsakdo počasi, resno in mirno; prišlec (moški odkrit) pokropi mrliča z blagoslovljeno vodo križem, poklekne na levo stran k mrliču in zmoli kratko molitvico, pa vstane in izreče prisotnim sorodnikom mrličevim svoje sožalje. — Ako vidi, da so preveč žalostni, poda prišlec roko sorodniku enake veljave in mu jo molčé sočutno malo stisne. Nekoliko dobrih prijateljev ostane v nekaterih krajih pri mrliču in pri njegovih žalostnih sorodnikih tudi vso noč. Vsi prisotni naj ves čas s primernimi prenehljaji molijo pri mrliču različne molitve, litanije, beró iz dobrih knjig različne verske prigodbe in povesti ter govore pobožno o verskih in duševnih zadevah. Jako nespodobno bi bilo, ako bi se pri tem šalili in govorili o posvetnih, ali celó o trgovinskih rečeh, o veselicah in se smejali ali igrali itd.

Mrličevi sorodniki (družinski predstojniki) pa vsem čuvajem o primernem času tudi ponoči postrežejo v drugi posebni sobi z okusno jedjo in pijačo.

Enoindvajseto poglavje.

§ 148. Pogreb mrliča:

I. Pogrebni izprevod. Spodobi se, da gredo vsi, ki so dobili o mrličevi smrti posebno naznanilo, za mrtvaškim izprevodom. Zato naj vsakdo obleče povsem črno praznično obleko, le perilo sme biti belo. Sorodniki nosijo okoli klobuka in okoli levega nadkomolca črn žalovalski ovoj, sorodnice pa imajo črn pajčolan. K pogrebu naj pride vsakdo natančno ob določenem času in vede naj se pri vsem opraviilu spodobno, resno, žalostno, in kolikor mogoče tiho. Kadar duhovnik poškropi mrliča v hiši žalosti z blagoslovljeno vodo, se vsi prisotni pokrižajo; ko nesejo mrliča iz hiše na voz ali na nosila in precej ko stopijo nosci z rakvijo iz veže, se moški pred hišo odkrijejo ter se vsi mrliču in — smrti priklonijo. Po nekaterih krajih tudi pokleknejo, kar pa ni potrebno. Rakev na vozu ali na nosilih je treba pogriniti z mrtvaškim pregrinjalom. Ako je bil mrlič uradnik, se položi na rakev njegovo paradno pokrivalo in paradni meč z nožnico navzkriž.

Izprevod gre od hiše žalosti navadno še v cerkev in odondot na pokopališče v sledečem redu:

Ako se udeleži pogreba godba, gre ta naprej, za njo stopa križenosec. Kjer godbe ni, gre prvi križenosec. Za tem nosi kdo na

blazini kolajne, križe, rede in druga poslavila pokojnikova. Za tem gredó duhovniki, za njimi peljejo ali nesó mrliča, na desni in na levi strani pri mrliču gredó po trije gospodje kakor častno spremstvo, neposredno za rakvijo gredó njegovi žalostni sorodniki po redu in rodu, moški naprej; za temi gredó členi družbe, društva ali bratovščine, v kateri je bil mrlič člen in tem sledé drugi spremljevalci pa spremljevalke. Vsi za rakvijo naj bi hodili paroma, imenitnejši naprej, ako se pa vozijo, naj sledi voz za vozom. Ko pride izprevod v cerkev, postavijo rakev na oder ali na nosila tako, da je mrlič z obličjem obrnjen k oltarju. Če je bil mrlič duhovnik, ga obrnejo z obličjem od oltarja k ladji, oziroma k vratom cerkve. Žalujoči sorodniki gredó pri veliki svečanosti v duhovnišče, ako plačajo malo svečanost pa ostanejo v cerkveni ladji v prvih klopeh, vsekakor ženske na evangeljski, moški pa na listni strani. Vsi drugi spremljevalci ostanejo v cerkveni ladji zadaj za sorodniki, kakor so prišli v cerkev, ženske na evangeljski, moški na listni strani. Precej ko pridejo v cerkev, smejo prisotni sesti v klopi. Vendar pri skupni molitvi morajo vsi klečati in se tudi pri blagoslovu mrliča pokrižati, potem vstati oziroma zopet sesti. Po skupni molitvi za mrličevo dušo nesó mrliča iz cerkve na pokopališče in vsi gredó za mrličem iz cerkve v istem redu kakor so šli prej v cerkev. Na pokopališču se postavijo spremljevalci na obe dolgostni strani groba; prvi ob grobu na vsaki dolgostni strani so po trije gospodje kakor častna straža; vsi so obrnjeni k grobu. Potem ko vrže duhovnik nekoliko zemlje na rakev, ležečo v grobu, vržejo tudi sorodniki in bližnji spremljevalci z desno roko zemlje na rakev in reko: Počivaj v miru!

II. Nagrobni govor. Potem ko je duhovnik opravil svoja opravila in predno zasujejo grobokopi mrliča, stopi že prej določeni govornik k zglatvu groba, se odkrit prisotnim prikloni, jih primerno nagovori, potem pa govori s žalostnim glasom v srca segajoč nagrobni govor. V tem govoru našteva govornik dobre lastnosti, lepe čednosti, prizadevanja, požrtvovalnost in delovanje, koristi, uspehe in zasluge mrliča ter izraža žalost in sočutje, katero je povzročila njegova prezgodnja smrt. Po okolnostih se omeni tudi povod, način in nasledke njegove smrti, vsekakor pa spomin, v katerem ga bodo ohranili ljudje ter želi pokojniku miren počitek in izveličanje njegove duše. Vse poslušalke in poslušalci (ki so odkriti),

poslušajo mirno in tiho govornika in pri izreku zadnjeomenjene želje in prošnje pogledajo vsi v nebo in potrdijo s sklenjenimi povzdignjenimi rokami govornikovo željo in prošnjo. Govornik naj bo iz prijateljskega kroga, vendar ne pokojnikov sorodnik in naj govori samo takrat, ako so sorodniki to dovolili in ako je popolnoma v soglasju z njimi, resnično, pristojno v smislu javnega mnenja. Pazi naj govornik, da njegov govor vname in gine vsakogar. Preveč žalostne in mehkočutne osebe pa naj ne bi nagrobnega govora poslušale, temuč se prej oddaljile; slabotne in bolehnne ali celó obupne osebe, zlasti sorodne ženske, pa naj bi ostale doma v družbi tolažnikov in se ne udeležile pogreba.

§ 149. Zahvala pomočnikom in sožalnikom.

Mrličevi sorodniki na deželi, zlasti na kmetih napravijo isti dan, precej po pogrebu v obednici ali v bližnji gostilnici malo, a okusno in okrepčalno gostijo, ter povabijo k tej gostiji zdravnika, ki je zdravil pokojnika, duhovnika, ki je mrliča blagoslovil — ali vsaj cerkovnika, ki je mrliču zvonil, vse druge, ki so bili v mrličevi bolezni in pri njegovem pogrebu posebno na pomoč in vse sožalnike, ki so prišli iz drugih mest, trgov ali vasi se pogreba udeležit, kakor tudi nagrobnega govornika.

Na prvo častno mesto séde k mizi navadno duhovnik, na drugo zdravnik, k obema imenitnejši mrličevi sorodniki in potem vsi drugi po veljavi. Precej po gostiji moli duhovnik ali cerkovnik naprej, vsi prisotni pa za njim kratko molitvico za izveličanje pokojnikove duše, kakor tudi za blagoslov in posebno pomoč žalujoči obitelji. Pri razhodu se najimenitnejši pokojnikov sorodnik zahvali vsem povabljenim najsrčnejše za pomoč, sočutje in čast, katero so izkazali mrliču in njegovim sorodnikom, ter ponovi to zahvalo za vse, ki so se udeležili pogreba, drugi dan po pogrebu vsaj v enem časopisu. Pod zahvalo se podpišejo sorodniki, kakor je rečeno v § 145. Razen tega naj mrličevi sorodniki na prejeta sožalna pisma tudi s pismom hvaležno odgovoré. Strežnikom in vsem, ki so mrliču v njegovi bolezni posebno stregli in pomagali, je treba dati tudi plačilo ali darilo; sorodnikom in posebnim prijatljem mrličevim pa se spodobi dati sliko ali drugi spominek pokojnika.

Dvaindvajseto poglavje.

§ 150. Žalovanje sorodnikov za mrtvim.

Vsakdo žaluje v svojem srcu za mrtvim sorodnikom po svoje, toda z obleko in v zunanjim vedenjem mora vsak sorodnik kazati žalost primerno dolgo časa in na primeren način:

Vdova žaluje za svojim možem vsaj eno leto; vdovec žaluje za ženo takisto eno leto. Vnuke ali vnuki¹⁾ za staro materjo (babico) ali za starim očetom (dedom) pol leta; otroci za materjo ali očetom eno leto. Za mačeho, za očmom, za pohčernico, za posinovnico ali za pohčernikom, za posinovnikom, za taščo ali tastom, za svekrvo, svekrvom se žaluje po 6 mesecev; za njihovimi neposrednimi sorodniki, starimi štirinajst ali več let po tri mesece. Za teto ali ujno, za strijcem ali ujcem po tri mesece; za sestro ali bratom po šest mesecev; za polusestro ali polubratom po tri mesece. Stara mati ali stari oče za vnuki, starimi štirinajst let po šest mesecev, za mlajšimi le tri mesece. Pravi stariši za svojini otroci, starimi štirinajst ali več let po eno leto, za mlajšimi po šest mesecev. Mačeha ali očim za pastorkama in pastorki, posinovnica in posinovnik za pohčerjenko ali posinovljenca po šest mesecev; tete in strijei ali ujei za sestranko ali bratano, za sestričem

¹⁾ Vnuka je sinova ali hčerina hči, vnuk pa je hčerin ali sinov sin. Pravnuka je vnukina hči, pravnuk pa je vnukov sin. Stara mati (babica) je mati prave matere ali očeta; prababica je mati stare matere. Ded je materin ali očetov oče, praded pa je dedov oče. Mačeha je očetova žena, ki je otroku namestnica njegove prave, že umrle matere. Očim je otroku namestnik pravega, že mrtvega očeta in materin soprog. Posinovnica ali pohčernica in posinovnik ali pohčernik sta žena in mož brez lastnih otrok, ki vzameta tuje dekle za svojo hčer in tujega mladeniča za svojega sina; tako dekle se imenuje pohčerjenka, tak mladenič pa posinovljenec. Soprogova mati je njegove žene „svekrva“, soprogov oče pa je njegove (sinove) žene „sveker“. Sinova žena je sinovim roditeljem sinaba (nevesta); ženina mati je možu tašča, oče žene je možu tast. Hčerin mož je taščin in tastov zêt. Ženina sestra je moževa svâst; moževa sestra pa je ženi zôlva. Možev brat je ženin dever; ženin brat pa možu šurjak. Sestrin mož je njenemu bratu ali njeni sestri svák; bratova žena je (njegovemu bratu ali sestri) svákinja. Materin brat je njenim otrokom ujec, ujeva žena jim je ujna. Očetova ali materina sestra je teta; očetov brat je stric, strijčeva žena je strina, polusestra ali polubrat je otrok iste (lastne) matere, ampak drugega očeta ali istega (lastnega) očeta pa druge matere. Sestrina hči je (za oba spola) sestrâna, sestrin sin je pa sestrič. Bratova hči je (za oba spola) bratâna, bratov sin je bratân. Tetina hči je tetična, tetin sin je tetič; strinina ali strijčeva hči je strinična, strinin ali strijčev sin je strinič.

ali bratanom po tri mesece. Tašča in tast za sinaho (nevesto) ali zetom po šest mesecev, za odraslimi sinahinimi in zetovimi sorodniki po tri mesece.

Čas žalovanja je treba razdeliti na dve enaki polovici in v vsaki polovici kazati žalost drugače. V prvi polovici žalovalnega časa je žalost globoka ali popolna, v drugi polovici pa mala ali polžalost. V prvi polovici je treba nositi razen srajce in drugega perila popolnoma črno obleko in opravo. Ženske, posebno vdove, nosijo po zimi črno obleko iz goste volnene tkanine, poleti iz redke črne tkanine, s črnimi čipkami; poleg tega nosijo črn klobuk s črnim, skoraj do tal dolgim pajčolanom, ali brez klobuka črno pečo mrežast ali sploh navaden črn naglavni robec, črne rokavice, žepni robec s črnim obrobkom, črno pahljačo, črn solnčnik in črno obušalo. Moški, zlasti vdovci, nosijo črno obleko, črno obrobljene naroke, črno obrobljen nosni robec, črni ovoj okoli levega nadkomolca ali vsaj okoli črnega klobuka, črno ovratnico, rokavice enake barve, črno verižico za uro in črno obušalo, vendar sme biti zgornja suknja, ako ni črna, vsaj temne barve. V času globoke žalosti je treba pisma pisati na črno obrobljen papir in rabiti črno obrobljene pisemske zavitke. Obiske v tem času sprejemati in druge ljudi obiskovati ter z njimi občiti je dopuščeno; zlasti v prvem mesecu po smrti je to celó neobhodno potrebno. Javnih veselic in gledaliških predstav pa se žalujoči vsaj v prvi polovici časa ne smejo udeležavati. V drugi polovici žalovanja sme biti obleka brez pajčolana in brez žalovalskega ovoja okoli klobuka ali nadkomolca, polagoma temnosivkasta, pa črna in bela in šele po preteku določenega časa se sme nositi obleka po volji. Tako odpadajo v drugi polovici časa zaporedoma tudi druga znamenja žalovanja in pri zvršetku se polagoma začne žalovalec vdeleževati zopet javnih veselic.

Vdova se pred pretekom devetih mesecev po moževi smrti ne sme zopet omožiti in ako gospodarske zadeve jako ne zahtevajo, naj čaka vsaj eno leto; po preteku tega pa se sme vdova zopet omožiti in ji ne bo nihče zameril. Vdovec naj čaka na novo ženitev eno leto; če pa gospodinjske zadeve neobhodno zahtevajo, se sme zopet oženiti že po preteku šestih mesecev po smrti žene. Tudi drugi žalujoči sorodniki naj čakajo, vsaj dokler preteče čas popolne žalosti; če pa nujne okoliščnosti drugače zahtevajo, se sme vršiti njihov poroka tudi nekoliko prej.

§ 151. Nagrobniki in spomeniki.

Nad vhodnimi vratmi vsakega pokopališča naj bi bila alegorična slika smrti, na pr. angelj s povešeno bakljo, pod sliko pa naj bi bil primeren napis. (Na pr. Danes meni, jutri Tebi! Ali: Vstali bodete zopet! — Ali: Odprta noč in dan so groba vrata, a dneva ne pove nobena pratka. Ali: Poglej, popotnik, premisli — — — pa pojdi! Ali: Glej in premisli: Prah si in v prah se povrneš!) Mrličevi sorodniki naj dajo precej po mrličevi smrti napraviti iz marmornjaka (kamna) ali iz železa ali iz druge kovine ali vsaj iz trdega lesa primeren križast nagrobnik in na tega z malo besedami napisati ime, priimek, starost, rojstni kraj, ali bivše domovanje, častni naslov in poglobitve uspehe dotičnega pokojnika, kakor tudi nekoliko ginjažljivih besedi. Tak spomenik je postaviti k zglavju mrličevega groba. Nagrobni napisi imajo navadno takole obliko:

Tukaj počiva

I. I.

iz Kozine, hišna štev. 24

rojen 8. marca 1846

umrl 12. maja 1878.

Tu pričakuje vstajenja

I. I.

župnik itd.

* 16. avgusta 1848 v Ljubljani.

† 24. oktobra 1898 v Kamniku.

Pod take napise se pripiše nekaj primernih stihov.

Človeku, ki si pridobi na tem svetu izvenredne in posebnega spomina vredne zasluge in slavo, postavijo ljudje po njegovi smrti na očitno mesto lep spomenik na čast slavodobitelja in v spomin njegovih uspehov. Ker se je tak slavodobitelj za koristno in dopadljivo reč trudil z vso požrtvovalnostjo, marsikateri je za narod radovoljno tvegaj ali celó svoje življenje izgubil, je sveta dolžnost naroda, da mu kmalu po njegovi smrti napravijo primeren spomenik iz lepega marmornjaka in iz dolgotrajne kovine. Na spomenik postavijo častilci slavodobiteljevo podobo naravne velikosti ali vsaj doprsni kip, znamenja njegovega dela in njegove časti, predstavijo alegorično znamenje, s čim se je pečal in dajo napisati na sprednjo stran spomenika njegovo ime, priimek, in le toliko drugih besedi, da je tudi tujcu razumljiv povod in namen

spomenika. Na drugih straneh okoli spomenika naj bi bili drugi ginljivi in navduševalni napisi. Tak spomenik naj bi slavodobiteljevi častilec postavili tam, kjer je slavljenec začel ali nehal živeti, ali v glavno mesto med slavitelje, ter ga odkrili posebno slaynostno, vneto in navdušeno.

§ 152. Spominjanje na mrtve.

Vsi tisti, ki so postavili slavodobitelju spomenik, in tudi njihovi nasledniki, naj dotični spomenik, ako potreba, vsaj enkrat v letu očedijo, pri posebnih slavnostih ga tudi umetno okrasé. Na rojstni ali na smrtni dan slavodobitelja, kakor tudi na dan posebnega slavodobitja, vsakih 10, 50 in posebno pa po preteku vsakih 100 let naj bi se slavitelji ali njihovi nasledniki v časopisih, pri posebnih slavnostih tudi ustmeno in z znamenji časti in slave srčno, živo in navdušeno spominjali slavodobitelja in njegovih zaslug, uspehov in nasledkov njegovih del. Sveta dolžnost je, tudi vse nagrobnike nad grobovi vselej, kadar je potreba, ali vsaj enkrat v letu očediti in okusno okinčati. Razen tega treba pri vsaki družinski molitvi spominjati se vseh mrtvih sorodnikov, ki so umrli starejši od 7 let, na dan obletnice po smrti pa dati brati sv. mašo. Navada je brati sv. mašo za mrtvega: na dan smrti, na 3., na 7., na 30. dan in na dan obletnice. Posebno pa naj se na vseh duš dan (2. novembra) vsakdo obleče v črno obleko, gre k sv. maši in na grobe sorodnikov, ter tam moli pobožno za večno izveličanje vseh sorodnikov in prijateljev.

Sploh pa naj bi si vsak človek kolikor mogoče prizadeval ves čas popolnoma pristojno, pametno in pobožno živeti, da pride po srečno dokončanem življenju s svojimi sorodniki v sveti raj, ter dela čast in korist svojemu narodu.

Zagovor.

Vsebina te knjige se ujema ne samo s cerkvenimi, z državnimi, vojaškimi in drugimi postavami ter z najnovejšimi določili glede družbenega občenja, temuč se strinja tudi z duhom slovenskega življa. Hodil sem v vsakem oziru srednjo pot. V popisu in tudi z obrazci sem bil včasih jako podrobno natančen s posebnim ozirom na ljudi manjše izobrazbe in olike. Ta natančnost in podrobno popisovanje sta za bistroumne omikance seveda nepotrebna, a škodila ne bodeča nikomur.

Vsebino knjige sem razdelil tudi v paragrafe in v pododdelke zato, ker mislim, da je tako lažje razložiti posamezne dele vsebine, hitrejša najti in rabiti zvezo raznih paragrafov sorodne vsebine ter lažje učiti se. Zlasti prvi del te knjige je tudi pobožne vsebine, katera, mislim, bo ugajala marsikomu in vem, da ne bo na kvar nikomur.

Pri vsi pazljivosti so nastali pri tisku nekateri malopomenljivi pogoški. Taki pogoški so pri vsaki knjigi, zlasti pri prvi izdaji, neizogibni. Oblika knjige je velika, da ni treba prepogosto obračati listov in s tem pretrgati teka misli. Prostor je porabljen izdatno, olepšavni okraski pa se mi zdé nepotrebni. Tudi v jezikovnem oziru sem hodil nekako srednjo pot ter sem upošteval najnovejše določbe kolikor možno. Izražanje je za resnobnega čitatelja vedno razumljivo ter vseskozi točno in natančno. Ker pa imajo različni ljudje razne misli in ker se tiče namen te knjige omike vseh slojev našega naroda ter je torej velike važnosti za posameznega človeka, še večje pa za ves narod, si štejem v prijetno dolžnost vljudno vabiti in prositi vse p. n. bralce in bralke, da mi sporočé blagovoljno svoje mnenje,¹⁾ tičoče se izpopolnitve in poprave te knjige, za kar se vsakomur v naprej najsrčnejše zahvaljujem. V drugi izdaji se bom vestno oziral na vse sporočene mi opazke ter na ocene naših listov.

P. n. občinstvu, kateremu priporočam blažilno vzgojo in pravo omiko najtoplejše, ostanem s popolnim visokospoštovanjem

najvdanejši

pisatelj.

¹⁾ Svoje blagovoljne opazke naj bi mi p. n. bralci moje knjige poslali na naslov: Jožef Valenčič, Ljubljana. Poste restante.

Poprayki in dodatki.

Na strani 9. v 8. vrsti od zgoraj izbrisati je običajno do in takrat.

„ „ 17. v 17. „ „ spodaj „ „ 42, čitati je 41.

„ „ 34. v 1. „ „ zgoraj „ „ 2. pogl., čitati je 3. pogl.

56. v 4. " " " " " poguben, čitati je pogubni.

„ „ 62 v 20. „ „ „ „ „ kateri, čitati je ki.

„ „ 63. v 6. „ „ „ „ „ „ obljubila, čitati je zadržala.

„ „ 71. v 1. „ „ „ čitati je in službodajalcev.

„ „ 74. v 1. „ „ „ izbrisati je 3., čitati je 4.

„ „ 102. v 9. „ „ „ „ „ osebe, čitati je osebo.

„ „ 129. v 19. „ „ spodaj „ „ posebnim,

čitati je posebnim.

Na strani 144. v 18. „ „ zgoraj „ „ Vaša Visokost,

čitati je Najponižnejši.

Na strani 146. v 14. " " spodaj " " Vdani, čitati je Jako vdani.

„ „ 149. v 1. „ „ „ čitati je vijoličasta.

153. v 6. " " " izbrisati je sobi, čitati je predsobi zraven.

„ „ 172. v 3. „ „ „ „ je tujo hvaležnost,

čitati je prejemnikovo nehvaležnost.

Na strani 184. v 9. vrsti od spodaj izbrisati je ženitovansko,

čitati je ženitovanjsko.

Na strani 192. v 18. „ „ „ „ „ ali, čitati je ako.

„ „ 203. v 19. „ „ „ „ „ „ črez črte,

čitati je ali črez črte.

Na strani 204. v 1. " " " " " 5 dobiteljic,

čitati je po 5 dobiteljic.

Na strani 206. v 11. „ „ zgoraj „ „ 39997, čitati je 39996.

„ „ 209. v 2. „ „ „ „ „ morajo, čitati je morejo.

Manjše tiskovne napake blagovoli čitatelj popraviti sam!

Kazalo.

	Stran
Predgovor	I—V
Vvod.	
§ 1. Pomen in namen odgojnega navodila in družabnega pravilnika	6
Splošne določbe.	
§ 2. Odgoja sploh	6
I. Odgoja duševna	7
II. „ telesna	7
III. „ družabna	7
I. Moralno-duševni del.	
Življenska navodila.	
Prvo poglavje.	
Rešilne skrbi za človeka.	
§ 3. Rojstvo otroka	8
§ 4. Krst otroka	10
Drugo poglavje.	
§ 5. Prava odgoja človeka.	
I. Od rojstva do 6. leta	13
II. Od 6. do 14. leta	14
Birma	15
Prvo sv. obhajilo	16
III. Od 14. leta do samostalnosti	17
Tretje poglavje.	
Samoodgoja človeka.	
§ 6. Izpolnjevanje duševnih dolžnosti.	
a) O verskih zadevah sploh	17
b) Strah božji	18
c) Izkazovanje ljubezni, časti in hvale Bogu	18
č) Vedenje v cerkvi pri sv. maši	19
d) „ „ „ „ večernicah	22
e) „ „ „ „ spovedi	23
f) „ „ „ „ sv. obhajilu	24
g) „ pri spovedi in obhajilu v stanovanju bolnika	25
h) „ pri procesijah	26
i) „ pri blagoslovih sploh	27
j) „ v cerkvi pri blagoslovu (vpeljevanju) otročnice in otroka	27
k) „ pri blagoslovu stanovanja, jedil, zdravil itd.	28

	Stran
§ 7. Gojenje in koristi moralnih čednosti	28
a) Modrost	29
b) Krotkost in potrpežljivost	29
c) Sramežljivost	31
č) Blagosrčnost	32
d) Pravičnost	33
e) Resničnost	33
f) Zmernost	34
g) Sočutje in radodarnost	35
h) Prijaznost in vljudnost	35
i) Hrabrost	36
j) Zvestoba	37
k) Izpolnjevanje dolžnosti	37
§ 8. Premišljevanje slabih navad, ki so proti:	
I. Bogu	38
II. bližnjemu	39
III. samemu sebi	40
§ 9. Sredstva, s katerimi se zatареjo vse slabe navade	41
§ 10. Ostro opazovanje in pravo spoznavanje samega sebe	43
§ 11. Kako si obdržimo čisto vest, pridobimo dobro ime in ohranimo za- dovoljno srce	44

II. Nравstveno-osebni del.

Prvo poglavje.

§ 12. Osebne dolžnosti in pravice posameznega človeka.	
I. Gojitev in utrjevanje lastnega telesa	46
II. Pravično pridobivanje osebnih koristi	47
III. Množenje in bramba posvetnega blaženstva	47
IV. Uživanje posvetnih dobrot	48

Drugo poglavje.

Občenje z različnimi osebami.

I. Previdno občenje človeka z ljudmi različnih temperamentov in značajev	48
§ 13. Občenje s trmoglavci	49
§ 14. „ s prepirljivci	49
§ 15. „ s ošabneži	50
§ 16. „ s častilakomniki	50
§ 17. „ s togotneži	51
§ 18. „ z maščevalci	51
§ 19. „ s preskromnimi in bojazljivci	52
§ 20. „ z lahkoverneži in predobrimi ljudmi	52
§ 21. „ z veseljaki	53
§ 22. „ z melanholiki	53
§ 23. „ z radovedneži	54

§ 24. Občenje s priliznjenci	54
§ 25. „ z nesramneži	54
§ 26. „ z lažnjivci in goljufi	54
§ 27. „ z obrekovalci in razžaljivci	55
§ 28. „ z nevoščljivci in škodoželjneži	56
§ 29. „ z nezaupljivci	56
§ 30. „ s pijanci	57
§ 31. „ z blazniki	57

II. Občenje z ozirom na različno starost.

§ 32. Občenje starejšega človeka z mlajšim	57
§ 33. Spoštljivo občenje mlajšega človeka s starejšim	58

III. Občenje z ozirom na različnost spola.

§ 34. Občenje gospodov z damami	59
§ 35. Vedenje ženskih z gospodi	60
§ 36. Napačno občenje zaljubljenih ljudi različnega spola	62
§ 37. Občenje zaljubljenecv med zaljubo in poroko	62

Tretje poglavje.

Občenje družinskih členov med seboj.

§ 38. Občenje moža s soprogo	63
§ 39. Vedenje žene s soprogom	64
§ 40. Dolžnosti in pravice gospodarja in gospodinje	65
§ 41. Ljubezen in skrb matere in očeta do otrok	67
§ 42. Ljubezen in hvaležnost otrok do starišev	68
§ 43. Ravnanje mačehe in očma s pasterko in pasterkom in obratno	69
§ 44. Občenje sorodnikov med seboj	70
§ 45. Ravnanje gospodarja in gospodinje s posli	71
§ 46. Dolžnosti poslov do gospodarja in gospodinje	72

Četrto poglavje.

Občenje z ljudmi, ki so v javnih službah.

§ 47. Občenje z duhovniki	73
§ 48. Spoštovanje in hvaležnost do učiteljev in učiteljic	74
§ 49. Občenje z zdravniki	75
§ 50. „ z odvetniki	76
§ 51. „ med uradniki in privatnimi osebami	76
§ 52. „ med javnimi služabniki in med privatnimi osebami	77
§ 53. „ med vojaškimi in med civilnimi osebami	79

Peto poglavje.

§ 54. Občenje s prijatelji	79
§ 55. „ z lastnimi in s tujimi sovražniki	82
§ 56. Vedenje prodajalca pri prodaji lastnega blaga	84
§ 57. „ kupca pri kupovanju	85
§ 58. Občenje med rokodelci in ljudmi, ki jih potrebujejo	86

	Stran
§ 59. Občenje oseb raznih slojev, stanov in različnega premoženja	87
§ 60. Boljšanje pokvarjencev	88
§ 61. Postopanje proti hudodelcem	90

Šesto poglavje.

§ 62. Ravnanje s živalmi	91
------------------------------------	----

III. Nравstveno-družabni del.

Prvo poglavje.

§ 63. Nastanek in nujna potrebnost družabnega občanja	92
---	----

Drugo poglavje.

§ 64. Splošna pravila in načela za družabno občenje	92
§ 65. Dvajsetero pravic in koristi človeka, pridobljenih v dobri družbi	94

Tretje poglavje.

Potrebne pazljivosti pri ustnem občanju.

§ 66. Splošne določbe	95
§ 67. Govor:	

I. Potrebnost in primernost slovesnega govora	95
---	----

II. Govornik in poslušalci	95
--------------------------------------	----

III. Sestava govorove vsebine	96
---	----

IV. Nagovori pri govoru	96
-----------------------------------	----

V. Držanje života pri govoru	96
--	----

VI. Glas, poudarek in takt govora	97
---	----

VII. Govor iz srca v srce	97
-------------------------------------	----

VIII. Dolžnosti poslušalcev	98
---------------------------------------	----

§ 68. Pogovarjanje	99
------------------------------	----

I. Koristi kratkočasnih pogovorov	99
---	----

II. Snov in predmeti družabnega pogovarjanja.	
---	--

a) Snov, ki je lepa in koristna	100
---	-----

b) „ ki je nedopadljiva in škodljiva	101
--	-----

III. Vprašanje in prošnja, odgovor in pripoved	101
--	-----

IV. Vprašanje in dajanje sveta	104
--	-----

V. Vodstvo in nadzorstvo pogovarjanja	105
---	-----

VI. Nespodobnosti pri pogovarjanju	106
--	-----

VII. Pravila proti nespodobnostim v družbi	107
--	-----

§ 69. Molčanje:	
-----------------	--

I. pravočasno, dopadljivo in koristno	108
---	-----

II. pozora vredno, sumno in škodljivo	109
---	-----

Četrto poglavje.

Pravila za pismeno občenje.

§ 70. Splošne določbe	110
---------------------------------	-----

§ 71. Sestava pisma	110
-------------------------------	-----

	Stran
§ 72. Pisava pisma	111
§ 73. Znotranja oblika pisma:	
I. Različnost vsebine po različnosti pisem	111
II. Oblika posameznih delov vsebine	118
a) Ogovor	118
b) Vvod	119
bb) Običajni vvodni stavki (100)	120
c) Predmet pisma	126
č) Zvršetek „	128
čč) Završni stavki (100)	130
d) Kraj ali mesto in čas pisma	135
e) Predpodpisni pridevnik	135
f) Podpis	136
g) Pripis	137
§ 74. Zunanja oblika pisma.	
I. Zavitek pisma	137
II. Kako treba zgibati papir in zapirati pismo	137
III. Kako je pismo pečatiti	137
IV. Nadpis na zavitku pisma	138
§ 75. Najnavadnejši naslovi za osebe, za društva in za oblastva	140
Peto poglavje.	
§ 76. Obleka in noša	148
Šesto poglavje.	
§ 77. Stanovanje	151
Sedmo poglavje.	
§ 78. Predstavljanje nepoznanih oseb	154
Osmo poglavje.	
Izkazovanje spoštovanja, časti in ljubezni.	
§ 79. Pozdravi in odzdravi	158
§ 80. Prikloni	161
§ 81. Podajanje rok (rokovanje)	162
§ 82. Poljub roke	163
§ 83. Objemanje telesa	163
§ 84. Poljubljanje obličja	164
§ 85. Zvonjenje	164
§ 86. Streljanje	164
§ 87. Zastave in bandera	165
§ 88. Slavoloki	166
Deveto poglavje.	
§ 89. Osebo čestitanje	167
§ 90. Ravnanje v nevarnosti in v nesreči	168
§ 91. Osebo sožalovanje, tolaženje in pomoč po nesreči	168

Deseto poglavje.

Stran

§ 92. Darovi in dobrotelčnosti	169
§ 93. Hvaležnost za darove in dobrote	173

Enajsto poglavje.

Ženitne zadeve.

§ 94. Sposobnost za ženitev	174
§ 95. Izbiranje ljubimke (ljubimca) in zaljuba	174
§ 96. Zaroka	175
§ 97. Preporočni dan in večer	180
§ 98. Poroka	
I. Priprava in vožnja ali hod k poroki	182
II. V cerkvi in med poroko	183
III. Po poroki	184
§ 99. Ženitovanjsko gostovanje in veselje	184
§ 100. Slovo novoporočencev	185
§ 101. Potovanje novoporočenih po poroki	186

Dvanajsto poglavje.

§ 102. Povabilo prijateljske družbe	186
§ 103. Obisk	188
§ 104. Sprejemanje obiskovalcev in občenje z njimi	193
§ 105. Vizitnice (posetnice)	196

Trinajsto poglavje.

§ 106. Igre v družbi :	
I. lepe in koristne	198
II. prepovedane in škodljive	198
III. šaljive igre v sobi	199
IV. „ „ na planem	202
§ 107. Vedenje igralcev pri igri	205
§ 108. Čudodelne, mične in dopadljive kratkočasnosti	205

Štirinajsto poglavje.

§ 109. Petje in deklamacije v družbi	207
§ 110. Godba	207
§ 111. Važna pravila za ples	208
§ 112. Vedenje na koncertu in v gledališču	213

Petnajsto poglavje.

§ 113. Tobak	214
------------------------	-----

Šestnajsto poglavje.

Gostoljubje in vedenje pri mizi	215
§ 114. Povabilo na gostijo	216
§ 115. Desetero pomislekov povabljenca	216
§ 116. Obлека za gostovanje	217
§ 117. Priprava jestvin in pijač	217

	Stran
§ 118. Priprava obednice	217
§ 119. Priprava namizne oprave, posodja in orodja	217
§ 120. Napravljanje in okrasje mize	218
§ 121. Prihod in sprejetje gostov	219
§ 122. Vstop v obednico	220
§ 123. Odkazovanje sedežev	220
§ 124. Zasedanje sedežev za mizo	222
§ 125. Red predlaganja jedi in pijač na mizo	222
§ 126. Kako morajo strežaji pri mizi streči	223
§ 127. Kako je treba spodobno jesti	224
§ 128. Nespodobnosti pri jedi	227
§ 129. Kako se spodobno pije	227
§ 130. Nespodobnosti pri pitju	228
§ 131. Govorjenje pred in med obedom	228
§ 132. Napitnice	229
§ 133. Konec obeda	229
§ 134. Razhod gostov	230
§ 135. Obisk ali pismo po obedu	230

Sedemnajsto poglavje.

§ 136. Vedenje v javnih gostilnicah in kavarnah	230
---	-----

Osemnajsto poglavje.

§ 137. Držanje in kretanje telesa	232
§ 138. Nespodobno držanje in kretanje telesa	233
§ 139. Hoja, predhod in vedenje na izprehajanju	235
§ 140. Vedenje na izletih	237
§ 141. Vedenje med vožnjo, kolesarjenjem in jezdarjenjem	238
§ 142. Vedenje na popotovanju	240

Devetnajsto poglavje.

§ 143. Bolezen in postrežba bolniku	243
§ 144. Priprava človeka za smrt	245

Dvajseto poglavje.

§ 145. Smrt človeka in naznanilo smrti	245
§ 146. Oprava mrliča in sobe žalosti	247
§ 147. Vedenje in čuvanje pri mrliču	247

Enoindvajseto poglavje.

§ 148. Pogreb mrliča	248
§ 149. Zahvala pomočnikom in sožalnikom	250

Dvaindvajseto poglavje.

§ 150. Žalovanje sorodnikov za mrtvimi	251
§ 151. Nagrobniki in spomeniki	253
§ 152. Spominjanje na mrtve	254

To knjigo prodaja samo pisatelj in založnik v Ljubljani, Stari trg šte. 4, III. nadstropje, stane 1 gld. 80 kr. ter jo pošilja za predplačilo ali proti poštnemu povzetju. Nerazrezano in čisto knjigo vzame založnik v treh dneh tudi nazaj in vrne denar.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000090394

